Jacques Robichon

ZIUA ÎN AFRICA

Editura politică

Jacques Robichon

Jacques Robichon

ZIUA Z ÎN AFRICA

Traducere din limba franceză:
NICOLAE POPESCU-TUDOR

1983
EDITURA POLITICĂ
București

Redactor : NICULIȚĂ VEȚA

Coperta : CONSTANTIN NITULESCU

JACQUES ROBICHON

JOUR J EN AFRIQUE

(8 novembre 1942)

Editions „J'ai lu" Paris

Robert Laffont — 1964

INTRODUCERE

Din cînd în cînd, cerul se întuneca şi, sub fîşiile de ceaţă compactă, hula chinuia navele şi oamenii ; interminabilele şiruri ale convoaielor îşi urmau nestingherite calea pe oceanul calm şi neted de la o margine la alta a cerului însorit. Era în a şasea săptămînă din toamna crucială a anului 1942.

Pentru prima oară în cursul celui de al doilea război mondial, o armadă aliată, sute de nave de diferite categorii şi tonaje, cu nume dintre cele mai variate, brăzda apele cenuşii ale Atlanticului îndreptîndu-se spre coastele Africii.

Pentru toţi — ofiţeri, marinari şi soldaţi — la capătul acestui drum lung se afla necunoscutul.

În acelaşi moment, o altă armadă — o flotă aeriană ce transporta infanterişti — se pregătea să traverseze, dintr-o singură bătaie de aripi, cei 2 500 de kilometri care separă Marea Britanie de continentul african. În ultimele ore de întuneric, cînd cuirasatele, distrugătoarele şi portavioanele britanice şi americane, venite din Atlantic, din Canalul Mînecii şi din Marea Nordului, ar fi luat poziţie în faţa plajelor de debarcare, paraşutiştii urmau să coboare deasupra Africii.

Atunci va suna ora H, ziua „Z" în Africa, începutul operaţiunii „Torţa" [1]. Va fi 8 noiembrie, o duminică.

Un parcurs de mii de kilometri : fusese păstrat secretul pînă la capăt ? Într-o subterană a Gibraltarului, pentru un general american aproape tot atît de necunoscut în Statele Unite ca şi în Europa, Dwight David Eisenhower,

[1] „Torch" (engl.). — *Nota trad.*

aceasta era prima şi suprema întrebare. A doua era : cum vor fi primite în Maroc şi în Algeria forţele aliate de invazie ?

Dacă britanicii şi americanii eşuau, această înfrîngere ar înmormînta pentru multă vreme speranţele Aliaţilor şi ale popoarelor căzute în jugul naziştilor. Ar fi un eşec al întregii lumi libere. Dar, va reuşi sau nu, pentru francezi ziua „Z" conţinea ineluctabil în germene o întreagă serie tragică de reacţii, între care amara încercare a ocupării totale a ţării lor în sinistra dimineaţă de 11 noiembrie şi, 16 zile mai tîrziu, dramatica şi sîngeroasa sacrificare a flotei franceze, la Toulon.

De la coastele Mînecii la cele ale Atlanticului şi Mediteranei, noaptea înfrîngerii va cădea atunci mai grea. Şi, printr-un concurs inevitabil de întîmplări şi tragedii, invadarea Africii se va încheia cu un asasinat, chiar în ajunul Crăciunului.

DEBARCAREA LA ORAN

Grupul de transport 60 și parașutiștii din 503 aeropurtat plecați din Anglia la 7, ora 21

„Largs"
General-maior L.R. Fredenhall

ora 3
OPERAȚIUNEA REZERVIȘT
Corvetele „Wainey" și „Hartland"
Căpitan F.T. Peters

ora 1,20
gen.-maior Terry Allen

ora 1,35
gen. de brig. T. Roosevelt
26
colonel A.N. Stark

ora 1,43
gen. de brig. L.E. Oliver

Div. 1 blind.

16

16

Div. 1 blind.

1 Rangers

Pointe de l'Aiguille

Cap Carbon

Plage des sables

ARZEW

verde

albă

roșie

ZEBRA

Pointe Canastel

Saint-Cloud

DAMESME

SAINT-LEU

Port-aux-Poules

La Macta

Cap. Falcon

MERS-EL-KEBIR

Cap Lindlès

VORKER

verde

roșie

Aïn-el-Turk

Bou-Sfer

ORAN

Salines d'Arzew

Cap Sigale

PLAJA ANDALUZILOR

LA SENIA

PLAJA „X"

Plage de Marsa-bou-Zedjar

Cap Figalo

Laurmel

SEBKHA D'ORAN

Sainte-Barbe-du-Trélat

Saint-Lucien

TAFARAOUI

503

Bat. 2 Reg. 503 aeropurtat
Lt-col. Edson D. Raff
major William P. Yarborough

0 10 20 km

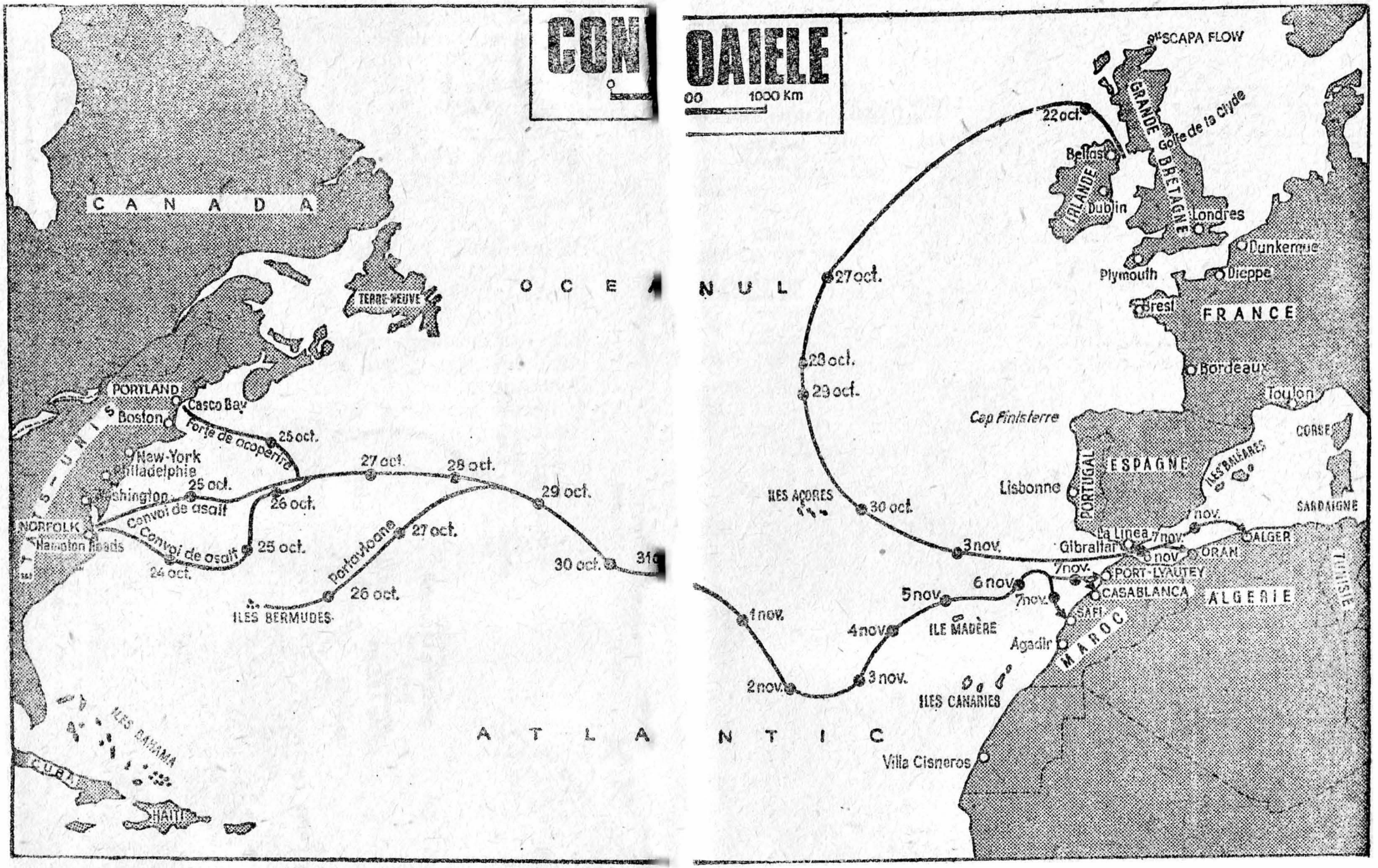
CON
OAIELE
00 1000 Km
CANADA
TERRE-NEUVE
O C E A N U L
A T L A N T I C
ETATS-UNIS
PORTLAND
Casco Bay
Boston
New-York
Philadelphie
Washington
NORFOLK
Hampton Roads
Forte de acoperire
25 oct.
26 oct.
27 oct.
28 oct.
29 oct.
30 oct.
31 oct.
Convoi de asalt
Convoi de osalt
24 oct.
Portavioane
ILES BERMUDES
ILES BAHAMA
CUBA
HAITI
SCAPA FLOW
22 oct.
Belfast
IRLANDE
Dublin
GRANDE BRETAGNE
Golfe de la Clyde
Londres
Plymouth
Dunkerque
Dieppe
Brest
FRANCE
27 oct.
28 oct.
29 oct.
Cap Finisterre
Bordeaux
Toulon
CORSE
SARDAIGNE
ILES BALEARES
ESPAGNE
PORTUGAL
Lisbonne
ILES ACORES
30 oct.
3 nov.
7 nov.
La Linea
Gibraltar
ALGER
ORAN
PORT-LYAUTEY
CASABLANCA
ALGERIE
TUNISIE
SAFI
MAROC
Agadir
ILE MADERE
ILES CANARIES
Villa Cisneros
1 nov.
2 nov.
3 nov.
4 nov.
5 nov.
6 nov.
7 nov.

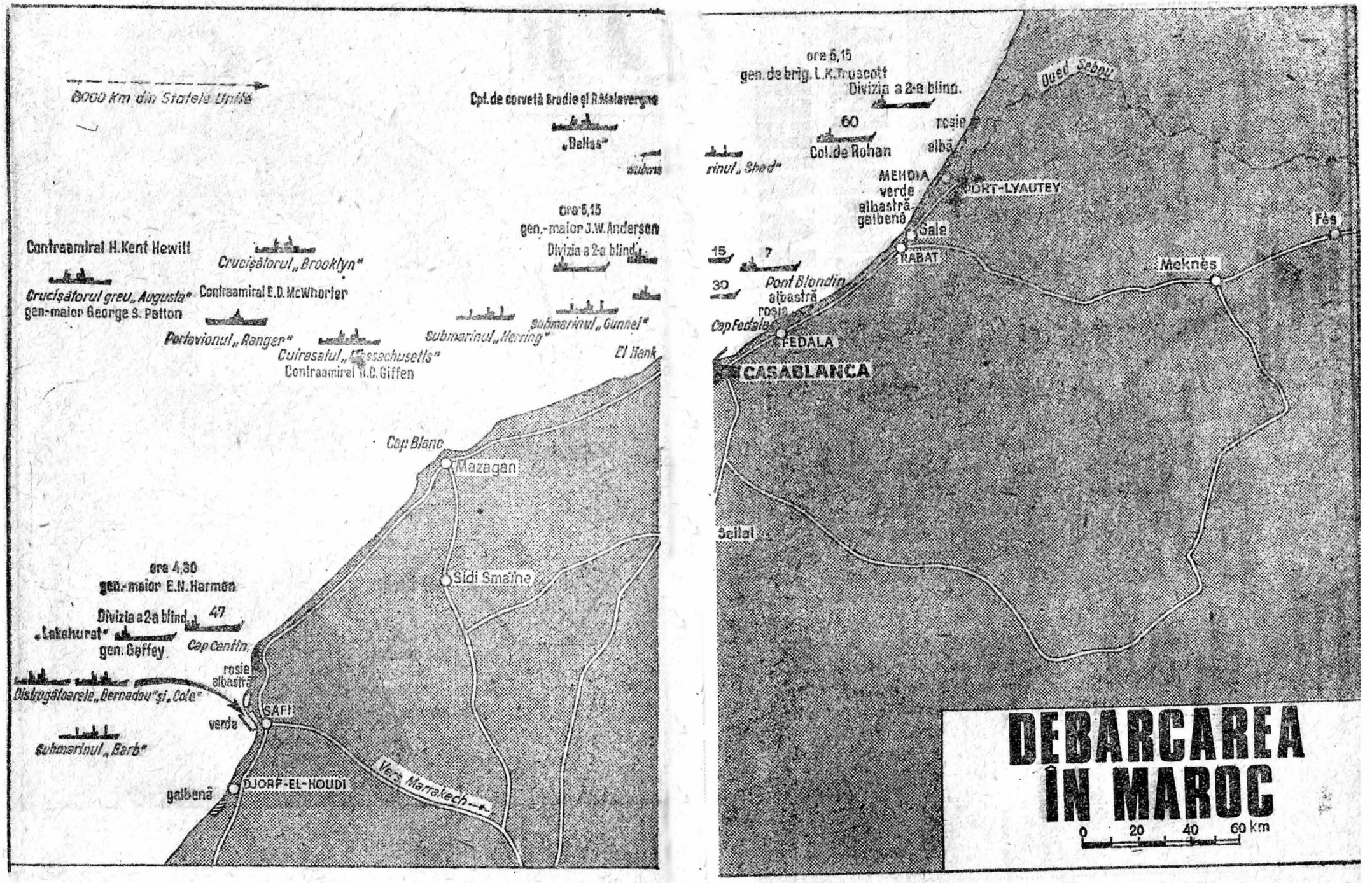
8000 km din Statele Unite
Cpt. de corvetă Brodie și R.Malaverque
„Dallas"
submarinul
ora 5,15
gen.-maior J.W. Andersen
Divizia a 2-a blind.
Contraamiral H.Kent Hewitt
Crucișătorul „Brooklyn"
Crucișătorul greu „Augusta"
gen.-maior George S. Patton
Contraamiral E.D. McWhorter
Portavionul „Ranger"
Cuirasatul „Massachusetts"
Contraamiral W.C. Giffen
Submarinul „Herring"
Submarinul „Gunnel"
El Hank
Cap Blanc
Mazagan
Sidi Smaine
ora 4,30
gen.-maior E.N. Harmon
Divizia a 2-a blind.
47
„Lakehurst"
gen. Geffey
Cap Cantin
roșie
albastră
Distrugătoarele „Bernadou" și „Cole"
SAFI
verde
Submarinul „Barb"
galbenă
DJORF-EL-HOUDI
Către Marrakech
ora 5,15
gen. de brig. L.K. Truscott
Divizia a 2-a blind.
60
Col. de Rohan
roșie
albă
rinul „Shad"
MEHDIA
verde
albastră
galbenă
PORT-LYAUTEY
Sale
RABAT
Fès
Meknès
15
7
30
Pont Blondin
albastră
roșie
Cap Fedala
FEDALA
CASABLANCA
Oued Sebou
Sellat
DEBARCAREA ÎN MAROC
0 20 40 60 km

DEBARCAREA LA ALGER

Viceamiral H.M. Burrough
„Bulolo"
gen.-maior Charles W. Ryder

escadra a 10-a de crucișătoare
contraamiral Harcourt

ora 3,20
Distrugătoarele „Malcolm" și „Broke"

ora 1,18
gen. de brig. E.F. Caffey
39

Comandoul britanic nr. 6 și rangerii

ora 1,30
colonel John O'Daniel
168

ora 1,30
gen.-maior Evelegh

Comandoul britanic nr. 1

Brigada engleză 36
Rezervă

Brigada engleză 11
gen. Cass

Cap Caxine
Pointe Pescade
Fort Duperré
Cap Matifou
JEAN-BART
AIN TAYA
SURCOUF
CHARLIE
BERE
SIDI-FERRUCH
albă
verde
roșie
roșie
ALGER
Fort-de-l'Eau
Alma
Maison Carrée
CASA ALBĂ
MERE
CASTIGLIONE
verde
albă
Kolaș
Boufarik
Arba
BLIDA

0 10 20 km

I

Evadarea

În noaptea de joi 5 noiembrie 1942, coastele Provenței erau bîntuite de furtună.

Valurile se aruncau asupra malurilor, vîntul sufla îndoind pinii, și, totuși, între Toulon și Saint-Tropez, barca cu motor a lui Jules Crest, pescar din Lavandou, pornea pe mare.

Deși Crest era cunoscut pentru curajul său și nu se ferea de muncă, Julie, soția lui, găsise suspectă această plecare în plin întuneric.

— Pe o așa vreme vrei să ieși ? Știu eu bine unde te duci ! Ai întîlnire cu o femeie !

Și făcu un scandal încît stîrni tot cartierul.

Crest prevăzuse totul, minus o scenă de gelozie din partea Juliei. El încercă să o liniștească, dar în zadar. Mme Crest își înfrunta bărbatul. Atunci, trăgîndu-și nevasta deoparte, el îi dezvălui secretul, după care ieși pentru a da barca la apă. Pe plajă îl așteptau doi necunoscuți, care se îmbarcară cu el.

Era întuneric beznă ; lui Crest i se păru că vîntul slăbise. Totuși, a fost nevoie de un ceas bun pînă cînd barca să se fixeze între stîncile din punctul Fossette, la numai patru kilometri de Lavandou pe șosea. O ploaie fină cădea acum, dar ea încetă curînd și furtuna își micșoră intensitatea.

Trei umbre ascunse de stînci s-au aruncat în barcă, alăturîndu-se celor doi oameni care-l convinseseră pe Crest să iasă din casă.

Una dintre aceste siluete le domina pe toate celelalte prin statura ce depășea 1,85 m, prin aerul marțial și hotărît. Piciorul drept, țeapăn ca urmare a unei răni de război, îi complică instalarea în barcă. Era generalul Henri Giraud, fostul comandant al Armatei a IX-a franceze în 1940, făcut prizonier în automitraliera sa pe frontul de pe

Somme și rămas unul dintre șefii cei mai prestigioși, cu toată înfrîngerea și ocuparea țării sale.

Pe plajă, un om aștepta ca slaba ambarcațiune, supraîncărcată, să dispară în întuneric. Maiorul de aviație Léon Faye conducea în clandestinitate rețeaua de rezistență „Alianța", una dintre cele mai vechi și mai active din Franța în lupta contra naziștilor. Multe zile a pregătit și a cronometrat împreună cu o femeie energică și patriotă, Marie-Madeleine Méric, această expediție, scoaterea în puterea nopții a unui general francez.

Treizeci și șase de ore mai tîrziu, polițiștii Vichy-ului îl vor aresta pe curajosul ofițer și, ca urmare, naziștii îl vor prelua pentru a-l executa.

Barca lui Crest se afundă în noapte și în furtună. Rafalele de vînt și valurile furioase o biciuiau și o ridicau de parcă era o coajă de nucă pe Mediterana dezlănțuită. La cîrmă, locotenentul de vas Viret, unul dintre aghiotanții lui Giraud, se lupta cu valurile, în timp ce Crest supraveghea funcționarea motorului. Culcat la prova, tînărul ofițer de aviație Pierre Dallas, acționa fără întrerupere lanterna electrică înspre larg.

Cu o mică valiză lipită de el și bastonul între genunchi, Giraud tăcea, indiferent la răul de mare.

Ceilalți doi ocupanți ai bărcii, călare pe o banchetă, se ghemuiau între pachetele de parîme și rame. Erau Bernard Giraud, fiul generalului, în vîrstă de 21 de ani, și căpitanul André Beaufre. Toți erau în civil.

În tăcere, Crest și cei cinci tovarăși, murați și încovoiați de vijelie, scrutau întunericul dens.

Dar numai fasciculul luminos al unui far, undeva pe coastă, se aprindea și se stingea cu intermitență, măturînd pentru o clipă marea. Era în jurul orei 23.

*

Erau 6 luni, 20 de zile și 13 ore de cînd Henri Giraud reușise o faptă cu răsunet în toate capitalele, în toate ziarele și posturile de radio din lumea în război: în plină zi, neținînd seamă de răni și de cei 63 de ani, evadase din cuibul de vultur, considerat inexpugnabil, al fortăreței germane Koenigstein, așezată deasupra Elbei, în care mucezea de doi ani. (Totuși, generalul Grenthe, guvernatorul citadelei, ar fi trebuit să aibă serioase motive de a nu se încrede în prizonierul lui: încă în 1914, abandonat, ca mort, pe cîmpul de luptă de la Guise, căpitanul Giraud fu-

sese ridicat de brancardierii germani ; două luni mai tîrziu, înşelînd vigilenţa paznicilor, a evadat pentru prima oară.)

Cînd ştirea evadării de la Koenigstein a ajuns în Prusia Orientală, la Marele Cartier General german, furia Führerului depăşi toate limitele. Explodînd, Hitler strigă :

— Să fie regăsit, viu sau mort ! Acest om face cît 30 de divizii !

Giraud valora, poate, cît afirma Hitler. În realitate, fugarul era obiectul unei confuzii evidente în capul dictatorului nazist : înainte de război acesta din urmă fusese impresionat de teoriile unui colonel francez despre „armata de profesie", şi — ce-i drept — colonelul servea atunci sub ordinele generalului Giraud.

— Scuzaţi, *mein Führer*, dar nu este acela ! Acest Giraud a fost de fapt la Metz. Dar celălalt, la care vă gîndiţi, este de Gaulle !

Aceste precizări n-au făcut decît să sporească exasperarea lui Hitler. El repetă ordinele de urmărire. Drumurile şi gările Reichului au fost puse sub supraveghere, patrule şi cîini poliţişti fiind lansaţi pe urmele evadatului, fotografia lui afişată în cele mai mici localităţi, iar pe capul lui a fost pus un premiu : 100 000 de mărci, sumă exorbitantă. În fapt, Himmler dăduse de mult timp ordin ca Giraud să fie asasinat... dacă ar fi găsit. Cu capul tuns după moda prusacă, mustaţa rasă, ochelari mari de baga, Giraud a traversat Germania, de la graniţa cehoslovacă pînă la cea elveţiană, parcurgînd 800 de kilometri. Evadase la 17 aprilie 1942 ; după o săptămînă punea piciorul în Franţa ; miercuri 29, mareşalul Philippe Pétain îl invita la dejun, la Vichy, şi îl întîmpina cu aceste cuvinte :

— Bravo, bravo, Giraud !

Laval, noul şef al guvernului francez şi partizan convins al unei politici de colaborare cu Reichul, se mulţumi să mîrîie ; apoi, ridicînd din umeri, întrebă :

— De ce acest porc n-a trecut încă în Anglia ?

Şi, pur şi simplu, ceru evadatului de la Koenigstein să se înapoieze imediat în Germania. Zăpăcit şi indignat, Giraud avu nevoie de cîteva secunde pentru a formula răspunsul. Bineînţeles, a refuzat.

Întors acasă, generalul spuse laconic celui mai mic dintre fiii săi :

— Ei, Bernard, unde au fost două mai încape una !

După mai puțin de șapte luni, în această noapte întunecoasă de noiembrie, Giraud trecea prin al treilea moment de cumpănă. Dar de această dată generalul părăsea Franța ; se exila în mod voluntar din propria-i țară, în drum spre Gibraltar și Africa de Nord, pentru ultima și, credea el, cea mai glorioasă escapadă din aventuroasa lui existență.

*

Străpungînd noaptea neagră, mici lumini albastre clipeau la suprafața Mediteranei. Locotenentul de aviație Pierre Dallas strigă :

— Semnalele !

Pînă atunci dezlănțuirea furtunii împiedicase să fie văzute. Deodată, apăru deasupra valurilor o cocă sumbră de pe care se scurgea apa, părînd și mai monstruoasă în întuneric.

În bezna și uraganul din larg, apariția era, într-adevăr, fantastică. Valurile înecau lunga etravă în formă de fus ; jerbe de spumă acopereau puntea, rostogolindu-se de pe platforma tunului îndreptat înainte. Siluete mișcătoare, ale oamenilor din echipaj, se țineau de balustradă, în timp ce semnale intermitente continuau să străpungă noaptea. Era submarinul britanic P. 129, „Seraph", plecat din Gibraltar de mai bine de o săptămînă în căutarea lui Giraud.

Jules Crest nu-și credea ochilor. Nu văzuse submersibilul decît în ultimul minut, și pescarul decuplă atît de grăbit motorul încît barca se năpusti drept spre „Seraph". Dar, printr-o mișcare bruscă a cîrmei, Viret reuși să o redreseze.

Vîntul continua să sufle, dar Giraud, în picioare în barcă, nu căuta să se adăpostească. În cîteva clipe a fost muiat pînă la oase.

Zgîlțîită de valuri, ambarcațiunea se ridica pe creasta hulei, ca să se scufunde apoi în gol, unde părea că va fi înghițită pentru totdeauna. Viret fu primul care se aruncă spre „Seraph". Apucat de echipaj, nu pierdu timpul. Aplecîndu-se în afară, întinse mîna lui Giraud, dar acesta nu reuși să o apuce. Atunci nimeni nu și-a dat seama, dar puțin a lipsit ca glezna generalului să nu fie sfărîmată între submarin și barcă.

Tînărul ofițer stărui. Îl prinse pe Giraud de mînă și, cînd barca se ridică pe vîrful unui val deosebit de puter-

nic, generalul aruncă înainte piciorul țeapăn și căzu pe punte, chiar în brațele comandantului submarinului.

Acoperiți de valuri mai înalte de doi metri, ceilalți fugari au trecut și ei.

Barca lui Crest se și îndepărtase de submarin, pentru a se întoarce spre uscat, ducînd spre coastă pe pescar și pe tînărul aviator Dallas. Luptînd cu valurile uriașe, ambarcațiunea se topi în obscuritatea urlătoare și deveni un punct negru, ce se balansa pe fața spumoasă a mării. Giraud și cei trei tovarăși fuseseră înșfăcați și precipitați în măruntaiele „Seraph"-ului de către echipajul antrenat, un comando special sub ordinele căpitanului R.P. Livingstone, în timp ce, fără a pierde o clipă, submarinul, rămînînd la suprafață, se îndrepta spre est, evitînd insulele Hyères. Era aproape ora două, în dimineața de 6 noiembrie.

În cursul tratativelor privind „evadarea" Giraud pusese — amintirile de la Dunkerque [2] și Mers-El-Kebir [3] din 1940 rămăseseră vii — o condiție categorică, fundamentală : execuția planurilor de „răpire" va fi încredințată integral americanilor, cu excluderea oricărui amestec al Amiralității britanice. Or, tocmai în acest moment nici un submarin al flotei Statelor Unite nu era disponibil în Mediterană ; au trebuit, deci, să se mulțumească cu „Seraph", un submersibil utilizat de Royal Navy de mai puțin de doi ani, și pentru această stranie misiune de război vasul englezesc schimbase pavilionul „Union Jack" cu drapelul înstelat. Teoretic, tot echipajul trecuse sub ordinele căpitanului Jerauld Wright din Marina americană, dar în fapt conducerea și responsabilitatea pe „Seraph" continua să le aibă tînărul și strălucitul locotenent de vas de 28 de ani, N. A. A. Jewell, din Marina Majestății Sale.

Conform ordinelor primite la plecare, Jewell trebuia înainte de toate să cîștige timp și să navigheze la suprafață cît mai mult posibil, adică pînă la ziuă, din cauză că viteza medie a lui „Seraph" atingea zece noduri, dar în imersiune ea scădea la patru sau chiar la trei. Iar întunericul nu se prelungea peste ora șase dimineața.

---

[2] Teatrul unei violente bătălii (28 mai—4 iunie) ; orașul Dunkerque a fost aproape complet distrus. — *Nota trad.*

[3] La 3 iulie 1940 o escadră franceză ancorată la baza Mers El-Kebir (Algeria) a fost scufundată de flota engleză în urma refuzului de a continua lupta contra Germaniei sau a se lăsa dezarmată ; au pierit 1297 de marinari francezi. — *Nota trad.*

Era cald, o temperatură de etuvă, cu tot sistemul perfecționat de ventilație. Instalat la periscopul lui „Seraph" căpitanul Norman Ambury Auchinlek Jewell — Bill pentru prieteni — zărea același și același orizont : hula cenușie, cît vedeai cu ochii. Vîntul sufla încă, dar odată cu zorile furtuna se potolise mult.

Jewell rămase multă vreme nemișcat, cu picioarele pe marginea puțului adînc amenajat în podeaua submarinului, pe urmă roti încet spre cer lentila superioară, examinînd fiecare pachet de nori. Dar nu se arăta nici un avion inamic. Fu aproape tulburat : și cerul, și marea erau pustii și monotone.

Ofițerul trase mînerele și, după ce dădu ordin să se strîngă periscopul, părăsi compartimentul și trecu pragul careului.

Acesta era o cameră puternic luminată, cu mese acoperite cu pînză verde, în care cele mai mici colțuri, banchetele, dulapurile lustruite din pereți, acoperite cu hărți erau „toț atît de minuțios valorificate ca în salonul unui iaht de douăsprezece tone". Cu toate că interiorul submarinului era de dimensiuni relativ normale, înălțimea lui Giraud îl obliga „să-și plece capul, sau să rămînă așezat".

După ivirea zorilor, Bill Jewell avu de dat generalului Giraud o veste proastă.

Generalul francez era aplecat deasupra unei hărți a Algeriei și Tunisiei, în tovărășia locotenent-colonelului Bradley Gaylard, din Biroul 2 al aviației americane. Gaylard vorbea curent franceza și fusese îmbarcat în ultimul moment ca interpret.

— Brad, spune-i că radioul nostru este în pană și nu mai avem nici un contact, i-a cerut Jewell lui Gaylard.

Era trista realitate. De multe ore radiotelegrafiștii încercau, zadarnic, să stabilească legătura cu Gibraltarul. Ei comunicaseră reușita operațiunii, în largul coastelor franceze, dar după aceea se instalase tăcerea. Jewell n-avea de unde să știe că în același moment Cartierul general aliat din Mediterană emitea apeluri disperate în direcția lui, cu speranța de a-i putea stabili poziția.

O zi întreagă — cea de 6 — și toată noaptea pînă în dimineața de 7 aveau să se scurgă mai neplăcute decît le-ar fi imaginat cineva de pe „Seraph".

Încet, dar tenace submarinul își urma drumul în direcția Balearelor — la regimul maxim al motoarelor electrice, în imersiune ziua, cu motoarele Diesel imediat ce se lăsa întunericul.

În dimineața acelei sîmbete de 7 noiembrie, în pofida consemnelor severe de securitate, Jewell hotărî să nu se scufunde și continuă să navigheze la suprafață. El spera că, totuși, aviația din Gibraltar va avea ideea să facă o recunoaștere în direcția lui.

Și a avut dreptate. Puțin înainte de ora 8, a apărut la orizont un avion, dar s-a întors înainte ca pîndarii lui „Seraph" să-l poată identifica.

Vreo 15 minute nu se petrecu nimic, afară de faptul că pasagerilor de pe „Seraph" li s-au părut secole. Deodată, o siluetă masivă apăru pe cer la vest, aproape atingînd crestele umflate ale valurilor. După ce a descris cercuri largi deasupra submarinului, greoiul aparat a amerizat la aproximativ o jumătate de milă de „Seraph". Era un hidroavion american PBY—5 Catalina.

Fugarii vor mai avea nevoie de peste patru ore ca să ajungă la liman, dar la bord revenise speranța.

În momentul acela, de la înălțimea acoperișurilor în terasă ale orașului spaniol La Linea, agenții germani ai amiralului Canaris constatau numărul — absolut neobișnuit — al cuirasatelor, crucișătoarelor, transportoarelor de trupe, distrugătoarelor și portavioanelor aliate care, din ajun, ieșeau cu regularitate din strîmtoarea Gibraltar în direcția Est — probabil spre Malta sau spre coastele Libiei. Escadrile de „Spitfire" în formație strînsă și grupuri de alte avioane englezești și americane se ridicau continuu în aer pentru a acoperi fantastica desfășurare de nave de război și cargouri încărcate cu soldați care brăzdau valurile Mediteranei.

Hula din ultimele zile începuse să slăbească și timpul redevenise categoric mai bun. Din cabina „Catalinei", pilotul deosebi formidabila masă de oțel ce apărea încet deasupra orizontului cețos ; apoi se auzi vocea navigatorului în interfonul de bord. Giraud se aplecă, și ceea ce văzu îl fascină și îl ului.

Sub el, marea furnica literalmente de nave. În timp ce un val de mîndrie și de emoție îi colora obrajii, generalul francez nu putu să nu se gîndească, cu orgoliu, că în cîteva ore sau în cîteva zile toți acești oameni aveau să se găsească sub ordinele sale. Apoi, după ce vor fi cucerit Marocul, Al-

geria și Tunisia, aceiași oameni vor trece la asaltul Europei. Iar de data aceasta Giraud va reintra de-adevăratele în Franța în fruntea armatelor liberatoare și va alunga trupele lui Hitler din țara sa.

Făcînd un viraj, „Catalina" alunecă spre mare și se repezi în direcția coastei — o masă pietroasă, nepriete-noasă, depărtată. Atunci se profilară, deodată, contururile leonine ale stîncii, apărură pantele de culoare cenușiu-întunecată ce dominau un orășel liliputan, strîns în jurul unui golf ce semăna cu un furnicar agitat.

Era Gibraltarul.

2

Operațiunea „Torța"

Într-o subterană umedă, săpată chiar în stîncă, un om ședea ținînd coatele pe masa rudimentară care-i servea de birou. Teancuri de rapoarte și buletine meteorologice se îngrămădeau în fața lui ; apa se prelingea de pe tavanul tăiat în boltă și ventilatoarele electrice abia reușeau să ofere un aer rece, dificil de respirat. Americanul reflecta.

Din timp în timp își trecea mîna pe fruntea dezgolită și, în această după-amiază de noiembrie, trăsăturile sale trădau neîndurător cei 50 de ani. Se numea Dwight David Eisenhower și se găsea în fruntea primei armate de invazie pe care Aliații se pregăteau să o arunce împotriva forțelor Axei.

Cu tot dinamismul său natural și entuziasmul cu care își îndeplinea de multe luni misiunea, gîndurile comandantului șef erau întunecate.

La sfîrșitul acestui an, 1942, Națiunile libere dispuneau cu totului tot de o singură enclavă derizorie — mai puțin de 6 km pătrați — un pinten în teritoriile cucerite sau neutralizate de Hitler și Mussolini, la distanță egală de Malta și de coastele Angliei. Și acest bastion tăiat în piatră cenușie, izolat între Atlantic și Mediterană, era Gibraltarul.

Cu excepția asaltului în curs de pregătire, totul era, într-adevăr, sumbru: lucrurile mergeau rău în acest al treilea an de război. Singurele știri reconfortante veneau din deșertul Egiptului, în celelalte părți ale lumii, pretutindeni: în Pacific, în Europa pînă în fundul Rusiei Sovietice,

Axa victorioasă părea invincibilă. În aceeași dimineață, 7 noiembrie, căpitanul de fregată Harry C. Butcher, aghiotantul personal al lui Eisenhower, crezuse că este bine să amintească șefului său că se scurseseră 11 luni de la dezastrul de la Pearl Harbor. Dar Ike — cum îi spuneau cei apropiați — nu avea deloc nevoie să i se amintească.

Aceste unsprezece luni se numărau cu siguranță printre cele mai amare și mai negre din al doilea război mondial. Aliații mergeau din catastrofă în catastrofă, înfrîngerile se țineau lanț. Submarinele germane ale lui Doenitz se aventurau pînă în Marea Antilelor ; chiar în cursul verii vasele flotei comerciale anglo-americane fuseseră torpilate într-o cadență îngrozitoare, unul la patru ore. Avangărzile Wehrmachtului înfipseseră drapelul cu crucea încîrligată pe muntele Elbrus din Caucaz, înalt de 5633 de metri ; în Oceanul Indian, ca și în Africa situația se schimba în rău. Britanicii abandonaseră pe rînd cuceririle lor din Libia, și blindatele germane trecuseră frontiera egipteană, înaintînd spre Cairo. Era, oare, începutul sfîrșitului ?

Eisenhower nu putea uita acea zi sinistră cînd la Casa albă, aplecat peste o hartă și cu moartea în suflet, Franklin Roosevelt, reales președinte al Statelor Unite, trebuise să admită „ca posibilă" o joncțiune între forțele armate ale Japoniei și cele ale Germaniei naziste.

Dar ceea ce-l tulbura mai mult pe Roosevelt erau apelurile lansate de Stalin prin care cerea deschiderea unui „nou front".

Cu toată înfrîngerea diviziilor Wehrmachtului în fața Moscovei și cu toată rezistența îndîrjită a apărătorilor Stalingradului, orașul eroic care proteja Volga, Uniunea Sovietică se găsea într-o situație grea. Fiecare zi care trecea amenința cu doborîrea, ceea ce ar fi confirmat în mod tragic profețiile demențiale lansate de Hitler într-un delir istoric de la tribuna Reichstagului la 26 aprilie 1942 :

— Îl vom urmări pe rus ! Ne vom arunca asupra lui, îl vom lovi mereu și tot mai tare ! Vom lupta și vom lovi colosul bolșevic pînă cînd îl vom face bucăți ![4]

[4] Istoria a spulberat cu o cruntă ironie aceste visuri : cel care a fost nimicit, sfîrșind prin a se sinucide, a fost Hitler, dușmanul numărul unu al omenirii. Lupta forțelor coaliției antihitleriste, al cărei greu l-au dus popoarele Uniunii Sovietice, luptă ce a beneficiat de aportul tuturor popoarelor — între care poporul român și armata sa au dat un important tribut de sînge —, s-a încheiat, după cum se știe, pe ruinele Reichstagului cu înfrîngerea fascismului. — *Nota trad.*

Deşi această fanfaronadă era privită cu un scepticism dispreţuitor de către Statele majore din Washington şi Londra, trebuia făcut ceva. În Statele Unite ziarele apăreau cu manşete mari : *Avioane pentru Marea Britanie ! Aprovizionare pentru Rusia ! Japonezii în Noua Guinee. Japonezii în Aleutine... Întăriri pentru Auchinleck*[5] ! Acum, nu mai era suficientă aprovizionarea prin Murmansk şi Arhanghelsk, rută pe care atît de multe convoaie erau scufundate de submarinele Axei cu baza în Norvegia sau bombardate de avioanele lui Goering ce decolau de la Capul Nord. Trebuia cu orice preţ deturnată această parte a loviturilor pe care le dădea Wehrmachtul, obligînd Înaltul comandament german să retragă cît mai multe divizii de pe frontul de Est. De la o săptămînă la alta devenea mai imperioasă — iar curînd o necesitate vitală pentru Roosevelt şi Churchill — deschiderea unui nou cîmp de bătălie şi, după atîtea retrageri, umiliri şi înfrîngeri, să se treacă, în fine, la atac. Dar unde ?

După Pearl Harbor, orientarea strategică a Forţelor aliate în războiul împotriva Germaniei şi Japoniei era asumată de un comitet de şefi de stat major britanici şi americani, ai Marinei, Aerului şi Armatei. Se numea *Combined Staff*, Statul-major unificat. La Washington, unde îşi avea sediul permanent, la adăpostul birourilor ermetice, se elaborau planurile coaliţiei aliate.

*

În primăvara lui 1942 Marele Stat-major anglo-american avea în faţă o mulţime uluitoare de proiecte de invazie, fără ca nimic să fi fost hotărît.

Se punea întrebarea : Germania sau Japonia ? Ce trebuia răzbunat mai întîi, Pearl Harbor sau Dunkerque ? Existau, deci, planuri pentru Pacific şi altele pentru Europa ocupată — cu toate că în principiu apelurile presante ale lui Stalin ar fi trebuit să rezolve această chestiune, ea a rămas multă vreme în suspensie. Între Oceanul Arctic şi Mediterană aproape 5 000 de kilometri de coastă se ofereau loviturilor răzbunătoare ale puterilor aliate. Fuseseră elaborate planuri pentru invadarea insulelor Lofoten, în Norvegia, şi altele pentru a pune piciorul în Franţa ; existau planuri vizînd Caspica, Liberia, Marocul şi Dakarul ; altele se refereau la Portugalia, Spania, Sicilia, Canare şi

[5] Comandantul forţelor engleze din deşertul nord-african. — *Nota trad.*

Azore. Dar la începutul lui iulie totul era încă incert și confuz.

La Washington, „Combined Staff" ținea încontinuu ședințe, întorcînd pe toate fețele aceeași problemă insolubilă : unde să se angajeze lupta ? Unde să fie atacat Hitler?

Cu tot telefonul transatlantic care-i lega pe Roosevelt și Churchill și cu toate conferințele fără sfîrșit ale statelor majore după întrunirile experților aliați, nici o soluție nu era încă luată în considerare. Și săptămînile treceau. Părea că războiul se va sfîrși și problema va rămîne fără rezolvare.

Deodată, mai întîi la Washington și apoi în Anglia, evenimentele se precipitară.

În ziua de sîmbătă 18 iulie, trei călători, care decolaseră în ajun din Statele Unite, au fost depuși în holul hotelului „Claridge" din Londra.

Misiunea lor era cuprinsă într-o singură frază, pronunțată de Franklin Roosevelt cu cîteva clipe înaintea plecării lor.

— Nu importă unde, nu importă ce ! Să se încerce o operațiune înainte de sfîrșitul anului 1942...

Și președintele adăugase :

— Winston trebuie să ia cunoștință de hotărîrea noastră nestrămutată ca Hitler și naziștii lui îngîmfați să simtă, în sfîrșit, forța armelor americane.

Cei trei bărbați erau : generalul George S. Marshall, șeful Statului major general, amiralul Ernest King, șeful Flotei americane, și onorabilul Harry L. Hopkins, consilier special al președintelui Statelor Unite. În această ocazie Roosevelt se separase de colaboratorul său personal, Steve Early, secretar al Casei albe. Ei trebuiau să se întoarcă la Washington cel mai tîrziu în opt zile și să aducă un acord definitiv și complet cu privire la „Al doilea front".

A fost o săptămînă extenuantă. Luni 20, chiar în sala de reuniuni a Cabinetului de război britanic, în Downing Street 10, avea loc prima din istoricele deliberări interaliate, în prezența lui Churchill, nezdruncinat și masiv, trăgînd din trabuc, înconjurat de dosare, hărți, cifre și mai hotărît ca oricînd să facă să triumfe punctul de vedere al strategilor englezi.

În seara de 22 lucrările conferinței băteau în mod dezastruos pasul pe loc, fără cea mai mică licărire a unui acord, iar ziua de 23 nu a adus nici o schimbare. (La un moment dat, asprul și tăiosul amiral King, partizan înver-

sunat al luptei neînduplecate contra japonezilor, mormăi printre dinți că „ar trebui lăsați acești englezi să iasă cum vor putea din încurcătură în Europa, cu Hitler".) A doua zi, 24, era o vinere, ajunul zilei în care delegația americană urma să reia, cu avionul, drumul spre Statele Unite.

Ultima întrunire s-a deschis într-o atmosferă de tensiune deprimantă. Și discuția reîncepu. Atunci, după cum spune Hopkins, generalul britanic sir Hastings Ismay, șeful Statului-major al apărării, a scos dintr-un dosar o scrisoare, pe care o împinse peste masă, sub ochii lui Churchill. Cu antetul Casei albe, ea purta lunga semnătură a lui Franklin Roosevelt și era datată din primăvara anului 1941, șase luni înaintea intrării Americii în război. Roosevelt expunea în detaliu „avantajele unui atac împotriva coastelor Africii de Nord...".

Privindu-și interlocutorii pe deasupra ochelarilor, Winston Churchill le aruncă unul din surîsurile lui triumfătoare, în timp ce americanii schimbau în tăcere priviri perplexe.

Fără să piardă o clipă, vocea viguroasă și elocventă a premierului britanic se ridică pentru a descrie „rezultatele" la care se puteau aștepta Aliații de la o invazie în Africa : prinși într-un clește gigantic, între Atlantic și Egipt, germanii se vor vedea constrînși să ia trupe de pe alte fronturi, în special din Rusia ; Mediterana va fi eliberată și o amenințare mortală va apăsa asupra Italiei, grăbind momentul, inevitabil, în care aceasta se va detașa de Germania.

După ore de discuții laborioase, reveniți din stupoare, Marshall și King au ieșit din sală pentru a adresa o lungă cablogramă la Washington, expunînd situația și cerînd instrucțiuni. Acum decizia îi revenea lui Roosevelt. În după-amiaza de 25 iulie nu se primise încă nici un răspuns de la Casa albă.

La Washington era 11 dimineața, și o zăpușeală prevestitoare de furtună apăsa orașul, cînd generalul de brigadă J. R. Deane și cîțiva ofițeri subalterni din „Combined Staff" scoaseră dintr-un clasor acoperit de praf un dosar voluminos, conținînd mai multe kilograme de rapoarte dactilografiate, diverse informații, hărți, fotografii secrete și o cantitate și mai considerabilă de telegrame cifrate, dintre care cea mai mare parte fuseseră expediate din Algeria și din Tanger, Marocul spaniol. O parte a dosarului

deschis de Deane conținea planuri de atac ultraconfidențiale, puse în studiu apoi părăsite de luni de zile : planul „Gymnast" referitor la invadarea posesiunilor franceze din Africa de Nord.

Răspunsul lui Roosevelt la telegrama lui Marshall a ajuns la Londra la căderea serii de sîmbătă 25. El conținea doar o aprobare laconică :

— O.K. Să-i dăm drumul !

Zarurile erau aruncate. Amiralul King afișa un aer mai aspru și mai irascibil decît oricînd. George Marshall realiza cu amărăciune că Statele Unite se angajaseră fără întoarcere în „riscurile unei aventuri, probabil fără sfîrșit, în Mediterană" și că invadarea Africii va exclude pentru multe luni — așa cum dorea și Churchill — orice ofensivă peste Mînecа. Dar, după atîtea ezitări și discuții sterile, se luase o hotărîre ! În ce-l privește pe Hopkins, circumspect dar totuși încrezător, el recunoștea că, „după toate aparențele", hotărîrea oferea „americanilor unica șansă de a se război cu Hitler în cursul acestui an".

În plus, dacă — așa cum arătau ultimele informații — germanii se pregăteau să ocupe în forță coastele Marocului și Algeriei, devenea imperios să li se ia înainte.

Americanii și britanicii au căzut de acord asupra celei de a doua decizii capitale care trebuia luată : ziua „Z" în Africa trebuia să se situeze în jur de 15 sau 20 octombrie, „în orice caz nu mai tîrziu de 30". Trebuia să se țină cont de sezonul ploios care începea în noiembrie și să se debarce în Africa înainte de completa derută în deșert a trupelor engleze ale generalului Auchinlek.

Churchill radia. Entuziasmat, telegrafie personal la Casa albă numele de cod definitiv pe care mai mult de zece generali și amirali aliați se căzneau în zadar să-l găsească pentru viitoarea debarcare : operațiunea *Torța*.

Se răsturnă în fotoliu și strigă :

— *Gentlemen* [6], să ardă torța !

În momentul în care era luată una dintre cele mai importante decizii strategice din acest război, o mașină blindată avînd la bord pe mareșalul german Erwin Rommel se oprea sub umbrele micii oaze Siwa de curînd cucerită în apropiere de depresiunea Quattara, un vast teren mocirlos pierdut în nisipurile Libiei.

[6] Domnilor (în engl. în original). — *Nota trad.*

Contrar celor ce gîndea, Rommel nu va merge deloc mai departe în marşul lui spre Nil. „Afrika Korps" şi şeful lui obţinuseră una din ultimele lor victorii.

*

Înainte de a se întoarce la Washington, George Marshall chemă în camera sa, la etajul IV al hotelului „Claridge", pe generalul care de o lună avea conducerea supremă a trupelor americane adunate în Regatul Unit pentru invadarea Europei.

Silueta unui om de talie mijlocie, cu o chelie mare, se încadră în pragul sălii de baie unde Marshall se săpunea cu energie.

— Ike, spuse şeful Statului-major fără nici o introducere, vei fi desemnat pentru a comanda blestematul bazar în Africa...

Obrazul roz al noului generalissim păli uşor şi trăsăturile i se contractară. În ultimele opt zile muncise mult, veghease, discutase şi, în plus, nu-şi ascunsese niciodată dezacordul faţă de alegerea noului teatru de operaţiuni, pe care îl considera „deosebit de nefast".

Astfel, Dwight Eisenhower a primit comanda tuturor forţelor aliate, americane şi engleze, care în cursul toamnei următoare aveau să pună piciorul pe litoralul african. Pentru Eisenhower nu era prima surpriză de acest fel şi nu avea să fie nici ultima. Cu mai puţin de opt luni în urmă nu era decît un simplu general de brigadă afectat la Departamentul Războiului din Washington, în umbra atotputernicului Marshall. Înainte de război petrecuse patru ani în Filipine, cu MacArthur şi, ca să zicem aşa, nu ieşise niciodată din localurile de stat-major. Într-o zi din primăvara anului 1942, Georghe Marshall a crăpat uşa lui Eisenhower, la Biroul de operaţiuni al Statului-major, şi a aruncat :

— Dwight, trebuie să te gîndeşti să pregăteşti un plan de atacare a Europei peste Canal.

Cînd planul a fost gata, Marshall l-a ascultat pînă la capăt pe Eisenhower şi pe ofiţerii lui şi a declarat simplu:

— E bine, îl aprob !

Apoi l-a trimis pe Eisenhower în Marea Britanie, pentru a-şi da seama la faţa locului de „ceea ce se petrece acolo". La întoarcere, Dwight Eisenhower avea să încerce prima din marile lui stupefacţii, auzindu-l pe şeful Statului-major declarînd :

— Apropo, Ike, ar fi foarte posibil să execuți dumneata planul... Dacă ar fi așa, în cît timp ai fi gata să pornești ?

Se scurseseră numai două luni de la această întîmplare. Și acum, în această seară de la sfîrșitul lui iulie, Eisenhower era sigur că nu va mai conduce niciodată în Franța pe soldații care vor lupta pentru libertatea bătrînei Europe, îngenuncheată sub jugul nazist. Nu crezuse că traversarea Mînecii s-ar fi putut produce înainte de sfîrșitul anului 1943, iar de-acum înainte toate preocupările Statului-major aliat aveau să fie orientate spre Africa. Vara era pe sfîrșite ; timpul presa, cerînd să se ia înainte sezonului nefavorabil, deosebit de urît pe coastele Marocului. Trebuia să lucreze fără întrerupere, să fixeze data debarcării, să întocmească planurile și să impulsioneze pregătirile. Nu mai era nici un moment de pierdut ; începînd de acum, fiecare zi, fiecare oră conta.

Ordinele primite îi prescriau lui Eisenhower să debarce forțe aliate pe coasta Africii de Nord, să stabilească un cap de pod la Atlantic, în apropiere de Casablanca, pentru ca apoi să-și croiască drum peste cîmpiile și munții din Maroc, Algeria și Tunisia — pînă cînd contingentele de asalt anglo-americane vor întîlni trupele lui Rommel, le vor distruge și le vor alunga din Africa. Dar foarte curînd s-a văzut că aceste planuri erau insuficiente.

Ofițerii englezi însărcinați cu organizarea invaziei combăteau cu tărie orice proiect care nu includea debarcări în Mediterană, în scopul cuceririi în cel mai scurt timp a Oranului și Algerului.

— Primele tancuri aliate debarcate pe coasta Marocului, observă amiralul Ramsay, unul dintre realizatorii evacuării trupelor de la Dunkerque în 1940, vor pătrunde în Algeria după ce naziștii vor fi de mult instalați acolo. Ei vor ocupa porturile și aerodromurile, pregătînd teritoriul pentru apărare. Or, tocmai aceasta vrem să evităm, cu orice preț...

Generalul Mark Wayne Clark, adjunctul lui Eisenhower, a exprimat cu francheța sa obișnuită punctul de vedere american. O bază solidă, spuse el, era indispensabilă forțelor expediționare pentru aprovizionarea cu material, arme, muniții, carburant și alimente, pentru întăriri cu oamenii necesari marii ofensive contra lui Rommel. Întreaga bătălie depindea de aceste întăriri ce soseau direct din Statele Unite. Și nici o altă bază, nici un port nord-african nu era mai potrivit decît Casablanca, Maroc.

Alegerea făcută de experții din Washington masca în realitate o altă grijă, coșmarul îngrozitor care tulbura nopțile Statului-major american : perspectiva pentru diviziile aliate de a trebui să traverseze vulnerabila strîmtoare Gibraltar pentru a se înfunda în Mediterana și a nu mai ieși. Germanii și italienii, fără a-i socoti pe spanioli, puteau oricînd „să ferece poarta".

— Atunci, spunea Clark, ne vom fi aruncat noi înșine în gura lupului. Vom fi prinși pentru totdeauna în capcană.

Dar șefii britanici au rămas neclintiți. Ei și-au găsit un aliat neașteptat în persoana lui Eisenhower, partizan și el al ideii de a ataca nu numai în Maroc ci și în Algeria, la Oran. Clark și ofițerii americani au acceptat, fără plăcere.

În timp ce discuțiile amenințau să se împotmolească din nou, un ofițer superior britanic, uimit de „lipsa de îndrăzneală a americanilor", fierbea de nerăbdare. Era generalul de brigadă Stewart.

Ridicînd brațele spre cer, Stewart atrase atenția că între Oran și Tunis, obiectivul nr. 1 al armatei debarcate, erau peste 1 500 de km : cîte săptămîni sau luni vor trebui pentru a străbate această distanță ? Și ce se credea că vor face germanii în tot acest timp ?

Generalul englez dădu tot el răspunsul :

— Minimul ce trebuie făcut este a debarca trupele noastre dincolo de Oran. Chiar mult dincolo de Alger. Este o chestiune de viață și de moarte pentru mii de soldați. Nimeni nu ne va ierta de a fi amînat, chiar cu o zi, momentul victoriei.

S-a trecut la întocmirea de noi planuri, examinîndu-se pe rînd problemele care le-ar pune o debarcare în regiunea Alger. Și de această dată Eisenhower a dat aviz favorabil ; și, încă o dată, Statul major american se resemnă.

Dar Stewart nu era încă satisfăcut. El a propus să se ia de la garnizoana din Malta 5 000 de oameni care, cu sprijinul aviației de vînătoare aliate, să fie lansați la atacul Tunisului, în timp ce alte forțe ar pune piciorul la Casablanca, Oran și Alger. Amiralul englez Lyster a sugerat să se trimită spre Bizerta și Tunis o flotă de bombardiere „încărcată pînă la refuz cu oameni hotărîți", care, aruncați la momentul potrivit asupra obiectivelor, să le păstreze pînă la sosirea forțelor de invazie.

De data aceasta însă, șefii americani nu s-au lăsat convinși. Ei au considerat destul de riscante planurile, pe care

le-au criticat, deoarece nu ţineau deloc cont de prezenţa puternicelor forţe aeriene italiene şi germane de la bazele din Sicilia.

În cele din urmă, s-a hotărît că frontul viitoarei invazii se va întinde din Maroc pînă în Algeria şi că principalele debarcări se vor executa simultan la Casablanca, Oran şi Alger. Algerul constituia limita extremă a zonei de atac în ziua „Z". Planurile definitive, care consumaseră mai bine de şase săptămîni fierbinţi şi preţioase, au fost fixate pentru miercuri 9 septembrie.

Cînd totul a fost pus la punct, operaţiunea „Torţa" făcea să te gîndeşti — a spus colonelul Ray Baker, din Statul-major al debarcării — la un fel de gigantic „joc de răbdare" ale cărui piese, multă vreme împrăştiate, terminaseră prin a se recombina.

Surmenat, Statul-major al lui Eisenhower vedea zilele trecînd şi data invaziei apropiindu-se cu repeziciune. Deja trebuise să fie amînată, stabilindu-se primele zile din noiembrie. Eisenhower spera că nu va trebui să o amîne încă o dată.

*

În Grosvenor Square, la sediul Marelui Cartier General aliat din Londra, vălul celui mai opac mister acoperea ultimele pregătiri ale invaziei, cea mai gigantică întreprindere de după dimineaţa lui 3 septembrie 1939, menită să zdrobească monstruoasa tiranie şi visurile de dominaţie barbară ale lui Adolf Hitler.

Cei mai mulţi dintre ofiţerii de la cartierul general al lui Eisenhower, aplecaţi pe hărţile Marocului şi Algeriei, studiind planurile de execuţie sau avînd de rezolvat probleme arzătoare şi complexe de tonaje şi aprovizionare, au rămas după aceste săptămîni fierbinţi cu amintirea unei perioade nebuneşti, de surmenaj, de confuzie şi de descurajare, care de multe ori a părut că învinge caracterele cele mai oţelite. Închişi în birourile lor supraaglomerate, unde ajungea de la popota marinărească vecină „o cumplită miroazna de varză de Bruxelles", nenumăratele probleme, la prima vedere insolubile, absorbiseră o cantitate incredibilă din zilele şi nopţile lor într-o atmosferă deprimantă, de pesimism aproape general.

Eisenhower şi adjuncţii săi prevăzuseră că 150 000 de oameni vor fi necesari pentru primele zile ale debarcării, dar această cifră crescuse repede, ajungînd la o jumătate

de milion. Pentru a reuși, efortul supraomenesc de război al celor două țări fusese ridicat la maximum ; toate resursele Angliei și Statelor Unite în oameni, material de război, nave, avioane au fost aruncate în această operațiune. După expresia unui ofițer de la Marele Cartier General, cele două țări „și-au lăsat sînge din patru vene deodată, au ras tot ce putuseră găsi" în arsenale, cazărmi și tabere.

Trebuia să se găsească nu numai tunuri, tancuri și material rulant, ci și bombardiere, avioane de vînătoare, cuirasate, crucișătoare, portavioane, o mulțime de nave comerciale și de vase de escortă. Ca și în Anglia, în America a trebuit să se echipeze porturi, să se construiască noi ateliere, depozite și magazii, terenuri de antrenament și aerodromuri, să se creeze din nimic servicii și organisme complet necunoscute la începutul războiului, să se creeze state majore gigantice însărcinate concomitent cu conducerea, coordonarea și controlul viitoarelor operațiuni.

Nu trebuia numai să se adune trupe, să se mobilizeze ofițeri și oameni cu zecile de mii, ci și să se accelereze instruirea lor, să se impulsioneze antrenamentul recruților, să se intensifice exercițiile amfibii. Cu toate pierderile zilnice din Mîneca, Atlantic și Mediterană, fără a mai socoti Pacificul, trebuia să se adune tonajul suficient pentru transportarea acestor trupe, apoi pentru aprovizionarea lor — cu muniții, benzină, alimente, piese de schimb pentru vehicule și pentru arme. Reieși că pentru desfășurarea ofensivei era indispensabil un volum de materiale care multă vreme păruse imposibil de strîns, iar navele care ieșeau cu mari eforturi din șantierele Statelor Unite aveau de înfruntat în Atlantic submarinele lui Doenitz. De trei ori a plecat din New York o încărcătură de necesitate vitală pentru divizia I americană care trebuia să debarce la Oran ; de două ori torpilele germane au scufundat-o ; a treia oară convoiul a fost îndreptat spre alt port de debarcare și a sfîrșit prin a ajunge. Și aceasta încă nu era totul.

A trebuit să se stabilească ce nave erau potrivite pentru plajele din Maroc, care pentru Algeria, urmînd ca un mare număr să fie adaptate pentru viitorul rol pe care aveau să-l joace, adică pentru panta plajelor, adîncimea apei, forma coastei pe care vor pune piciorul trupele. Lista problemelor se lungea fără sfîrșit, diabolic, de exemplu : cum să traverseze Atlanticul bombardierele și avioanele de vînătoare care vor proteja convoaiele de atacurile submarine și vor urmări inamicul pe uscat ? Nici Anglia, nici

Statele Unite nu posedau portavioanele necesare, şi a trebuit să se caute în flota comercială aliată vechi petroliere, vechi cargoboturi, care au fost amenajate în grabă, prin acoperirea cu o punte de zbor.

Se puneau multe alte probleme. Cît cunoşteau germanii şi italienii din proiectul de invazie ? Cum se vor comporta soldaţii americani şi britanici care, pentru prima oară în al doilea război mondial, aveau să lupte umăr la umăr ? Trebuia acceptată strania propunere a lui Churchill „de a echipa trupele engleze din valul de asalt în uniforme americane" ? (Şi Churchill adăugase : „soldaţii mei vor fi mîndri de aceasta".) Ce vor face francezii ? Care va fi atitudinea Spaniei ? În fine, şi mai presus de toate, ce şanse aveau cele 800 de vase aliate de a ajunge la ţintă, după mii şi mii de kilometri — mai multe săptămîni de navigaţie — în apele în care mişunau unităţile flotei submarine inamice ?

După săptămîni de pregătiri şi planificare febrilă, răspunsul a ajuns la Eisenhower cînd totul era gata, cînd planurile erau în curs de execuţie, ofiţerii la posturile lor şi ordinele împărţite. La Secretariatul Războiului de la Washington, Biroul 3 al Armatei estima la „50 la sută" şansele de reuşită, în timp ce George Marshall „nu excludea posibilitatea unui eşec total".

În aceste ore de îndoială, de teamă şi de pesimism, o licărire de încurajare şi de speranţă a ajuns totuşi la Eisenhower, care avea mare nevoie. Într-o vilă retrasă din suburbiile Londrei, un misterios ofiţer american, lt.-colonelul McGowan, făcu o vizită secretă comandantului şef. Cu cîteva săptămîni înainte McGowan se găsea încă în Africa de Nord. El a descris lui Eisenhower şi consilierilor acestuia ceea ce îi aştepta în Maroc şi Algeria. Nu totul va fi roz, spuse colonelul ; dar McGrowan conchise că va fi un succes.

Totuşi Eisenhower nu ajunsese la capătul dificultăţilor. Un sertar al biroului său conţinea un mesaj ultraconfidenţial, expediat de Statul-major din Washington din ordinul lui Roosevelt. Mesajul purta numărul 3103 şi prescria şefului Forţelor expediţionare aliate „să nu comunice niciodată, sub nici un pretext generaralului francez de Gaulle nici cea mai mică informaţie în legătură cu «Torţa»". Varii motive inspiraseră această decizie : antipatia personală a lui Roosevelt pentru şeful Franţei Libere, amintirea indiscreţiilor comise în momentul atacului contra Dakarului, în septembrie 1940, în fine, ostilitatea aproape unanimă a for-

ţelor franceze din Africa faţă de gaullişti. De Gaulle va fi informat despre debarcare numai în momentul cînd ea se va produce.

În fine, au fost suspendate permisiile. Erau încă atîtea de făcut că în multe state majore de divizii şi de regimente ofiţerii lucrau cu schimbul, „pentru ca ultimele pregătiri să nu fie întrerupte nici ziua, nici noaptea". S-au scurs cîteva săptămîni pînă la plecarea primelor convoaie, şi trupele de invazie au fost supuse la un antrenament şi mai intensiv decît tot ce suportaseră oamenii pînă atunci. Puţini dintre ei bănuiau destinaţia, mulţi credeau că „nu vor cunoaşte războiul înainte de primăvara lui 1943".

Eisenhower a sperat pînă în ultimul moment că cel puţin condiţiile meteorologice nu vor fi contra lui. Amiralul Louis Mountbatten a spulberat fără milă această speranţă, expunînd comandantului şef concluziile experţilor.

Pentru Mediterană, spuse el, o şansă la cinci de vreme rea. Pe coasta Marocului o şansă la cinci de timp favorabil.

Eisenhower s-a întors atunci spre unli din ofiţerii lui :

— Găsiţi-mi în toată armata un capelan competent ca să ne asigure o perioadă convenabilă de timp bun în momentul debarcărilor. Am impresia că este ultima noastră şansă.

Conform prevederilor, formidabila armadă trebuia să părăsească porturile Angliei şi Statelor Unite aproape simultan : flota de asalt destinată Algeriei va porni de pe coastele Scoţiei şi Irlandei ; convoaiele cu trupele pentru plajele Marocului vor porni din Hampton Roads şi Casco Bay, America de Nord. Pentru a beneficia la maximum de efectul surprizei, atacul aliat se va efectua în cursul nopţii la Alger şi Oran şi cîteva ore mai tîrziu pe coasta marocană. Cînd va răsări soarele, diviziile aliate trebuiau să fie solid implantate pe plajele Africii.

Ziua „Z" a fost fixată pentru 4 noiembrie.

*

În largul coastelor Spaniei briza se întărea, împingînd spre mal rulouri de spumă încărcată de resturi, fragmente de carcase metalice, bucăţi de lemn, fîşii din uniforme provenînd din bătăliile de pe mare — torpilări de nave sau lupte aeriene — în vecinătatea strîmtorii Gibraltar. Printre aceste epave plutitoare, într-o dimineaţă a acelei toamne fu găsit în apropiere de Cadix cadavrul unui ofi-

ter englez. Era o descoperire banală, şi corpul a fost predat de autorităţile spaniole poliţiei militare din Gibraltar. Atunci au intrat în acţiune serviciile de contraspionaj aliate.

Ofiţerul înecat era locotenentul James Haddon Turner, de 23 de ani, care părăsise Londra în avion, cu misiune specială, ducînd planurile de atacare a Africii de Nord, destinate generalului Mason MacFarlane, guvernatorul Gibraltarului. Aceste documente conţineau, între alte informaţii secrete, data irevocabilă a operaţiunii „Torţa".

Hîrtiile fuseseră predate, cu cîteva zile mai înainte, personal şefului Serviciului de informaţii britanic de către generalul Clark, adjunctul comandantului suprem. Ca măsură de precauţie, ele au fost închise într-un container special, care în caz că avionul ar fi căzut în mare, ar fi explodat instantaneu. Apoi Turner, însărcinat cu această misiune, îşi luă zborul — şi nimeni nu mai auzi vorbindu-se de el. Întrucît MacFarlane păstra tăcere, Marele Cartier General deduse că aparatul fusese doborît. Planurile se volatilizaseră, deci, undeva în Atlantic.

Descoperirea corpului lui Turner a redeschis cazul, cu atît mai mult cu cît în tunica ofiţerului se găsea un plic sigilat. Şi acesta conţinea hîrtii semnate de Clark, în mod neînţeles intacte, în special o scrisoare care-l avertiza pe MacFarlane că fortăreaţa Gibraltar, fiind aleasă ca adăpost pentru Marele Cartier General înaintat al invaziei, Eisenhower şi Statul său major redus se vor instala acolo de la 1 noiembrie.

Ofiţerilor de securitate din Gibraltar nu le venea să-şi creadă ochilor, şi prima problemă care s-a pus a fost dacă spaniolii deschiseseră plicul, reînchizîndu-l după ce luaseră cunoştinţă de planuri ? Altfel spus, transmiseseră informaţiile la Berlin sau la Roma serviciile secrete ale lui Franco ? În acest caz, trebuia menţinută data fixată pentru atac ? Totuşi, rămînea o enigmă : Turner n-ar fi trebuit să aibă asupra lui nici o hîrtie, şi tubul, foarte greu, cu documente militare ar fi trebuit să se dezintegreze la cîteva clipe după doborîrea avionului.

Agenţii din M.I. 5 însărcinaţi cu acest caz au întors problema pe toate părţile, fără a reuşi să găsească explicaţia. Se va amîna încă o dată data invaziei ? Aceasta însemna să fie împinsă spre sfîrşitul iernii.

Eisenhower ceru avizul diverşilor responsabili ai planului de asalt şi s-a raliat la o soluţie care, ţinînd totuşi

seamă de consecințele „afacerii Turner", cum era numită acum, — excludea o amînare ale cărei repercusiuni ar fi fost incalculabile.

Din cauza sezonului avansat, ultima dată posibilă pentru a debarca pe coastele Marocului se situa la sfîrșitul primei săptămîni din noiembrie ; nici un expert meteorolog aliat nu considera că s-ar mai putea amîna. Trebuia, deci, ales între nopțile de 6/7 și cea de 7/8.

Unul dintre ofițerii prezenți, colonelul de aviație William Bentley de la Serviciul operațiunilor, atrase atenția că ultima dată cădea într-o duminică și, în consecință, numeroși francezi se vor găsi în permisie, slăbind astfel garnizoanele ; mulți ofițeri vor fi părăsit statele lor majore pentru a petrece în familie.

Eisenhower a tranșat problema fără cea mai mică ezitare : se va ataca în ziua de 8.

*

De-a lungul interminabilelor tuneluri ale Gibraltarului, punctate din loc în loc de lumina becurilor, ofițerii își omorau timpul umblînd încoace și încolo. Conversațiile ajungeau ca ecouri înăbușite în biroul comandantului șef, o cameră boltită și strîmtă, largă de 3 metri și deloc mai lungă, mobilată cu o masă, un divan simplu și cîteva scaune disparate, așezate de-a lungul pereților.

Eisenhower îl numea „birou pentru fox-terieri". Cu două zile în urmă, ordonanța sa, sergentul Mickey Mc Keogh, îi trecuse pragul pentru a depune sacul de dormit al șefului pe minusculul divan. McKeogh n-ar fi crezut niciodată, că „un colț atît de insalubru, la o mare adîncime sub Stînca Gibraltarului, putea să devină Cartierul general al forțelor aliate".

Pe o ploaie deasă de toamnă, în dimineața de joi 5 noiembrie, șase „Fortărețe zburătoare" avînd la bord ofițeri de la Marele Cartier General decolaseră de pe terenul militar de la Hurn, Anglia. Întrucît a trebuit să se explice dispariția subită a generalului, Statul-major de la Londra a anunțat, simplu, că acesta fusese „rechemat" la Washington și circula zvonul că Eisenhower fusese scos de la comandă. La Casa albă, președintele Roosevelt refuză orice comentariu asupra deplasărilor generalilor în timp de război, subiect care, declara el, ținea de secretul militar ; dar toată lumea înțelese că Ike era mazilit.

În acest timp, avionul „B-19" al lui Eisenhower, pilotat de maiorul P. W. Tibbets, ateriza pe aerodromul de la Gibraltar, un fost cîmp de curse transformat în teren de aviație și separat de teritoriul spaniol prin rulouri subțiri de sîrmă ghimpată. (Doi ani mai tîrziu, Paul Tibbets, ajuns locotenent-colonel, va transporta prima bombă atomică deasupra Hiroșimei [7].)

La coborîrea din avion, Ike se sperie de ceea ce văzu: apropierea Spaniei în ceața după-amiezii de noiembrie, inimaginabila îngrămădeală de material de război, portul înțesat de nave și escadrilele de vînătoare și de bombardament aripă lîngă aripă „ca sardelele" pe aerodromul de buzunar, în văzul spionilor. În orice moment tunurile lui Franco puteau reduce la zero speranțele aliaților, și nu era numai Franco. Eisenhower se întreba cum nu avusese Hitler ideea de a termina cu Gibraltarul, de ce Goering nu-și lansase niciodată avioanele de luptă și parașutiștii deasupra Stîncii ?

În reședința lui oficială, de la Palatul guvernatorului, generalul MacFarlane afișa net mai multă seninătate.

— Sînt puține șanse ca Franco să miște, spunea el. În palatul său din Madrid el va aștepta ; dacă treburile vor merge rău pentru aliați, numai atunci Spania va interveni ; nu înainte... Și, dealtfel, adăugă cu mîndrie Mac Farlane, Gibraltarul este în stare să suporte orice atac sau asediu de care ar putea depinde existența Regatului Unit.

De la începutul războiului se făcuse totul în acest scop. Stînca fusese scobită ca o mină. Tunuri puternice apărau cerul Gibraltarului, fortăreața și strîmtoarea.

— Știți, colega, îl întrebă surîzător MacFarlane pe Eisenhower, ce distanță separă muntele Tarik, pe care ne aflăm, Stînca sau mai curînd Djebel-el-Tarik, cum îi ziceau arabii... de falezele de la Ceuta, acolo, de cealaltă parte a mării, în Marocul spaniol ? Mai puțin de 15 kilometri !

Și guvernatorul precizează : de la Calais la Dover sînt 31. Strîmtoarea Gibraltar, acest subțire braț de mare, nu atinge jumătatea. Aparținem noi deja de Africa ? sau tot Europei ? întreba visător generalul englez.

---

[7] Vezi G. Thomas și M. Morgan Witts. *Enola Gay*, Editura politică, București, 1983 ; J. Robichon se înșeală : bombardamentul atomic de la Hiroshima a avut loc în august 1945, deci după aproape trei ani. — *Nota trad.*

Cu îndîrjire și fără oprire, oamenii scobiseră piatra cenușie, tăiaseră din ce în ce mai mult, pentru a deschide treceri, nenumărate și nesfîrșite tuneluri în interiorul stîncii, străpunseseră subterane ce legau adăposturi antiaeriene și birouri de stat-major, localuri pentru trupe și chiar un spital, construit în faleză de soldații de geniu ai Armatei I canadiene. Alimentarea cu apă fusese prima chestiune vitală pe care o atacaseră experții și inginerii britanici ; aceasta începuse la mijlocul anului 1940, iar acum enorme instalații distilau apa potabilă, asigurînd în mod regulat rezervele necesare.

Pentru ca nimic să nu se piardă, pămîntul rezultat din săpături a servit la prelungirea aerodromului, care înainta acum în golf cu aproape un kilometru. Aproape toată aviația „Torței" destinată Algeriei se găsea concentrată acolo, iar nu departe de ea rezervoarele Gibraltarului puneau, ele singure, la dispoziția armatei de invazie mai mult de 4000 de tone de carburant. Aveai impresia că pe fiecare centimetru pătrat al strîmtei peninsule stîncoase care domină Mediterana se află „ori un «Spitfire», ori un bidon de benzină".

Dar, cu tot optimismul guvernatorului Mason MacFarlane, cu toată hotărîrea de nezdruncinat a oamenilor din Gibraltar, cu toată activitatea care domnea în jurul Stîncii în aceste ore cruciale, Dwight Eisenhower nu-și putea reprima gîndul că o singură zi ar fi de ajuns pentru ca toate acestea să fie nimicite, pentru ca invadarea Africii să însemne sfîrșitul Gibraltarului.

Comandantul șef nu era singurul care suferea de această tensiune a spiritului — așteptarea și neliniștea a ceea ce se pregătea. Generalul Mark Clark își amintește de aceste ceasuri ca de un „coșmar la fiecare minut" și că, în micul lor grup, ofițerii de stat-major încercau „fără prea mare succes să-și ridice reciproc moralul". Poate că în nici un alt moment al războiului ofițeri cu nervii încordați, responsabili de un atac, nu s-au simțit atît de aproape de depresiune și descurajare.

— Nu te lăsa păgubaș, Wayne, spuse Ike adjunctului său. Am dorit din răsputeri ca această oră să sune ; ea trebuie să sune acum, și momentul nu mai poate fi dat înapoi. Să ne agățăm de el !

Cu tenacitate, Eisenhower se agăța. Dar Clark îl simțea și mai neliniștit decît el însuși.

Așezat în spatele mesei, fuma țigară după țigară, lup-

tind cum putea contra neliniştii şi singurătăţii. Soţia sa, Mamie, şi fiul său, John se găseau la mii de kilometri depărtare, de cealaltă parte a oceanului, şi Ike se simţea dureros de singur, cum nu mai fusese niciodată.

Pe biroul său era aşezată — slabă lucire de încurajare şi de mîndrie în întunecimea apăsătoare a tunelului aşteptării — o telegramă a lui Churchill, datată în ajun, 5 : *În mîinile Dv. Stînca este în securitate.* Nu era doar o simplă figură de stil. Fapt istoric de necrezut : pentru prima oară în două secole, comandamentul fortăreţei Gibraltar se găsea încredinţat unui general străin — un american.

Ike îşi apropie un bloc-notes şi citi rîndurile scrise cu scrierea sa clară, lizibilă : *Războiul,* scrisese el, *aduce situaţii ciudate, uneori ridicole. De-a lungul anilor mei de serviciu m-am gîndit, am visat deseori la diferite comandamente pe care le-aş putea obţine. Niciodată, nici măcar cît durează un fulger, cel pe care îl deţin acum n-ar fi putut măcar atinge mintea mea : exercit comanda efectivă a Gibraltarului ! Acest simbol al soliditătii Imperiului britanic, această stîncă păzită cu gelozie... Un american are această sarcină, şi acest american sînt eu. La sute de picioare în măruntaiele acestei stînci am instalat Postul meu de comandă.*

Pagina se oprea aici. Ike desfăcu stiloul şi adăugă aceste cuvinte : *Trebuie neapărat să am un nepot, pentru a avea cel puţin bucuria de a povesti aceasta cînd voi fi devenit un bătrîn palavragiu, pescuind păstrăvi pe malul unui pîrîiaş liniştit, într-un colţ pierdut al bătrînului nostru Sud...*

Cu toate că becul roşu era aprins, semn de a nu fi deranjat, amiralul sir Andrew Brown Cunningham, adjunctul naval al lui Eisenhower, însoţit de generalul Clark, împinse uşa biroului. În pulover cu guler răsucit şi încălţat cu cisme mari de cauciuc, amiralul ţinea în mînă un teanc de buletine meteorologice.

Înalt şi slab, cu obrazul colţuros, Clark îl anunţă din prag pe Eisenhower :

— Bătrînul francez a fost pescuit !

Se împliniseră 40 de ore de cînd Marele Cartier General nu avea nici o veste de la „Seraph" trimis să-l ia pe generalul Giraud în largul coastelor franceze. Hidroavionul plecat în întîmpinare tocmai îşi anunţase întoarcerea staţiei de semnalizare.

Eisenhower scoase un scurt mîrîit. Oricum, era prea

tîrziu ca Giraud să poată ajunge în Africa la timp, adică înainte de ora H. Şi, totuşi, o mare parte a succesului — sau eşecului — ofensivei aliate depindea de acest general francez, mai mult decît sexagenar, care evadase atît de spectaculos din închisoarea germană şi pînă de curînd continuase să-l sfideze pe Hitler în Franţa.

Aliaţii urmau să invadeze Marocul şi Algeria — teritorii teoretic neutre, pe care pînă în prezent germanii şi italienii nici nu le anexaseră, nici nu le ocupaseră, şi unde se găseau 14 divizii, totalizînd 120 000—150 000 de oameni, plus circa 200 de avioane de luptă în stare de a zbura, fără a mai socoti tunurile de marină şi diversele unităţi ale flotei de război, în special la Casablanca şi la Oran. În ultimele săptămîni comandantul şef spusese deseori aghiotantului său, căpitanul Harry C. Butcher :

— Prima bătălie de cîştigat, Harry, va fi să nu trebuiască să ne batem cu francezii...

Această bătălie va avea totuşi loc ? Nu ar putea fi evitată ? În mai puţin de zece ore, Eisenhower va cunoaşte răspunsul. Totuşi, el îşi amintea anul 1917, luptele din primul război mondial, şi o speranţă surdă, dar vibrantă umplea sufletul generalissimului aliat : că francezii din armata şi marina din Africa îi vor primi pe aliaţi ca „fraţi de arme" ce luptau pentru aceeaşi cauză, eliberarea Franţei şi celorlalte ţări europene strivite de Hitler. Oricît de fragilă era această speranţă, ea era motivată mai ales de faptul că Giraud va fi acolo.

Chiar Churchill trebuise să convină că Giraud se va arăta capabil să-i antreneze pe compatrioţi şi populaţiile Africii de Nord în tabăra aliaţilor. Patriotismul lui arzător, prestigiul trecutului, sporit de captivitate şi de evadarea dramatică din primăvara precedentă, îi vor asigura, se credea la Statul-major aliat, ascultarea unanimă a trupelor. Dealtfel, alegerea lui Henri Giraud nu era datorată hazardului ; evadatul de la Koenigstein urcase cele mai multe din treptele ierarhiei militare pe pămîntul Africii, unde figura lui rămăsese tot atît de legendară ca cea a lui Lyautey [8]. Se presupunea că doar un mic-număr de

[8] *Lyautey*, Louis Hubert Gonzalve — mareşal francez (1854—1934). Şi-a făcut o tristă celebritate din reprimarea cu cruzime a împotrivirii popoarelor din Indochina, Madagascar şi Africa de Nord. *Port Lyautey* — menţionat de mai multe ori în carte — a fost denumirea dată de colonialişti în perioada dominaţiei lor oraşului marocan *Kenitra*. — *Nota trad.*

ofiţeri vor rezista ordinelor sale. Vocea intrepidului Giraud se va ridica, şi dacă tunurile vor fi început să tragă, va fi deajuns pentru a le face să tacă.

Eisenhower examina şi adnota, unul cîte unul, buletinele meteorologice pe care i le pusese în faţă amiralul Cunningham. Celebrul învingător al italienilor în bătălia de la Matapan, din 1941, îl înlocuise pe amiralul Bertram Ramsay în fruntea forţelor navale de invazie şi, bineînţeles, sosise la Gibraltar pe mare.

După majoritatea martorilor, figura lui Andrew Cunningham, de obicei deschisă şi încrezătoare, era în această după-amiază, în ajunul zilei „Z", îngrijorată şi crispată.

*

Ultimele rapoarte meteorologice erau proaste. Vremea rea făcea ravagii în Atlantic, iar coastele Marocului erau bîntuite de o furtună ce dura de peste trei zile. În cursul dimineţii, rafalele de vînt slăbiseră puţin şi furtuna părea să-şi reducă violenţa, dar nu suficient pentru a asigura condiţii favorabile pentru ziua următoare, 8 noiembrie.

Eisenhower era distrus. Ridică privirea spre Cunningham, dar amiralul îşi scutură trist capul de „bătrîn lup de mare", cum zicea Clark. Pentru zilele următoare previziunile erau tot atît de sumbre. O speranţă mai răminea totuşi, aceea ca submarinele aliate ce aşteptau în largul litoralului marocan să semnaleze că ameliorarea începută în cursul dimineţii va continua în orele următoare. Dar această speranţă era extrem de palidă.

În Mediterana condiţiile erau puţin mai satisfăcătoare; timpul frumos domnea pretutindeni. Dar alt duşman pîndea convoaiele aliate care înaintau spre Algeria, şi deja nu le cruţase. La mai puţin de 40 de mile de coasta Spaniei, submarinele Axei îşi făcuseră apariţia şi torpilaseră unul din marile transporturi destinate plajelor din Algeria. Nu se cunoşteau amănunte, dar exista temerea ca nu cumva trupele care-şi plătiseră tributul să lipsească tocmai la ora H. Ike citi cablograma despre torpilare fără să pronunţe un cuvînt.

În acest moment au intrat în cameră generalul Lyman Lemnitzer, şeful Secţiei planuri, şi colonelul Julius Holmes, de la biroul Afacerilor civile al „Torţei", urmaţi de un omuleţ cu aer hotărît, care nu era altul decît generalul de aviaţie Jimmy Doolittle, eroul îndrăzneţului raid asupra

orașului Tokio din 18 aprilie. Reuniunea ce a urmat a fost remarcabil de scurtă și lipsită de orice protocol.

Nici unul dintre acești oameni, cei mai sus-puși în ierarhia invaziei, nu mai putea face pentru imensa armadă în drum spre destinație decît să reverifice și rediscute ceea ce fusese verificat și discutat de zeci de ori și să aștepte.

Mesajele din Atlantic erau rare și rezervate. Afară de furtună, flota de invazie a contraamiralului american Hewitt nu părea să fi întîlnit încă haita „U-Boot"-urilor lui Doenitz, care mișunau în zonă. După informații, cel puțin 60 de submarine germane, la pîndă, ar fi trebuit să patruleze în largul Africii, între Dakar și Azore, pe itinerarele adoptate de convoaiele aliate.

În Mediterană, în timp ce armada ajungea în văzul Oranului și Algerului, șefii aliați sperau că planurile lor nu vor fi dezvăluite înaintea momentului decisiv.

— Dacă secretul a fost bine păstrat, spunea Clark, nici chiar amiralul Canaris nu poate ști încotro mergem!

Cu cîteva ore mai devreme, un distrugător britanic din flota de asalt transmisese la Cartierul general naval de la Gibraltar un mesaj care a speriat echipele de operații de la centrala radio. Cu o inconștiență senină, vasul englez își semnala poziția, confirmîndu-și direcția și ordinele de marș — înainte de a înfrunta cu toate convoaiele traversarea mortală a strîmtorii Siciliei, către Malta și Egipt. Telegrama fusese întocmită într-un cod atît de simplu încît cei de la radio din Gibraltar își smulgeau părul. Serviciile de ascultare germane și italiene nu aveau nevoie de mult timp pentru a-l descifra.

Numai amiralul Cunningham și cîțiva ofițeri știau că era vorba de un mesaj fals, convenit dinainte și destinat să „intoxice" statele-majore inamice. (Pentru a spori confuzia, escadrilele de bombardiere aliate primiseră ordin, de mai multe zile, să intensifice atacurile asupra insulei Creta.)

Biroul lui Eisenhower dispăruse sub fumul țigărilor. Ike se ridică, copleșit de starea de tensiune pe care o simțea crescînd în el. Își înăbuși o strîmbătură de durere: de cîteva zile suferea de nevrită la umăr.

În timp ce ofițerii se înapoiau în birouri, comandantul-șef își luă casheta de pe divan și-i făcu semn lui Clark:

— Vino, Wayne. Hai să ne mișcăm puțin.

Sub bolțile umede apa cădea, picătură cu picătură, pe solul lungilor galerii.

La intrarea unei subterane un ofiţer englez i-a ajuns pe cei doi generali : „Catalina“ lui Giraud amerizase. Avioane de vînătoare se roteau pe cer înainte de a ateriza la baza Stîncii. În lumina palidă a după-amiezii, rada Gibraltarului apăru, plină de nave de război, imensă, ameninţătoare şi totodată ameninţată. În Spania, peste San Roque şi Algeciras se ridicau fumurile.

În ceaţa luminoasă, privirea lui Eisenhower se opri pe orizontul ţinutului îndepărtat, de dincolo de mare, care era Africa.

3

Comploturile

În acest timp, pe înălţimile Algerului un alt american aştepta cuprins de febră şi nelinişte. Sub el, oraşul animat îşi desfăcea scările albe, terasele ca de cretă şi grădinile periferiilor suspendate între cerul Africii şi Mediterană.

Sub soarele încă arzător al după-amiezii de noiembrie, odoarea plantelor aromatice, a eucaliptilor, smochinilor şi pinilor se combina cu efluviile înţepătoare de ulei, de aer prăfuit şi mai ales de scorţişoară ce emanau din arterele sinuoase ale depozitelor şi docurilor Algerului îmbibînd întregul oraş ; era de fapt mirosul capitalei africane.

Strigăte ascuţite, ecoul străzilor, sunetele subţiri ale unui fluier arab, trecerea tramvaielor ce-şi făceau cursa sunînd şi zdrăngănind urcau în aerul uşor al toamnei ; din port se auzeau chemări lansate de sirenele pacheboturilor legate la cheu, dintre care unele serveau ca hoteluri plutitoare pentru oraşul suprapopulat.

Înalt, svelt, elegant, cu umeri pătraţi de jucător de rugby, uşor înconvoiaţi, consulul general Robert D. Murphy în vîrstă de 48 de ani, asculta rumoarea oraşului.

Nimic nu mai putea împiedica ora H în Africa, oră pentru care el făcuse totul ca să se înscrie pe cadranul istoriei.

De luni de zile, exact douăzeci şi două, Murphy, fost însărcinat cu afaceri al Statelor Unite la Vichy, acum delegat personal al preşedintelui Roosevelt, acţionase şi luptase în umbră, trăind jocul periculos al agenţilor secreţi, în desişurile junglei spionilor şi observatorilor germani şi italieni din comisiile de armistiţiu în Africa, filat de poliţia franceză şi strîns supravegheat şi spionat de serviciile de informaţii rivale. Calm şi încăpăţînat, Murphy

și-a urmărit scopul : să pregătească ziua cînd Africa de Nord va deveni platforma invaziei armatelor aliate contra Europei lui Hitler.

Mult înainte de intrarea în război a Americii, „Bob" Murphy sosise în Africa în urma acordurilor economice încheiate între guvernele de la Washington și Vichy. Se instalase într-o vilă retrasă din cartierul elegant al Algerului, ale cărei ferestre cu perdele groase, descurajînd curiozitatea, dominau marea. Carnetul său de întîlniri, supraaglomerat, era mărturia unor activități complexe, oficiale sau clandestine. Dar trimisul special al lui Roosevelt nu stătea niciodată locului. În Algeria, ca și în Maroc, imensul lui „Ford" negru cu tăbliță roșie a corpului diplomatic devenise curînd la fel de celebru ca și silueta lui familiară și jovială, pălăria de fetru moale, mănușile și inseparabila sa umbrelă. Bătea fără răgaz drumurile, ajungînd pînă în Tunisia sau zbura deasupra Africii pînă la Dakar. Dar Robert Murphy n-a rămas multă vreme singur.

Puțin cîte puțin, o droaie de consuli ai Statelor Unite, atașați comerciali și tot felul de experți se îndreptară spre Maroc, Algeria și Tunisia. Începînd din iarna 1940—1941, Murphy și statul lui major umflat nu se mai mulțumiră să schimbe benzină, medicamente sau produse de primă necesitate — stămburi, zahăr, ceai — cu uleiul de măsline sau minereuri africane. Personalul consulatelor americane din Alger, Oran, Tunis și Casablanca culegea date, strîngea informații de război privind mișcările forțelor Axei în Mediterană, ca și amplasamentele tunurilor de marină franceze pe coasta marocană, sau schimbările ce interveneau în statul major de la Alger. Agenții lui Murphy aveau sarcina să se implice în viața civilă, să frecventeze diferitele medii nord-africane, să-și facă maximum de relații, în special în administrație și în armată, fără să se uite la cheltuieli, la whisky, la pachetele de țigări sau alte rarități. Și aveau consemnul să se deplaseze cîte doi.

Din cele 15 ajutoare principale ale lui Robert Murphy, unul era în viața civilă agent de schimb. Ridgway Knight reprezenta în Statele Unite o marcă de vinuri franceză ; Kenneth Pendar era arheolog de profesie. Un al treilea, W. Stafford Reid, era inginer, în timp ce Sydney Bartlett era specialist în petrol, iar Franklin Canfield un jurist experimentat. Se găsea, de asemenea, un expert în construcții, David W. King, un absolvent al Academiei Navale din Annapolis, Frederick P. Culbert, și un colonel

autentic din armata americană, John C. Knox, adjunctul direct al lui Murphy. Knox absolvise Şcoala militară franceză de la Saint-Cyr, iar înainte de ziua „Z" va părăsi Africa, pentru a reveni în uniformă, cu trupele de invazie ce vor debarca la Alger. Timp de 20 de luni, aceşti oameni selecţionaţi cu grijă, vorbind perfect franţuzeşte şi înconjuraţi de o mulţime de ajutoare şi secretare de toate gradele, au jucat cu îndrăzneală la baccara sau la ruletă în saloanele hotelului „Aletti" din Alger, în faţa agenţilor italo-germani, făcîndu-le viaţa grea ; umpluseră valiza diplomatică a Tangerului cu informaţii explozive, descoperiseră multe secrete, ascunse cu grijă de inamic, şau aflaseră la timp despre plecarea cargourilor încărcate cu fosfat african pentru Italia — informaţii provenind în general de la docherii arabi sau de la personalul tramvaielor algeriene —, pentru ca preţioasa încărcătură să fie regulat scufundată la ieşirea din apele teritoriale. Vînaseră sau semănaseră pe drumurile Africii, în frenetice urmăriri nocturne cu maşina, pe spionii Axei şi adunaseră în puţine luni atît de multe emoţii, încît părea că restul vieţii nu avea ce să le mai ofere. Dacă n-au ştiut totdeauna să-ţi ţină gura, oamenii din echipele lui Murphy au demonstrat însă îndrăzneală şi o temeritate incredibilă, au luptat în umbră pentru victoria aliată şi au dus o existenţă de eroi de roman poliţist.

Săptămînă după săptămînă, rapoarte şi teancuri de telegrame cifrate, expediate din Alger şi Tanger, afluiau spre Washington, pe birourile Departamentului de Stat sau se îngrămădeau pe masa colonelului „Bill sălbaticul", Donovan, şeful O.S.S., Oficiul serviciilor strategice, la cartierul general al contraspionajului american. Într-un an şi jumătate o corespondenţă voluminoasă şi extravagantă se acumulase de cealaltă parte a Atlanticului, umflînd cu planuri, hărţi ultrasecrete, liste de efective, informaţii despre armament şi dislocarea trupelor în Africa, aerodromuri, codurile secrete ale aviaţiei şi descrierea lucrărilor de apărare franceze, dosare de care într-o zi şefii de stat major aliaţi aveau să aibă mare şi urgentă nevoie.

Cu cît treceau lunile, războiul se întindea. Germania invadase U.R.S.S., iar japonezii atacau America, răspîndindu-se în tot Pacificul. Blindatele cu cruce neagră ale lui Rommel se apropiau cu fiecare zi de frontiera egipteană. În acest timp, de la Alger la Casablanca şi la Tunis, între

agenţii secreţi americani şi înalţii funcţionari şi ofiţeri francezi se legaseră complicităţi care aveau să devină complotiuri.

*

În carnetele de întîlniri personale ale lui Robert Murphy şi în comunicările confidenţiale schimbate între Africa de Nord şi Casa albă, apăreau tot mai des nume de cod misterioase: *Crusoe... Robin Hood... Vendredi*[9]... Mulţi poliţişti din Alger sau ofiţeri ai serviciilor de informaţii franceze în Africa ar fi rămas încremeniţi dacă ar fi aflat că aceste denumiri inofensive ascundeau oameni de care se frecau în fiecare zi în munca lor sau pe care îi salutau cu deferenţă pe stradă.

Erau numele secrete ale unui mănunchi de francezi, cinci cu totul, şefii Rezistenţei din Africa, oameni hotărîţi, care nu se resemnaseră în faţa înfrîngerii şi, a doua zi după armistiţiu, şi-au asumat o singură misiune: a readuce ţara lor în război şi a pregăti revanşa lui 1940, „împingînd" Africa de Nord în tabăra inamicilor Axei.

În biroul său de la Robertsau, deasupra Algerului, Alphonse Van Hecke, un colos energic de 51 de ani, cu părul roşcat, ducea o viaţă fără întîmplări deosebite, primind şi executînd ordinele şefilor din Vichy. Nu rareori, în cursul deplasărilor în Franţa, îl întîlnise pe mareşalul Pétain. Van Hecke comanda o vastă „armată fără arme", împrăştiată din Tunisia pînă în Maroc: recruţii disciplinaţi şi reglementar mobilizaţi ai Şantierelor tineretului din Africa de Nord. El era cel pe care codul secret al lui Bob Murphy îl desemna sub numele cutezător al lui Robin Hood. La 5 februarie 1940, tribunalul militar german din Trier l-a condamnat la moarte pe maiorul Sylvestre-Alphonse Van Hecke, din infanteria colonială franceză, rănit de şase ori, pentru spionaj în teritoriul neutru. Astăzi, Van Hecke spera cu ardoare că el şi oamenii săi călîţi la şantiere, constrînşi la opt luni de muncă obligatorie în locul serviciului militar interzis de Hitler, vor traversa Mediterana pentru a-i alunga pe germani din Franţa.

Un alt om hotărît, în timp ce zbura peste Africa sau traversa oraşele Europei ocupate, unde fluturau drapelele cu crucea încîrligată, visa şi el la toate avioanele, la trupele antrenate şi diviziile blindate care vor fi necesare pentru

[9] Vineri (fr.), tovarăşul lui Robinson Crusoe. — *Nota trad.*

a smulge de sub cizma naziștilor patria sa umilită și stri-vită. Jacques Lemaigre Dubreuil, „Crusoe" în codul aliat, era un industriaș activ, directorul puternicelor rafinării de uleiuri „Lesieur", cu uzine răspîndite în toată Franța și în Africa. Cu cît treceau săptămînile, războiul își înmul-țea cîmpurile de moarte și se apropia momentul cînd, în mod inexorabil, Hitler se va arunca asupra Africii, întin-zîndu-și dominația de la Tunis la Dakar. Lemaigre-Du-breuil era acum sigur. Ziua aceea va însemna pentru el reluarea luptei.

De luni de zile, șefii Rezistenței îi sîcîiau pe Murphy și agenții lui cu cereri patetice de echipament de război, material, diverse arme și muniții de care armata franceză din Africa va avea nevoie pentru a se apăra și a relua lupta. Aceste cereri de ajutor, transmise Statului-major de la Washington, care cuprindeau, de asemenea, tunuri a.a. ca și avioane de vînătoare cu echipajele lor, prezentau uimitoarea particularitate că nu emanau de la un stat-ma-jor oficial francez, ci de la cîțiva oameni care nu aveau alt mandat decît al patriotismului lor arzător. Totuși, pe măsură ce treceau lunile, Lemaigre-Dubreuil și ceilalți șefi ai Rezistenței și-au dat seama că, chiar dacă ar obține de la Washington tot ce doreau, nu ar fi fost suficient. Trebuia ca, într-un termen scurt Aliații să apară, în forță, în Africa, să ocupe porturile, aerodromurile și toate punctele strategice pentru a o lua înainte diviziilor Wehrmachtului și escadrilelor de parașutiști ale lui Goe-ring.

Nimeni nu era mai convins de aceasta ca adjunctul lui Lemaigre-Dubreuil. Acesta era mic și slab, cu obrazul palid și bolnăvicios ; se numea Jean Rigault și era animat de o singură dorință nestrămutată : eliberarea țării sale de jugul agresorului. Pentru aceasta, Rigault era decis să înfrunte toate pericolele, inclusiv riscul suprem. Dotat cu nervi de oțel, trăgea în tăcere din pipă și putea trece nopți întregi fără să doarmă. Renumitul lui sînge rece făcea deseori piele de găină tovarășilor săi, căci, chiar și pentru cei mai apropiați prieteni, care urmăreau același scop, tainicul și impasibilul Rigault rămînea enigmatic. Numai ochii lui cenușii și reci scăpărau din cînd în cînd ura față de naziști.

Tînărul și focosul aristocrat Henri d'Astier de la Vigerie purta unul dintre numele cel mai încărcate de glorie ale Franței în război, în acest an 1942. Cei doi frați ai lui

rămăseseră în Franţa. Unul, Emmanuel ducea o luptă necruţătoare contra ocupantului în fruntea unei reţele clandestine ; celălalt, François, era general de aviaţie şi se pregătea să fugă la Londra. Henri d'Astier, cel mai mic, trebuise să fugă în grabă din Franţa, pentru a scăpa de germani.

Al cincilea om al Statului-major al Rezistenţei era un înalt funcţionar din diplomaţia franceză, fost însărcinat cu afaceri la Berlin înainte de război, durduliul şi amabilul Jacques Tarbé de Saint-Hardouin, specializat în probleme economice şi financiare. De la începutul lui 1942 Saint-Hardouin nu mai deţinea nici o funcţie oficială. Sentimentele lui violent antigermane fuseseră denunţate sus de tot la Vichy, ceea ce făcuse să fie concediat. Pentru a-şi ocupa repausul forţat şi a nu-şi pierde forma, fostul diplomat îşi trecea zilele perfecţionîndu-şi *drivele* [20], în interminabile partide de golf. Orice poliţist din Alger ar fi putut constata că Jacques de Saint-Hardouin ştia să-şi aleagă adversarii ; pe *green*-urile din jurul oraşului, cel mai obişnuit şi cel mai frecvent dintre aceştia nu era altul decît consulul general american Murphy.

Pentru a comunica între ei, şefii Rezistenţei utilizau un mijloc sigur, codul comercial al industriaşului Lemaigre-Dubreuil. Comerţul cu arahide de Rufisque şi alte vegetale servea la acoperirea acţiunii lor clandestine şi a ramificaţiilor ei în Franţa. Pentru a se păstra cît mai bine secretul între diferitele grupuri din Alger, Oran, Constantine, Meknès şi Casablanca, fiecare nu cunoştea decît strict ceea ce îl privea ; grupurile se ignorau reciproc şi fiecare era compartimentat cu grijă. Înaltul Stat-major al Rezistenţei nu era cunoscut decît de trei sau patru şefi principali. În interiorul grupurilor, subdiviziuni de cîte cinci erau separate prin alţi pereţi etanşi, şeful de grup necunoscînd decît pe şeful lui direct şi cinci rezistenţi, care nu aveau de-a face decît cu propriul şef. Dacă unul dintre aceste grupuri clandestine era distrus şi tăiat în bucăţi nu se puteau obţine decît cinci nume obscure.

Rezistenţa din Africa nu a avut, totuşi, nimic comparabil cu ceea ce au fost în ţările ocupate mişcările clandestine de luptă contra forţelor Axei. Cu excepţia cîtorva state majore ale comisiilor de armistiţiu italo-germane,

[20] Lovituri pe direcţia necesară (engl.). — *Nota trad.*
[21] Terenurile (verzi) de golf (engl.). — *Nota trad.*

teritoriile africane nu fuseseră invadate, şi în consecinţă nu trebuiau eliberate. În Algeria, în Maroc şi în Tunisia Rezistenţa nu era, dealtfel, o mare armată secretă ca în Franţa sau altă ţară supusă dominaţiei inamicului ; trupele ei erau relativ puţin numeroase — cîteva sute de oameni hotărîţi în toată Africa de Nord — şi şefii ei nici nu urmăreau să ridice populaţia şi să declanşeze o insurecţie generală. Înainte de toate, ţinta responsabililor organizaţiei clandestine era de a ocupa posturile-cheie, a pune — la ora H — mîna pe pîrghiile de comandă. Pentru aceasta, prefecţi, primari de localităţi obscure, directori de administraţii, nenumăraţi poliţişti, generali şi simpli ofiţeri de trupă făcuseră de multă vreme obiectul unor anchete deosebit de aprofundate şi existau fişe întocmite în regulă cu privire la atitudinea lor în ziua „Z".

Dacă, după ce ar fi pus în aplicare diferitele planuri de sabotaj prevăzute în principalele oraşe, pe aerodromuri şi în porturi, oamenii Rezistenţei şi-ar fi atins obiectivele în momentul în care trupele aliate ar fi debarcat, şefii Statului-major clandestin credeau că Înaltul comandament militar şi politic de la Alger, Oran şi Casablanca s-ar fi înclinat, sfîrşind prin a trece de partea Aliaţilor. Africa ar fi fost cucerită înainte chiar ca servanţii tunurilor de marină şi trupele garnizoanelor de pe coastă să fi tras un singur foc ; invadarea Africii s-ar efectua fără ca o picătură de sînge francez şi aliat să fie vărsate.

Desigur, şefii Rezistenţei nu contau pretutindeni pe o reuşită completă. Dar ei se străduiau să reducă riscurile şi, după expresia unuia dintre ei, „să limiteze numărul oalelor sparte". Dacă eşuau, nu ignorau că ar fi căzut sub incidenţa unei acuzaţii teribile — de a-şi fi predat ţara unei puteri străine. În caz că guvernul de la Vichy i-ar cruţa, naziştii n-ar arăta nici o milă.

De fapt, şefii mişcării clandestine şi principalii lor subordonaţi se temeau mai ales ca, punînd piciorul în Africa, Aliaţii să nu debarce cu forţe insuficiente cum s-a întîmplat la Dieppe.

— Atunci, mai bine s-ar abţine, şi nici un soldat aliat să n-ajungă aci, spusese aspru Van Hecke. Nu numai că mii de morţi ar acoperi plajele, dar riposta germanilor ar fi pe cît de fulgerătoare pe atît de nemiloasă. Ei se vor năpusti asupra întregii Africi, şi aceasta va fi sfîrşitul.

O dată mai mult catastrofa dădea tîrcoale rezistenților din Africa. Și Van Hecke abia scăpă de arestare, ca urmare a rapoartelor unor polițiști deosebit de zeloși și perspicace. Nici unul dintre cei cinci bărbați din Înaltul comandament al Rezistenței nu putea să uite că alții înaintea lor, luptînd pe același pămînt și pentru același ideal, cunoscuseră trădarea, denunțul, închisoarea și desperarea.

*

Într-o după-amiază din primăvara lui 1941, niște ofițeri francezi și un maior de aviație belgian, refugiat în Africa, se întruniseră în secret într-o cameră de hotel din cartierul Mustapha Supérieur, care domină rada Algerului. Soția unuia dintre ei servea ceaiul; gravitatea fețelor și conversațiilor atesta că nu era vorba de o reuniune mondenă.

Documente, hărți de stat major și multe alte hîrtii compromițătoare se găseau pe o masă. Pe neașteptate, s-a deschis ușa, și un roi de polițiști în civil au năvălit în cameră cu revolverul în mînă. Maiorul Georges Loustaunau-Lacau, sosit din Marsilia cu cîteva ore înainte, împinse cu piciorul sub un dulap un carnet de mesaje codificate; dar restul hîrtiilor au fost ridicate, iar ofițerii conduși sub escortă puternică la Brigada de supraveghere a teritoriului.

În seara aceleiași zile, Loustaunau-Lacau fu interogat de un tînăr comisar de poliție, robust și îndesat, de origină bască și care se numea André Achiary. Loustaunau-Lacau se ținea în gardă, foarte hotărît a nu deschide gura. Cu uimire, îl auzi pe polițist spunîndu-i :

— Din păcate, pentru căpitanul Beaufre și maiorul Faye nu pot face nimic. Sînt arestați. Prietenul dv. de Rosière, din statul-major al corpului de armată, v-a denunțat... El trebuia — se pare — să-și ușureze conștiința, și ordinul de arestare vine de la însuși generalul Weygand. Dealtfel, s-au găsit în hîrtiile lui Beaufre tot ce trebuia pentru a-l inculpa...

Instinctul îi spunea lui Loustaunau-Lacau să-și dubleze vigilența. În cuvintele comisarului el mirosea o cursă. Tensiunea lui nervoasă nu se mai calmă decît cînd Achiary, cu umerii săi pătrați aplecați înainte și surîzînd cu privirea vie, adăugă cu un ton potrivit :

— În 48 de ore, Loustaunau, veți putea recupera pașaportul. Atunci ștergeți-o, și repede. Voi aranja ca să

fiți căutat spre Oran. Întoarceți-vă în Franța. Dar, la Marsilia, un sfat : nu vă pierdeți vremea.

Comandantul nu era deloc convins. Achiary izbucni în rîs.

— Nu faceți mutra asta, domnule maior ! Postul meu de emisie este la dispoziția dumneavoastră. Prietenii dumneavoastră sînt și ai mei. Voi transmite la Londra toate mesajele pe care le doriți.

Numai la sosirea în Franța Loustaunau-Lacau avu certitudinea că Achiary spusese adevărul. Comisarul se număra — în adevăr — printre agenții cei mai activi ai Intelligence Service-ului în Algeria.

Cîteva săptămîni mai tîrziu, un bimotor militar francez avînd la bord pe generalul Maxime Weygand, comandant-șef pentru toată Africa, decola de pe aerodromul Maison-Blanche de lîngă Alger. Weygand privea cum dispăreau coastele Algeriei, fără a bănui că o făcea pentru ultima oară. De mai multe luni, ultimatumurile germane se îngrămădeau pe biroul mareșalului Pétain, pretinzînd din ce în ce mai imperativ și violent demiterea generalului. Maxime Weygand spera totuși că bătrînul mareșal va rezista. Se înșela. Avionul aterizâ pe terenul de la Vichy la sfîrșitul după-amiezii duminicii de 16 noiembrie 1941. Gestapoul se pregătea să lovească.

Într-o mică valiză, pe care i-o ducea aghiotantul, maiorul Gasser, Weygand aruncase doar cîteva obiecte de toaletă și hîrtii. Acum afla că un ordin sosit de la Berlin îi interzicea să se întoarcă în Africa pentru a-și lua bagajele. Fu nevoit să-și ia adio de la trupe și populație prin radio.

La Alger, cînd vocea lui Maxime Weygand se stinse, fiind înlocuită de a crainicului, un tînăr ofițer, locotenentul de infanterie Marc Droulers, se ridică de la masa din restaurantul unde cina cu prietenii și, fără un cuvînt, smulse de pe perete fotografia mareșalului Pétain, apoi plecă acasă și-și scrise demisia din armată. În cafenele și pe străzi alte manifestații similare se produseră, repede dispersate de poliție. Și o liniște ciudată, amară și resemnată, se așternu peste Africa de Nord.

*

Weygand, fostul șef de stat-major al lui Foch, generalissim al armatelor franceze în 1940, chemat să salveze ceea ce era aproape pierdut, ceruse armistițiul. Dar în

toamna următoare fusese pus la conducerea Africii. Mulți francezi au crezut atunci că în spatele micului general, vioi în pofida celor peste 70 de ani, în teritoriile cruțate de înfrîngere și ocupație se pregătea revanșa.

Prezența lui Maxime Weygand în Africa, plăpînda și supla lui siluetă de sublocotenent de cavalerie, bastonul lui mereu în mișcare, cizmele și chipiul, ura față de Germania și patriotismul lui în afara oricărei bănuieli stîrniseră imense speranțe, și nu numai compatrioților. În plin război, scrisori de la Churchill, Roosevelt și de Gaulle din Londra, soseau la cartierul său general din Alger cu galerii din mozaic albastru. La Berlin, Hitler și Keitel au mirosit pericolul. Chiar din decembrie 1940 ei au încercat — în zadar — să obțină la Vichy „rechemarea" lui. (Procesul de la Nürnberg a dezvăluit că ordinul de asasinare a lui Weygand a fost dat Gestapoului și serviciilor Abwehr-ului amiralului Wilhelm Canaris la 23 decembrie 1940. Dar Canaris și-a asumat sabotarea ordinului.) Timp de 13 luni, micul dar combativul general a reușit să reteze poftele Axei în Africa și jefuirea sistematică a Algeriei, Tunisiei și Marocului de către Germania și Italia. Din ordinul său au fost constituite depozite secrete de arme, stocuri de păcură și benzină.

La consulatul general american, pe masa de lucru a onorabilului Robert D. Murphy, o fotografie a lui Weygand cu dedicație măgulitoare trona la loc de cinste. Trimisul lui Roosevelt se gătise pentru a asista la liturghie împreună cu generalul francez, și îl aștepta la poartă. Murphy credea mereu că, la momentul potrivit, acesta va lua conducerea întregii armate din Africa și se va alătura luptei Națiunilor Unite contra Germaniei hitleriste. Dar Maxime Weygand se ferea. Înainte de toate rămînea un soldat disciplinat, fidel și loial șefului său, bătrînul mareșal Henri-Philippe Pétain. În plus, Weygand avea acum 74 de ani.

Totuși, Murphy a sperat pînă în ultima clipă. Weygand era acolo. Dacă Aliații soseau, el li se va alătura, diplomatul era sigur. Vestea ultimatumului german prin care se cerea rechemarea generalului în Franța îi parveni prin canalul amiralului William Daniel Leahy, ambasadorul american la Vichy.

Citind telegrama pusă sub ochii săi, Robert Murphy strîngea pumnii și îl cuprinse o furie amară și neputincioasă. Nu erau numai lunile de speranțe, de eforturi răb-

dătoare și de lucru în secret anulate brutal. În lupta crîncenă, puțin spectaculoasă dar fără cruțare, care se dădea de un an America pierdea prima ei bătălie contra lui Hitler în Africa. Murphy se întreba dacă demiterea lui Weygand n-avea să-l decidă pe Roosevelt la rechemarea definitivă a lui Leahy la Washington.

*

În această sumbră iarnă a anului 1941, apăruse deci o problemă neliniștitoare. În afară de Weygand, ce francez ar dispune de respectul și autoritatea necesară ? Care alt șef ar fi ascultat acum și ar impune garnizoanelor, ofițerilor și populației din Africa reluarea luptei ? Exista acest om ?

Timp de multe luni lungi lui Murphy i se păru că această întrebare va rămîne fără răspuns. Și, într-adevăr, săptămînile se scurgeau fără ca ea să primească cel mai mic răspuns — pînă într-o seară din aprilie 1942, cînd pe teleimprimatoarele de la Alger, Vichy, Washington și Londra apăru o știre atît de stupefiantă, încît părea de necrezut. Închis de doi ani într-o fortăreață din Saxonia, un general francez evadase. Reușind să traverseze toată Germania, ajunsese cu bine în Franța. Numele lui zgudui toate cancelariile lumii în război : era Henri-Honoré Giraud.

O lună mai tîrziu, ușa micii case de lîngă Lyon unde se refugiase generalul se închidea după un vizitator coborît din avionul de Alger. Jacques Lemaigre-Dubreuil nu avea să uite niciodată întîlnirea cu Giraud. Cei doi bărbați au rămas închiși mai multe ore. După primele cuvinte rostite de Giraud, interlocutorul său nu mai avu nici o îndoială.

— Dacă am evadat din Germania, credeți că am făcut-o ca să mucezesc în inacțiune ? întrebă cu mîndrie omul care-i sfidase fără urmări neplăcute pe naziști.

— Hitler, spuse generalul, a comis eroarea de a ataca Rusia, și Stalin va rezista. În opt sau zece luni Germania hitleristă își va epuiza forțele în lupta cu Uniunea Sovietică. Și atunci va suna ora Americii. Dar, aprecia Giraud, nu va fi suficient ca Aliații să pună piciorul în Africa de Nord. Ei vor trebui în mod necesar să debarce în Franța, pe coastele Mediteranei, pe care Germanii nu le-au ocupat și unde, momentan, se găsea la adăpost flota franceză. Atunci, întreaga țară se va ridica. Perspectiva reluării

luptei îl înflăcăra pe slabul general cu fața colțuroasă, barată de o mustață solidă.

— Armata ce ne-a fost lăsată prin armistițiu, urmă Giraud, așa lipsită de toate cum este, va intra în acțiune. După aceasta nici Italia nu va mai ține mult. Pretutindeni de-a lungul Europei patrioții vor relua armele. Pentru Belgia, Olanda, Polonia, Norvegia, Iugoslavia, va fi semnalul:.. [12]

Discuția a fost lungă. Cînd Lemaigre-Dubreuil l-a părăsit pe Giraud acordul nu era perfect — departe de așa ceva. Totuși, Giraud dădu vizitatorului său scrisori secrete pentru un număr de ofițeri superiori din Africa de Nord, pe care-i îndemna să se alăture clandestin Rezistenței din Alger. Printre destinatari figura generalul Charles Mast, din Statul-major din Algeria. Giraud îl desemna să-l reprezinte în Africa, „în așteptarea zilei cînd, spuse el surîzînd, voi fi eu însumi acolo".

De un an, oamenii Rezistenței din Africa cunoscuseră multe îndoieli. Trecuseră prin momente de exaltare și speranță ; dar perioadele febrile au fost urmate de lungi intervale de așteptare, de depresiune și descurajare. După arestarea lui Beaufre și Faye, cei doi ofițeri denunțați și încarcerați în Franța, grupurile de rezistență s-au ascuns de teama a ceva și mai rău ; apoi, treptat și-au recăpătat curajul și încrederea. Rețelele clandestine se reorganizaseră.

Pînă în ajunul zilei „Z", călugărițele de la Notre-Dame d'Afrique au deținut, în mica lor mănăstire, multe secrete ale Rezistenței, de la copii ale telegramelor schimbate cu Washingtonul pînă la memorii, procese-verbale și chiar și planuri de operațiuni, liste de stocuri militare și fonduri necesare deplasării agenților de legătură. Domiciliul supravegheat al lui Jean Rigault dovedindu-se nesigur, acesta a încredințat păstrarea documentelor clandestine chiar preotului micii comunități. De cîte ori trebuia să se caute ceva în arhivele secrete, un vizitator suna la capelă și-l chema pe preot pentru o spovedanie mai aparte. Desigur,

[12] La cîteva săptămîni după evadarea din Germania, generalul Giraud adresase mareșalului Pétain o scrisoare, care i-a fost mai tîrziu deseori reproșată. Această scrisoare spunea între altele : *„Pentru a alunga orice echivoc, țin să vă exprim sentimentele mele de perfectă loialitate... Vă dau cuvîntul de ofițer că nu voi face nimic ce ar putea să îngreuneze raporturile dv. cu guvernul german... Trecutul meu este garanția loialității mele..."* Scrisoarea era datată 4 mai 1942.

ălugăriţele, dintre care cele mai multe aveau să piară în anul următor, în cursul unui bombardament asupra Algerului, nu ştiau nimic despre depozitul care le fusese încredinţat.

Au fost momente cînd, deşi îşi continuau cu tenacitate acţiunea, şefii Rezistenţei s-au crezut abandonaţi. Şi multă vreme au fost. Aşa cum îşi aminteşte unul dintre ei, „Washingtonul nu mai răspundea". Chiar curtenitorul şi surîzătorul Murphy, după ce le stimulase şi le încurajase ardoarea, predica acum francezilor „prudenţă şi răbdare".

Nici o armă, nici cel mai neînsemnat echipament, cerute totuşi cu insistenţă la Washington, nu traversase încă Atlanticul. De asemenea, nu fusese fixată nici data debarcării : se va produce ea vreodată ? Mulţi rezistenţi se îndoiau. În cursul verii, după mai bine de două luni de la evadarea generalului Giraud, cei cinci francezi din Statul-major secret ajunseseră să creadă că „acum nu se va mai întîmpla nimic".

În mod paradoxal, acesta a fost momentul în care oamenii din Rezistenţa din Africa se apropiaseră, în sfîrşit, de scop. Dar ei ignorau acest lucru.

Într-o splendidă seară de la începutul lunii august 1942 în biroul lui Alphonse Van Hecke, la cartierul general de la Robertsau, sună telefonul. Jean de Frédaigue, unul din ajutoarele cele mai active ale lui Robin Hood, întinse aparatul şefului său. La celălalt capăt al firului era Murphy.

Conversaţia celor doi bărbaţi a fost banală, pe un ton aproape monden. Americanul şi francezul ştiau că telefoanele lor sînt supravegheate. Van Hecke auzi :

— Sînt dezolat că te avertizez atît de tîrziu, dragul meu. Aş putea aduce ceva din Statele Unite, d-nei Van Hecke ? Avionul meu pleacă spre Washington mîine dimineaţă.

Urmă o lungă tăcere, în telefon se auzi un ţîrîit, apoi vocea calmă şi aspră a francezului răspunse :

— Prevedeţi o absenţă lungă ?

Categoric, Murphy răspunse :

— Două sau trei săptămîni de vacanţă în familie. Aici mă aşteaptă încă multă treabă. Sper, adăugă americanul, că preşedintele nu mă va reţine prea mult.

Dar Robert Murphy avea să fie reținut de Roosevelt mult mai mult. Chiar în momentul cînd masa de ascultare înregistra conversația lui cu Van Hecke, invadarea Africii era hotărîtă de mai bine de 15 zile.

*

Miercuri, 16 septembrie, dimineața, o ceață amestecată cu ploaie înfășura Anglia. Pe aerodromul de la Hendon, în Middlessex, generalul Walter Bedell Smith, șeful de stat major al lui Eisenhower, așezat în spatele unei puternice mașini de la Marele Cartier General, privea aterizarea unei „Fortărețe zburătoare" pe terenul desfundat. Cînd motoarele s-au oprit, un ofițer american, cam lipsit de alură militară, se repezi îndoit prin ploaie spre mașină, în care dispăru. Un minut mai tîrziu Bedell Smith și însoțitorul său goneau nebunește pe șoseaua Londrei.

Dar secretul misiunii era atît de important încît misteriosul călător nu avea nici măcar să zărească Londra. În ajun, locotenent-colonelul McGowan se mai găsea în biroul lui Franklin Roosevelt, la Casa Albă. Prin perdeaua ploii, McGowan zări un peisaj de periferie, șiruri de arbori uzi și, în apropierea unui teren de golf pustiu, o veche clădire în cel mai pur stil britanic tradițional, aleasă de căpitanul Harry Butcher pentru Eisenhower, unde comandantul șef venea din cînd în cînd să petreacă o seară liniștită.

În afară de Eisenhower, cinci personaje importante din Statul-major militar și politic aliat îl așteptau în vasta bibliotecă pe McGowan. Ofițerul îi recunoscu imediat pe Averell Harriman, pe generalul Mark Clark, pe John G. Winant, ambasadorul Statelor Unite, pe H. Freeman Matthew, detașat la Departamentul de Stat, și William H. B. Mack, de la Foreign Office. [13]

O tresărire malițioasă mișcă fața lui Winant la vederea colonelului strîns în noua uniformă. De fapt, nimeni nu ignora că McGowan trebuise să se supună exigențelor contraspionajului și că gradul lui era absolut fictiv. La fel era și identitatea lui, pentru că McGowan se numea de fapt Bob Murphy.

În tot cursul zilei și o parte din noapte, americanul, care petrecuse doi ani în misiune specială în Africa de

---

[13] *Foreign Office* — Ministerul afacerilor externe al Marii Britanii. — *Nota trad.*

Nord, fu supus focului întrebărilor lui Eisenhower şi ale asistenţilor săi.

De cînd se luase hotărîrea de debarcare în Africa, Murphy era, probabil, primul american care privea viitorul cu un anumit optimism.

— Bob, spusese Roosevelt într-o dimineaţă de început de septembrie în marele său birou însorit de la Washington, trebuie să mergi la Londra să repeţi totul lui Eisenhower. Are mare nevoie.

În aceeaşi zi, Robert Murphy intra în biroul lui George Marshall.

— Tot succesul debarcării noastre, arătă încă o dată şeful Statului Major General, depinde de felul în care va fi păstrat secretul cu privire la ceea ce vom întreprinde... Dacă unul singur dintre francezii dumitale, Bob, ne-ar fi în secret ostil, asta ar însemna un masacru pentru soldaţii noştri, fără să mai socotim pierderile ireparabile în cazul flotei ! Să nu pierzi niciodată din vedere aceasta.

Murphy căută să nu uite aceste cuvinte, care rămaseră adînc săpate în el şi pe care trebuia, într-adevăr, să le urmeze cu scrupulozitate.

Intrase la Marshall în civil. O jumătate de oră mai tîrziu, un elegant ofiţer din infanteria Statelor Unite părăsea Statul Major General. În buzunarul lui Murphy se găsea un ordin de misiune în regulă, prescriind locotenent-colonelului McGowan să părăsească neîntîrziat Washingtonul, cu destinaţia unui aerodrom din Scoţia.

Din informaţiile culese timp de 18 luni de Murphy şi personalul lui diplomatic în Maroc şi Algeria depindea viaţa a zeci de mii de soldaţi şi marinari aliaţi. Nenumărate rapoarte şi comunicări militare secrete fuseseră expediate regulat, timp de doi ani, la Statul-major din Washington ; dar multe probleme rămăseseră în suspensie. Unde vor întîlni trupele de invazie rezistenţa cea mai îndîrjită ? Era de aşteptat o acţiune a flotei de la Vichy, cu bazele în Franţa sau la Dakar, şi în ce moment ? Care va fi atitudinea populaţiei civile ? Ce şefi militari sau înalţi funcţionari din Algeria şi Maroc vor fi favorabili Aliaţilor ? În caz că vor veni germanii, cum ar reacţiona trupele din Africa şi civilii ?

Acesta a fost genul de întrebări capitale pentru Eisenhower şi Statul său major la care a fost supus Murphy în cursul celor 16 ore pe care le-a petrecut la Telegraph

Cottage de lîngă Londra. Una cîte una, informaţiile sale au fost examinate şi discutate febril.

La Cartierul general al lui Eisenhower nimeni şi niciodată n-a susţinut că atacul asupra Africii de Nord se va desfăşura fără lupte. Toată problema era cît timp, unde şi cum se vor apăra francezii ? După părerea lui Murphy, această opoziţie va fi, în ansamblu, de scurtă durată. Numai Marina franceză, aprecia trimisul lui Roosevelt, cu toată ura ei contra Germaniei, dar puternic marcată de amintirile de la Mers El-Kebir şi de la Dakar [14] din 1940, ar fi capabilă să dea de lucru forţelor de invazie aliate.

Dar Murphy conta pe acţiunea grupurilor locale de Rezistenţă, care la ora H vor ocupa cartierele generale şi diverse poziţii-cheie, vor bloca drumurile, vor ocupa staţiile de radio şi principalele centre de comunicaţii telegrafice, vor paraliza Înaltul comandament şi vor împiedica bateriile de coastă să tragă. Dealtfel, generalul Giraud, care se alăturase cauzei aliaţilor, se va găsi la faţa locului, adăugă Murphy.

— Armata îl va asculta, afirmă el cu tărie.

— Să te-audă Dumnezeu, suspină Eisenhower. Numai să nu trebuiască să adăugăm Franţa pe lista, deja lungă, a inamicilor noştri ; este tot ce cer...

Trimisul lui Roosevelt îl asigură pe comandantul-şef : aşa ceva nu se va întîmpla.

În zori, Robert Murphy, epuizat, porni spre Scoţia, de unde avea să zboare spre Washington şi de acolo să se înapoieze repede în Africa.

Înainte de a părăsi Statele Unite, diplomatul pătrunse pentru o ultimă oară în biroul lui Franklin Roosevelt. Preşedintele ţinuse să-i dea personal ultimele directive secrete. Cînd cei doi bărbaţi se vor revedea, debarcarea avea să fie efectuată. Dar nimeni nu putea spune dacă va fi un succes sau un eşec.

*

După obişnuita escală la Lisabona, „Stratoliner"-ul care trecuse Atlanticul îşi continuă drumul cu destinaţia Maroc. Murphy privea apărînd în depărtare linia coastelor, unde peste cîteva săptămîni vor debarca soldaţii ţării sale, la bine sau la rău.

[14] E vorba de o încercare de debarcare a britanicilor contra fostilor lor aliaţi. — *Nota trad.*

Cîteva ore mai tîrziu, un alt aparat zbura spre Casablanca, venind din direcție opusă. Pe aerodromul Dakar, doi bărbați luaseră loc într-un vechi avion francez de transport.

Unul dintre cei doi pasageri afișa o eleganță izbitoare. Pe pașaport numele lui era René Martin, născut în 1913, un industriaș francez ce se întorcea în Franța după ce făcuse afaceri fructuoase în Africa. Dar accentul îl trăda. De fapt, Martin se numea Moellhausen și era un agent german autentic, însuși adjunctul ambasadorului Reichului la Paris, Otto Abetz. Martin Moellhausen ofta de indispoziție ; de la plecarea din Dakar, două pene de motor îl obligaseră pe pilot să aterizeze.

Misiunea lui în Africa nu fusese tocmai un succes [15]. Mai bine zis, Moellhausen se întorcea cu coada între picioare. Avînd sprijinul lui Laval, el scontase că va aduce de la Dakar observații prețioase în special despre ceea ce trebuia să se creadă despre un eventual atac aliat în Africa neagră ; dar a trebuit să renunțe repede.

Misiunea lui Moellhausen se termina în condiții și mai deplorabile. Simțindu-se rău din cauza salturilor avionului, un model deja perimat la începutul războiului, germanul arunca din cînd în cînd priviri jalnice spre vecinul lui, un francez. Dar nu obținea decît o expresie de compătimire net sardonică.

Înfundat în fotoliul său, Jacques Lemaigre-Dubreuil nici nu se căznea să-și ascundă disprețul. El nu ignora identitatea pasagerului, chiar dacă scopul exact al călătoriei îi era necunoscut. Dar Lemaigre-Dubreuil îl cam bănuia. Cînd pilotul coborî avionul la Casablanca, îl auzi pe german „oftînd de ușurare".

Prin hubloul avionului, Moellhausen văzuse imediat, la o anumită distanță de pistă, un bărbat solid, în civil, cu pălăria înfundată pînă la ochi. Singura lui greșeală a fost că n-a arătat decît un interes mediocru americanului înalt, ușor încovoiat care stătea nu departe de acolo și care era Robert Murphy.

La coborîrea din avion, Moellhausen și omul cu pălăria de fetru schimbară o privire rapidă, dar germanul întoarse brusc capul și trecu mai departe, bătos. Mișcarea nu-i

[15] Contrar temerilor aliaților, care se vor dovedi neîntemeiate — un singur german a pus piciorul în Dakar din 1940 pînă în 1948. Acesta a fost Moellhausen. El a rămas acolo exact 17 zile.

scăpă lui Lemaigre-Dubreuil, confirmînd bănuielile industriaşului. Căci el ştia că omul cu pălăria moale se numea Auer şi deţinea funcţia de consul al Germaniei la Casablanca.

Industriaşul nu avea timp să întîrzie asupra acestor reflexii. Murphy se îndrepta deja spre el.

Strîngînd mîna americanului, Lemaigre-Dubreuil îl auzi spunînd cu jumătate de voce :

— Să mergem liniştiţi la maşina mea şi încercaţi să vă păstraţi sîngele rece. De această dată este gata. Este pentru o dată apropiată. Şi încă mult mai bine decît aţi sperat vreodată.

Uluit, Lemaigre-Dubreuil se opri cîteva momente ca să-şi revină. Ieşi de la aeroport, avea să spună el mai tîrziu, „în starea unui boxer aruncat în mod brutal la podea".

În timp ce marea maşină americană rula spre centrul oraşului, diplomatul confirmă francezului uluitoarea veste, completîndu-şi dezvăluirile :

— 500 000 de oameni, 2 000 de avioane, o sută de vase de război, cuirasate, portavioane...

Pînă în această dimineaţă de octombrie, nici chiar în cele mai optimiste previziuni Lemaigre-Dubreuil şi ceilalţi şefi rezistenţi nu aşteptau nimic „înainte de primăvara lui 1943".

— Curînd ? întrebă francezul. Dar cînd ? La ce dată ?

Izbucnind în rîs, Murphy avu un simplu gest evaziv. El se gîndea la convoaiele armatei de invazie, gata să plece din porturile lor pentru a traversa Atlanticul ; exact într-o lună va fi ziua „Z". Nu îndrăzni să-i mărturisească lui Lemaigre-Dubreuil că-i era interzis să comunice data debarcării, chiar celor care îşi riscau viaţa pentru ca ea să se producă. În acea duminică, 11 octombrie, Robert Murphy tăcu.

O săptămînă mai tîrziu, la Alger, americanul pronunţă pe un ton voit detaşat :

— Marele Cartier General s-a decis, în sfîrşit. Unul dintre generalii noştri va veni să vă întîlnească, în secret, în Algeria. Fiţi gata.

*

Luna rămînea ascunsă, dar coasta se deosebea clar în întuneric. Submarinul „Seraph" al locotenentului de vas Bill Jewell se ridică uşor la suprafaţă. Era aproximativ

ora 23, miercuri 21 octombrie. Generalul Mark Wayne Clark se pregăti. Pentru cazul că ar fi fost capturat în cursul misiunii sale de război, adjunctul lui Eisenhower îmbrăcase o uniformă de locotenent-colonel din armata americană.

Pe uscat, lîngă orășelul Cherchell, o fermă algeriană dormea. Dar acest somn nu era decît o amăgire. În spatele obloanelor închise, francezii și americanii vegheau. Șase kilometri de plajă se întindeau în jurul vastei construcții în stil spaniol, cu balcoane ajurate și colonade, în mijlocul pinilor și viilor exploatate de tînărul colon Jacques Teissier, la o sută de kilometri de Alger. Avînd în vedere situația, Teissier dăduse liber servitorilor pînă a doua zi.

La miezul nopții, viceconsulul Statelor Unite, Ridgway Knight, urcă ușor după Teissier scara ce ducea la mansardă. Cei doi bărbați pătrunseră, cu inima bătînd accelerat, într-o cameră de baie, și francezul deschise o fereastră, în care, cu fața spre mare, așeză o lanternă, pe care o aprinse.

În larg, „Seraph" o văzu, și căpitanul de comando britanic Ronald Livingstone sună alarma.

Noaptea era calmă și umedă, marea era puțin agitată și bărcile pneumatice trecură micul resac [16], alunecînd pe spuma valurilor, în întuneric. Apropiindu-se de coasta Africii, Clark savura o revanșă așteptată cu nerăbdare : cu două luni înainte, repetase amiralului Louis Mountbatten cererea de a face parte din comandourile canadiene care mergeau să atace Dieppe ; natural, Mountbatten refuzase. În plus, Clark n-ar fi trebuit să se găsească astăzi aici : fusese desemnat Bedell Smith, dar șeful de stat-major al lui Eisenhower se zvîrcolea în acest moment de durere pe un pat de spital, doborît de un ulcer la stomac, și Clark îi luase locul.

Din întunericul țărmului, umbre nemișcate urmăreau fascinate cele patru ambarcațiuni oscilante care înaintau în fierberea mării. Dar cei opt care soseau, zdruncinați de hulă, nu vedeau nimic înaintea lor, decît plaja lungă, necunoscută, de „dimensiuni înfricoșătoare" și, își amintește Clark, „detașîndu-se în noaptea profundă, o falează abruptă și amenințătoare". Tufișuri și lămîi noduroși o acopereau. Sărind din bărcile lor de cauciuc, se repeziseră

[16] Resac — valul care bate neîncetat țărmul, spărgîndu-se. — *Nota trad.*

pe uscat, „pentru a căuta un refugiu în acest colţ întunecat".

În acel moment, cîteva siluete omeneşti se desprinseră, ţîşnind din întunericul plajei Messelmoun. Murphy, Teissier şi un alt francez din Algeria, tînărul locotenent Georges Le Nen, comandantul gărzii de coastă locale, coborîră în fugă panta stufoasă, pentru a vedea „un drac mare de american, de aproape doi metri înălţime", ridicîndu-se la cîţiva paşi de ei, cu carabina în mînă. Era Clark.

Generalul pregătise în franţuzeşte o frază istorică : „La Fayette, iată-ne !" sau „cam aşa ceva". Dar fu incapabil să şi-o amintească şi spuse numai :

— Fir-ar să fie ! Sînt teribil de mulţumit că vă văd !

După care toţi se topiră în întuneric, tîrîndu-şi bărcile.

S-au scurs mai puţin de şapte ore, cînd Murphy şi viceconsulul Knight au început să bată la uşa compatrioţilor lor, care dormeau liniştiţi în diferite camere. În afara ofiţerilor de comando englezi, statul major care-l însoţea pe Clark cuprindea pe generalul de brigadă Lyman L. Lemnitzer, şeful secţiei Planuri a forţelor aliate, colonelul „Arch" L. Hamblen, căpitanul de vas Jerauld Wright, din marina britanică, şi colonelul Julius Holmes, un fost diplomat de carieră, consilier politic al operaţiunii „Torţa" [17].

Clark se trezi între patru pereţi tapetaţi cu flori, într-un pat de alamă stil 1900, acoperit cu o cuvertură arabă, lîngă o măsuţă pe care un ceas bătea ora. Soarele strălucea deasupra cîmpiei pe care mai stăruiau fîşii de ceaţă.

Într-un nor de praf, o maşină ce rula în trombă se opri în faţa fermei, iar ocupanţii ei pătrunseră în curte, a cărei poartă se închise imediat. Era Van Hecke, care-l urma îndeaproape pe şeful militar şi conducătorul suprem

[17] După carnetul lui Jacques Teissier, ţinut la zi în toată această perioadă, „Seraph" şi-a debarcat pasagerii în noaptea de 20/21 octombrie ; alt martor, avocatul Jean Queyrat, fixează sosirea lui Clark tot în acea noapte. Pe de altă parte, B. Karsenty, prezent şi el, o situează în cursul nopţii de 23/24. După d-na Chamine, care a chestionat numeroşi supravieţuitori, nu putea fi decît 22/23, în contradicţie cu raportul — citat de ea — întocmit de Jean Rigault pentru Giraud şi datat 22 octombrie.

Întors la Gibraltar, Clark a telegrafiat şi el o sinteză cifrată pentru Eisenhower, la Londra. La sfîrşitul primului paragraf, se poate citi : *Vremea fiind favorabilă, cele patru şalupe ale noastre au fost lansate în noaptea de 21/22, aproape de miezul nopţii.* Nu mai încape nici o îndoială că această ultimă dată trebuie luată de bună.

al Rezistenței din Africa, reprezentantul lui Giraud : generalul de divizie Charles Mast.

Mast comanda trupele din Alger. De talie mijlocie, subțire, cu tenul închis și palid, stînjenit într-un costum civil, avu un gest de salut și, adunînd cîteva cuvinte englezești, se adresă lui Clark :

— Welcome to my country ! (Fiți binevenit în țara mea.)

Trebuia să se înapoieze la Alger pentru un dejun oficial. Fără să mai aștepte, francezi și americani se instalară în jurul unei mese acoperite de o țesătură cu ciucuri, sub o lampă electrică mobilă, în sufrageria fermei. La un moment dat s-a deschis ușa și, ajutat de Bernard Karsenty, un tînăr rezistent din Alger, Teissier apăru purtînd micul dejun, compus din pîine, sardele și dulceață. Conferința începu.

Clark puse jos ceașca și aprinse o țigară.

— Mai curînd sau mai tîrziu, Germania va ataca Africa, spuse el. Trebuie, deci, să fim mai rapizi decît Hitler și Mussolini, pentru ca inițiativa să ne aparțină nouă, Aliaților, pentru ca armata franceză să lupte atunci alături de noi și pentru ca un al doilea front să se deschidă cît mai curînd în Europa. Africa va vedea prima ofensivă americană de război. În acest scop, Marele Cartier General a întrunit forțe considerabile, gata să treacă la acțiune, sprijinite de cea mai puternică forță navală angajată vreodată în acest război, susținute de o mulțime de tancuri și avioane.

Clark cită cifre fantastice : o jumătate de milion de soldați, repartizați în 15 divizii, dintre care cel puțin trei de blindate, 2 000 de avioane și practic întreaga flotă americană din Atlantic. (Deși aceste cifre erau exagerate și umflate în mod deliberat, adjunctul lui Eisenhower le cită „păstrînd — după spusele lui — o față atît de liniștită pe cît era posibil".)

Planurile de atac în Algeria și Maroc fuseseră aprobate personal de Roosevelt și Churchill. Clark spera că francezii din Africa vor primi debarcarea ca aliați ai Națiunilor libere : acesta fusese motivul pentru care un Stat-major al Cartierului General se decisese să-și asume riscul unei întîlniri secrete în Algeria.

Mast aprobă cu energie. Luînd cuvîntul, locotenent-colonelul Moïse Jousse — care îmbrăcase în grabă uniforma adusă într-o valijoară — afirmă că cea mai mare

parte a armatei franceze din Africa va favoriza și facilita invazia Aliaților. El era sigur.

Alături de el, generalul Lyman Lemnitzer lua note, în timp ce la celălalt capăt al mesei, așezat alături de tăcutul și rezervatul Jean Rigault, Bob Murphy își îndoia umerii, surîzător și atent. Din camera vecină pătrundeau ecourile conversațiilor celorlalți ofițeri ai celor două state-majore, experții americani și francezi însărcinați să coordoneze planurile zilei „Z".

Generalul Mast se aplecă spre Clark și-și exprimă speranța că „nu se va întreprinde nimic prematur în Africa". Atacul aliat nu ar trebui declanșat înainte de primăvara viitoare, cel mai devreme.

— În martie sau aprilie, preciză el.

Replica lui Clark fu promptă :

— Cît despre mine, spuse generalul american, cred cu tărie că totul va avea loc mult înaintea acelei epoci...

Uimiți, Jousse și Rigault schimbară o privire mută.

Clark continuă :

— Rusia așteaptă ca noi să trecem la acțiune. Iar bărbații și femeile din America așteaptă de mult ca ziua infamiei de la Pearl Harbor [18] să fie spălată printr-un atac victorios al armatelor noastre. Trebuie să acționăm, chiar în această iarnă... Chiar mai devreme dacă putem.

Mast tăcea și reflecta.

— Iarna aceasta ? spuse el, în sfîrșit. Dar iarna va sosi curînd, în mai puțin de două luni...

— Tocmai, replică Clark. Statul-major american vrea să ne grăbim. Și, apoi, a sosit momentul răfuielii cu Rommel, odată pentru totdeauna. După ultimele noastre informații, trupele lui vor primi importante întăriri la Tripoli, iar noi concentrări de avioane ar fi în curs în Sicilia și Sardinia.

Și adăugă :

— Britanicii vor ataca în Libia. Noi le vom întinde mîna peste Africa franceză, venind din Atlantic...

Clark tăcu. Urmă o tăcere prelungită. Francezii se priveau nedumeriți. În acest moment, lui Rigault, singurul francez civil din adunare, i se păru că „războiul intrase în cameră". Pentru prima oară după multe luni, speranțele

[18] Este vorba de atacul surprinzător al japonezilor asupra bazei navale din Hawaii, 7 decembrie 1941, cînd o parte însemnată a flotei americane din Pacific a fost distrusă. — *Nota trad.*

întreţinute de o mînă de oameni, adeseori împotriva oricăror raţiuni, erau pe punctul să se realizeze.

Mast şi Jousse gîndeau şi ei, cu emoţie, că, în sfîrşit, a sunat ora aşteptată şi se gîndeau la imensitatea sarcinii lor, la tot ce mai trebuie făcut pînă în momentul cînd primele nave aliate vor apărea în faţa coastelor africane.

Vocea generalului Mast sparse tăcerea :

— Cît timp îi va trebui flotei americane ca să ajungă în Africa de Nord ?

— Între 14 şi 18 zile, răspunse generalul Lemnitzer.

Delegatul lui Giraud insistă atunci, în numele şefului său, ca comandamentul responsabil al Rezistenţei în Africa să fie înştiinţat suficient înainte de pornirea convoaielor...

— O lună, trei săptămîni cel puţin, ar fi indispensabile, spuse Mast.

Pleoapele lui Clark se agitară încet. Mai tîrziu, el avea să mărturisească că „fusese torturat" tot timpul cît a durat această conferinţă.

El ştia că fiecare dintre francezii prezenţi îşi risca viaţa, în acest moment şi mai tîrziu. De ani de zile şi chiar în zilele cele mai sumbre, aceşti oameni optaseră pentru cauza Aliaţilor ; mai mult decît pentru alţii, succesul sau eşecul debarcării însemna pentru ei victoria sau înfrîngerea. Şi totuşi, ordine neîndurătoare îi interziceau lui Clark să dezvăluie ceva : nici data exactă a invaziei, nici altceva, nici un cuvînt, nici un indiciu care ar fi lăsat să se presupună că pregătirile „Torţei" erau de mult terminate, planurile de asalt fixate în cele mai mici detalii şi că, chiar în acel moment, primele unităţi navale ale invaziei porneau pe mare, spre Africa. Nu o dată generalul american a regretat, cum a mărturisit, „apăsătorul secret care-i stătea pe inimă".

Clark crezu totuşi că fusese ghicit de cel puţin unul dintre francezii aşezaţi la masa conferinţei.

Întunecat şi gînditor, Rigault ascultase pînă atunci în tăcere şi cu atenţie. Aruncînd rotocoale de fum din pipă, el ieşi din mutism şi observă că atît consemnele secretului, cît şi diversele precauţii necesare pentru a transmite de la un cap la altul al Africii de Nord ultimele instrucţiuni în vederea zilei „Z", impuneau ca termenul cerut — trei săptămîni — să nu fie redus, sub nici un pretext. El adăugă că, în caz contrar, francezii din Rezistenţă îşi vor abandona cu siguranţă toate responsabilităţile.

Generalul Mast subscrise viguros la aceste cuvinte. După Rigault, Clark nu ridică „nici cea mai mică opoziție".

Hărți militare detaliate cu coastele Algeriei și Marocului au fost întinse pe majoritatea mobilelor, inclusiv pe cămin, pe pian, pe altarul arab de lîngă fereastră. Clark arătă că debarcările se vor efectua la Orán în timpul nopții și la Casablanca în zorii zilei „Z".

Rigault și Jousse își mai amintesc că în acel moment „ridicară capul toți deodată". Francezii erau năuciți. Auziseră bine ? Clark nu se exprimase corect ? Îndoiala nu dură decît o clipă. Robert Murphy traducea nepăsător cuvintele adjunctului lui Eisenhower : nu era vorba să se debarce nici măcar un regiment la Alger sau în regiune.

— Nu se poate, nu-i adevărat, murmură Mast consternat.

Nici un trăsnet n-ar fi produs asupra lui un efect asemănător. În aceste condiții, era sigur că generalul Giraud va renunța imediat să-și dea concursul Aliaților.

Clark făcea față interlocutorilor săi descumpăniți, păstrînd un calm olimpian, un aer de candoare detașată și dezarmantă. Mulți ani mai tîrziu, Rigault se întreba dacă atunci, printr-un „vicleșug de război", ofensator pentru Mast și ceilalți șefi rezistenți, americanul nu încercase să-i sondeze pe francezi asupra adevăratelor lor intenții, înșelîndu-i în mod voit asupra planurilor Statului-major aliat. Era mai mult de o lună și jumătate de cînd acesta luase hotărîrea de a ataca Algerul.

Dinspre partea sa, generalul Clark nu a explicat niciodată de ce el și Lemnitzer, după ce înfruntaseră riscurile și pericolele unei expediții clandestine în Africa, al cărei eșec ar fi apăsat greu asupra viitoarelor debarcări, crezuseră de cuviință, în aceste ore cruciale, să joace o comedie nedemnă și inutilă unor oameni de la care așteptau un ajutor fără rezerve.

— Algerul, spuseră francezii, este cheia Africii de Nord. Și asta nu era totul. El era, de asemenea, pivotul întregii apărări militare africane și în același timp sediul înaltului comandament francez. De acolo vor pleca toate ordinele de combatere a debarcărilor și va fi absolut necesar să fie neutralizat la ora H... Dacă, adăugă Mast, printr-o orbire sau aberație, la care refuz să mă gîndesc, Aliații renunțau să debarce acolo, nu americanii vor intra în Alger, ci germanii !

Discuţia se încinse, penibilă, disperată pentru francezi. Imperturbabil, Clark asculta, cerînd avizul consilierilor săi, întorcîndu-se spre Murphy sau întrebînd pe generalul Lemnitzer, însărcinat cu planurile. Cei trei francezi aveau impresia că vorbeau cu pereţii.

În cele din urmă, Clark păru zguduit de protestele vehemente şi argumentele care curgeau fără încetare de la Mast, Rigault şi Jousse. Ultimul deschisese febril dosarele, răsfoia fişe, cita cifre, discuta cu Lemnitzer tactică şi strategie. Clătinînd capul cu convingere, Clark „a cedat teren" puţin cîte puţin, susţinut acum de Murphy.

Americanul cedă, şi atmosfera se destinse imediat. (În mai puţin de trei săptămîni francezii aveau să afle că în ora în care discutau cu atîta aprindere necesitatea imperioasă ca forţele aliate să lanseze trupe de asalt pe plajele Algerului 33 000 de soldaţi sub comanda generalului-maior Charles Ryder, tancuri, o escadră de crucişătoare şi nenumărate vase de asalt părăseau porturile Marii Britanii, îndreptîndu-se spre capitala Africii de Nord.)

În cursul orelor următoare o altă chestiune capitală avea să fie dezbătută, dar cu mai puţină îndîrjire : în cît timp trebuie să se aştepte invadarea sudului Franţei, pentru care, după generalul Giraud, debarcarea în Africa nu constituia decît un preludiu ? Dar Clark scutură capul. Nici America, nici Anglia nu dispuneau de suficiente nave, portavioane şi vase de debarcare.

— Mai întîi, Africa, spuse el. În ce-l priveşte pe generalul Giraud, vom face tot ce este necesar pentru ca el să poată părăsi Franţa şi să ajungă la timp în Alger.

Mast înţelese că hotărîrea generalului american era irevocabilă şi că, de această dată, planurile aliaţilor nu vor fi modificate. Înţelese, de asemenea, că pentru Giraud începea timpul deziluziilor, în special în ce priveşte comandamentul forţelor aliate: Pentru generalul Giraud, faptul că americanii îl căutaseră însemna că ei doreau să-i încredinţeze comanda trupelor de invazie...

Asupra acestei chestiuni, spuse Mast, „Clark a rămas teribil de imprecis". Americanul se mulţumi să invoce probleme şi dificultăţi tehnice, afirmînd totuşi cu optimism că „la momentul oportun se va găsi cu siguranţă o soluţie". La o nouă întrebare a lui Mast despre generalul american care va comanda forţele expediţionare în ziua „Z", Clark răspunse că „acesta nu fusese încă desemnat". El afirmă, de asemenea, că nici un soldat englez nu va pune

piciorul în Africa de Nord, cu toate că o întreagă divizie de infanterie britanică, a 78-a, era în drum spre Algeria.

Conferința luă sfîrșit. Trecuseră aproape cinci ore de cînd americanii și francezii se închiseseră în sufrageria lui Jacques Teissier. Cei șase bărbați se ridicară și începură să se miște prin cameră, „pentru a-și dezmorți picioarele". Puțin după aceea, intrară ceilalți ofițeri, rămași în salonul alăturat sau măsurînd patio-ul ; un zgomot de voci umplu sala. Apoi se făcu tăcere și începu o nouă conferință, cu Statele-majore complete, la care participau colonelul A. L. Hamblen, în fața maiorului francez Dartois din Statul-major al forțelor aeriene în Algeria, căpitanul de fregată P. Barjot și căpitanul Jerauld Wright, expertul naval american, ca și colonelul J.Holmes. În urma lor au pătruns în cameră masivul blond și aspru Van Hecke, cu d'Astier de la Vigerie radios și viceconsulul Knight. Nici Saint-Hardouin, nici Lemaigre-Dubreuil nu erau prezenți, dar acesta din urmă aștepta la Alger sfîrșitul reuniunii, pentru a pleca în Franța și a-l pune fără întîrziere la curent pe Giraud.

Către amiază, așa cum anunțase, generalul Mast se ridică pentru a se întoarce la Alger cu Van Hecke, lăsînd statului său major clandestin grija detaliilor tehnice. Pentru Clark și ajutoarele lui sosise momentul crucial.

Informațiile ultrasecrete furnizate de Înaltul comandament al Rezistenței privind zonele prevăzute pentru debarcare, situația forțelor navale și terestre pe care Aliații le vor găsi în fața lor la ora H, efectivele și armamentul, amplasamentele bateriilor, depozitele de carburanți și muniții și aerodromurile unde împotrivirea era considerată cea mai puternică, zonele de lansare a trupelor parașutate s-au dovedit de o importanță capitală, atît de decisive pentru obiectivele invaziei încît, după întoarcerea la Gibraltar, Clark trebui, fără să piardă nici un moment, să le comunice prin radio diverselor unități aflate deja pe mare.

Dacă locotenent-colonelului Moïse Jousse și celorlalți specialiști militari francezi, Dartois și Barjot, le-a putut trece prin gînd că aceste informații, cruțînd luptători aliați, ar putea costa viața cîtorva mii de compatrioți, ei n-au lăsat să se vadă. Reușita debarcărilor era singurul lucru care conta.

Deși optimist, Mast părăsi ferma colonială de la Messelmoun cu „penibila impresie că Clark nu-i spusese «tot adevărul»" și că americanii se temeau de francezii, „care nu știu să păstreze un secret". Credea, totuși, că va avea

timp să se întoarcă pentru a grăbi ultimele pregătiri. După cuvintele lui Clark, șefii Rezistenței din Africa au rămas cu convingerea că pregătirile de invazie, chiar dacă erau avansate, erau încă departe de a fi terminate și că dispuneau încă de „cel puțin o lună pînă la ziua «Z»".

Din timp în timp, siluete vigilente treceau prin fața ferestrelor, făceau ocolul curții interioare și grădinii, scrutau drumul național și plaja, scormonind tufișurile și colțurile. Dar totul părea calm sub soarele arzător al zilei de toamnă. Din comoditate, prînzul fusese adus din orășelul vecin Gouraya : pui cu ardei roșu și capere, stropit cu un vin greu de Algeria, dejun finisat de Teissier și Karsenty și căruia Clark îi găsi un gust „cu totul oriental".

Era spre mijlocul după-amiezii, cînd sună telefonul.

— Poliția ! Submarinul a fost reperat ; ei cred că este vorba de contrabandă și vin să percheziționeze.

Puțin mai înainte, un bătrîn bănuitor și intrigat intrase pe ușa postului de poliție din Cherchell. Era unul dintre grădinarii arabi ai lui Teissier ; patronul îi dăduse trei zile libere, și acest lucru i se păruse ciudat. Ascuns într-un tufiș, asistase la sosirea unui număr neobișnuit de mașini, și neîncrederea îi crescuse. Alergase drept la comisar. Neîncrezător, dar năucit, acesta dăduse alarma.

Înainte ca Clark să fi înțeles ce se întîmplă, ofițerii francezi începură „să alerge în toate direcțiile", năpustindu-se prin ferestre spre automobilele care îi așteptau în curte și luînd cu cea mai mare viteză drumul Algerului. Americanul își mai amintește cu sarcasm de unul dintre francezi, care s-a transformat din militar în civil „cu o viteză rar depășită de profesioniști bine călițI". Ofițerul trecu prin fața sa cu capul gol, o valiză în mînă și sări repede într-o mașină. Era Jousse.

Din partea sa, Jacques Teissier își amintește cu precizie că, stînd pe o veche bancă de mozaic la poarta fermei alături de locotenentul Georges Le Nen, gîndea : „s-a sfîrșit, sîntem realmente pierduți cu toții".

Singur căpitanul Ronald Livingstone reuși să fugă și ajunse pe plajă cu un post de radio portativ, pentru a avertiza submarinul.

Observînd un chepeng, Clark își dădu drumul, urmat de cei șase oameni ai comandoului britanic, care luaseră servietele încărcate cu documente militare secrete. Deasupra capetelor lor o mașină a poliției oprise în fața casei.

La un moment dat, Clark îi auzi pe Murphy și Knight mișcînd sticlele în salon. Cu o voce de om ameţit de băutură, diplomatul explica polițiștilor :

— Domnișoarele s-au dus sus, în camere, să se odihnească. Noi vrem să continuăm acest chefuleț plăcut. V-aș ruga numai să nu menționați numele meu în raportul dv. Asta m-ar pune într-o poziție realmente jenantă în fața șefilor mei.

În pivnița fermei, plină de praf și fără aer, căpitanul Godfrey Courtney din comandoul englez, apucat de o tuse violentă, fu pe punctul să se sufoce, și Clark îi băgă cu forța în gură o bucată de chewing-gum. După un moment, „Jumbo" Courtney se potoli și șopti la urechea lui Clark :

— Hotărît lucru, acest chewing-gum american nu are nici un gust !

Clark lăsă pentru mai tîrziu să-i mărturisească adevărul : el îl mestecase de la începutul dimineții.

În fine, chepengul se ridică și Bob Murphy apăru.

— Au plecat, spuse el, dar pot reveni dintr-un minut într-altul. Ar fi, deci, mai bine să vă duceți acum la submarin...

Era mai ușor de spus decît de făcut. Noaptea abia se lăsase, și marea, calmă în timpul zilei, devenise categoric rea. Un vînt rece sufla cu furie pe plajă, ridicînd valuri mari.

În întunericul care se lăsa, o primă încercare a lui Clark și a celor șase însoțitori de a trece resacul cu micile bărci de cauciuc eșuă. Trebuia să se aștepte, după Teissier, pînă la ultimele ore ale nopții, către ora 4 dimineața.

Valurile se ridicau mai înalte ca oricînd, ambarcațiunile se răsturnau în apa ca gheața. Ud pînă la oase, cu picioarele sîngerînd și chinuit de foame, Clark își pierduse pantalonii în mijlocul valurilor, ca și banii, mai multe sute de dolari în aur, „pentru cazul cînd ar fi trebuit să iasă dintr-o situație gravă".

Pe plajă, americanul îi lăsase lui Bernard Karsenty carabina cu 15 focuri, care, așa cum își amintește cu amărăciune Karsenty, avea să fie „cu adevărat singura armă furnizată de Aliați Rezistenței din Algeria înainte de debarcare". Dar era ceva mai grav : sosirea poliției, întrerupînd discuțiile de stat-major, îi împiedicase pe francezi și americani să se ocupe de viitoarele debarcări, la Oran și la Casablanca, cele două puncte ale frontului de asalt, unde,

două săptămîni mai tîrziu, bătălia avea să fie foarte aprinsă.

După mai multe ore de așteptare, comandantul „Seraph"-ului ascuns în întuneric la mai puțin de o jumătate de milă de coastă, văzu profilîndu-se pe cerul înstelat și rece al Africii, siluetele zgîlțîite de valuri a opt oameni, completamente goi, uzi și epuizați.

Pe uscat, pe lunga plajă deșartă, biciuită de vîntul toamnei, haite de cîini kabyli urlau în noapte. La marginea plajei, Robert Murphy, înghețat de frig, ținea în mînă pantalonii uzi și mototoliți ai lui Clark, aruncați de mare. Socotea că-i va restitui proprietarului curînd, la Alger, curățați și călcați.

Lîngă diplomat, Teissier tremura și el. Emoțiile îl epuizaseră. Ca o culme, el nu știa să înoate și fusese pe punctul să se înece, ajutînd cele patru bărci de cauciuc să treacă resacul. Acum, se întreba dacă tot ceea ce trăise fusese aievea.

Tînărul colon se hotărî să se întoarcă acasă. În sufragerie, Teissier văzu în umbra unui scaun un obiect neobișnuit, pe care îl ridică. Era o pălărie de fetru moale și cu umflături, uitată de Jousse.

Dincolo de obloanele fermei, ziua de vineri 23 octombrie începea să se arate.

*

În acest moment, în dunele deșertului egiptean, la mai mult de 2 000 de kilometri depărtare, coloane de tancuri, tunuri autopropulsate, șiruri de camioane și mașini ușoare, vehicule de recunoaștere și mai multe divizii de infanterie britanică, sub ordinele generalului-locotenent B. L. Montgomery, se apropiau de front. Cu toate că fiecare comandant de unitate, de baterie sau escadrilă primise de mult ordine, vor mai trece încă interminabile ore înaintea semnalului de atac — asaltul liniilor germane, ținute solid de trupele mareșalului Erwin Rommel.

Această bătălie avea să însemne una din cotiturile războiului. Dar nimeni nu știa încă acest lucru. Și mai puțin ca oricine generalul de divizie Charles Mast, în biroul său din Alger.

După întoarcerea de la Messelmoun, Mast era perplex. Nu știa ce să creadă și se pierduse în presupuneri asupra veritabilelor intenții ale Aliaților. Erau ei gata să debarce în Africa mai devreme decît fusese prevăzut ? Dar, în

acest caz, ar fi ascuns-o ? Mast nu putea să creadă. Nu promisese Clark în mod formal că vor fi avertizaţi cel puţin cu trei săptămîni înainte ?

În dimineaţa de 29 octombrie, soarele strălucea deasupra Algerului, în timp ce, în mijlocul unei mulţimi entuziaste, se desfăşura o mare paradă militară. În fruntea trupelor, generalul Charles Mast defila pe principalele artere pavoazate, pe cal, în mare ţinută, cu sabia scoasă.

Robert Murphy nu asistase la defilare. Dar, înapoiat la cartierul general al garnizoanei, Mast găsi un mesaj cifrat, care îl avertiza că diplomatul dorea să-l vadă fără întîrziere. Generalul se obişnuise cu chemările neaşteptate ale lui Murphy.

Îl găsi pe american cam palid şi parcă mai încovoiat ca de obicei.

— Veşti rele ? întrebă imediat francezul.

— Dimpotrivă, excelente, răspunse Murphy cu un surîs pe care Mast îl găsi uşor forţat.

Şi, privindu-l pe general drept în ochi, Murphy adăugă :

— Peste zece zile. În noaptea de 7 spre 8.

Încremenit, Mast fu incapabil să scoată un singur cuvînt.

4

Bătălia din deşert

Coloanele de tancuri, camioane, maşini de recunoaştere şi jeep-uri s-au oprit brusc. O linişte ciudată apăsa întregul front. Era 21,30, oră de vară egipteană, în seara de vineri 23 octombrie. Ca totdeauna, noaptea invadase deşertul dintr-o dată. Şi acum luna scălda imensitatea africană într-o lumină lăptoasă, aproape ireală. Deodată, căpitanul Wendel, comandantul batalionului 2 din regimentul 125 de grenadieri germani, se ridică în picioare, în fundul adăpostului care îi servea de post de comandă, ciulind urechile.

Timp de o fracţiune de secundă zgomotul rămase suspendat în imensitatea nopţii egiptene. Wendel de-abia avu timp să plece capul şi să se arunce în groapa lui. În jur, reţelele de sîrmă ghimpată se dezintegrau ; aproape peste tot depozitele de benzină şi muniţii săreau în aer. Tunurile engleze, care deschiseseră focul pe frontul de la

El-Alamein, vărsau potopul de oțel pe mai mult de 60 de kilometri, din deșert pînă la mare.

La miezul nopții, uraganul de foc nu scăzuse. Părea chiar să cîștige în intensitate, din minut în minut. Într-un cort al Cartierului general britanic, corespondenții de război, englezi și americani, o duzină cu toții, ascultau cu nervozitate avalanșa de obuze și așteptau riposta. Dar după patru ore de trageri neîntrerupte frontul inamic, năucit, tăcea, linie strălucitoare discontinuă de explozii, fum și praf care se învîrtea departe, sub clar de lună.

Mic, uscat, de o eleganță căutată, proaspăt ras, generalul de 55 de ani Bernard Law Montgomery, comandantul Armatei a VIII-a, care în acest moment trecea la atac, intră cu pas vioi :

— *Gentlemen,* declară el, ceea ce vreau să vă spun va fi scurt. Ce urmăresc ? Fără îndoială, să-i alung din Africa pe germani. Va fi o treabă grea și va cere probabil timp, dar o vom face... Cred, adăugă Montgomery, că această bătălie poate decide restul războiului.

Cei mai mulți dintre ziariști și mulți dintre ofițerii prezenți în acea noapte la Marele Cartier General își spuneau că auziseră „de zeci de ori acest refren vechi". Totuși, generalul comandant nu se grozăvea. Dacă războiul din deșert dura de doi ani și jumătate, erau numai trei luni de cînd Montgomery luase comanda. Predecesorii săi avuseseră șanse și ghinioane ; avionul ultimului dintre ei, generalul Gott, fusese doborît în timp ce acesta zbura să-și ia în primire postul la Cairo. Toți suportaseră zdrobitoarea fatalitate a acestei bătălii „fără măsură și fără sfîrșit", inumană și istovitoare, sub un cer de plumb, în furtunile deșertului, pe dunele arzînde la infinit, cu nopțile glaciale, în jungla cîmpurilor de mine și luptaseră cu cel mai ucigător inamic dintre toți combatanții, vîntul de nisip : teribilul vînt din deșertul Africii, care suflă zile și nopți întregi, ducînd cu el un praf fin, gălbui, care usucă pielea, aprinde plămînii, se strecoară și pătrunde pretutindeni, trece prin uniforme, roade oțelul armelor și înfundă motoarele.

Timp de douăzeci și opt de luni de urmăriri epuizante peste nisipuri, înfrîngerile se intercalaseră cu victoriile, eșecuri și retrageri spectaculoase au urmat după cuceriri îndrăznețe. Mai întîi au atacat italienii, apoi naziștii alergaseră încă o dată în ajutor, ca în Grecia, pentru a-i salva pe aliații lor dintr-o situație penibilă. Hitler nu putea

permite ca vechiul și turbulentul lui complice, Mussolini, să fie pus pe fugă, tăiat în bucăți și alungat din Africa. Au apărut, deci, trupe noi, cu ofițeri de elită, plini de morgă și condescendență, oameni și tancuri pînă atunci invincibile — „Panzer"-ele — „Afrika Korps" și comandantul lui, Erwin Rommel.

Rommel a sosit în Africa în 1941. Pînă în primăvara lui 1942, „coloanele deșertului" englezești, italiene și germane au atacat practic fără pauză, au rezistat, s-au evacuat, au recucerit Marsa-Matrouh, Sollum, Bardia, Benghazi și apoi le-au evacuat, pentru a le ataca din nou. Patrule de voluntari, echipaje de tancuri, infanteriști, pionieri ai celor două armate extenuate au luptat și, sub bombardamentele și asalturile aviației în picaj, s-au apărat, pas cu pas, în nisipuri și printre ruine, s-au pierdut printre dune și au sărit în mijlocul cîmpurilor de mine, în căldura copleșitoare, fără ca nimic să anunțe sfîrșitul acestui haos sîngeros, sfîrșitul diabolicei și istovitoarei urmăriri, acest neîncetat flux și reflux ucigător și zadarnic. Nimic nu s-a produs cu adevărat înaintea dimineții istorice de joi 11 iunie 1942. În acea zi, fortăreața Bir-Hakeim, apărată șase săptămîni de 4 000 de francezi sub ordinele generalului Pierre Koenig, căzu. Zece zile mai tîrziu, spre stupefacția întregii lumi, cei 25 000 de britanici care apărau Tobrukul au capitulat.

Singur Rommel nu a fost surprins. El știa acum că nimic nu-l va mai împiedica să înainteze spre frontieră și să pătrundă în Egipt. La Cairo, funcționarii Marelui Cartier și ai serviciilor englezești au ars în grabă hîrtiile și codurile. La Alexandria, amiralul Harwood a dat ordin escadrei britanice să pornească spre Marea Roșie, în timp ce femeile și copiii erau evacuați în grabă pe vasele de război.

În acest timp, la Roma un om lua loc la bordul unui avion al societății „Reggia Aeronautica", care după cîteva ore a aterizat pe aerodromul „Giovanni Berta", în Libia. Era Benito Mussolini, însoțit de o suită impozantă și arogantă, cu valize pline de uniforme de paradă. Ducele nu voia să piardă ocazia unei intrări triumfale în Cairo : în fruntea blindatelor victorioase ale Axei, dictatorul italian va călări un superb armăsar alb.

Totuși, Erwin Rommel se opri. Într-adevăr, el nu se găsea la mai mult de 80 kilometri de Alexandria, și pei-

ajul care se întindea în fața ochilor lui nu oferea nimic remarcabil ; un simplu „deșert pietros", un teren uscat, „complet gol și semănat cu stînci", în vecinătatea unei gări neînsemnate, aproape de mare. Tufișuri spinoase ieșeau ici-colo din nisipul gol ars de soare, pe care se tîrau scorpioni. Cel mai apropiat tîrgușor, pe șoseaua de coastă, se numea El-Alamein.

*

Generalul Lungershausen golea un ultim pahar de coniac, cînd tunetul sfîșie noaptea africană, zguduind adăpostul subteran în care se găsea tot Statul-major al diviziei 164 naziste. După spusele maiorului Elterich, care ședea în fața generalului, a fost „ca și cum un gigant trîntise cu pumnul său de fier în masă". Sub violența șocului pămîntul se cutremură, lămpile pîlpîiră. Elterich avu numai timpul de „a prinde din zbor sticla de coniac, în timp ce sifoanele se rostogoleau pe pămînt". Un alt ofițer prezent, colonelul de infanterie Markert, urcă în grabă treptele postului de comandă subteran și se repezi spre mașina comandamentului.

Încă năucit, Lungershausen se apropie de un crenel tăiat în partea superioară a adăpostului și îndreptă binoclul de artilerie în direcția frontului.

La început nu distinse decît nori de praf incandescent, o formidabilă grindină de pietre și sfărîmături aruncate din măruntaiele pămîntului și căzînd înapoi, ca și cînd tot deșertul de la El-Alamein exploda. Fiecare palmă de nisip și de stîncă părea că se dezintegrează sub avalanșa obuzelor și bombelor. Apoi, Lungershausen văzu lumina lunii inundînd întinderea pietroasă a frontului. Și, deodată, generalul a înțeles : Montgomery avusese nevoie de lună plină pentru a ataca. Rommel ar fi trebuit să bănuiască. Era, în mod sigur, ofensiva.

Dar, în această noapte decisivă, comandantul lui „Afrika Korps", inamicul personal al lui Montgomery, învingătorul de la Bir-Hakeim și de la Tobruk, a căror cucerire îi adusese bastonul de mareșal ornat cu svastici, nu era acolo. Energicul, combativul Rommel, supranumit „Vulpea deșertului", se găsea în acest moment pe un pat de spital, la 2 000 de kilometri de front, în Europa, suferind de violente crize hepatice și de o infecție nazală.

Către sfîrşitul după-amiezii de sîmbătă 24, în munţii austrieci, pe înălţimile Semmeringului, în camera lui Erwin Rommel sună telefonul. Soarele se pregătea să apună, şi amurgul învăluia pantele văilor adînci ale rîurilor Leithe şi Murz, de lîngă Viena.

Feldmareşalul ridică aparatul şi auzi :

— Aici Cartierul General al Führer-ului, rămîneţi la aparat.

Linia ţîrîi. Cîteva ore mai devreme, mareşalul Wilhelm Keitel, din statul major personal al lui Hitler, îl anunţase pe Rommel că Montgomery tocmai atacase în Egipt.

Începînd din luna iunie a anului precedent, forţele armate ale celui de-al III-lea Reich, ocupînd Europa sau luptînd în Rusia şi în Africa, primeau ordinele supreme dintr-un post de comandă pierdut într-o pădure a Ucrainei, la cîţiva kilometri de oraşul Vinniţa. După un moment, Hitler era la capătul firului.

— Veştile din Africa sînt rele, Rommel, spuse Hitler. De altfel, situaţia nu e prea clară. În plus, nimeni nu pare să ştie ce s-a întîmplat cu Stumme. Eşti în stare să te înapoiezi acolo ?

Cu toate că sănătatea îi era departe de a fi restabilită, Rommel nu ezită decît cîteva secunde şi răspunse :

— *Ja,* [19] *mein Führer*... Desigur, voi pleca de cum va fi posibil.

Feldmareşalul închise telefonul şi rămase gînditor, mult timp. Nu ignora că întorcîndu-se în Africa făcea o prostie : ficatul lui era încă tot atît de umflat şi abcesele din nas nu erau vindecate. În plus, suferea de inflamaţii ale stomacului. Cele 19 luni petrecute în deşert îl uzaseră în mod tragic, în aşa măsură că mult înainte de a fi părăsit frontul nu mai ieşea din camionul său de comandament decît cu preţul unor suferinţe atroce şi numai pentru a coborî şi a merge în nisip [20].

Chiar după aceste săptămîni de repaus, Rommel se simţea obosit şi, în mod ciudat, dezamăgit.

---

[19] Da (germ.). — *Nota trad.*

[20] Medicul personal al lui Rommel, profesorul Hörster, diagnosticase la comandantul lui „Afrika Korps" „un amesec de catar la stomac şi la intestin, o difterie nazală şi numeroase tulburări de circulaţie". Şeful Statului-major, generalul Alfred Gause, suferea şi el de frecvente şi violente dureri de cap, iar colonelul Siegfried Westphal, şeful operaţiunilor, trebuise de asemenea să stea la pat din cauza unui icter.

Nu mai avea iluzii, şi îşi spunea că pentru armata germano-italiană din Africa lunile, poate zilele, erau numărate. Cu toate că El-Alamein se găsea numai la o sută de kilometri de Alexandria, perspectiva unei victorii dispăruse, şi zvonurile care circulau asupra unei debarcări a americanilor la Dakar sau în Maroc, chiar dacă nu erau luate în serios în anturajul lui Hitler, făceau să-i crească şi mai mult neliniştea. Dar înainte de toate Rommel ştia că dacă Montgomery pornise la atac, este pentru că avea în mod sigur 80% şanse de reuşită. Vara trecută, pe marginea unui raport secret asupra mărunţelului general britanic, Rommel scrisese personal cîteva cuvinte : „Să i se dea toată atenţia, omul e periculos".

Şi era. La mai puţin de 24 de ore după conversaţia cu Hitler, coborînd din avionul „Fiesler-Storck" la El-Daba, Rommel ştia că partida era pierdută. În zorii acestei duminici de octombrie, peste 700 de tancuri englezeşti din corpul 10 blindate pătrunseseră deja, trecînd prin cîmpurile de mine de la El-Alamein, „grădinile Diavolului", cum le porecliseră ofiţerii germani.

În acea noapte Rommel a dormit foarte puţin. În zori se urcă în maşină şi porni să inspecteze frontul. Îi promisese lui Hitler să-i raporteze fără întîrziere situaţia. Cablograma de mai multe pagini, aşa cum figurează în arhivele OKW, trimisă de feldmareşal la Marele Cartier General din Ucraina, a fost cu siguranţă cea mai sumbră pe care o redactase Rommel de la începutul carierei.

El descria bătălia ce se desfăşura cu furie la cîţiva kilometri de acolo. Fără îndoială, afirma Rommel, în prezent inamicul fusese oprit ; dar atacurile puteau să reînceapă în fiecare oră, şi „Africa Korps" era incapabil de a rezista. În special penuria catastrofală de benzină şi de muniţii reducea la zero orice pretenţie de a contraataca în speranţa unui succes cît de mic ; în unele puncte ale frontului tăvălugul de foc al englezilor atingea „pînă la de 500 de ori consumul tragerilor noastre". Practic, RAF[21] nu mai părăsea cerul El-Alamein-ului, hărţuind fără îndurare regimentele decimate. Din cele 119 tancuri pe care le avusese „Panzer 15" înaintea atacului numai 31 erau în stare de luptă. Aceasta era dura realitate.

Nu mai rămînea — adăuga Rommel — decît să-i dea lui „Afrika Korps" ultima şansă de a se replia pînă la Fuka de-a lungul şoselei de pe coastă, la 60 de kilometri

[21] Royal Air Force — aviaţia militară britanică. — *Nota trad.*

de linia El-Alamein. Acesta era ordinul pe care feldmareşalul spera că Führerul, „hotărît să salveze ce mai putea fi salvat", îl va autoriza să-l dea.

Încă o dată, Rommel se înşelă grav asupra atitudinii lui Hitler. Răspunsul Führerului — două trenuri speciale mutaseră brusc în Prusia Orientală Marele Cartier General de la Vinniţa — sosi în Egipt marţi 3 noiembrie, către ora 1,30 după-amiază. Maşina lui Rommel se înapoia la postul de comandă şi abia scăpase de un raid al bombardierelor inamice.

Ordinul lui Hitler ca răspuns la raportul lui Rommel era de „a rezista cu orice preţ pe poziţiile pe care se găseau trupele". Rommel citi telegrama întinsă de colonelul Siegfried Westphal. Cuvintele jucau în faţa ochilor săi obosiţi :

— Nu vă retrageţi nici măcar un metru... Aruncaţi în luptă toţi oamenii, toate tunurile... Nu puteţi arăta trupelor altă cale decît cea care duce la victorie sau la moarte...

Întorcîndu-se spre colonel, Rommel murmură :

— Westphal, cred că această dată va conta în istoria războiului.

De o săptămînă situaţia se înrăutăţise şi mai mult. Şi Rommel ştia că de-acum încolo în fiecare zi va fi mai rău. Cu toate întăririle, care soseau prea tîrziu, alţi oameni vor muri sau vor fi făcuţi prizonieri ; alte tancuri şi alte camioane cu benzină pentru unităţile blindate vor arde în nisipurile deşertului, pe piste şi pe dune. Alte avioane vor fi distruse. Atunci, vrînd, nevrînd, ce va mai rămîne din „Afrika Korps" va da înapoi pînă la Fuka, pînă la Marsa-Matrouh, la Tobruk şi chiar mult mai departe.

După ce a luat cunoştinţă de ordinul lui Hitler, marele şi asceticul general Ritter von Thoma, comandantul blindatelor din „Afrika Korps", spuse generalului Fritz Bayerlein, şeful său de stat-major :

— Bayerlein, ordinul este o nebunie ! Orice ar fi, nu-l voi executa niciodată !

A doua zi seara, la cartierul general al Armatei a VIII-a engleze, victoriosul Bernard Montgómery lua o cină aparte.

În faţa lui stătea un general german, slab, în ţinută de gală, care desfăcea cu atenţie o aripă de pui conservat.

Germanul ridică, brusc, ochii şi spuse :

— Domnule general, cînd acest război se va sfîrşi, va trebui să veniţi la mine, în Germania, în Pădurea Neagră...

Era von Thoma. Dimineaţa se găsea încă în infernul frontului de la El-Alamein în fruntea unui Kampfstaffel (secţie de luptă), şi încă o dată coloanele engleze porniseră la atac — cu nu mai puţin de 200 de tancuri, i se păruse lui. În jurul său, sub soarele egiptean de foc, în mirosul de sînge şi de ulei aprins, se ridicau strigătele şi gemetele răniţilor sau celor în agonie, ici şi colo, între dune, fără să existe vreo posibilitate de a li se da ajutor. Tunuri sfărîmate, tancuri şi camioane arzînd în mijlocul nisipului, cea mai fantastică şi înspăimîntătoare viziune a sfîrşitului unei armate şi, credea Thoma, „fără îndoială şi a Germaniei". Cu toate acestea, slabul general se ţinea bine, sub ploaia de obuze şi rafalele de gloanţe. Îşi îmbrăcase uniforma de gală cu toate decoraţiile primite în cele două războaie mondiale. Imobil şi înţepenit lîngă tancul său în flăcări, von Thoma aştepta moartea.

Prin ochelarii de protecţie văzu apărînd din norul de praf un grup de tancuri „Sherman", care se îndreptau direct spre el. Numai cînd căpitanul englez Grant-Singer, dintr-un grup de recunoaştere al regimentului 10 husari, care avea să fie ucis a doua zi, sări pe pămînt cu degetul pe trăgaciul pistoletului „Sten", von Thoma înaintă.

*

Peste deşert se lăsa noaptea. La mii de kilometri de acolo, crucişătorul greu american „Augusta", care în august 1941 îl transportase pe Franklin Roosevelt în Terra-Nova pentru prima sa întîlnire istorică cu Churchill, îşi tăia drumul prin valurile Atlanticului, venind din Statele Unite.

„Augusta" purta pavilionul contraamiralului H. Kent Hewitt, 55 de ani, comandantul forţei de atac 34 americane, şi se găsea aproape în centrul unei puternice flote de cuirasate, portavioane, crucişătoare, torpiloare, transportoare de trupe şi petroliere, care, acoperind oceanul pe mai mult de 30 de mile, se apropiau de coastele Africii. Vremea era rea.

Sufla un vînt puternic, şi micile dragoare de mine, chinuite, se resimţeau teribil de hula Atlanticului. Sub vijelie, un cuirasat era să-şi piardă tunurile a.a. şi să-şi răstoarne în mare ambarcaţiunile. Totuşi, în acel moment Kent Hewitt se temea mult mai puţin de ruliul şi furtuna furioasă ale Atlanticului decît de apariţia avioanelor sau submarinelor inamice.

Deocamdată nu avusese loc nici o alarmă serioasă, şi impozanta armadă, cu siguranţă cea mai formidabilă flotă

de război pornită vreodată pe oceane, își urma drumul în noapte, încărcată cu trupele suferinde de rău de mare și de efectele interminabilei traversări, grăbindu-se spre întîlnirea cu ceilalți soldați ai Națiunilor libere, care luptau în nisipurile Egiptului.

*

Generalul-maior George S. Patton închise cartea și, ridicînd ochii, îndreptă binoclul către cer. Adăpostită de masa norilor, o formație de avioane americane de vînătoare „Wildcat" alunecă deasupra armadei, apoi, luînd înălțime, se desfășură și dispăru la orizont.

Patton se întoarse la lectură. Intrigat, colonelul E. C. Burkhart aruncă o privire peste umărul șefului său la cartea pe care acesta, ca să zicem așa, nu o lăsase din mînă de cînd se găsea pe mare. Burkhart a rămas cu gura căscată constatînd că „ceea ce citea Patton nu era altceva decît o ediție americană a Coranului".

Aspirantul Thomas M. Wilhoite, din escadrila a 9-a de vînătoare, efectua al unsprezecelea zbor de protecție în cursul ultimelor opt zile. Coborî spre mare, ieșind din bumbacul norilor. Ca și celelalte „Wildcat" din formația sa, decolase de pe bordul lui „Ranger", unul din ultimele trei portavioane rămase flotei Statelor Unite după Pearl Harbor. Wilhoite își redresă aparatul. Sub el înaintau convoaie de război, al căror marș regulat și inflexibil inspira tînărului pilot o puternică mîndrie. Își spuse că grație vînătorilor și bombardierelor aviației îmbarcate, trupele și vasele de atac puteau naviga în siguranță, pregătindu-se pentru ziua cea mare. Din partea sa, Wilhoite era sigur că se va măsura fără întîrziere cu aviatorii lui Hitler, care de doi ani de zile instauraseră groaza asupra Europei.

Atît cît permitea vizibilitatea, tînărul aspirant scruta orizontul. De o săptămînă, speranța lui de a descoperi un bastiment inamic sau vreo navă comercială neutră rămăsese zadarnică. Dar, deși nimic nu tulburase înaintarea armadei, fiecare zbor era pentru pilotul american ocazia să se convingă că, pentru escadrila a 9-a, într-un fel bătălia era deja începută. Thomas Wilhoite se înșela doar puțin. Bătălia lui nu va trece de ziua „Z" : în această dimineață cețoasă de 5 noiembrie îi rămăseseră mai puțin de trei zile întregi de viață.

Cu regret, Wilhoite primi ordinul de întoarcere. Fu cu atît mai dezamăgit cu cît se produsese o înseninare parțială a cerului și, străpungînd norii, soarele începuse să strălucească. Cei nouă vînători pierdură din altitudine, plonjînd în direcția armadei. Wilhoite își uită decepția. După atîtea zile de patrulare de rutină, acest spectacol nu reușise să-l plictisească.

Hula săpa marea fără întrerupere, și o spumă cenușie bătea coastele navelor, mari și mici, care străluceau sub ceața luminoasă. Pe oceanul agitat, în fruntea imensei flote înainta fălos cuirasatul „Massachusetts", încadrat de cele patru distrugătoare de escortă care despicau valurile : „Wainright", „Mayrant", „Jenkins" și „Rhind". La zece mile în urmă venea vasul amiral „Augusta", protejat de un stol de torpiloare desfășurate în semicerc ; după el se aliniau nu mai puțin de 35 de transporturi de trupe, cargouri și petroliere, mergînd pe nouă coloane flancate de doi veterani ai flotei de luptă americane, venerabilele cuirasate „New York" și „Texas". Și, încă 12 mile mai în urmă, cele patru portavioane ușoare purtînd 247 de aparate, încadrînd pe impozantul cap de coloană „Ranger", pe care flutura pavilionul contraamiralului E. McWorther. În jurul lor făceau de pază nouă distrugătoare și crucișătorul „Cleveland". În total, peste 40 de torpiloare vigilente asigurau protecția convoaielor contra atacurilor submarine.

Grosul flotei luase calea mării în cursul zilelor de 23 și 24 octombrie, cu aproape două săptămîni înainte. Convoaiele destinate sectoarelor Safi și Port-Lyautey, din Maroc, la cele două extremități ale frontului de debarcare, plecaseră primele, părăsind Hampton Roads, lîngă Norfolk, pe coasta Virginiei, urmate la 24 de ore de cele care duceau trupe și tancuri pentru plajele de la Casablanca. În același moment, forțele de acoperire — artileria navală a contraamiralului Giffen, cu „Massachusetts" — porneau din Casco Bay, la nord de New York. Următoarele două zile, cele trei convoaie formidabile navigară la sute de mile distanță, părînd să se ignoreze complet. Ele se întîlniră numai la 27, formînd cea mai fantastică carapace de oțel plutitoare care fusese vreodată reunită în largul coastelor americane. Și aceasta nu era totul.

La cinci sute de mile mai la sud, o altă flotă alerga, bubuind majestuoasă și redutabilă. Era roiul celor cinci

portavioane ale lui Ernest McWorther, comandantul aviației americane a „Torței". De douăzeci de zile, în Bermude, echipajele navelor și aparatelor se antrenau cu febrilitate pentru o operațiune care, după opinia generală, va avea loc în Oceanul Indian.

În afara celor din imediata apropiere a lui McWorther, numai un mic număr de ofițeri cunoșteau secretul. Către jumătatea lui octombrie exercițiile încetaseră și „Wildcat"-urile, bombardierele „Douglas Dauntless" și „Avenger" n-au mai părăsit punțile ; dar oamenii erau consemnați, și lunga așteptare începu. Ea urma să sfîrșească doar zece zile mai tîrziu, cînd înceata și greaua escadră se urni, pe o vreme dulce și însorită de toamnă, pornind în direcția Est. Pe bordul portavionului de escortă „Sangamon", un fost petrolier echipat cu punte de zbor, căpitanul J. S. Tracy, din escadrila 26 de luptă, nu știa mai mult decît colegul său Ellis, dar Ellis pariase cu el că nu vor vedea războiul încă multe luni. Tracy susținea că, „la naiba, ăsta era momentul".

Au trecut mai puțin de 24 de ore de la plecarea din Bermude, și căpitanul W. E. Ellis părea să cîștige pariul. Portavioanele puneau capul spre Nord, îndreptîndu-se, foarte probabil, spre Terra Nova. Și pînă la apusul soarelui din ziua de marți 27 octombrie se părea că această direcție nu fusese schimbată. A doua zi a fost marea surpriză. Cînd Tracy se trezi pe „Sangamon", nu-și crezu ochilor. Oceanul furnica de vase ; convoaie fără sfîrșit defilau sub cerul senin, umplînd marea și acoperind orizontul.

Pe puntea lui „Ranger", contraamiralul Ernest McWorther, cu capul descoperit și în bluză de piele, urmărea cu binoclul lunga procesiune a armadei evoluînd pe apele calme. Era ușor rănit la degetul mare drept și purta o „păpușă" învelită în plasture. Alături de el, ofițerii, în cămăși, îndreptau lunetele spre convoaiele îndepărtate. Apoi șirurile de vase se apropiară, conduse de clipirea semnalelor optice. În pofida sutelor de mile de marș în zigzag, orarul fusese atît de atent calculat și deplasarea fiecărei formații atît de riguros respectată încît McWorther și portavioanele lui au sosit la întîlnire „în minutul și la locul prevăzut".

La bordul vasului de transport „Leonard Wood", caporalul Josef A. Watters, genist în Divizia a 3-a de infanterie, văzu apropiindu-se cele cinci portavioane, „mai

grandioase decît tot ce am văzut pînă acum legănîndu-se pe apa sărată". Încet, „absolut ca la paradă", cele cinci nave își ocupară locurile fixate în armadă. Două zile mai tîrziu, flota lui Kent Hewitt se găsea exact la mijlocul Atlanticului. Era vineri 30 octombrie, și o săptămînă lungă îi aștepta încă pe cei 35 000 de oameni ai lui Patton înainte de a întîlni uscatul.

Completă, flota de război aliată înainta acum pe un front ce măsura 40 de kilometri în lărgime și mai mult de 50 în lungime. Pentru a elimina cît mai mult timp riscul detectării de către inamic, ordine draconice interzicînd folosirea radioului fuseseră date fiecărui șef de convoi și fiecărui comandant de navă. Îmbarcat cu regimentul 15 de infanterie, soldatul Donald O'Brien, proaspăt înrolat, a rămas hipnotizat de repeziciunea cu care „marinarii barcazului nostru pălăvrăgeau cu cei din față doar agitînd steguleţele". (Jurnalul de bord al navei „Augusta" arată că începînd din a treia zi pe mare zece minute erau suficiente echipajelor bine rodate pentru ca un ordin plecat de pe vasul amiral să se răspîndească în întreaga flotă.)

În primele zece zile timpul a rămas frumos. Urmînd un drum în linie dreaptă pe timpul nopții, interminabilele convoaie făceau ziua atîtea ocoluri încît lunga și nesigura lor peregrinare semăna, după contraamiralul McWorther, cu „mersul bălăbănit pe zăpadă al unui om beat". Și au fost atîtea direcții false, navele au descris atîtea ocoluri pentru a-l înșela pe inamic, încît mulți ofițeri cu experiență în conducerea oamenilor la luptă renunțară să mai facă pariuri și să riște cel mai mic pronostic asupra destinației finale.

Pe pasarela cuirasatului „Texas", căpitanul de vas Roy Pfaff știa că bătrîna lui navă, care purta pavilionul contraamiralului Monroe Kelly, nu va atinge, probabil, niciodată Dakarul. Consultînd harta, Pfaff constată că „Texas" „nu se depărta deloc de ruta prevăzută în plan" și că ea, apropiindu-l mereu de coastele Africii, va fi menținută încă multe zile ; apoi, Hewitt va da un ordin, încă unul, să se schimbe capul-compas. Aceasta nu era decît o rutină în plus, care se adăuga la toate cele pe care le cunoscuse bătrînul lup de mare : marinarii și ofițerii își aminteau cu imensă mîndrie că „Texas" aparținuse convoiului istoric care adusese în Marea Britanie

primele trupe americane destinate să lupte în Europa. La acea epocă, toată lumea mai credea că Aliaţii îl vor ataca pe Hitler în Franţa.

Mai multe alte nave glorioase plătiseră deja tribut focului navelor şi avioanelor Axei în cursul escortării către Murmansk şi Arhanghelsk a convoaielor de aprovizionare a U.R.S.S. : crucişătoarele „Tuscaloosa" şi „Wichita", distrugătoarele „Wainright", „Emmons" şi „Rodman". În coada unei coloane de şase nave, transportorul de tancuri „Lakehurst", încărcat cu „Sherman"-ele diviziei a 2-a blindate, înfrunta pentru prima oară marea hulă a Atlanticului ; înainte de a fi rechiziţionat de Marină el îndeplinise oficiul de ferry-boat între Florida şi Cuba. Iar mai departe, printre alte nave desemnate pentru misiuni speciale, „Dallas", un vechi torpilor, datînd din 1917, cu suprastructura desfiinţată pentru a fi uşurat ; trebuia — după planurile Statului-major al lui Hewitt — să permită o îndrăzneaţă pătrundere prin surpriză pe unul din uedurile [22] marocane, pentru cucerirea unui aerodrom important de pe coastă.

În fruntea diviziei 8 de torpiloare, căpitanul de vas Don P. Moon privea trista întindere de valuri cenuşii din faţa lui „Wainright". În spatele lui se desfăşurau şirag urile nesfîrşite ale convoaielor, pe care fiecare învîrtitură de elice le apropia de destinul lor. Moon părăsise Statele Unite vesel şi entuziast. Era un om voinic şi un marinar încercat, stimat de şefi şi iubit de ofiţeri şi echipaje. Poate că Moon era numai „puţin închis", îşi zicea amicul său Gibbs de pe „Wainright". În orice caz, invadarea Africii avea să-i aducă stelele de amiral, şi i se deschidea cel mai frumos viitor.

Dar Donald Moon nu va vedea ziua victoriei, pentru care lupta. El va merge nu numai în Africa ci şi în Europa, şi va conduce o parte a debarcărilor de asalt din Normandia ; dar misiunile şi responsabilităţile îl vor duce încetul cu încetul la capătul rezistenţei sale nervoase. În ajunul unei alte debarcări — pe coastele Provenţei — Don Moon, surmenat fiziceşte şi deprimat sufleteşte, se va sinucide.

Moon văzu soarele apunînd. Briza începu să se răcorească, nori întunecaţi alergau la orizont ; încet, cerul se acoperi. Şi, deodată, pe pasarela distrugătorului zgîlţîit

[22] Ued — curs de apă care în timpul verii seacă. — *Nota trad.*

de valuri, Donald Moon înțelese că timpul se pregătea să se schimbe.

Oceanul se sparse și, în timp ce noaptea se adîncea, valuri înalte aruncară pe punți șuvoaie de apă ca gheața. De la un capăt la altul al convoaielor, vasele se legănau, ridicîndu-se și căzînd, luptînd pentru a-și păstra locul și distanțele. Vîntul Atlanticului, suflînd în rafale, umplea de furie și de demență întunericul mugitor. Era uragan.

*

În largul coastelor marocane, submarinul american „Gunnel" reintră în imersiune odată cu venirea zorilor. La cîteva mile depărtare un alt submersibil, „Herring", îl imită. Începuse ziua de 6 noiembrie. Pentru liniștea sa, către mijlocul dimineții, căpitanul de corvetă J. S. McCain a scos periscopul lui „Gunnel". Dar nu era nimic de văzut, afară de succesiunea neîntreruptă de valuri spumegînde alergînd către plajele goale. Unele valuri atingeau probabil cinci metri înălțime. Rămase un moment observînd siluetele masive și îndepărtate ale building-urilor din Casablanca, în spatele cortinei ceții matinale.

„Gunnel" și „Herring" stăteau, din ajun, la postul lor, aproximativ în centrul viitorului front de invazie. Mai la Sud și mai la Nord, alte două submarine, aparținînd aceluiași grup al căpitanului de vas Norman S. Ives, făceau de gardă, în fața plajelor de la Safi și Port-Lyautey. Toate patru sosiseră cu trei zile înaintea flotei de asalt și aveau misiunea să transmită convoaielor toate informațiile posibile relativ la ce le aștepta în apropierea coastei. În particular, misiunea lor consta în a supraveghea zonele de debarcare și, de îndată ce flota aliată ar fi ajuns la țintă, a servi convoaielor ca repere și ghizi.

Dar mai mult decît orice submarinele trebuiau să informeze Statul-major naval asupra condițiilor atmosferice în zona de atac. Or, în această dimineață de vineri 6, cu 48 de ore înaintea zilei „Z", aceste condiții erau înspăimîntătoare.

Furtuna sufla încontinuu și, sub un cer jos, temutul resac marocan asalta fără milă țărmul înecat de ploaie, biciuit de vîntul rece al uraganului. În aceste condiții, se întreba McCain, debarcarea va mai avea totuși loc? Aceasta îi părea improbabil. De aceea, fără nici o speranță, „Gunnel" expedie către „Augusta" un mesaj sem-

nalînd „hula foarte puternică" care bîntuia în sectorul său. Apoi McCain aşteptă.

Informaţiile furnizate de celelalte submarine confirmară pe cele de la „Gunnel" : timpul rău era general pe tot litoralul marocan şi fără nici o perspectivă de ameliorare.

La 300 de mile de acolo, la bordul navei amiral „Augusta", Kent Hewitt avea de luat o hotărîre capitală. Dacă condiţiile atmosferice nu se schimbau, hula marocană va face, practic, inabordabile plajele de asalt, extinzînd pericolul la navele ancorate în larg. Aceasta ar însemna eşecul invaziei, probabil fără posibilitate de reluare. Planurile de atac studiaseră toate posibilităţile, inclusiv aceasta. Dar acum hotărîrea trebuia luată de Hewitt.

Pînă atunci, temerara traversare se desfăşurase în condiţii infinit mai satisfăcătoare decît cele pe care augurii cei mai optimişti ai Statului-major de la Washington îndrăzniseră să le spere. Nici unul din temutele submarine ale amiralului Karl Doenitz, care patrulau în largul coastelor Africii, nu se arătase încă ; foarte probabil, cu toate cele 4 000 de mile parcurse, flota nu fusese încă descoperită de inamic. După un ultim ocol în apele insulei Madeira, armada aliată îşi urmă drumul prevăzut în planuri ; ca şi cum convoaiele lui Hewitt s-ar fi pregătit ca în cursul orelor următoare să pătrundă în strîmtoarea Gibraltar.

Această destinaţie era, într-adevăr, cea bună ? În cazul cînd planurile de atac în Atlantic s-ar fi dovedit imposibile, ordinele primite îi indicau : să intre cu curaj în Mediterană pentru a pune trupele pe uscat, după directive mai noi, lîngă frontiera marocană, la Nemours în Algeria. Patton îşi va lansa atunci tancurile spre Casablanca, dar, în afara unui traseu suplimentar de 500 kilometri, nimeni nu putea spune ce se va întîmpla înainte ca primele unităţi blindate americane să ajungă în văzul obiectivului lor.

Hotărîrea lui Hewitt trebuia luată fără întîrziere, căci, chiar din dimineaţa următoare, 7, convoaiele de asalt se vor separa pentru a ocupa poziţie în faţa plajelor de debarcare. Întreaga zi serviciile meteorologice de pe „Augusta" stătură ca pe ghimpi. Totuşi, fapt ciudat, acestea se arătau mult mai puţin pesimiste decît erau, în acelaşi moment, confraţii lor din America sau Anglia.

La Washington, la Londra şi la Gibraltar meteorologia a rămas extrem de sumbră, pînă mult după căderea nopţii. Nici o ameliorare nu era prevăzută în Atlantic pentru încă multe zile.

Această opinie nu era împărtăşită pe „Augusta" cel puţin de un om. Era căpitanul de corvetă R. C. Steere, şeful meteorologilor îmbarcaţi cu Statul-major al lui Hewitt. Steere îşi refăcu calculele şi, calm, anunţă că furtuna care bătea cu furie pe coastele Marocului se deplasa destul de repede ; viteza vîntului care bătea din larg va scădea. Pentru a sfîrşi, Steere prevedea un timp local moderat şi afirma că situaţia se va schimba, în cursul următoarelor 24 de ore. Dar după aceea ?

În tăcerea generală, Hewitt formulă întrebarea pe care şi-o puneau toţi. Cum va fi timpul în ziua de 8 ? Liniştit, Steere răspunse că condiţiile vor fi „bune, satisfăcătoare, pentru toate sectoarele de debarcare".

Cu toate acestea, Hewitt îşi amînă hotărîrea pînă la limita extremă : ora 0, ziua 7. Cîteva clipe după miezul nopţii, hotărîrea sa era luată. Acorda încredere meteorologilor de pe „Augusta" şi se alătura avizului lui Steere.

În noaptea aceea, Donald Moon întîrzie mai mult ca de obicei lîngă ofiţerul de cart, pe puntea distrugătorului „Wainright", din avangarda armadei. Furtuna pe care o văzuse pornind, cu trei zile în urmă, se potolea în mod progresiv. Ruliul scădea ; vîntul începea să se înmoaie, hula deveni mai slabă. Moon părăsi pasarela, deschise uşa cabinei, se întinse pe pat şi adormi liniştit.

5

Bîrlogul lupilor

Palidul soare de toamnă străpungea negurile reci de deasupra lacurilor şi pădurilor din Prusia Orientală. Ici şi colo se ridicau fumuri printre arborii trişti, tăcuţi. Din timp în timp se auzeau strigăte, ordine, chemări. Cu barăcile lui vopsite în verde, separate de largi spaţii minate şi de reţele de sîrmă ghimpată prin care trece curent electric, era, într-adevăr, un bîrlog de animal solitar, o vizuină pierdută în desişul pădurilor de nepătruns, Car-

tierul general al lui Adolf Hitler, la cîţiva kilometri de orăşelul Rastenburg [23], pe Guber.

Plase de camuflaj întinse peste acoperişuri disimulau clădirile pentru avioanele de recunoaştere inamice. La fiecare 30 de metri se înşirau, sub crengile ude, posturi de gardă înţesate de SS-işti înarmaţi ; mitraliere, baterii de a.a. şi servanţii lor vegheau pretutindeni. Pe alocuri, cîmpurile de mine care înconjurau Marele Cartier — *Wolfschanze*, Bîrlogul lupilor — atingeau în adîncime aproape 60 de metri, barajul cel mai formidabil, obstacolul cel mai de netrecut, zona cea mai ucigătoare realizată vreodată pentru protecţia unui singur om.

Sub bolta deasă a frunzişului în apropierea Marelui Cartier General se desfăşura o activitate intensă. Şoferi şi aghiotanţi se duceau şi veneau în jurul maşinilor cu fanionul Înaltului Comandament al Wehrmachtului. Ofiţeri de stat-major aparţinînd Cartierului general stăteau în exterior, fumînd şi vorbind, sau circulau dintr-un birou în altul cu serviete pline de rapoarte, pe care le expuneau succesiv, în conferinţa militară zilnică a Führerului, a cărei oră, în această zi de 7 noiembrie, fusese devansată.

În sălile înguste cu pereţii îmbrăcaţi contra umidităţii şi zgomotului cu un strat protector de vată de sticlă, teleimprimatoarele şi maşinile de scris ţăcăneau, telefoanele sunau, ventilatoarele zbîrnîiau fără întrerupere, sub deprimanta lumină artificială ce ardea zi şi noapte. La Nürnberg, generalul Jodl va evoca „atmosfera incertă de la Cartierul general al lui Hitler, ambianţa de mănăstire şi în acelaşi timp de lagăr de concentrare".

Freamătul serviciilor de stat-major ale Marelui Cartier General contrasta în mod ciudat cu calmul şi tăcerea aproape religioase din jurul unui grup de clădiri care, păzite cu străşnicie de un cordon de SS-işti împrăştiaţi sub arbori, adăposteau apartamentele particulare, insonorizate ale lui Hitler şi biroul lui climatizat.

Ca de obicei, Hitler se trezise tîrziu ; nu înainte de ora zece dimineaţa. Ziua înainta. Era acum aproape de amiază. Imediat ce conferinţa se va sfîrşi, Hitler se va urca în trenul special şi va părăsi Prusia Orientală plecînd la München.

Acest voiaj era prevăzut de mult. Pentru naziști şi pentru şeful lor ziua de 8 noiembrie marca o aniversare

[23] Ketrzyn (R. P. Polonă). — *Nota trad.*

istorică și sacrosanctă, aceea a puciului eșuat în 1923, în urma căruia Hitler fusese condamnat la 5 ani de închisoare în fortăreața Landsberg. Cu 19 ani în urmă, lumea auzise pentru prima oară vorbindu-se de omul în gabardină cafeniu-deschis, cu fruntea pe jumătate acoperită de un smoc de păr și care alesese ca emblemă svastica, crucea încîrligată. La orele 8 seara, într-o berărie bavareză afumată, Hitler încercase lovitura lui de stat, și eșuase. După venirea la putere, în fiecare an Hitler se întorcea, în mod romantic, la München pentru a pronunța un discurs tradițional în fața veteranilor partidului, *die Alte Kämpfer*, cum erau numiți luptătorii din primul ceas, cel puțin cei care mai erau încă în viață, supraviețuitorii vechii gărzi naziste.

Ofițerii statului-major personal intrară în sala de conferințe a cartierului general de campanie, un local gol neconfortabil, cu pereții acoperiți de hărți reprezentînd imensul front de Est, frontul Egiptului și principalele țări ale Europei ocupate. Nu așteptară prea mult. Însoțit de aghiotantul lui, generalul Schmund, Hitler intră. Colonelul Horst von Butlar-Brandenfels, din Biroul operațiunilor al Wehrmachtului, obișnuit să-l întîlnească pe Hitler în fiecare zi, nu se putu împiedica să remarce aerul lui plictisit și obosit.

Hitler nu avea mai mult de 53 de ani, dar devenea evident că îmbătrînea de la o săptămînă la alta. Părul lui negru devenise aproape cărunt; sănătatea i se măcina, inspirînd serioase neliniști celor din jur, în special lui Joseph Goebbels, alarmat de amețelile de care, de cîtăva vreme, Führerul se plîngea din ce în ce mai des. Durerile de stomac reîncepeau să-l facă să sufere, și Hitler recurgea tot mai mult la somnifere, alternînd soporificele, fără de care nu putea dormi, cu excitantele pe care i le administra, fără măsură, faimosul dr. Theodor Morell, medicul lui personal. În afară de asta, avea tendința de a se încovoia și ticuri nervoase îl agitau așa de mult, comunică Jodl, încît „nu putea să apropie de gură o ceașcă de cafea fără să verse cea mai mare parte". În fond, întregul sistem nervos al lui Hitler începuse să devieze în acest al treilea an crucial al celui de al doilea război mondial; o derută generală a nervilor lui epuizați.

Pînă la sfîrșitul lunii octombrie, în afară de cîteva scurte treceri pe la Berlin — unde înmînase în mod solemn lui Rommel bastonul de mareșal —, Hitler stă-

tuse pe frontul din Uniunea Sovietică, închizîndu-se în cartierul general de la Vinniţa, în fundul unei păduri. Brusc, Înaltul stat-major german primise ordin să se întoarcă fără întîrziere în Germania. Hitler însuşi se întoarse la Rastenburg, în ceaţa îngheţată, între stejarii plini de ploaie şi mlaştinile Bîrlogului lupilor, baraca lui de comandament strîmtă şi întunecată şi la rarele distracţii de la Marele Cartier General : cîteva vechi filme americane şi engleze, formal interzise în tot restul Germaniei şi Europei ocupate.

Din ajun, 6 noiembrie, situaţia militară pe diversele fronturi nu se schimbase în mod deosebit.

Într-un an şi jumătate, sute de mii de soldaţi ai Wehrmachtului au căzut în războiul din Est. În tot cursul acestei luni de octombrie 1942 sîngeroase şi violente lupte s-au dat fără încetare la periferiile şi acum chiar pe străzile oraşului Stalingrad, dar, după două luni de asediu, comandantul armatei a 6-a germane, generalul Friedrich von Paulus, „certificase" Führer-ului că „capitularea Stalingradului nu mai este decît o chestiune de zile" ; fixase chiar data : cel mai tîrziu marţea următoare, 10 noiembrie. Rapoarte din noaptea precedentă vorbeau de o iminentă contraofensivă rusească pe Don, pe care diviziile lui Paulus o aşteptau cu curaj. Şi Erwin Rommel continua să se retragă în Libia pas cu pas.

Cu toate acestea, Hitler se arăta mai curînd încrezător. În Egipt, cîteva zile înaintea ofensivei lui Montgomery la El-Alamein, nefericitul Stumme nu anunţase că, chiar în cazul că englezii vor ataca, nimic nu-i putea împiedica pe el şi oamenii săi „încercaţi şi tari ca oţelul" să pătrundă pînă la Alexandria ? Acum, Stumme era mort ; dar Rommel, cel mai abil şi mai şiret dintre toţi şefii militari germani, va transforma încă o dată retragerea într-o victorie fulgerătoare. Nu, la două săptămîni după El-Alamein, Hitler nu era neliniştit. În fine, nu tocmai.

— 190 de unităţi navale ale Aliaţilor au fost reperate în Mediterană de avioanele noastre de recunoaştere, după ce au traversat strîmtoarea Gibraltar, anunţă generalul-colonel Alfred Jodl, şeful operaţiunilor OKW [24].

Şi discuţia se angajă pentru a se determina dacă flota de război aliată, care în prezent naviga de două zile în Mediterană, se îndrepta spre Malta sau spre Cirenaica.

[24] *Oberkommando der Wehrmacht* — Înaltul comandament al Wehrmachtului.

Dar Hitler nu acorda o importanţă deosebită acestor mişcări de trupe şi de nave inamice.

Mai bine zis, era complet dezinteresat. Jodl notă cu fidelitate, în jurnalul său, că Führerul refuza „să se preocupe de un simplu convoi pentru Malta". Cînd convoaiele aliate vor ajunge în largul coastelor Siciliei şi Tunisiei, Luftwaffe va fi gata să se arunce asupra lor cu iuţeala şi promptitudinea păsărilor de pradă.

— Mai sînt alte informaţii ? întrebă brusc Hitler.

— Ar putea, totuşi, să fie altceva, *mein Führer*, interveni amiralul Theodor Krancke, ofiţer de legătură la Marele Cartier General. Escadra britanică de la Gibraltar a făcut joncţiune cu un important convoi de trupe şi material venind din Atlantic... Forţele transportate pot fi evaluate la cîteva divizii... Cel mult două, se grăbi să adauge Krancke.

Feldmareşalul Wilhelm Keitel, care pînă atunci nu deschisese gura, ieşi din rezervă pentru a observa :

— Asta încă n-ar fi chiar rău !

— În acest caz, urmă imperturbabil Krancke, destinaţia lor este probabil Tripoli sau Benghazi...

Urmă o lungă tăcere, în timp ce Hitler reflecta ; apoi se apropie de hartă şi întrebă dacă puteau „fi luate imediat măsuri pentru întărirea aviaţiei din Mediterană."

— Pentru moment este imposibil, i se răspunse.

Dealtfel, comandantul-şef al teatrului mediteranian, mareşalul de aviaţie Albert Kesselring, dispunea de toate mijloacele existente la acea oră în acest sector.

Jodl, Keitel şi ceilalţi ofiţeri superiori prezenţi se aşteptau să-l vadă pe Hitler înfuriindu-se. Dar nu se întîmplă nimic. Führerul nu mişcă.

În acea zi, bătălia de la Stalingrad trecu pe planul doi. Ceea ce-l preocupa pe Hitler nu erau Malta, Libia sau Egiptul : era insula Creta, pe care aviaţia de bombardament şi vînătoare engleză şi americană o hărţuiau fără încetare de mai multe zile.

Hitler vedea acolo un indiciu în plus al „unei ofensive aliate nu prea îndepărtate în Balcani". Cucerirea Cretei de către forţele navale şi aeropurtate anglo-saxone îl obseda atît de mult pe Hitler încît dăduse ordin să se întărească fără întîrziere garnizoana cu trupe proaspete. Dacă Aliaţii vor trece la atac înaintea iernii, vor face-o în acest sector. Hitler considera pericolul atît de serios, încît divizia de elită SS „prinz Eugen" şi mai multe

regimente de vînători de munte fuseseră concentrate în grabă, pentru a fi trimise în Balcani.

Încă o dată, după Jodl, Führerul se interesă dacă ordinele privind Creta fuseseră comunicate lui Kesselring. Şi, fără să aştepte răspunsul, ridică şedinţa.

După părerea tuturor, în acea dimineaţă, Hitler părea grăbit şi nu manifestă „nici cea mai mică nelinişte". Nimic important nu se putea întîmpla în următoarele 24 de ore, deşi toate rapoartele sosite la Marele Cartier afirmau contrariul. Nimic în intuiţia lui, atît de lăudată, nu-l avertiza pe Hitler că după Stalingrad şi El-Alamein destinul Germaniei atinsese marea cotitură ; instinctul lui nu îi striga că soarta Reichului hitlerist, proiectat „pentru o mie de ani", va începe să se clatine în noaptea următoare.

Prima oară după multe luni, Hitler se pregătea pentru cîteva zile de odihnă la Berchtesgaden, în cuibul de vultur de la Obersalzberg. Acolo va scăpa de sîcîielile zilnice şi va evada din atmosfera închisă şi deprimantă a cartierului general — în aerul întăritor de la Berghof, refugiul lui de munte, cu ferestrele mari deschizîndu-se spre vîrfurile încununate de zăpadă ale Alpilor bavarezi, unde se scursese cea mai mare parte a vieţii lui particulare. Şi, apoi, acolo va fi Eva Braun, amanta lui de mai bine de zece ani şi, după Erich Kempa, şoferul SS obişnuit al lui Hitler, „cea mai nenorocită femeie din Germania", căci viaţa i se trecea aşteptîndu-l pe Adolf Hitler.

În momentul în care Hitler, izolat în vagonul lui blindat, se îndreptă spre Germania meridională, peste 100 de nave ale Flotei britanice şi Marinei Statelor Unite, cuprinzînd cuirasate, portavioane, crucişătoare, distrugătoare, submarine, corvete, dragoare de mine şi un şir de 80 de cargouri şi transportoare de trupe, înaintau în Mediterană, în largul coastelor Algeriei. În Atlantic, cele patru submarine ale căpitanului de vas american Norman Ives, „Gunnel", „Shad", „Herring" şi „Barb", vegheau mereu în faţa plajelor şi porturilor Marocului ; pînă atunci nimeni nu bănuise prezenţa lor, şi cu atît mai puţin a imensei armade din largul mării a contraamiralului Hewitt.

În compartimentul climatizat al Înaltului Comandament al Wehrmachtului, generalul Jodl examina ultimele rapoarte, primite în momentul plecării de la Rasten-

burg. Înaintarea convoaielor aliate în Mediterană îl lăsase perplex pe generalul german.

Personal, Jodl se îndoia că Aliaţii „vor încerca o debarcare în Corsica sau pe alte coaste ale Mediteranei franceze". Ca măsură de siguranţă se trimisese totuşi ordinul în Franţa, bătrînului mareşal Gerd von Rundstedt, să-şi ţină forţele în alarmă. Aceasta însemna că la primul semnal von Rundstedt trebuia să declanşeze operaţiunea „Anton", adică ocuparea totală a teritoriului francez.

În sferele înalte ale Statului-major german, doi oameni erau, totuşi, serios neliniştiţi şi preocupaţi de turnura evenimentelor în ultimele 24 de ore.

La Roma, mesele de ascultare italiene, branşate pe linia personală a feldmareşalului Albert Kesselring, interceptaseră un apel telefonic al Cartierului General al lui Goering de la Berlin. (Înregistrarea convorbirii permise mareşalului Ugo Cavallero, comandantul-şef italian, să o transcrie imediat în jurnalul lui.)

Pentru Kesselring, ameninţarea aliată era „cît se poate de serioasă", şi comandantul-şef german în Mediterană împărtăşea deschis unele temeri ale Statului-major italian ; anglo-americanii se pregăteau să debarce în Sicilia sau în Africa de Nord franceză. Grasul mareşal al Reichului Goering, căruia Ciano îi spunea „mareşalul obscen", hohotise zgomotos în aparat.

Hermann Goering îi spusese într-o zi lui Rommel că americanii erau „buni numai să fabrice lame de ras". Era evident că mai credea şi acum acest lucru.

— Italienii se înşeală completamente, strigă el în telefon. Kesselring, informaţiile noastre sînt absolut sigure. Dacă Aliaţii debarcă, sîntem siguri că nu este vorba de Africa de Nord. Führerul este absolut convins... [25]

Şi Kesselring „fusese incapabil să zguduie această convingere".

În Germania, la Statul-major al Marinei militare, Direcţia războiului naval urmărea cu aceeaşi neliniştе ca şi Kesselring marşul ameninţător al convoaielor aliate, plecate din Gibraltar şi îndreptîndu-se spre est. Marele amiral Erich Raeder era şi el îngrijorat şi tulburat. De

[25] În aprilie 1942, patru luni după Pearl Harbor, în palatul baroc Klessheim, la Salzburg, Hitler îi spusese, la fel, lui Mussolini :

— America ? Un mare bluf...

multe luni, în lupta pe viață și pe moarte angajată contra Angliei Înaltul comandament naval german îi ceruse lui Hitler „ordine și mijloace pentru a alunga flota britanică din Mediterană".

Dar lui Hitler nu-i păsa de Mediterană. Cu doi ani înainte el făcuse planuri de a cuceri Gibraltarul, dar fără prea multă convingere. Renunțase repede la ele, ca și la ideea de a trece divizii ale Wehrmachtului în Africa, în parte din motive politice și mai ales pentru că Franco refuzase, pur și simplu. Operațiunea „Felix" se alăturase în dosarele birourilor de stat-major multor altor planuri îndrăznețe care nu văzuseră niciodată lumina, între care cel mai faimos era Operațiunea „Seelöwe" [26] (invadarea insulelor britanice), iar cel mai des pus în discuție, pentru ca în final să fie abandonat, operațiunea „Hercule" (atacarea Maltei de trupe aeropurtate italo-germane). Hitler preferase să se angajeze în război contra Uniunii Sovietice. Și, fără înfrîngerile lui Mussolini în Libia, cu siguranță că nici un soldat german n-ar fi luptat în Africa.

Totuși, de mai multe săptămîni, rapoartele și avertismentele care se strîngeau la Madrid, Roma și Berlin sugerau toate un atac apropiat. Neîncetate puneri în gardă soseau de la agenții amiralului Canaris, instalați în La Linea, lîngă Gibraltar. Începînd din ultima săptămînă a lui octombrie, mai exact de vineri 23, dată la care Montgomery atacase El-Alamein, rapoartele se țineau lanț. Consulii și agenții speciali în Spania insistau, ca un laitmotiv, asupra Gibraltarului, unde, afirmau germanii și spionii italieni, erau semne tot mai evidente că „se țese ceva".

Pînă la mijlocul lunii, portul Gibraltar nu adăpostise niciodată, în medie, mai mult de unul sau două crucișătoare și cîteva unități ușoare, cu escorta lor obișnuită de petroliere și cargouri. Și deodată, ca la un semnal, golful Algeciras începu să mișune de agenții Axei instalați pe terase și care făceau cu schimbul la binoclurile telescopice, identificînd rînd pe rînd portavioanele „Furious" și „Argus", monitorul „Erebus", un cuirasat, foarte probabil „Nelson", mai multe torpiloare, cargouri și petroliere pentru alimentarea flotei. Telegrame și mesaje de alarmă din ce în ce mai febrile plecau în fiecare zi în

[26] Leul de mare (germ.). — *Nota trad.*

direcţiile Berlin şi Roma. Şi aceasta nu era decît începutul.

Marele Cartier al lui Hitler primea aceste veşti cu calm şi seninătate, tot mai convins că această concentrare navală neobişnuită nu putea avea decît un singur ţel: Malta, care tocmai suportase, din partea escadrilelor Axei, al 1000-lea bombardament aerian.

Nici măcar în cursul zilei de joi 5 noiembrie, nimeni nu s-a simţit emoţionat cu adevărat, cînd, începînd de la ora 14, rapoartele agenţilor semnalară sosirea la Gibraltar a trei noi portavioane şi, din oră în oră, urmară un al doilea cuirasat britanic şi şase crucişătoare, un puitor de mine plus 23 de distrugătoare, patru submarine însoţite de 35 de nave şi petroliere de alimentare. În seara aceleiaşi zile vechile cuirasate engleze „King George V" şi „Renown" aproape astupaseră portul, şi aşa aglomerat, ceea ce era mai mult decît se văzuse concentrat în aceste spaţii din 1939.

În Germania, la Cartierul general al Aviaţiei se luase de asemenea cunoştinţă de rapoarte. Nu părea ca în statul-major al lui Goering telegramele şi mesajele de alarmă, repetate totuşi, să fi produs multă nelinişte. Nu aceeaşi atmosferă domnea la Roma, la Postul de comandă al lui Kesselring. Acesta telefona, destul de nervos lui Göering, la pavilionul de vînătoare al acestuia din Prusia Orientală. Recunoaşteri întreprinse de unităţi ale flotei a 2-a aeriene deasupra golfului Algeciras nu făcuseră decît să confirme importantele concentrări de la Gibraltar. Kesselring cerea instrucţiuni.

Drept răspuns, Mareşalul Reichului a interzis pur şi simplu O. B. Süd (Oberbefehlshaber Süd [27]) să se îndepărteze de consemnele obişnuite şi să ia alte măsuri speciale, pe care, adăugă Goering „nimic nu le justifica".

La cartierul general al amiralului Erich Raeder, serviciile Statului-major al Marinei militare nu aşteptaseră pentru a lua măsuri de precauţie, şi încercau să aprecieze situaţia cît mai bine, pe baza informaţiilor care soseau din oră în oră. Ofiţerii Cartierului general naval aveau în vedere eventualitatea că flota aliată de la Gibraltar, întorcînd hotărît spatele Mediteranei, se va îndrepta spre Oceanul Atlantic în direcţia Maroc, aşa cum se temea Raeder personal. Aceasta însemna că timp de multe ore şi poate chiar zile va trebui să se bată, numai cu cîteva

[27] Comandantul şef al Frontului de sud. — *Nota trad.*

flotile de submarine disponibile în acel sector, contra unei veritabile armade de invazie. În acest moment, Raeder era mai puțin preocupat de o debarcare în Tripolitania, în spatele lui Rommel, decît de un atac al Aliaților în Maroc sau în Africa neagră franceză.

Spre mijlocul lui octombrie, aproximativ douăzeci de submarine germane patrulau în Atlantic, supraveghind oceanul, în largul coastelor Dakarului. Echipajele călite ale lui Doenitz și comandanții lor ieșiți din Școala navală de la Flensburg, în Baltica, deschideau ochii și urechile spionînd cel mai mic zgomot de elice, gata să se arunce asupra adversarului, cu intenția fermă de a face ravagii în convoaiele de război inamice care ar încerca să-și taie drum spre plajele și porturile Africii.

De multe zile consemnele operative ale „U-Boote"-lor nu se modificaseră. „Lupii Atlanticului", cum îi numea cu mîndrie Statul-major naval de pe avenue Maréchal Maunoury din Paris, își făceau cu vigilență datoria, „fără să fi avut, pînă în prezent, mare lucru de ronțăit", își amintește un ofițer al grupului. Deodată, totul s-a schimbat. Ordinul sosise prompt din Franța, de la Marele Cartier General al șefului suprem al întregii flote submarine a Reichului, amiralul Karl Doenitz. Fără să piardă un moment, haita de „U-Boote" se îndreptă repede în direcția Marocului și Gibraltarului, la pîndă între insulele Madeira și Azore, exact pe itinerarul prevăzut în planurile navale ale operațiunii „Torța" pentru trecerea flotei de invazie a amiralului Kent Hewitt. Și, într-o anumită măsură, soarta navelor lui Hewitt se juca în acest moment.

În același timp, un important convoi de vase engleze părăsea portul african Freetown, Sierra Leone, pentru a ajunge în arhipelagul britanic. În cursul zilei de marți 27 octombrie, unul dintre submarinele de supraveghere, „U-130", din grupul de vînătoare german Streitaxt, dădu alarma, și un roi de submersibile, unsprezece în total, porniră la luptă. Bătălia a durat șase zile, pînă duminică 1 noiembrie. A fost sîngeroasă și fără milă. Douăsprezece nave aliate au fost scufundate. Echipajele germane erau extenuate, dar extrem de mîndre : era mult timp de cînd un asemenea „panou de vînătoare" nu mai figurase la activul grupului. Zi și noapte în beția și febra luptei, ofițerii și oamenii submarinelor și-au hăituit victimele, schimbîndu-se și atacînd fără oprire.

După ce urmărirea a luat sfîrşit, submarinele au străbătut sute de mile în lungul Atlanticului, efectuînd un raid temerar pînă la înălţimea coastelor Spaniei. Obosiţi şi întîrziaţi de cursa lor victorioasă, antrenaţi mult dincolo de terenul lor de vînătoare şi îmbătaţi de isprăvile lor, au neglijat să se întoarcă înapoi. Aveau tot timpul, doar făcuseră o breşă frumoasă în tonajul aliat.

Numai că un alt convoi de război fusese semnalat între Azore şi Spania, mergînd spre Gibraltar, şi Cartierul general de la Paris a trimis ordin grupului de submarine să plece în căutarea lui. Era 2 noiembrie. Echipajele hotărîte ale lui Doenitz au plecat din nou la vînătoare. Şi, în timp ce mai la sud 102 vase de luptă şi transporturi de trupe ale forţei de atac 34 a amiralului Hewitt se apropiau de coastele Marocului, nu mai exista nici măcar un submarin german în acele spaţii.

În micul şi animatul oraş comercial La Linea, de cealaltă parte a reţelelor de sîrmă ghimpată ale Gibraltarului, pentru agenţii şi spionii Axei în Spania noaptea de joi 5 spre vineri 6 noiembrie a fost, probabil, una dintre cele mai deosebite din tot războiul. În întunericul ceţos alunecări continue pe mare se amestecau cu zgomotul maşinilor şi lanţurilor, cu scîrţîitul macaralelor şi palancurilor, vîjîitul elicelor şi mormăitul regulat al motoarelor din port. O activitate febrilă şi misterioasă domnea în radă.

Deodată, străjile Axei, pîndind sub cerul întunecat, au înţeles ce se petrece.

Flota ancorată de zile întregi îşi desfăcuse legăturile şi pornea în marş. În tenebrele reci ale toamnei, un fluviu neîntrerupt de nave aliate, de toate tonajele şi de toate categoriile, se scurgea, angajîndu-se prin cei 15 kilometri strîmţi ai strîmtorii, spre apele negre ale Mediteranei.

Era unu dimineaţa.

*

Apa întunecată fierbea, izbindu-se de etravele puternice care tăiau oceanul şi noaptea. Hula regulată a Atlanticului ridica şi cobora şirul de nave la joncţiunea Europei cu Africa. Deşi uşor ceţos, timpul era răcoros şi vizibilitatea rămînea satisfăcătoare. Şi sub cerul negru, fără lună, enorma armadă pornită din Anglia înainta fără zgomot, aproape ireal, desfăşurîndu-şi formaţiile masive de cargouri încărcate cu trupe, flota de escortă, roiul

activ de remorchere și petroliere, dragoare de escadră, corvete și balizoare.

Valuri adînci cu creste fosforescente se spărgeau, biciuind punțile cu spumă și picături de apă, în timp ce, pămîntul devenind mai apropiat, coastele Spaniei se desenau în întuneric, ici și colo punctate de lumini, primele pe care, după săptămîni, le zăreau convoaiele.

Cincisprezece zile se scurseseră de cînd primul convoi părăsise apele cenușii ale estuarului Clyde, din Scoția, sub un cer jos, încărcat cu nori negri ca de funingine. În ansamblu, interminabila călătorie nu fusese prea rea, în afara unei furtuni îngrozitoare pe care flota de invazie o întîlnise în golful Gasconiei.

Vremea rea nu durase, dar ofițerul tunar Robert Hughes, de pe crucișătorul ușor „Scylla", din escadra a 10-a britanică a contraamiralului Harcourt, avusese timp să vadă cu oroare un matelot de pe unul dintre distrugătoarele de escortă „măturat de la postul său de un val uriaș, răsucindu-se în aer, căzînd în ocean și dispărînd, pentru totdeauna". Timp de cîteva ore convoaiele trebuiseră să reducă temporar viteza.

„Scylla" escortase de curînd vase comerciale spre Murmansk, și echipajul crezuse că vor avea un repaus binemeritat în rada de la Scapa Flow, cînd căpitanul de vas I.A.P. MacIntyre primi ordin să meargă, fără întîrziere, în rada portului Plymouth. Trebuia să ia la bord membri ai Statului-major aliat și să-i ducă la Gibraltar. Pentru a asigura secretul plecării lor din Anglia, ofițerii fuseseră aduși în mod discret pe coasta din Cornwall, pînă la un drum care traversa o pădure, unde o șalupă de debarcare îi aștepta pe malul pustiu și bătut de vînt. Ambarcațiunea ajunse la „Scylla", și marii șefi se urcară pe bord. Singur căpitanul MacIntyre știa că unul dintre acești ofițeri era amiralul sir Andrew Brown Cunningham.

Prezența lui Cunningham pe „Scylla" nu explica, totuși, misterul desfășurat în jurul îmbarcării sale. Cînd crucișătorul ce zbura cu treizeci de noduri a ajuns în marea deschisă, Mac Intyre cuplă interfonul la difuzoarele de bord și se adresă astfel echipajului.

— Deși sîntem singuri pe mare, trebuie să vă spun că mergem la o întîlnire. Destinația noastră este strîmtoarea Gibraltar. Mergem în întîmpinarea unui important convoi de forțe aliate. Veți vedea cel mai mare convoi

care a fost reunit vreodată în acest război. Aceste nave vor debarca trupe în Africa de Nord sub conducerea generalului Eisenhower, din armata americană, și a amiralului Cunningham, prezent la bordul nostru.

Un triplu „ura" izbucni din piepturile oamenilor de pe „Scylla". După o pauză, Mac Intyre continuă.

— Acum, ascultați-mă bine! Un mare număr de avioane au fost îmbarcate pentru a lupta contra submarinelor pe timpul traversării, iar cînd vom fi în Mediterană contra flotei italiene, în cazul cînd aceasta s-ar decide să iasă. Ca măsură de mare importanță s-a decis că toate aparatele aliate vor purta însemnele americane. Rețineți bine acest lucru și exersați-vă vigilența la cel mai înalt grad. Nu avem poftă să ne doborîm prietenii.

În dimineața următoare cuvintele lui Mac Intyre s-au adeverit, mai mult decît se aștepta. Niciodată, pe nici o mare sau ocean, locotenentul Robert Hughes nu văzuse o asemenea forță navală, nu numărase atîtea convoaie de război evoluînd liniștit pe apele cenușii, nici nu asistase la un asemenea furnicar de nave diverse, pînă la nave-atelier, transatlantice, vase de alimentare și, în apropiere de „Scylla", modernul portavion de escortă „Avenger", întors și el de la Murmansk. Celelalte două crucișătoare din escadra a 10-a, „Sheffield" și „Charybdis", plecate din Belfast, Irlanda de Nord, se găseau și ele acolo, urmîndu-și drumul cu regularitate și calm.

Stoluri de distrugătoare și siluetele interminabilelor șiruri de alte vase de război acopereau orizontul. Și Hughes își spuse că cei doi ani negri, îndurați fără a avea altceva decît speranța, își găseau într-un fel justificarea astăzi, cînd forțele reunite ale Națiunilor libere se îndreptau cu curaj spre o nouă bătălie. Pentru locotenentul Hughes rezultatul acestei bătălii nu era obiectul nici unei îndoieli : ea nu putea să ducă decît la victoria celor care nu pierduseră speranța.

Escadrile de vînătoare, decolînd de pe portavioane, zburau pentru a patrula pînă departe, apoi reveneau și apuntau. Spectacolul acesta îl încînta pe Hughes. Propriu-zis, cincisprezece zile în șir n-a fost nici o alarmă serioasă. Nici o navă inamică, nici un avion al lui Goering n-au apărut ; cele cîteva submarine, imediat semnalate de aviație, se scufundară și aparent păstrară o distanță respectuoasă.

Dar frica de ghinion obseda Statul-major naval. Aceste

unităţi fuseseră reunite cu atîta greutate, fiecare reprezenta o aşa sumă de eforturi şi de privaţiuni, fiecare om, fiecare convoi de muniţii, de materiale şi de alimente se dovedeau atît de indispensabile, încît pierderea celui mai mic bastiment ar fi fost dezastruoasă, şi această perspectivă înspăimînta pe marii şefi ai flotei. Ghinionul apăru sub un alt aspect.

Mai mult de o săptămînă, formaţii de avioane „Swordfish" rapide şi vigilente, decolînd de pe portavionul „Biter", asigurară un serviciu intens de detecţie şi urmărire a submarinelor inamice. Zburînd la altitudine joasă, piloţii au realizat o pază neobosită la periferiile armadei, veghind asupra convoaielor şi patrulînd fără încetare, pînă la epuizare. Apoi, unul după altul, avioanele căzură în pană, în ocean. În timpul după-amiezii zilei a 12-a, ultimul din curajoasele avioane plecă în recunoaştere şi se prăbuşi în hulă.

La 4 noiembrie, noi falange de bastimente de război, crucişătoarele britanice „Palomares", „Jamaica" şi „Pozarica" şi alte cinci distrugătoare, între care „Achates" şi „Westcott", se alăturară flotei plecate din Anglia. În dimineaţa de joi 5, un mic vas francez, „Caudebec", fu semnalat pe itinerarul armadei şi acostat imediat, „înainte de a utiliza T.F.F.-ul". Apoi comandanţii de nave şi de formaţii se pregătiră pentru a trece bastimentele prin strîmtoarea Gibraltar, urmînd un orar cronometrat cu grijă.

Pe crucişătorul „Scylla", cu cele opt tunuri antiaeriene îndreptate spre cer, amiralul Cunningham, înconjurat de cîţiva ofiţeri, zări în depărtarea ceţoasă, decupîndu-se pe orizont, siluetele munţilor Africii. În acest moment „Scylla" se detaşase de restul flotei. Mărind presiunea, mergea drept spre Gibraltar, pentru a-l debarca pe adjunctul lui Eisenhower.

Marşul şi viteza convoaielor de asalt fuseseră studiate şi calculate cu precizie începînd din momentul în care flota se va fi apropiat de coastele Spaniei. Orare riguroase fuseseră impuse fiecărui comandant de formaţie, şi planurile prevedeau că, pentru a scăpa de supravegherea spionilor spanioli, germani şi italieni, flota de debarcare va traversa strîmtoarea numai după apusul soarelui.

Numai atunci navele încărcate cu trupe şi material de luptă aveau să pătrundă în strîmtul braţ de mare.

Atunci, unitățile de război staționate de mai multe zile în rada Gibraltarului vor porni la rîndul lor. Cîteva ore vor fi astfel cîștigate înainte ca la Cartierele generale din Germania și Italia să se înțelcagă ce se întîmplă. Existau multe șanse ca flota de invazie, și în special marile transporturi încărcate cu soldați și navele care transportau tancuri și vehicule, să nu fi fost încă semnalate.

Cu toate luminile mascate, șirurile disciplinate de nave înaintau, desfășurate în trei puternice coloane, înaintînd sub cerul întunecat. O briză marină răcoroasă pălmuia aerul nopții, măturînd punțile ude. Și, deodată, lumini începură să strălucească în depărtare, spintecînd fîșiile de ceață de pe coastă. Mai întîi nesigure și pierdute în noaptea acum compactă, deveniră mai apropiate și mai distincte. Fu un moment de care toți își amintiră.

Înlemniți pe punți și pasarele, înghesuiți la balustrade și în fața punții superioare, oamenii priveau pămîntul Europei, ridicîndu-se deasupra valurilor întunecate și umflate. Pe vaporul american „Thomas Stone", destinat plajelor de la Alger, maiorul Walter M. Oakes, din regimentul 39 infanterie, nu avea să uite niciodată scînteierea sutelor de lumini din golful Algeciras și focurile strălucitoare împrăștiate pe pantele negre ale Stîncii Gibraltar. Aspirantul de marină W. Gill găsi că, cu mulțimea sa de ferestre, „luminate că în timp de pace, subțirea limbă de pămînt a faimoasei stînci" părea „un pachebot iluminat gata de a pleca, fără grijă, în călătorie". Contemplînd „toate aceste lumini sclipitoare ale Gibraltarului", soldatul John Fisher, dintr-un batalion de asalt american, avu și el impresia, „cu totul pasageră și iluzorie, că nu eram cu adevărat în război".

Absența camuflajului la Gibraltar a fost lucrul care l-a năucit pe sergentul Alexander S. Gross, comandantul unui pluton de mitraliori din divizia a 9-a a Statelor Unite. Pe transportorul de trupe britanic „Winchester Castle", un veteran al convoaielor de aprovizionare a Maltei explica tinerilor recruți de la bord că Gibraltarul sub camuflaj ar fi prezentat mai multe inconveniente decît avantaje, „dat fiind că spaniolii nu-l aplică".

După luni de zile petrecute în orașele izolate și în satele Angliei scufundate într-o noapte neagră cu obsesia avioanelor, mulți britanici și americani au avut senzația plăcută „de a scăpa, pentru un moment, de atmosfera

înăbuşitoare a acestui război". Pentru ofiţerul de submarine englez Ed. Young, traversarea Gibraltarului „însemna ceva mai mult" : „capul Trafalgar şi munţii Africii, în spatele capului Spartel, toate aceste nume sunau, ca un descîntec, reînviind trecutul nemuritor... Spiritul lui Nelson [28] plutea realmente în aer, făcînd să se încreţească apa care ne înconjura".

„Abruptă şi masivă în întuneric, Stînca, adaugă cu mîndrie Young, dădea, din plin, conştiinţa soliditătii ei de nezdruncinat..."

Pe înălţimile negre ale Gibraltarului, un grup de ofiţeri aliaţi şi corespondenţi de război priveau înaintarea navelor.

Căpitanul Harry Butcher, aghiotantul personal al lui Eisenhower, însoţea pe comandantul-şef, împreună cu generalul Clark şi cîţiva aghiotanţi. Cînd apărură primele unităţi, în micul grup se făcu linişte.

Calm şi nemişcat în vîntul rece al nopţii, Eisenhower ţinea mîinile înfundate în buzunarele impermeabilului. Una după alta, formaţiunile de nave defilară, traversînd încet strîmtoarea. Şi, fără voia sa, Butcher, emoţionat şi fascinat se gîndea la o lungă procesiune de umbre fantasmagorice, la o armadă fantomă.

Grelele etrave alunecau fără zgomot pe apele întunecate, înspumate, şi armada, înaintînd cu suplete, dispăru şir după şir. O hulă slabă bătea coastele mărilor nave în momentul pătrunderii lor în Mediterană.

Mult timp, Eisenhower urmări cu privirea convoaiele care se pierdeau în întuneric. Comandantul suprem nu spuse nimic, dar toţi cunoşteau gîndurile şi grijile sale. Din acel moment mai rămîneau încă două zile lungi de aşteptare.

* *

Locotenentul de vas francez Charles de Marcillac, ofiţer secund pe „Tramontane", nava de comandament a diviziei a 7-a de torpiloare, scruta cu binoclul orizontul însorit. Sub cerul fără nori, Mediterana era calmă, şi micul convoi înainta încet, cu aproximativ 9 noduri. Două submarine, „Actéon" şi „Fresnel", navigau la suprafaţă, de fiecare parte a siajului torpilorului, după ce străbătuseră mai mult de trei sute de mile de la plecarea

[28] *Nelson Horatio* (1758—1805) — amiral britanic devenit celebru prin bătăliile de la Abukir şi Trafalgar. — *Nota trad.*

din Maroc, în dimineața din ajun. Cele trei bastimente franceze mai aveau circa 20 de ore pînă la Oran.

Deodată, Marcillac tresări. Siluete de nave de război tocmai apăruseră, barînd marea lină și scînteietoare, chiar în fața lui. Calm, căpitanul anunță :

— Bastimente la orizont !

Cîteva momente mai tîrziu vocea ofițerului continuă :

— Șapte bastimente, drept înainte !

Pe pasarela lui „Tramontane", matelotul timonier Jean Meirat, care își făcea cartul, își amintește, cu precizie, ora. Era 4 după-amiază, la 6 noiembrie. Meirat îndreptă imediat binoclul în direcția indicată.

În aerul blînd al zilei înaintate, văzu trei mari pacheboturi englezești, „cum se văd pe liniile Indiilor sau Australiei", escortate de patru corvete la post. Încordat și excitat, Meirat își spori atenția, căci, spune el, „erau primele nave britanice pe care le vedeam din 1940". După cum observă el, convoiul aliat înainta „și mai încet decît noi", iar ambarcațiunile de transport „erau pline de soldați, gata a fi lansate la apă". Navele mergeau spre est, tăind drumul torpilorului și submarinelor franceze.

Alertat de ofițerul de cart, căpitanul de fregată Adrien de Feraudy, care comanda „Tramontane", urmărea și el, cu ochii lipiți de binoclu, marșul vaselor aliate. Pentru Feraudy destinația convoiului englez nu lăsa nici o îndoială. Ceva îl sîcîia, totuși, pe comandantul francez.

— Aceste pacheboturi, spuse el secundului, duc trupe de întărire Armatei a VIII-a a lui Montgomery, la Alexandria. Speră ei în mod serios să forțeze strîmtoarea Siciliei și să respingă avioanele italiene și germane, cu cele patru nenorocite corvete ? Apoi preciză :

— Sau mă înșel foarte mult, sau vom întîlni și alte convoaie înainte de a ajunge la Oran...

Dar Mediterana rămase goală ; nici cel mai mic bastiment de război nu se profila la orizont.

Feraudy lăsă binoclul și, cu toate că nu mai spusese nimic, locotenentul de vas Marcillac simți că șeful era neliniștit și nervos. Nu se înșela. Un moment mai tîrziu, matelotul Meirat simți un „intens sentiment de umilință și de rușine" văzînd fungile „Tramontanei" acoperite de fanioane la adresa convoiului aliat. Pe puntea de comandă, tînărul marinar îl privea pe Feraudy stupefiat și indignat. Ceilalți ofițeri de punte tăceau.

Pentru a evita orice complicație cu navele britanice,

„Tramontane“ se abătuse de la rută și pusese capul la sud spre coastele Africii. Furios, Meirat înțelese în acel moment, spune el, „definitiva și rușinoasa inferioritate a celor care au fost învinși“.

După un timp, șirul navelor inamice se pierdu departe, la orizont. Și Meirat nu se mai gîndi decît la permisia pe care avea să o ia a doua zi în Alger. Cartul lui cădea rău, observă el, în cursul după-amiezii ; dar va avea la dispoziție o noapte întreagă, noaptea de sîmbătă 7 spre duminică 8 noiembrie, la Oran.

În ajun, în timp ce „Tramontane“ își urma încet drumul în Atlantic, Meirat ședea pe puntea din față a torpilorului, în largul coastelor Africii, sub cerul înstelat. Tînărul timonier se rezema nepăsător de spargeval, împreună cu camaradul lui mecanicul Gilbert Ramel, un algerian solid, brun și musculos. Noaptea era calmă, frumoasă și pură. Deodată, Ramel începu să evoce amintirea unei femei necunoscute, într-o cîrciumă a Carthaginei, în Tunisia. Femeia cîntase.

— O melodie pe care nu o cunoșteam, spuse Ramel. După aceea mi-a spus numele, dar l-am uitat ; a cîntat cu adevărat bine. M-am ridicat și i-am spus : „Doamnă, dacă vreodată veți auzi că «Tramontane» s-a scufundat, veți cînta această melodie pentru noi ?“ Ea a răspuns că da ; cred că era o fată bună...

Acum, Ramel se îndoia foarte mult că „Tramontane“ avea să se scufunde vreodată, pentru că de aici înainte pentru nava lui „războiul se sfîrșise, se sfîrșise în mod sigur ; nu mai era de discutat“.

Tot vorbind, fața lui Ramel se făcuse mai gravă, cu o vagă expresie de tristețe. La ce se gîndea ? La moarte ? La necunoscuta din Carthagina ? Din acel moment, tînărul matelot nu avea de trăit mai mult de trei zile. În minutele următoare, vasul lui și el aveau să-și înfrunte destinul. Comandantul lui „Tramontane“ nu va scăpa nici el. Și din cele două submarine pe care torpilorul le escorta unul va fi scufundat, celălalt va avea soarta tragică a întregii flote franceze de la Toulon, trei săptămîni mai tîrziu.

*

La treizeci de mile de acolo, pămînturile calde ale coastei Africii împingeau spre larg o ușoară briză, încărcată de arome de eucalipt și de pin. Valuri mici, fără spumă oscilau la suprafața apei.

Convoiul de şapte nave întîlnit de vasele căpitanului de fregată de Féraudy constituia o fracţiune a flotei aliate în drum spre Oran. Două dintre marile nave britanice, „Ettrick" şi „Reina del Pacifico", plus un al treilea, olandezul „Tegelberg", transportau şalandele de debarcare şi 1 120 de soldaţi din divizia I americană a generalului maior Terry de la M. Allen, destinate să atace micul oraş de coastă Arzew, la est de Oran. Nouăzeci de alte unităţi navale, avînd la bord echivalentul a două divizii, erau în drum pentru a le ajunge.

Pîndarii scrutau atent cerul. Dar motivele de neliniştе continuau să fie rare. Între cele două ţărmuri apropiate ale Mediteranei, pe cele optzeci şi cinci de mile de mare albastră, care separă coastele Africii de cele ale Spaniei, totul era fericit de calm, de o monotonie liniştitoare.

În această după-amiază, singurul motiv de alarmă a fost dat — pe la mijlocul ei — de apariţia unuia sau două aparate, identificate ca „Ju-88" germane, care se apropiau de flotă. Primirea făcută avioanelor a fost de o promptitudine remarcabilă şi eficace. Tunuri şi mitraliere a.a. au deschis un foc dens în direcţia intruşilor, care, după ce s-au învîrtit deasupra navelor, au luat înălţime şi au dispărut. Numai un vas, din forţa H de susţinere, a viceamiralului Syfret, navigînd mai la nord, semnală în cursul după-amiezii că ar fi doborît un avion de observaţie purtînd cocarda franceză, probabil un „Bloch 175" de la baza La Sénia, din împrejurimile Oranului.

Amestecate în lungile şiruri de nave care transportau trupe şi material spre plajele Oranului, sub conducerea vigilentă a comandorului S. J. Eliot, înaintau încet pe Mediterană două bastimente mari şi încete, poate cele mai stranii din toată flota de invazie. Aspectul lor diferea de al tuturor celorlalte, şi mulţi soldaţi, chiar veterani ai războiului naval, le vedeau pentru prima oară.

Pînă atunci, „Misoa" şi nava soră „Tasajera" căraseră mai ales păcură pentru Aliaţi în apele golfului Maracaibo, Venezuela. Dar din 1941 fuseseră chemate la o cu totul altă misiune. Cisternele celor două mari petroliere fuseseră golite şi transformate pentru a face să pătrundă în ele carele de luptă, şi acum greaua lor etravă se deschidea ca o monstruoasă uşă, pentru a libera direct pe plajă preţioasa încărcătură. De atunci, „Misoa" se distinsese participînd la antrenarea trupelor de asalt în golful de la Scapa Flow, iar un al treilea, „Bachaquero", debarcase pentru

prima oară tancuri aliate pe coasta lui Diego-Suarez, la 5 mai 1942, cu ocazia atacului britanic asupra Madagascarului. Astăzi, transportau către două sectoare de atac ale Oranului, la Arzew și la Marsa-Bou-Zedjar, tancurile diviziei 1 blindate a generalului american Lunsford E. Oliver.

În același convoi, căpitanul George S. Parish, din Statul-major al diviziei 1 de infanterie, știa, ca toți ceilalți ofițeri ai armatei de invazie, că probabil vor trebui să se bată în Algeria cu soldații francezi. Parish auzise multe argumente și participase la multe discuții, dar nu reușea să înțeleagă pentru ce.

— Părea atît de stupid și așa de monstruos, ca și cum cineva s-ar pregăti să-și ucidă propriul frate, își amintește el.

În Anglia, un ofițer de marină britanic care participase la atacul de la Mers-El-Kebir, în 1940, îi descrisese această „sîngeroasă rușine" pentru noi. Și Parish nu înțelesese, mai mult, de ce englezii îi atacaseră atunci pe francezi ? În unitatea lui se găseau „poloni, irlandezi, scandinavi, evrei și, de asemenea, francezi din Louisiana". Nu luptau ei toți pentru a scăpa lumea de Hitler și de „tirania acestei blestemate clici naziste" ?

Pe transportul de trupe vecin, „Warwick Castle", un sergent american, de douăzeci și doi de ani, era gata de luptă. Ellery angajase cu doi camarazi o discuție aprinsă, dar „destul de morbidă", asupra unui subiect cu totul nou și neprevăzut pentru el. John B. Ellery, din regimentul 16 de infanterie, nu se temea de război. Împreună cu sergenții Orlando Pepe și Frank Kitts, din aceeași unitate, stăteau pe puntea însorită a vaporului ; el se întreba „ce impresie poate face a ucide un tip aici aproape, în fața ta, sau a vedea murind alți oameni". În mod confuz, Ellery simțea că un sergent ar trebui să știe așa ceva ; totuși o ignora. Și cu toate că prima sa traversare de război trecuse pînă atunci fără prea multe incidente, foarte puține ore se vor mai scurge înainte ca Ellery să învețe ceea ce ignora încă. El se va întoarce acasă sănătos, aproape trei ani mai tîrziu ; dar Pepe va fi ucis în Sicilia și Kitts va întîlni moartea la o cotitură de drum, în Franța.

La bordul lui „Royal Ulsterman", locotenent-colonelul William O. Darby era încrezător. Oamenii lui, din bata-

lionul de rangers [29], vor fi primii, din toată armata de invazie, care vor pune piciorul în Africa, fix la miezul nopții, dacă totul va merge bine. Era o misiune ca multe altele, mai obscură și mai anonimă ca altele ; nimeni nu va vorbi de ei în comunicate ; totuși, de acțiunea rapidă, tăcută și ucigătoare a rangerilor în timpul nopții depindea, în bună parte, reușita debarcării în acest sector ; două companii ale batalionului trebuiau să cucerească un fort francez care apăra portul și baza de aviație Arzew. Locotenent-colonelul Darby își antrenase cu energie, în Scoția, rangerii, selecționați cu grijă. Se simțea mîndru de ei și de ceea ce aveau de făcut. Oamenii lui Darby posedau planuri detaliate asupra amplasamentelor tunurilor pe care trebuiau să le cucerească, cît mai repede, pentru a le împiedica să tragă asupra trupelor ce așteptau să debarce în golf. Aceste planuri precise fuseseră furnizate de Rezistența franceză.

Pe una din navele diviziei I americane, locotenentul John F. Dulligan era mult mai puțin optimist decît Darby și mai neliniștit. Oamenii lui jucau cărți pe punte, dormeau, fumau, se amuzau și glumeau. El ar fi vrut să poată spune despre ei că erau „soldați buni, cei mai buni din lume", dar tînărul ofițer nu se putea împiedica să se simtă „neliniștit și tulburat", ba chiar „puțin înfricoșat". Vor debarca pe o plajă franceză „și apoi Dumnezeu știe ce se va mai întîmpla".

Dulligan se gîndea la soția lui, Pat, și la fetița lor, Ann, pe care le lăsase în America. Se întreba dacă le va mai revedea și se ruga să fie așa. Dar, acest gînd reînviindu-i temerile, îl aruncă încă o dată în tulburarea dinainte. Locotenentul se gîndi la tot ce îi aștepta. Pentru a ajunge pe plajele Africii, trupele vor utiliza mașini de debarcare speciale, ieșite de curînd din șantierele Marii Britanii și Statelor Unite. Dulligan știa că, din lipsă de efective, bărcile de acostare fuseseră încredințate „marinarilor din flota comercială, total lipsiți de experiență, și chiar unor simpli pescari", englezi și americani, asistați de recruți, care în marea lor majoritate „nu văzuseră niciodată în viața lor un litru de apă sărată".

Tînărul locotenent de infanterie retrăia ca un coșmar demoralizantele și epuizantele exerciții amfibii din Anglia. Dar cea mai rea a fost, desigur, ultima zi, sub un cer

[29] *Rangers* — formațiuni de desant pentru cercetare-diversiune. — *Nota trad.*

jos și umed, pe care Dulligan nu va putea s-o uite niciodată. În cursul săptămînii care a precedat îmbarcarea în porturile Irlandei și ale Clyde-ului, trupele de invazie au luat parte la o ultimă repetiție generală, pe coasta atlantică a Scoției.

Timpul era îngrozitor și, își amintea locotenentul Dulligan, Eisenhower era acolo. Îndoiți sub rafalele de ploaie și de vînt, oamenii se înghesuiau în inconfortabilele șalande de debarcare, coborînd capul sub marginea laterală. Uitînd tot ce fuseseră învățate săptămîni în șir, trupele de asalt zgîlțîite de apele cenușii și umflate, săriseră din ambarcațiuni și se năpustiseră pe mal, îmbrîncindu-se și înaintînd în dezordine, „neținînd cont de ordinele primite". De partea lor, marinarii și echipajele navelor, adunate în ultimul minut, se dovediră completamente depășiți și stîngaci. Nici chiar la exercițiile anterioare Dulligan nu văzuse o asemenea zăpăceală, și, ca și el, mulți ofițeri s-au întors în cantonamente uzi, întunecați și fataliști, urîndu-și ca ziua „Z" să nu fie atît de dezastruoasă. Cu toate că era convins că greșelile grosolane comise la exercițiul de debarcare vor putea fi, pînă la urmă, evitate, Dulligan era încă departe de a fi liniștit.

Căpitanul de vas F. T. Peters, care urma să conducă unul dintre primele atacuri decisive ale zilei „Z" la Oran, stătea pe pasarela navei „Walney", o corvetă englezească ce se distingea în mijlocul flotei de invazie prin cele două pavilioane, britanic și american, fluturînd pe catarg și pe pic. Cu toate că era ofițer al flotei militare regale, Peters comanda un detașament de circa 500 oameni din cele două țări și, ceea ce complica lucrurile, din forțele navale și terestre. Dar făceau casă bună. Misiunea lor — desemnată în codul aliat sub numele „Rezervist" — fusese dintre cele mai acerb și pasionat controversate de toate planurile de invazie. La Statul-major naval al Marelui Cartier General un mare număr de ofițeri și experți, cu grade mari, nu erau departe de a o considera „curată sinucidere", în special contraamiralul american A. C. Bennet, unul dintre autorii planului de asaltare a Africii de Nord.

Dar șefii britanici au fost categorici și pînă la urmă au obținut ca execuția Proiectului, atacarea directă a portului Oran, să fie inclusă în asalt la primele ore ale zilei „Z". (Viitorul avea să le dea un blam sever, și foarte puțini din oamenii lui Peters se vor întoarce teferi ; în

dimineața de 8 noiembrie numai jumătate mai erau în viață. Zilele căpitanului Peters erau și ele numărate.)

Pe vasul amiral englez „Largs", comandorul T. H. Troubrigde, comandantul tuturor forțelor de invazie care trebuiau să atace Oranul și regiunea înconjurătoare, își considera sectorul de asalt unul dintre cele mai rele, în mod cert cel mai dur, din toată operațiunea aliată în Africa. Ieșit dintr-o veche familie de marinari renumiți, care număra printre strămoși pe celebrul secund al lui Horace Nelson, britanicul Thomas Troubridge nu-și făcea nici o iluzie cu privire la popularitatea navelor și trupelor țării sale în rîndurile francezilor din regiunea Oran după ziua fatală de la Mers El-Kébir.

Printr-un straniu și funest ghinion, acolo trebuia el să-și debarce forțele. Nu încăpea îndoială : 50 de soldați englezi — atîția, nu mai mulți —, o fracțiune din oamenii căpitanului Peters, se pregăteau să pună piciorul în Oran, la ora H ; restul forțelor acestui sector, 39 000 cu totul, aparțineau diviziilor americane ale generalului Lloyd Fredenhall.

Dar aproape toate navele lui Troubridge, pînă la cele mai modeste corvete și dragoare de mine, purtau pe catarg faimoasa flamură albă a Flotei Regale. Și cu toate că respingea energic ideea, Troubridge se pregătea pentru o adevărată bătălie, cu toată flota lui formată din trei portavioane, temutul cuirasat „Rodney", crucișătoare și distrugătoare, 70 de bastimente mari de artilerie navală, care, dacă, din nenorocire, dezastruoasa luptă se va dezlănțui, vor trezi fără milă vechea supărare, momentan adormită.

*

La apariția zorilor, soarele lumină primele șiruri de vase din avangarda armadei. Convoaiele înaintau, în largul Spaniei, la circa treizeci de mile de coastele Murciei. Ieșind din ceața dimineții, un avion apăru zburînd jos, deasupra flotei. Zgomotul motorului fu auzit pe punțile mai multor transporturi și aparatul însuși fu văzut de crucișătorul auxiliar „Tynwald", care naviga spre Algeria. Fuselajul avionului străluci o clipă în soarele ce răsărea, apoi se pierdu în albastrul pal al cerului. Era ora 5,20 în dimineața de 7 noiembrie.

După mai puțin de 20 de minute, o îngrozitoare explozie umplu aerul și un munte de spumă, un vulcan de apă

clocotindă se ridică la orizont, în mijlocul convoaielor. Pe puntea de comandă a transportorului american „Thomas Stone", căpitanul Olten B. Bennehoff se clătină şi, sub presiunea şocului, fu aruncat cu putere la podea. Bennehoff avu impresia că „un uragan îi scutură vasul, devenit plăpînd, slab şi neajutorat ca o frunză luată de furtună". Coloane de apă răsucite asaltau corpul lui „Stone", inundînd suprastructurile, ţîşnind în lungul catargelor, răspîndindu-se pe coridoare, scări şi punţi. Marele pachebot păru că se ridică, apoi, oscilînd greoi, se răsuci, întorcînd tribordul peste babord. O pîrîitură, lungă, sinistră răsună în toată nava, şi Bennehoff, ameţit şi emoţionat, înţelese că „Stone" se va scufunda.

Suflul exploziei fusese atît de violent, încît pe transportorul englez „Keren" trupele şi echipajul îngrozite crezură că propriul lor vas fusese torpilat. La bordul lui „Samuel Chase" unul din bastimentele diviziei a 9-a de infanterie americană, care înainta în apropierea lui „Stone", tînărul aspirant Warren Gill fu smuls cu brutalitate din somn de o zguduitură teribilă şi aruncat din cuşetă. Gill se ridică, apucă vesta de salvare şi alergă imediat la balustrada punţii, tocmai la timp pentru a vedea, cu spaimă, în fantomatica lumină a zorilor, dîrele torpilelor zburînd spre convoi şi pe „Chase" de abia „evitînd una, la mai puţin de cinzeci metri". Sergentul W. M. Kreye, din 39 infanterie, le văzu de asemenea.

Pe „Thomas Stone" erau cel puţin 10 morţi şi răniţi. În acel moment căpitanul Bennehoff şi ofiţerii săi credeau că fuseseră atinşi de o bombă lăsată de avionul semnalat prin radio de Tynwald. (Mai tîrziu s-a dovedit că a fost o eroare ; avionul observat de Tynwald fusese un avion aliat, în urmărirea unuia sau mai multor submarine necunoscute. Dar el nu putuse să-şi atingă scopul înainte ca torpilele inamicului să pornească în direcţia convoiului.)

În aerul ca de vată, de la pupa lui „Thomas Stone" se ridicau strigăte, chemări şi gemete. De pe puntea de comandă a lui „Chase", aspirantul Gill văzu echipele de salvare alergînd în toate părţile. Cîrma fusese smulsă şi elicea sfărîmată de o torpilă, bucăţi de carcasă metalică şi resturi de fierărie erau presărate pe puntea din spate, devastată, a pachebotului. De-a lungul marelui corp spintecat, oameni înotau, depărtîndu-se spre prova.

În acest moment corveta britanică „Spey" tocmai se detaşase în grabă din formaţie pentru a veni în ajutorul

lui „Stone". Căpitanul Bennehoff ordonă să se oprească motoarele și, cu moartea în suflet, deși în realitate pagubele erau mai puțin grave decît se temuse el, trebui să constate că „Stone" nu va merge mai departe. În cîteva minute bastimentul de care Bennehoff fusese atît de mîndru deveni o epavă plutitoare în mijlocul Mediteranei ceţoase, cu aproape 1 000 de oameni de trupă la bord, trupe care vor lipsi cîteva ore mai tîrziu, în momentul atacului. Prin semnale, Bennehoff ceru ordine superiorului său, căpitanul Edgar, îmbarcat pe „Samuel Chase".

În acel moment, pe bordul lui „Chase" în îngusta încăpere a comandantului, căpitanul de fregată Roger C. Heimer, un veteran oțelit al Pazei de Coastă a Statelor Unite, tocmai discuta cu căpitanul de vas Campbell D. Edgar, comandantul celor șase transporturi ale grupului. Jurnalul de bord al lui „Samuel Chase" conține o relatare fidelă a acestei dramatice și aprinse discuții.

Heimer propusese, pur și simplu, ca „Stone" să fie remorcat, „întrucît făcea parte din același grup, pentru aceleași plaje". Dar Edgar refuzase. Ordinele îi interziceau orice ajutor de acest gen. Atunci, Heimer sugeră să se ia la bord trupele de pe „Stone", un batalion întreg de soldați de asalt, dar neînduplecatul Edgar refuză și această cerere.

— Doamne, Roger, ordinele sînt clare, spuse Edgar. Navele avariate trebuie să rămînă acolo unde se găsesc.

Faptul că „Stone" și prețioasa lui încărcătură de oameni și material „constituiau, spune Heimer, cea mai bună țintă pentru avioanele și submarinele lui Hitler" nu-l impresiona deloc pe căpitanul Edgar.

— Nu sîntem o ambarcațiune de salvare. Amintește-ți-o, Roger, au fost ultimele lui cuvinte.

Pe „Stone", imobilizat, un ofițer de infanterie american stătea lîngă căpitanul Bennehoff, tot atît de nerăbdător ca și el.

După zile și nopți de traversare periculoasă pentru a atinge Mediterana, maiorul Walter M. Oakes, din regimentul 39 de luptă, se găsea acum în plină mare, cu oamenii din primele trei valuri de asalt, special antrenate, la mai puțin de 150 mile de obiectiv, o subțire fîșie de nisip, la piciorul falezelor abrupte de la Ain-Taya, nu departe de Alger.

Torpilarea vasului nu-l emoționase prea mult pe Oakes. În afară de cîteva luxații și contuzii secundare, batalionul

nu înregistrase pierderi serioase. Dar incapacitatea lui „Stone" de a continua drumul însemna pentru Oakes că unitatea lui trebuia să-şi ia nădejdea de a mai participa la debarcări. Şi aceasta era o perspectivă pe care maiorul nu o accepta în nici un fel.

De-a lungul miilor de mile parcurse de cînd părăsiseră ţărmul Oakes şi Bennehoff deveniseră prieteni. Amîndoi priveau cu amărăciune şirurile sinuoase de convoaie mergînd înainte, ocolind şi depăşind vasul lor.

Pe puntea de comandă sună telefonul. Bennehoff ascultă, apoi închise şi-l informă pe Oakes asupra mesajului. Se trimiseseră ajutoare din Gibraltar, spunea căpitanul; două distrugătoare şi un remorcher se găseau deja pe drum.

Un scurt moment rămase gînditor, apoi singura întrebare pe care i-o puse lui Bennehoff fu aceasta :

— Crezi că vom fi acolo la timp ?

— Din nenorocire, răspunse Bennehoff, aceasta este o chestiune pe care rezonabil nu pot să ţi-o promit, Walter. Bineînţeles că nu.

Spre marea uimire a căpitanului, nici cea mai mică urmă de dezamăgire nu apăru pe faţa prietenoasă a maiorului. După ce reflectă, răspunse cu calm şi privirea sa străluci viu :

— Atunci, Olt, nu există altă soluţie şi, să mă bată Dumnezeu, dacă nu reuşesc. Oamenii n-au făcut acest blestemat drum pentru nimic.

După ce Oakes îi spuse planul, căpitanul Olten Bennehoff dădu din cap şi comentă simplu :

— Mă tem că nu este prea ortodox, Walter. Dar, pe cinstea mea, ai dreptate. Face să rişti !

Cîteva ore mai tîrziu, Bennehoff, ofiţerii săi şi tot echipajul lui „Stone" asistau fascinaţi la un spectacol, fără îndoială, cu totul neobişnuit.

Pe Mediterană, acum pustie, 24 de şalupe de debarcare înţesate la maximum se depărtau încet de flancurile lui „Thomas Stone", pornind înainte. Mica, dar temerara flotă se îndreptă impetuos, zgîlţîită de hula care lovea şi sălta inconfortabilele ambarcaţiuni cu fund plat.

Oakes nu reuşise să înghesuie în şalande decît opt sute de oameni din batalionul 2. Dar se considera satisfăcut. Maiorul se simţea plin de mîndrie la amintirea privirilor întunecate, încărcate de reproşuri ale soldaţilor pe care trebuise să-i lase pe „Stone". Oakes nu putea spera

la mai puţin de 20 de ore pentru a atinge problematica lui destinaţie, undeva pe ţărm, aproape de Alger. Dar se gîndea să accelereze înaintarea ambarcaţiunilor pînă la opt sau chiar nouă noduri. Trupele şi el însuşi îşi promiteau să nu piardă asaltul.

Treptat, sumbra masă solitară a lui „Thomas Stone" se pierdea în depărtare. Oamenii înghesuiţi în ambarcaţiuni, cu tot echipamentul şi materialul de luptă, nu erau încă neliniştiţi şi nu se gîndeau la răul de mare. Erau prea ocupaţi a se proteja de limbile valurilor care izbeau pereţii de oţel ai şalupelor, căzînd peste bord. Valurile, încă puţin înalte şi agitate, loveau cu putere cocile, care se ridicau şi coborau. Cel mai supărător era zgomotul asurzitor al motoarelor şi, după febra şi exaltarea primului moment, mulţi soldaţi preferară să rămînă tăcuţi.

Pe „Stone", căpitanul Bennehoff privea cu strîngere de inimă pe Oakes şi viteaza lui flotilă dispărînd în depărtare. Renunţase să ştie dacă hotărîrea maiorului era un act de curaj, de bravură sau o simplă şi derizorie nebunie. El, în orice caz, făcuse totul pentru a-l susţine şi a-l ajuta — chiar în dauna propriei sale supravieţuiri. În fruntea şirului de şalupe ce purta bravul batalion mergea corveta engleză „Spey". Bennehoff refuzase să-l lase pe Oakes să plece fără măcar o navă de sprijin.

La orizontul liber, „Stone" rămăsese periculos de singur. Acum, Bennehoff se întreba cît timp le va trebui navelor pornite din Gibraltar pentru a-l ajunge [30].

*

Era aproximativ ora 16 şi 30, cînd, pe „Bulolo", bastiment special de comandament al forţelor de asalt la Alger, viceamiralul Burrough şi statul lui major se pre-

[30] Maiorul Oakes şi cei 800 de oameni ai lui din batalionul 2 al regimentului 39 de infanterie, divizia a 9-a americană nu aveau să vadă Algerul decît tîrziu în seara de 8 noiembrie, exact la 20 ore după ora H. Ghinionul se ţinuse de curajoasa lor călătorie. La aproximativ o oră după ce părăsiseră pe Bennehoff şi „Stone", se produseră primele avarii, şi viteza şalandelor scăzu la mai puţin de 4 noduri. Marea, pînă atunci calmă, se umflă repede şi timpul rău începu să bîntuie. Şalupele de asalt nu întîrziară să ia apă. Uzi şi îngheţaţi în ţinutele lor uşoare de luptă, oamenii batalionului deveniră soldaţi mizerabili şi nenorociţi, strîngîndu-se unii în alţii, în fundul ambarcaţiunilor şi suferind de rău de mare.

Oakes şi doi ofiţeri de pe „Stone" îmbarcaţi cu batalionul, locotenentul R. C. Marler şi sublocotenentul J. B. Wheeler, înţeleseră că trebuiau să renunţe de a debarca trupele la timp.

găteau pentru ceea ce trebuia să fie primele ordine de invazie.

În după amiaza însorită, coastele se ridicau în depărtare, la cel puțin 60 de mile. Din cînd în cînd, pînza de ceață ce acoperea marea se destrăma, și orizontul uscatului se descoperea cu vegetația lui întunecată, siluetele albe ale caselor, strălucirea soarelui pe stîncă.

Printre ofițerii Statului-major de asalt, destinați să pună piciorul pe uscat pe plajele din jurul Algerului în primele minute după ora H, un colonel american privea cu binoclul coasta, încordat și nerăbdător să ajungă. Colonelul John C. Knox era, probabil, unul din rarii ofițeri ai armatei de invazie ieșit din Școala Militară de la Saint-Cyr, lîngă Paris. În momentul debarcării avea de îndeplinit o misiune importantă, și se întreba dacă circumstanțele îl vor favoriza.

Knox avea și alte motive, personale, să fie neliniștit și grăbit. Unul avea înfățișarea unei englezoaice blonde, numită Joan, cu care urma să se căsătorească ; Joan îl aștepta la Alger. Un alt motiv al nervozității, legat mai direct de debarcare, ținea de faptul că Knox se număra printre ofițerii cei mai la curent cu planurile de invazie. Timp de mai multe luni înainte, îmbrăcat într-un costum civil, colonelul Knox fusese unul din ajutoarele cele mai active ale consulului general al Statelor Unite, Robert D. Murphy. Cîteva săptămîni mai devreme, Knox părăsise în ascuns Algeria pentru a se alătura în Marea Britanie Statului-major al invaziei.

Și acum toată frămîntarea lui plină de griji reapărea. Nu va împiedica nimic îndrăznețele planuri, puse la punct în mod minuțios ? Va merge totul cum fusese prevăzut ? Se vor ivi, așa cum spera Knox, zorile în clipa istorică în care, împreună cu șeful lui, generalul maior „Doc" Charles W. Ryder, comandantul tuturor forțelor terestre din sector, va călca pe străzile Algerului și, sub soarele de toamnă africană, va respira din nou acel miros înțepător, caracteristic și nostalgic, dat de carnea friptă, de condimente și praf ?

O altă chestiune sîcîitoare pentru Knox se referea la valul de asalt britanic, cei 7 000 oameni ai brigăzii a 11-a a generalului E. E. Cass, care vor debarca la ora H. Cum îi vor primi pe englezi trupele franceze de apărare ? Knox era sigur că, pînă la urmă, marea majoritate a francezilor din Africa de Nord se vor alătura aliaților, și convingerea

lui era că în momentul debarcării ei vor opune mai puţină rezistenţă americanilor decît soldaţilor britanici. Dar un întreg sector de asalt, lunga plajă de la Castiglione, la vest de Alger şi multe alte puncte de debarcare izolate trebuiseră să fie încredinţate trupelor engleze. Apariţia soldaţilor lui Cass nu risca să declanşeze o opoziţie „feroce şi îndîrjită", cum admiseseră, în general, aliaţii cînd trebuiseră să împartă zonele de asalt şi să repartizeze misiunile zilei „Z" ? Knox ar fi vrut să fie cu 24 de ore mai bătrîn, pentru a şti.

Pe două bastimente această chestiune nu se punea, cel puţin imediat. La bordul distrugătoarelor britanice „Malcom" şi „Broke" problema fusese rezolvată, de mult timp. Toate trupele de debarcare engleze purtau uniforma armatei Statelor Unite.

Pretutindeni pe marile transporturi furnicînd de soldaţi înarmaţi şi echipaţi, pe punţi ca şi la bordul crucişătoarelor şi navelor de atac ale viceamiralului Burrough, ultimele ore se scurgeau, în general, într-o stare de febră şi de tensiune, pentru toţi, de la simplii recruţi pînă la ofiţerii încercaţi şi încărcaţi de responsabilităţi. Cei mai mulţi îşi amintesc de ele ca de momente de aşteptare insuportabilă, de enervare şi de inactivitate. Soldatul de clasa a 2-a Harry Pavluck, din divizia a 9-a americană, nu îşi aminteşte să fi cunoscut „pe mare o aşa după-amiază cu soare, atît de lungă, ca să zicem aşa, interminabilă". Şi mulţi oameni, ca soldatul P. K. Carman, dintr-o companie de comandament a aceleiaşi divizii, destinată plajelor de la est de Alger, nu cunoşteau acum decît o singură grabă, „ca toate acestea să se sfîrşească şi marele bal să înceapă". Pentru majoritatea acestor oameni, care urmau să primească botezul focului, această ultimă zi a fost dintre cele mai grele din tot timpul traversării, „poate cea mai grea", după sergentul J. Ellery.

La un moment dat, locotenentul de infanterie Conrad V. Anderson şi oamenii lui din secţia a 2-a, nepăsător rezemaţi de balustrada lui „Samuel Chase", îşi dădură seama că nava lor, şi cu ea tot convoiul regimentului 39 infanterie, se retrăgeau acum spre larg şi pămîntul „se retrase în depărtare pînă cînd deveni o linie subţire, de-abia vizibilă", în lumina soarelui coborîtor.

Sergentul W. Kreye se apropie de Anderson pentru a-l întreba dacă debarcarea fusese amînată. De cînd erau pe drum avuseseră loc atîtea ocoluri, zigzaguri şi alarme,

încît aceasta nu l-ar fi mirat deloc pe Kreye. Tînărul sergent își spuse că, cu siguranță, francezii aflaseră ceva. Și, parcă pentru a confirma temerile lui Kreye, întreaga flotă începu să schimbe capul și, în puține minute, coastele Algeriei dispărură complet.

Pe crucișătorul ușor „Scylla", căpitanul de vas MacIntyre executa, de asemenea, ordinele primite, depărtîndu-se de coasta Africii. Tunarul Robert Hughes admira evoluția anevoioasă, disciplinată a convoaielor, retrăgîndu-se spre orizont. Hughes nu se arăta emoționat sau neliniștit de retragerea navelor aliate ; nu putea exista decît o rațiune pentru schimbarea rutei convoaielor. Plin de siguranță, veteranul călit care era Hughes își spuse că în mod cert era vorba de unul din acele blestemate șiretlicuri de război ale Înaltului comandament, „o ultimă fentă" destinată să înșele vigilența posturilor de observație franceze. Nu se înșela. Într-o formație vecină, aspirantul Waren Gill fu stupefiat cînd constată că „acum, toată flota noastră naviga direct spre Est, ignorînd completamente Africa".

În briza ușoară a serii, viceamiralul Burrough urmărea și el marșul și evoluția, ordonate, ale convoaielor. Alături de el stăteau doi din ofițerii aliați care aveau să aibă temuta misiune de a conduce acțiunile din momentul cînd trupele vor fi depuse pe uscat. Generalul-maior V. Evelegh comanda forțele britanice, divizia 78 engleză, și generalul american C. W. Ryder conducea ansamblul operațiunilor de asalt și, în plus, divizia 34 de infanterie, însărcinată să cucerească Algerul. Pe catargul de semnalizare semnalele luminoase dispărură puțin cîte puțin și proiectoarele se stinseră.

Două ore, după unii, trei sau mai multe după alții, se scurseră, apoi Mediterana supraîncărcată de nave se întunecă. Și, brusc, se lăsă noaptea, noaptea Africii, caldă, parfumată, brutală și imensă, învăluind lungile șiruri de nave aliate ale lui Burrough. Între cer și mare întunericul se făcu dens și dur ; numai o lumină difuză se zărea în direcția uscatului.

Mai tîrziu au apărut stelele, ciupind, ici și colo, perdeaua ceții nocturne deasupra Mediteranei. Timp de multe ore, întunericul va rămîne profund favorabil ; nu va fi lună. Luna nouă va răsări chiar în cursul acestei nopți,

dar tîrziu. Sergentul William Kreye își amintește că a petrecut aceste ultime ore „privind stelele reflectîndu-se în apa întunecată, fosforescentă, asemănătoare cu mii de diamante pe un covor negru".

Pentru prima oară, flota de asalt, în totalitate, își modifică itinerarul de război, la un singur ordin precis. Și în timp ce bastimentele întorceau provele spre Africa, ofițerul tunar de pe „Scylla" zări clar, drept înainte, la orizont, o ghirlandă de lumini sclipitoare, multiplicîndu-se în aerul întunecat și desenînd în depărtare, contururile precise ale unui oraș ghemuit în întuneric.

Dirijînd luneta, Hughes observă cu atenție. În colimatoare linia incandescentă se apropia, apoi, în timp ce secundele „băteau nebunește" la mîna ofițerului englez, luminile Algerului, sute de puncte luminoase constelînd orizontul, țîșniră cu atîta claritate încît Hughes avu impresia că le poate atinge.

*

La acea oră, trenul blindat al lui Hitler străbătea cîmpiile liniștite ale Saxoniei, întinderi lungi și triste, plantate cu hamei, peste care căzuse noaptea. Convoiul se deplasa uniform în direcția Germaniei de Sud, spre munții Bavariei. De la plecarea din Rastenburg nu se mai primiseră vești. Totuși, în compartimentul său, generalul Jodl pregătea febril expozeul ce va fi discutat în cursul unei noi reuniuni în vagonul-salon al Führerului, cu puțin înainte de cină.

Triind și examinînd ultimele telegrame, predate de un ofițer de transmisiuni de la trenul special, Jodl regreta foarte mult că nu putea conta pe ajutorul activului său aghiotant, pătrunzătorul Warlimont. Acesta fusese scos din funcție, cu trei zile înainte, în mod brutal, din ordinul lui Hitler. Și în acest moment, Dumnezeu știa ce făcea Warlimont, retras cu mîndrie în familia sa.

Era ceva mai puțin de ora 19 cînd Jodl se ridică de la biroul său, adunînd dosare și hărți, și ieși din compartiment. Conferința de seară avea să înceapă peste cîteva minute în vagonul Führerului.

Chiar de la începutul reuniunii, dacă e să dăm crezare documentelor OKW, Hitler a manifestat „o evidentă iritare" cînd i s-a amintit de convoaiele de război aliate

din Mediterană. El s-a întors spre unul din ofiţeri şi a întrebat :

— Dar Luftwaffe ce face ?

Aceasta acţionase totuşi, ca şi marina militară a lui Raeder. De la începutul zilei unităţi de U-Boote atacau flota aliată, între Spania şi Africa. Un transport de trupe engleze fusese torpilat, în zori, în largul coastelor spaniole. Din nenorocire, vînătoarea aeriană germană nu obţinuse acelaşi succes. Pierderile fuseseră grele, şi nu era vorba de pierderi aliate. (Dintr-un val de 20 de aparate ale flotei a 2-a aeriene numai 5 reuşiseră să ajungă deasupra obiectivelor, şi 7 din cele 56 care constituiau valul al doilea.)

Unul dintre ofiţerii de legătură ai aviaţiei crezu că este bine să observe :

— Flota a 2-a aeriană a fost realmente slăbită în ultimul timp. Numeroase escadrile au trebuit să fie trimise în Est...

Dar Hitler nu reacţionă, cel puţin pentru moment. El a rămas convins, spune Jodl, că navele aliate nu puteau avea altă destinaţie decît Egiptul. Montgomery avea prea mare nevoie de întăriri, de muniţii, de material şi de trupe, pentru a da „lovitura de graţie“ lui Rommel şi lui „Afrika Korps“.

Jodl era gata să-şi înceapă raportul, cînd, brusc, Hitler îl întrerupse :

— Trimiteţi imediat un ordin lui Rintelen, la Roma ! ţipă el. De transmis imediat la *Comando Supremo* [31]. Este cererea mea personală !... Toate măsurile de apărare locală trebuie luate, chiar din acest moment, la Tripoli şi la Benghazi ! Inclusiv ridicarea de baricade ! [32].

În acest moment, amiralul Theodor Kranke luă cuvîntul pentru a spune că, după ultimele informaţii, ofensiva aliaţilor, dacă s-ar produce, putea să aibă alte obiective. Şi amiralul indică cele două puncte unde, după Marină,

---

[31] *Comando Supremo* — Înaltul comandament militar italian (mareşalul Ugo Cavallero).

[32] În cursul aceleiaşi sîmbete 7, generalul de infanterie Enno von Rintelen, detaşat de OKW pe lîngă Înaltul comandament italian, se anunţă în două rînduri, din ordinul lui Hitler, la Mussolini. În ciuda tuturor, Ducele se încăpăţînă pînă la capăt „a prezice lui Rintelen că va avea loc o debarcare în Africa de Nord“.

era de temut un atac în următoarele douăzeci şi patru de ore : Sicilia şi Tunisia.

Această ipoteză, urmă Kranke se baza pe observaţii capitale şi indicii în afară de orice discuţie : înaintarea şi orarul navelor aliate...

Taciturn şi gînditor pentru o clipă, Hitler respinse cu hotărîre argumentele lui Kranke, pe ultimul cel puţin. După el, o debarcare în Tunisia ca şi pe coastele Algeriei nu avea nici cea mai mică şansă de a se produce.

— Ar fi, a spus el, o mare prostie din partea Aliaţilor. În acest caz ni i-ar arunca, definitiv, în braţe pe francezi.

Şi Hitler proclamă :

— Este o greşeală fatală, Kranke, pe care Churchill nu o va comite.

Jodl era şi el de această părere. În schimb, perspectiva unei invazii în Sicilia reţinu un moment atenţia lui Hitler şi foarte probabil îl tulbură.

Dacă anglo-americanii reuşeau să pună piciorul într-una din marile insule italiene, în Sardinia sau pe coastele siciliene, nimic nu ar fi putut să amîne atacul asupra restului Italiei. Aceasta ar însemna deschiderea unui nou front, în cîteva săptămîni sau în cîteva luni.

— Da, într-adevăr, un plan îndrăzneţ, spuse Hitler, lăsîndu-se pradă unei reverii sumbre şi grandilocvente.

Şi adăugă :

— Dacă aceasta s-ar realiza, ar fi o lovitură mortală pentru Duce şi sfîrşitul Italiei...

Discuţia mai continuă un moment, fără ca situaţia să fi devenit mult mai clară. Reuniunea dura de o oră, cînd Hitler încetă să măsoare vagonul de-a lungul şi de-a latul, ceea ce însemna că reuniunea se terminase.

Chiar la sfîrşit, după notele lui Jodl, în momentul cînd Hitler se despărţea de ofiţerii lui, intră un aghiotant şi predă o comunicare, care tocmai fusese descifrată. Telegrama, destul de lungă, conţinea informaţii precise relativ la flota de război din Mediterană, descriind minuţios şi în detaliu toate mişcările, viteza şi înaintarea navelor engleze, în drumul lor spre est, de la trecerea prin Gibraltar.

Nu ar fi fost decît un raport în plus, dacă itinerarul urmat de convoaiele aliate n-ar fi dezvăluit un fapt ciudat.

Periculoasa traversare a strîmtorii Sicilei nu putea

fi încercată de navele engleze decît sub protecţia propice şi favorabilă a nopţii. Pînă atunci nici un convoi aliat ce se îndrepta spre Malta nu se abătuse de la această regulă.

Or, de această dată, nu mai era aşa. După calculele savante ale experţilor navali şi indicii privind orarul şi viteza flotei anglo-saxone, aceasta se pregătea să înfrunte avioanele şi submarinele Axei, în plină zi, la 8 noiembrie.

— Stupid ! Absolut imposibil ! interveni, cu vivacitate, amiralul Kranke.

În aceste condiţii, devenea evident că armada aliată se va opri mai înainte. Unde ? În Tunisia ? Pe coastele Siciliei ? Era acesta noul front ? Invadarea fortăreţei Europa, periculos de expusă, incredibil de puţin apărată şi vulnerabilă ? Nimeni, nici chiar Adolf Hitler nu era în stare să o prezică.

De fapt, totul se petrecea ca şi cum cuceririle Germaniei şi ale devotaţilor ei, ca şi cum Marele Reich însuşi nu înfrunta nici cel mai mic risc. În anturajul lui Hitler informaţiile şi o întreagă serie de avertismente, totuşi precise şi perspicace, fură considerate, după părerea generală, „încă foarte vagi". Hitler nu considera situaţia ca „foarte serioasă".

Şi, în timp ce în trenul său blindat, confortabil şi bine apărat, Hitler îşi continua netulburat drumul spre o îndepărtată berărie din Bavaria şi spre Berchtesgaden, unde îl aşteptau Eva Braun şi cîinele Biondi, primele bastimente aliate de invazie luau discret poziţie în întuneric în faţa plajelor Africii.

În largul Algerului, submarinul jalon „P-48" era gata să ghideze spre uscat unităţile de asalt, în timp ce, la 200 mile mai la Vest, în faţa sectorului de atac Oran, alte două submarine britanice, „P-54" şi „Ursula", se pregăteau să facă acelaşi lucru.

Cu prudenţă, în noaptea profundă, ele recunoscuseră zonele de ancorare pentru marile transporturi, cînd acestea vor lăsa la apă ambarcaţiunile încărcate cu trupe şi material de debarcare. Mai tîrziu, vor servi de balize pentru a dirija în întuneric flotilele de şalande pînă la sectoarele lor de atac, mai tîrziu — adică în minutele care vor preceda imediat ora H.

Şi aceasta, în Algeria, era fixată la ora O, în ziua de 8 noiembrie.

6

Dramă la Gibraltar

La Gibraltar, în adîncul unui adăpost insalubru al Fortăreţei, sub lumina neîntreruptă a lămpilor electrice, se desfăşura o dramă.

Nici un nasture nu lipsea uniformei de luptă a lui Eisenhower. Cele trei stele de general al armatei Statelor Unite străluceau pe umeri, iar cravata de culoare deschisă contrasta cu pînza kaki închis a cămăşii şi uniformei. Într-un colţ al camerei boltite şi insonorizate, în picioare, imens, trufaş, cu barba nerasă, hainele civile mototolite, stătea Giraud. Cei doi reprezentau, într-adevăr, Lumea Nouă şi Lumea Veche, faţă în faţă. Şi cu cît treceau orele, cu atît se micşorau, în mod tragic, şansele pe care le aveau cei doi bărbaţi de a se înţelege.

Încăpăţînat, cu un ton uşor tăios, Giraud îşi prezenta punctul de vedere, absolut ireconciliabil cu toate planurile minuţioase şi ordinele date enormei maşini de război, gata să pornească spre obiectivele sale.

— A debarca în Africa ? A pune mîna pe Algeria şi pe Maroc ? spunea Giraud. A cuceri mii de kilometri de coastă, porturi, aerodromuri ? Nimic altceva decît o costisitoare şi inutilă lovitură de sabie în apă... dacă nu se întreprinde, în scurt timp, adică chiar în acest moment, o acţiune în Franţa, pe coastele Mediteranei încă libere de nazişti.

Şi generalul francez adăugă :

— Cucerirea Algerului va aduce inevitabil tancurile Wehrmachtului şi SS-ul la Marsilia şi la Toulon !

Dar, mai presus de orice, cele mai mari şi mai legitime ambiţii ale lui Giraud erau înşelate într-un punct capital.

— Roosevelt m-a minţit, aruncă el sec. Preşedintele vostru nu şi-a respectat nici una dintre promisiuni...

Fascinat, căpitanul Harry Butcher, din statul major personal al lui Eisenhower, privea cu uimire şi admiraţie pe „slabul şi bătrînul om cu mustăţi lungi, care amintea de veteranii din 1914", plin de furie şi de sfidare, „revenit din fundul secolelor ca o fantomă".

Ike se simţea mai puţin scandalizat decît obosit şi profund nenorocit. Deveni palid şi se lăsă în fundul fotoliului ; nevrita de la umăr îl făcea să sufere cumplit.

Mulțimea de riduri de pe obraji săpau mai adînc trăsăturile sale alterate de oboseală și grijă. Nu putea să-și ia gîndul de la colosala partidă ce se juca în Mediterană și în Atlantic. Surîsul său, deschis și comunicativ, dispăruse. Descurajat, Eisenhower își șterse fruntea udă de sudoare. Toate sforțările de conciliere și persuasiune pe care le cheltuise ore în șir se dovedeau dezastruos de zadarnice.

Sprijinit de bastonul său greu cu capul de fier, Giraud nu dezarma. Cu o expresie încăpățînată, bătrînul francez relua șirul obiecțiilor și deziluziilor sale, amărăciunea și umilința pe care le găsise la capătul lungii și epuizantei sale călătorii.

După Giraud, comandamentul general al operațiunii „Torța", conducerea supremă a armatelor aliate îi revenea, într-un fel, de drept. Altfel, de ce fusese căutat în Franța ? Pentru ce i se ceruse să se alăture aliaților care invadau Africa, teritorii ale imperiului francez, pe care îl va face să reia armele contra Germaniei, alături de Statele Unite și Anglia ? Giraud nu îndrăzni să spună : de ce, în acest caz, nu se făcuse apel la de Gaulle ? Dar Eisenhower îl înțelegea.

— Numai pentru a juca rolul unui bătrîn neputincios ? întrebă Giraud.

Evadînd din Germania hitleristă, nu avusese decît o singură idee : a relua lupta contra lui Hitler, abandonată în 1940. Și pentru aceasta el riscase totul, sacrificase totul : își jucase, la întîmplare, fericirea și reputația ; părăsise Franța pentru a se alătura aliaților, călcase cuvîntul pe care îl dase mareșalului Pétain, lăsase expusă represaliilor naziștilor familia sa, rămasă în Franța. În prezent ce era el altceva decît un bătrîn general francez, solitar, înșelat și umilit ?

Mai puțin pentru interlocutorul său, cît pentru el însuși, Giraud reîncepu :

— Ce se va gîndi despre mine în Franța ? Cum mă va judeca poporul francez ?

Ike, epuizat de discuție, ezită să-i spună lui Giraud că în timpul captivității roata istoriei continuase să se învîrtească, fără el. Din ziua aceea din 1940, cînd trebuise să se predea naziștilor, se scurseseră doi ani, în care armele, tehnica statelor majore făcuseră un prodigios salt înainte. În timp ce Giraud se plictisea într-o fortăreață germană, conducerea strategică a aliaților edificase planuri, instalase șefi, lansase directive. Și, în același timp,

material modern, tancuri, avioane, tunuri ieşeau din uzine ; arsenalele puneau la punct tot felul de maşini noi de care, cu siguranţă, Giraud nu avea nici cea mai mică idee. Eisenhower nu vru să spună, de asemenea, că, oricît de prestigios ar fi, Giraud nu era, la urma urmei, decît reprezentantul unei armate învinse. Dar aceasta era realitatea, şi el nu putea face nimic.

Cu capul descoperit şi strîns în uniforma sa bleumarin, amiralul Andrew B. Cunningham năvăli în cameră, agitînd un teanc de telegrame.

De la prima aruncătură de ochi, Cunningham înţelese că „între francez şi american nu se schimbase nimic ; totul se găsea în acelaşi punct".

Îi trimise totuşi lui Eisenhower un surîs larg. Nici Ike, nici el nu avusese inima să dea ordin flotei de asalt care se învîrtea în cerc în Atlantic să se întoarcă. Contrar tuturor aşteptărilor, condiţiile meteorologice pe coasta Marocului evoluau acum favorabil, lăsînd să se prevadă debarcări mult mai puţin catastrofale. Diviziile lui Patton trebuiau să se pregătească acum a lua poziţie în faţa plajelor lor de asalt.

Cum Clark intrase şi el, Eisenhower se mulţumi să-i arunce, ca şi lui Cunningham, priviri desperate. Noii veniţi îşi dădură seama în ce grad aerul camerei era încărcat de electricitate.

— Domnule general, spuse atunci Ike, ridicîndu-se şi mergînd drept spre Giraud, doresc să cruţ viaţa soldaţilor ţării mele şi ai ţării voastre. Şi aceasta în orele următoare... Ne-am gîndit, credem mereu că puteţi să ne daţi acest ajutor, indiferent de decepţia profundă pe care o încercaţi...

Giraud urmărise cu atenţie traducerea interpretului, colonelul Julius Holmes, şi clătină din cap, continuînd să păstreze o tăcere totală, masîndu-şi obrajii, acoperiţi de o barbă neagră şi săpaţi de oboseala călătoriei şi de insomnie.

La un moment dat, se rostogoli pe podea o monedă. Clark o ridică şi, sperînd să destindă atmosfera, americanul o puse sub ochii generalului francez. Era, explică el lui Giraud, tot ce-i mai rămăsese, zece dolari de aur din banii pierduţi în Mediterană, cu ocazia raidului său tragicomic la Cherchell, cîteva săptămîni înainte. Dar, singur dintre toţi asistenţii, francezul rămase încruntat.

Eisenhower declară atunci, foarte calm că conferința se sfîrșise și că se vor reîntîlni, cu toții, după masă.

Giraud, suferind în mod vizibil din cauza hainelor sale civile, în mijlocul celorlalți ofițeri aliați, îmbrăcă un pardesiu gri, luă pălăria neagră și inseparabilul său baston și porni prin labirintul de galerii subterane spre reședința guvernatorului Mason MacFarlane, cu care urma să ia masa.

Cînd se închise ușa după Giraud, Eisenhower strivi țigara mîrîind. Se rezemă de perete, roșu de mînie și de plictiseală.

— Să mă bată Dumnezeu, spuse pe un ton aspru, iată că aceasta devine întoarcerea din insula Elba... [33]

Dar, din colțul său, amiralul Cunningham îi zise rîzînd :

— Nu face această mutră, David ! A trecut Rubiconul [34]. Acum va face ceea ce îi vom spune noi să facă. Trebuie ! Giraud s-a angajat prea mult pentru a da înapoi.

Nu era și părerea lui Eisenhower :

— Nu. Este capabil să ne lase în mijlocul bălții.

— Dar, pe toți dracii, dacă noi sîntem acolo, bătrînul francez este și el, replică Clark.

Eisenhower nu era încă convins.

— Wayne, reîncepu el cu o voce lugubră, am mizat totul pe acest om. Dacă Giraud nu ni se alătură, tot planul nostru de atac se prăbușește.

Amiralul Cunningham se arătă mai realist și „fatalist". Pentru comandantul marinei în operațiunea „Torța" sute de nave de război și zeci de mii de oameni mergeau în acest moment spre coastele Africii, gata să execute ordinele primite și să deschidă focul, unde și cînd se va dovedi necesar. Nimic nu-i mai putea opri.

— MacFarlane îl va lămuri, zise flegmatic Andrew Cunningham, umplîndu-și pipa. El și Giraud sînt vechi complici ! Mason era cu Gort în Franța în 1940, în Flandra...

*

Amiralul Cunningham nu s-a înșelat. La masa guvernatorului MacFarlane conversația se învîrti, în special, în jurul luptelor din 1940, cînd Anglia și Franța luptaseră

[33] Aluzie la întoarcerea lui Napoleon Bonaparte. — *Nota trad.*

[34] Evocarea momentului cînd Cezar, în fața rîului Rubicon, a luat o hotărîre capitală, irevocabilă. — *Nota red.*

pentru ultima dată alături. După anumiți martori, cina a fost obișnuită și atmosfera era în tot timpul mesei cordială și destinsă. Totuși, asupra unui punct, amiralul britanic se înșelase profund : hotărîrea lui Giraud nu slăbea deloc.

Ieșind de la Governement House, Giraud era însoțit numai de aghiotantul său, căpitanul André Beaufre. Cei doi luară din nou drumul Postului de comandă al lui Eisenhower, în subteranele Cartierului general, care vibrau de o activitate frenetică.

În biroul comandantului șef, presărat cu mucuri de țigări, Ike și amiralul Cunningham examinau, încă o dată, buletinele meteo care soseau regulat la Marele Cartier General. De cîteva ore, curgeau, de asemenea, telegramele neliniștite ale lui Robert Murphy, din Alger, cerînd cu insistență venirea lui Giraud în Africa. Cu toate că ventilatoarele funcționau fără întrerupere, un fum dens umplea camera și aerul ar fi putut fi tăiat cu cuțitul.

Pahare și sticle erau împrăștiate pe scaune și mobile. Într-o cameră alăturată aparatele de transmisie încercau să intre în contact cu flota de invazie, și sacii de dormit ai lui Eisenhower și Clark fuseseră transportați acolo, cu scopul „de a primi mesajele radio pe măsură ce vor sosi, în cursul nopții". Or, acestea începeau să se succeadă într-o cadență vertiginoasă.

Aghiotantul comandantului șef, căpitanul Butcher, umpluse paharele francezilor. Dar Ike își dădu repede seama că poziția lui Giraud nu se schimbase deloc, cu tot dineul de la MacFarlane.

Dealtfel, de la Gibraltar se telegrafiase la Washington : *„Giraud refuză să vorbească la radio înainte de a fi pus piciorul pe pămîntul Africii, și vrea să fie comandant suprem, complet independent. Nu va pleca înainte de a fi primit conducerea...*

Eisenhower dădea dracului Africa, pe Hitler, pe francezi, Statul-major de la Washington și pe Robert Murphy, care îl băgase în această încurcătură. La capătul argumentelor, comandantul șef propuse lui Giraud să-i dea, în numele Aliaților, guvernămîntul Africii de Nord, imediat ce va fi cucerită, finanțe, o puternică armată echipată cu mijloace moderne...

Dar francezul, încăpățînat și intratabil, rămase surd la ofertă. Rostind în șapte limbi cuvîntul „prestigiu", Giraud refuză, raportează Butcher.

Atunci, descurajat, copleşit, cu ochii roşii şi devenit treptat afon, Ike făcu semn lui Clark să-l schimbe. Acesta făcea naveta dintr-un birou în altul, pentru a controla mesajele în curs de descifrare. El se înfipse în faţa bătrînului domn care stătea pe scaun drept ca o lumînare.

Energicul general american nu cruţă cuvintele. El rugă pe colonelul Holmes să-i spună lui Giraud pe franţuzeşte :

— Onorabilul general trebuie să ştie, odată pentru totdeauna, că momentul în care poate fi util americanilor, contribuind la gloria care a fost cea a Franţei, este acesta... Mîine, la aceeaşi oră, nu vom mai avea nevoie de el.

Era foarte aproape de ceea ce nu îndrăznise să spună cu voce tare blîndul şi ponderatul Eisenhower, după începutul „decepţionantelor sale convorbiri" cu generalul francez. Deşi colonelul Julius Holmes făcuse serioase corecturi traducerii cuvintelor lui Clark, Giraud se ridică şocat.

Profund jignit şi indignat, răspunse cît de liniştit putu, dar cu vocea tremurîndă :

— În acest caz, nu-mi mai rămîne decît să plec.

Clark privi năuc la bătrînul general şi cea mai completă stupefacţie se zugrăvi pe figura sa.

— Şi unde vreţi să mergeţi ? întrebă adjunctul lui Eisenhower.

Demn şi neînduplecat, Giraud replică mai întîi :

— Dar... în Spania, d-le general, cu ofiţerii care m-au însoţit...

Apoi rectifică :

— După tot ce s-a întîmplat, mă întorc în Franţa.

Clark avea atunci mintea prea încordată pentru a gusta umorul tragic al acestor cuvinte. El întrebă simplu :

— În Franţa ? Cu ce mijloace ?

— Dar, replică Giraud, aţîţat, pe acelaşi drum pe care am venit...

Înainte ca Dwight Eisenhower să intervină, impetuosul său adjunct aruncase deja :

— Oh, nu ! În mod sigur, nu ! Nu s-a prevăzut decît venirea !

Era atunci în jur de 23,30. În mai puţin de 40 de minute, ora H va suna în Africa, la Oran, la Alger şi apoi la Casablanca. Obositoarea dezbatere, care dura de peste

opt ore, nu ajunsese încă la nici o soluţie şi acum cuvîntul avea să fie dat tunurilor.

Toate calculele şi combinaţiile construite cu greu, de luni întregi, se surpau. Noaptea din Gibraltar se pregătea să devină una dintre cele mai dezamăgitoare şi mai amare, din tot războiul, în orice caz nici unul dintre actorii care participaseră nu avea să o uite.

Generalul Giraud îşi menţinea aspectul energic şi hotărît, dar şi el era epuizat de orele de zadarnice şi sterile discuţii. Împreună cu căpitanul Beaufre, îşi luă rămas bun de la Eisenhower.

În timp ce părăsea biroul cu aghiotantul său, Giraud nu auzi sau nu înţelese fraza pe care o şopti printre dinţi Mark Wayne Clark :

— Bătrîne gentilom, îţi dai seama acum că ai rămas cu fundul în zăpadă ?

În cursul orelor următoare explodă o ştire care avu efectul unei bombe în camerele înguste şi în Statul-major deja obosit şi supraîncordat al Marelui Cartier General de la Gibraltar, unde începeau să se adune primele informaţii asupra debarcărilor.

Clark era prea năucit pentru a pronunţa „cea mai mică silabă". El întinse lui Eisenhower telegrama ale cărei cinci cuvinte aveau să răstoarne, de sus şi pînă jos, toate pronosticurile şi planurile Statului-major militar şi politic al invaziei.

Dwight Eisenhower descifră textul şi citi rar :

— Amiralul Darlan este la Alger !

7

În ajun

Pe un pat al spitalului militar din Alger, un bărbat de 28 de ani respira slab. Cu toate că starea lui rămînea serioasă, orice pericol de moarte părea înlăturat. Şi totuşi, coşciugul fusese comandat şi ceremonia funerară pregătită pentru ziua precedentă, vineri. Un avion special pornit în grabă din Vichy îl depusese pe tatăl său pe aerodromul de la Casa albă. În această seară, sîmbătă 7 noiembrie, Alain Darlan, unicul fiu al amiralului flotei

franceze, ieșise din comă ; dar erau numeroase prezumții că bolnavul — victimă a unui fulgerător atac de poliomielită, avea să rămînă tot restul vieții paralizat de ambele picioare.

Cînd a aterizat la Alger, cu 48 de ore înainte, amiralul Darlan nu mai spera să-și revadă fiul în viață. La mijlocul săptămînii, o complicație cardio-pulmonară agravase și mai mult starea disperată a bolnavului. Dar cu toate că fusese multe ore inconștient, medicii care se schimbau lîngă patul lui excludeau acum posibilitatea unui sfîrșit fatal. Cu tot acest diagnostic optimist, amiralul hotărî să-și prelungească ședereа în Africa. Îi telegrafie lui Laval că avionul împrumutat de președintele Consiliului va fi înapoi împreună cu el la Vichy în ziua „de 10 cel mai tîrziu“ [35].

În Alger foarte puțină lume bănuia prezența lui Darlan. Dar chiar dacă faptul ar fi fost divulgat, el n-ar fi fost, probabil, suficient pentru a-i distrage pe algerieni de la evenimentul care, în acest sfîrșit de săptămînă din noiembrie, alimenta cea mai mare parte din conversațiile orașului : neîntrerupta defilare a bastimentelor de război aliate, care de ieri se aflau în largul coastelor Africii.

În cartierul Bab-el-Oued, care domina marea, Marc Plasaules, un francez din Algeria, se găsea instalat în primele rînduri pentru a vedea trecînd convoaiele. Pentru Anne-Marie Le Nouy și tînărul ei fiu Claude, din balconul de la etajul IV al unui imobil din avenue Bouzaréah, impozanta forță navală, deși „la o distanță respectuoasă de coastă“, nu putea să împiedice „ceva, nu se știa ce, să plutească în aer“. Dimpotrivă, Pierre Rigal, un băiat de 18 ani care locuia cu părinții, își amintește că această

[35] Înaintea plecării din Franța, amiralul Darlan organizase în cele mai mici detalii ceremonialul înmormîntării fiului său, așa cum mărturisesc notele personale, manuscrise. O capelă mortuară fusese pregătită la spitalul „Maillot“ din Alger pînă la transportarea corpului în Franța. Sicriul trebuia să fie urcat pe pachebotul „El-Biar“, care părăsea Algerul la 7 noiembrie orele 17. Sosirea la Marsilia era prevăzută pentru 9, la ora 7 dimineața. De acolo, un tren special la care se va atașa vagonul mortuar trebuia să plece la ora 9 și să ajungă în seara aceleiași zile la Narac, lîngă Agen, unde cavoul familiei Darlan fusese deschis pentru funeralii.

Dar Alain Darlan, socotit de medici pierdut în noaptea de 3 spre 4 noiembrie 1942, avea să scape de moarte. Locuiește acum la Toulon, dar a rămas paralizat și conduce un reputat birou de traduceri tehnice.

zi de sîmbătă era „calmă, o zi ca toate zilele". Este adevărat că Pierre era preocupat de viitoarele examene și pregătea „pentru luni o temă strașnică de matematică". Trecerea convoaielor aliate nu-l preocupa.

La fel gîndea și Frédéric-Jacques Temple, unul dintre fiii noului prefect al Algerului. Totuși, înainte de a părăsi Franța, tatăl lui avusese o întrevedere particulară cu Șeful statului. Prefectul era sigur că „acolo avea să se întîmple ceva important" ; mareșalul Pétain nu i-o ascunsese. Dar tînărul F. J. Temple, de 21 ani, student la facultatea din Alger, nu credea că evenimentele așteptate aveau să se producă înainte de cîteva luni. Petrecea multe ore parcurgînd orașul necunoscut, descoperind colțurile cele mai misterioase ale cartierului Kasbah, bînd ceai în cafenelele arabe sau ducîndu-se la hammam [36]. În seara aceea, Temple se pregătea să meargă la o reuniune, în tovărășia scriitorului Max-Pol Fouchet ; aveau să mai fie prezenți eminentul islamist Emil Dermenghem, un critic, Henri Hell, cîntăreața Agnès Capri și „o bună parte din elita intelectuală a Algerului". Va fi, cu siguranță, o seară foarte reușită.

Atmosfera era cu totul diferită la spitalul militar „Maillot", lîngă camera în care zăcea Alain Darlan. Infirmierele de gardă asistau, de departe, la conciliabule pe coridoare — se recunoștea silueta solidă a Amiralului Flotei, trăgînd din pipă. Cîteodată, izbucneau voci mai puternice ; așa s-a întîmplat cînd un ofițer important din Înaltul comandament francez, sosit în grabă de la Vichy, căutase să-l pună în gardă pe Darlan în legătură cu „evenimente iminente în Africa" ; el a fost serios bruftuluit de amiral, roșu de mînie.

Medicul Marinei, F. Le Chuiton, care, împreună cu medicul Armatei, generalul Gauthier, nu părăsea, practic, patul lui Alain Darlan, auzise totuși ceva din exterior.

— Părerea dominantă, atît în anturajul imediat al amiralului cît și în celelalte cercuri militare din Alger, spune el astăzi, era că Marea Armadă anglo-saxonă care trecuse Gibraltarul se îndrepta în prezent spre coastele Cyrenaicei.

În cercurile militare și statele majore franceze, ofițerii bine plasați făceau pariuri asupra destinației flotei anglo-americane, și speculațiile erau aprinse.

La baza aeriană La Sénia, lîngă Oran, pilotul Paul Engler, comandantul grupului de vînătoare 3/3, care avea

[36] *Hammam* — baie (arab.). — *Nota trad.*

să fie ucis a doua zi, opta pentru coastele Tripolitaniei, dar adjunctul lui, căpitanul Fauconnier, înclina pentru Egipt şi Alexandria. La Alger, în anturajul generalului Louis Koeltz, comandantul corpului 19 de armată francez, se mai ezita între Sicilia, Malta şi Corsica, dar anumiţi ofiţeri ai Amiralităţii atrăgeau atenţia colegilor că drumul urmat de navele aliate părea „să treacă prea la nord", pentru ca Malta să fie într-adevăr ţinta fixată.

În general, numărul neobişnuit al şirurilor de nave aliate era interpretat ca „voinţa disperată a englezilor de a forţa cu orice preţ trecerea" peste apele ucigătoare ale strîmtorii Siciliei. Hidroavioane ale unui grup de recunoaştere francez, decolate din zona Oranului, semnalaseră prezenţa maşinilor de debarcare şi a numeroase trupe la bord, dar această informaţie întărea mai curînd ipoteza unui atac amfibiu pe coastele Libiei, pentru a da ultima lovitură armatelor lui Rommel, în deşert.

Un „Bloch 175", plecat de la La Sénia în după-amiază de vineri 6, pentru o misiune de recunoaştere în direcţia armadei, nu se întorsese la bază. Nu avea să mai revină niciodată. Dar în afară de o mînă de oameni care cunoşteau secretul, foarte puţini se gîndeau la coastele franceze ale Africii de Nord ca posibilă ţintă a convoaielor aliate. Aproape toţi ofiţerii care nu erau de serviciu în noaptea de 7 spre 8 erau mai preocupaţi de felul în care îşi vor petrece week-end-ul, în familie sau într-una din marile aglomeraţii de pe coastă. Ca la orice sfîrşit de săptămînă, la Alger se acordaseră multe permisii. Unii soldaţi din garnizoană, care îşi vor petrece seara la cinema, se gîndeau să vadă un film despre campionul de box Marcel Cerdan, iar admiratorii stelei franceze Danielle Darrieux aveau de ales între „Bătăi de inimă" şi „Katia", ultimele ei succese.

În sferele înalte ale marinei din Alger începea să se arate mai multă nelinişte. Mersul convoaielor de război aliate după Gibraltar fusese urmărit cu atenţie de Statul-major naval din Africa. În cursul celor două zile precedente, navele nu se îndepărtaseră, ca să spunem aşa, de coastele Spaniei, dar în această dimineaţă de sîmbătă, coloanele de nave, curbîndu-şi brusc itinerariul, se apropiaseră în mod alarmant de coastele Algeriei, la mai puţin de 70 de mile.

Printre unităţile flotei anglo-saxone, aproape 75 de mari transporturi de trupe şi cargouri încărcate cu soldaţi fu-

seseră numărate de posturile de observație navale franceze. Aplicarea consemnelor de siguranță se făcuse imediat și oarecum automat : ca întotdeauna imediat ce se semnalau convoaie de război în largul Africii, alarma fusese declanșată pe toată coasta, nici mai mult nici mai puțin decît pentru precedentele treceri de convoaie aliate spre Malta sau Egipt. La Alger cîteva unități supravegheau cheurile, iar detașamente de marinari și soldați și-au ocupat posturile de pază pe crestele care domină orașul și golful.

La Cartierul general naval, în spatele palmierilor și frunzișului înalt al impozantului hotel „Saint-Georges", pe înălțimile Algerului, un om nu se putea împiedica a fi neliniștit și tulburat.

Vice-amiralul Jacques Moreau tocmai se întorsese în mod precipitat din Tunisia, întrerupînd brusc o călătorie de inspecție pe care o începuse cu două zile înainte. El luase în primire, numai de trei săptămîni, comanda forțelor maritime franceze din întreaga Africă de Nord. Moreau se temea de ceva — n-ar fi știut să spună de ce. Amiralul ezita să-și formuleze precis temerile. Dacă, pînă la urmă, destinația flotei aliate avea să fie Algeria sau Tunisia ?

De cînd convoaiele engleze înaintau în Mediterană, instinctul îi striga lui Moreau că de această dată nu va mai fi vorba de Malta sau de Libia.

După ce aruncă o ultimă privire rapoartelor și telegramelor îngrămădite pe biroul său, Moreau se ridică brusc și ieși din birou. În coridor, amiralul făcu semn unui aghiotant. Ofițerul fu surprins de expresia întunecată și îngrijată a șefului său.

— Mașina, repede ! strigă Moreau, coborînd scările în fugă.

În același moment, într-o vilă din cartierul rezidențial El-Biar, Amiralul flotei, François Darlan, și soția sa examinau mijlocul de a-l duce pe fiul lor la Paris, profitînd de ameliorarea survenită în starea bolnavului în ultimele ore. Berthe Darlan, o britanică, era descendenta celebrului amiral George Brydges Rodney, erou al războaielor din America.

— Astfel, conchise Darlan, Alain va fi spitalizat la „Pasteur"... Ei sînt foarte bine echipați pentru acest gen de boală. Lapierre se va ocupa de tot.

Şi amiralul expuse soţiei ceea ce generalul medic Armand Lapierre, de la amiralitatea din Vichy prevăzuse într-adevăr : un hidroavion va transporta bolnavul de la Alger pînă la Marsilia, apoi trenul special afectat pentru deplasările Amiralului flotei va fi însărcinat să-l ducă pe Alain la Paris. Darlan se va înapoia direct la Vichy, în timp ce Berthe îşi va însoţi fiul în capitala ocupată.

Un pas făcu să scîrţîie pietrişul grădinii, şi Darlan, ridicînd ochii, îl recunoscu pe viceamiralul Moreau. Acesta intră în salon şi veni drept la şeful său, cu faţa mereu preocupată.

— Tot acel afurisit de convoi te supără ? întrebă Darlan, rîzînd. (Apoi se întunecă deodată.) Sînteţi deci toţi la fel ? spuse el. Trebuie să vă pierdeţi timpul cu închipuiri... În timp ce eu, auzi, reluă cu repeziciune amiralul aruncînd subalternului său o privire lipsită de bunăvoinţă, eu am certitudini... Înţelegi ? Asupra acestei chestiuni sînt perfect liniştit. Americanii m-au liniştit pe deplin.

Şi cum Moreau nu mişca încă, Darlan scoase pipa, o umplu în tăcere, apoi adăugă :

— Niciodată, înţelegi, niciodată nu vor risca să pună piciorul aici fără ca noi, francezii, să le-o fi cerut...

Văzu, totuşi, că interlocutorul nu era deplin convins, aşa că, punîndu-i prietenește o mînă pe umăr, îi spuse :

— Ei, bătrîne Jacques, este clar ?

— Foarte clar, trebui să convină Moreau în silă. Numai că aceasta a fost luna trecută, nu astăzi... Şi astăzi ei ne trec pe sub nas cea mai frumoasă flotă de război ce s-a arătat vreodată pe aceste meleaguri. Şi pe urmă, nu este totul, urmă comandantul-şef naval în Africa.

Moreau scoase din buzunar o hîrtie şi i-o întinse lui lui Darlan.

— Această informaţie ne-a fost comunicată azi dimineaţă, spuse el. Un agent sigur din Lisabona ne avertizează că se pregăteşte o mare lovitură contra unui teritoriu francez. În seara aceasta sau mîine.

Darlan se încovoie, în timp ce Moreau enunţa cu gravitate :

— În Corsica, deşi obiectivul, la drept vorbind, pare destul de mediocru...

Vocea aspră a lui Moreau se ridică. El termină aproape cu indiferenţă.

— Sau, mai sigur, în Algeria şi Tunisia.

Pentru prima oară după 24 de ore, Darlan păru impresionat. Învîrtind hîrtia între degete, rămase un lung moment tăcut, apoi articulă gînditor, trăgînd din pipă :

— Nu e posibil ; nu este ce mi-a spus Murphy... Nu este deloc asta, deloc...

Şi cum Moreau tăcea, amiralul i se adresă cu furie :

— Şi atunci ? La urma urmei, ai ordine, nu ? Şi de asemenea, mijloacele de a le executa ?

Înaintea viceamiralului Moreau, alt ofiţer superior din Marele Stat-major francez încercase, şi el, să-l avertizeze pe Darlan. Generalul de aviaţie Jean Bergeret tocmai ateriza în acel moment pe aerodromul Sidi-Ahmed, aproape de Bizerta, şi de 24 de ore încerca să împace exigenţele conştiinţei sale cu sentimentele care îl agitau. Ura din tot sufletul pe germani, şi din informaţiile Biroului 2 de la Vichy, Bergeret ştia că americanii vor fi peste două zile în Africa de Nord. Dar, soldat călit şi disciplinat, rămînea înainte de toate loial şi credincios mareşalului Pétain. Bergeret ştia cu certitudine că navele armadei aliate nu se îndreptau spre Malta, totuşi părăsise Vichy-ul în ultimul moment, invocînd bătălia care se va da, cu furie, la intrarea canalului Siciliei. Şi era un spectacol, spunea el, de la care ţinea „cu orice preţ să nu lipsească".

În ajun, sosind în Africa, Bergeret se repezise la spitalul din Alger pentru a-l pune la curent pe Darlan. Amiralul ieşea din camera în care fiului său i se acordaseră ultimele îngrijiri religioase. Dar Darlan nu voise să audă nimic.

— Vrei să fii mai şiret ca ceilalţi, hai ? răspunsese el cu brutalitate.

Cum Bergeret insista, amiralul îi tăie scurt vorba :

— Informaţiile dumitale nu stau în picioare ! Cunosc mai bine ca dumneata destinaţia convoaielor aliate : Malta şi Tripolitania ! Aşa că nu mă mai bate la cap cu fleacurile astea !

Nimic nu-l putuse face să cedeze. (De fapt, Darlan nu putea admite că informaţiile ultraconfidenţiale pe care le deţinea personal din cercurile americane acreditate pe lîngă guvernul din Vichy ar putea fi false.)

Furios şi exasperat, nu-şi mai stăpînise mînia.

— Vrei să mergi să-i vezi pe americani trecînd la Capul Bon ? aruncă el acru lui Bergeret. Ei bine ! pentru numele lui Dumnezeu, du-te ! Nimeni nu te reţine !

Şi Darlan întoarse spatele generalului încremenit.

La Statul-major din Oran, în Postul de comandă săpat deasupra portului, în stîncile abrupte și ciuruite de imense cazemate și tunele contraamiralul André Rioult se găsea cam în aceeași situație ca Moreau la Alger. Rioult nu era în acest post decît de puțină vreme. Printr-o ciudată coincidență, tot Înaltul comandament naval francez de la Casablanca, Alger și Oran fusese schimbat în cursul ultimelor săptămîni. Astfel, pentru moment contraamiralul Rioult se bizuia în întregime pe adjuncții lui experimentați, și în special pe foarte capabilul și activul său șef de Stat-major, căpitanul de vas Alphonse Sol.

Către orele 11 din această dimineață, pe un soare radios, trei bastimente de război intraseră în rada portului Oran. Pe puntea torpilorului său, căpitanul de fregată Adrien de Féraudy era grăbit să se vadă pe uscat. Misiunea lui „Tramontane", navă de comandament a diviziei 7 de torpiloare, era terminată ; cele două submarine, „Fresnel" și „Actéon", pe care torpilorul le escortase din Maroc, intraseră în baza lor din fundul portului. Conform ordinelor, în zilele următoare submarinele trebuiau să se întoarcă în Franța.

După ce „Tramontane" fu amarată cu pupa la cheu, la adăpostul digului Oranului, lung de peste 2 km, comandantul de Féraudy și secundul său, locotenentul de vas Charles de Marcillac, au sărit pe pămînt, grăbindu-se spre Cartierul general. Raportul operativ al șefului diviziei 7 făcea parte din rutină, chiar ținînd cont că cele două submarine și escortorul lor întîlniseră, cîteva ore mai devreme, în largul insulițel Alboran, bastimentele de război engleze.

Cu toate că fusese unul dintre rarii francezi care avusese în față o parte a flotei aliate după trecerea ei de Gibraltar, Féraudy nu putea spune decît ceea ce văzuse, nimic mai mult. Dealtfel un alt vas, pachebotul „Sidi Bel-Abbès", venind de la Marsilia, sosise și el în cursul dimineții la Oran și comandantul său declarase „că nu remarcase nimic anormal în cursul traversării".

La Oran, ca în orice alt punct de pe litoralul algerian, diversele sectoare de coastă primiseră ordinul *Celestin* — care pentru sectorul Alger se numea *Déstré* — adică bateriile de coastă, echipele de supraveghere a porturilor și unitățile de apărare navale fuseseră alertate cu consemnul „pericol", ca de atîtea ori înainte.

Și niciodată nu se întîmplase nimic.

Prin ferestrele în ogivă, cu storurile pe jumătate lăsate peste soarele de toamnă, aerul cald încă și parfumat al după-amiezii pătrundea în vasta cameră.

În picioare, fumînd fără întrerupere țigări pe care le aprindea cu mîna stîngă, generalul cu patru stele[37] Alphonse Juin, șeful forțelor militare din Africa de Nord, succesor capabil al lui Weygand, se sprijinea de o masă mare de stejar încărcată cu hîrtii și hărți. Îl înconjurau principalii ofițeri ai Statului-major din Alger. Unii erau așezați în fotolii ; alții se rezemau, fără protocol, de lambriurile arabe, discutînd cu voce scăzută.

Încălțat cu cizme, strîns în vestonul kaki închis, cu trăsături energice și mustață stufoasă, Juin avea 53 de ani. Mîneca dreaptă a vestonului era inertă. Generalul pierduse folosința brațului cu un sfert de secol înainte, în luptele din primul război mondial. Cu 18 luni în urmă, se găsea încă între zidurile unei citadele germane, cu Giraud și alți generali, prizonieri din 1940. Într-o dimineață de primăvară, generalul de divizie Juin avu surpriza să vadă deschizîndu-se în fața lui porțile faimoasei fortărețe Koenigstein. Weygand în persoană îi obținuse eliberarea și, puțin mai tîrziu, chemarea în Africa. Fiu de jandarm, Juin era născut în Algeria.

Măturînd hîrtiile din fața lui, generalul înalță capul. Conversațiile încetară, și vocea generalului Juin răsună :

— Situația evoluează rapid și se anunță ca probabil mai puțin preocupantă de cît credeam. După ultimele noastre informații chiar în acest moment convoaiele de război aliate depășesc, așa cum mă așteptam, meridianul Algerului...

Tînărul maior de cavalerie André Dorange, din statul-major personal al lui Juin, observă că vorbele generalului provocaseră printre ofițeri o mișcare de relaxare și de ușurare. De două zile, înaltul comandament al Algerului cunoscuse multe momente stranii și incoerente, cu alternative de îndoială deprimantă și de încordare.

Pentru Statul-major francez, numărul și forța impresionantă a convoaielor ce navigau în largul coastelor algeriene aminteau cu multă putere trecerea altor bastimente aliate, cîteva luni mai înainte, cu ocazia ultimei aprovizio-

[37] General de corp de armată. — *Nota trad.*

nări a Maltei. Or, se estima la Cartierul general din Alger, acum insula asediată trebuie să fi ajuns la limită. Cu toate numeroasele nave de debarcare identificate printre convoaie, această părere era împărtășită de generalul de corp de armată Juin :

— Primul meu gînd, va spune el, a fost la o operație de același gen (aprovizionarea Maltei), pe care ulterior se va putea grefa o debarcare în Tripolitania, în spatele lui „Afrika Korps" al lui Rommel, deja în situație grea, în fața lui Montgomery, la El-Alamein...

Dar Juin avea motive încă și mai bune de a se simți liniștit și optimist ; cel puțin așa credea. Cîteva săptămîni mai înainte, aghiotantul lui, șeful de escadron Dorange, se întîlnise în mare secret cu consulul general american Robert Murphy.

— Dacă, așa cum e de așteptat, Hitler va invada Africa, pentru a-l ajuta pe Rommel, care va fi atitudinea Americii ? întrebase ofițerul francez pe abilul diplomat.

După Dorange, răspunsul lui Murphy nu comportase nici echivoc, nici ambiguitate.

— Dacă Africa de Nord rezistă germanilor, spusese prompt americanul, Statele Unite îi vor da tot ajutorul necesar. Dealtfel, acest ajutor este pregătit, adăugase Murphy. Franța să ne cheme în ajutor și vom veni, cum am venit în 1917.

Spuse cu naturalețe de un diplomat cunoscut pînă atunci pentru calmul și ponderea lui, aceste cuvinte echivalau cu un angajament atît de net și oficial cît era posibil din partea omului care-l reprezenta personal pe Franklin Roosevelt în Africa. Dealtfel, Murphy nu ascunsese interlocutorului său uluit că, de cîteva săptămîni, era învestit de însuși președintele Statelor Unite cu puteri practic nelimitate de a trata toate problemele legate de intervenția armată a Americii în Africa, într-un termen mai mult sau mai puțin scurt.

— Dar ce este în capul generalului Juin ? îl întrebase direct Murphy pe Dorange.

Nu avea să treacă mult timp pînă va afla. După cîteva zile comandantul-șef hotărî să aibă el însuși „o explicație deschisă" cu diplomatul american. Maiorul Dorange se întîlnise cu Murphy la 13 octombrie ; întîlnirea secretă a lui Juin cu consulul general american a avut loc luni, 2 noiembrie, la căderea nopții. (Între aceste două date s-a produs un eveniment de anumită importanță : statul-

major aliat condus de generalul M. W. Clark petrecuse, clandestin, în Algeria peste 30 de ore, la mai puțin de 120 de kilometri de Cartierul general francez).

Mareșalul Alphonse Juin își mai amintește și astăzi gravitatea surîzătoare și calmă a lui Murphy.

— Sîntem gata să venim, a spus hotărît americanul. Forțele armate ale țării mele sînt capabile să debarce în Africa de Nord în orice moment. Totuși, domnule general, țin să subliniez caracterul formal al singurei condiții pe care o punem... Vom veni numai la chemarea voastră ! Nu înainte... Va trebui ca francezii să ne cheme în ajutor...

Și, destul de ciudat, Murphy precizează :

— Ar fi foarte de dorit ca amiralul Darlan să fie pus la curent cu conversația noastră.

Dar, încă de mai multe săptămîni, în biroul său din Vichy, amiralul flotei franceze era la curent cu multe lucruri și nu mai avea nici o îndoială asupra intențiilor americanilor. Într-o frumoasă seară a aceluiași frumos octombrie, la Alger o mașină civilă venise să-l ia de la domiciliu pe un ofițer superior francez. În același moment, alt automobil, tot atît de discret și anonim, în care se găsea Bob Murphy, rula cu mare viteză pe drumul de pe malul mării, în direcția peninsulei Sidi-Ferruch.

La un interval de numai cîteva clipe, cele două mașini opriră în umbra unei vile de vară de la Guyotville, la 15 kilometri de Alger. Într-un salon cu obloanele bine închise, delegatul lui Roosevelt strîngea mîna locotenent-colonelului Jean Chrétien, șeful întregului contraspionaj francez în Africa de Nord. Cei doi schimbară un surîs de înțelegere. Cu toate că-și cunoșteau reciproc activitățile, nu se întîlniseră niciodată. Doi martori vigilenți asistau la această întrevedere ; era Henry d'Astier de la Vigerie și fostul diplomat Tarbé de Saint-Hardouin.

La un moment, americanul îi spuse brusc lui Chrétien :

— Cînd amiralul William Leahy era ambasadorul nostru la Vichy, amiralul Darlan i-a spus într-o zi că, dacă America ar dispune de 500 000 de soldați, 5 000 tancuri și 5 000 avioane, atunci ar fi dispus să stea de vorbă cu noi [38].

---

[38] În septembrie 1942, căpitanul de vas R. de Belot l-a văzut pe Darlan pentru ultima oară. Acesta părea „obsedat" de „o foarte lungă durată a războiului" și-i spuse lui de Belot, vorbind despre beligeranți :

— *Unii* (Germania, Rusia și Anglia) *se epuizează. Ceilalți* (Statele Unite) *nu vor fi niciodată gata...*

Murphy păstră o mică pauză, apoi declară cu vioiciune :

— Colonele, îi puteţi spune acum amiralului Darlan că astăzi le avem !

Cu toate că discuţia se mai prelungi încă o oră, reprezentantul lui Franklin D. Roosevelt nu mai dădu alte precizări. Tot ce a putut afla locotenent-colonelul Chrétien era că mai multe divizii concentrate în Marea Britanie şi pe coasta atlantică a Statelor Unite erau gata să intre în acţiune. Murphy preciză că Aliaţii strînseseră mijloace de transport maritim considerabile, destinate să pornească pe mare „în orice moment, fără cea mai mică dificultate".

Chrétien avu impresia că americanul „era presat de evenimente, mai mult decît voia să pară". El obţinuse confirmarea a ceea ce ştia deja de la agenţii de contraspionaj : aliaţii se pregăteau să lovească în Africa. În ce termen ? În cîteva luni, săptămîni, mai puţin ? Germanii şi italienii nu o vor lua înainte anglo-americanilor ? Această ultimă întrebare constituia principalul chin al locotenent-colonelului Chrétien, ofiţer patriot, care dorea victoria aliată, şi al adjunctului său, maiorul de infanterie Louis Dullin din serviciul de informaţii.

Un mare număr de secrete teribile se găseau în fiecare zi în mîinile lui Chrétien şi ale subalternului său, şi unul dintre acestea se referea la preparativele statelor majore ale Axei în Africa, pentru aterizarea unor forţe aeropurtate, în special în Maroc. Mese de ascultare extrem de perfecţionate erau branşate pe nenumărate linii telefonice, la Alger sau în altă parte, captînd şi retransmiţînd cele mai mici comunicări, conversaţiile şi întîlnirile cele mai confidenţiale — înregistrate imediat într-un subsol al serviciilor de contrainformaţii. Puţini oameni bănuiau că mersul lor încoace şi încolo, chiar secrete intime, făceau obiectul unei supravegheri şi unei inchiziţii zilnice şi figurau în rapoarte. Serviciile de interceptare ale lui Chrétien deveniseră o organizaţie atît de întinsă, încît o reţea specială de ascultare spiona, zi şi noapte, toate birourile şi chiar camerele de hotel ale agenţilor Axei, în trecere sau stabiliţi în oraşe.

O secţie de experţi, desemnată sub numele de X-19, a fost organizată în 1941 numai pentru a asculta conversaţiile telefonice ale consulului german Pfeiffer şi ale compatriotului său maiorul Wurmann, agent al lui Canaris şi şef al Abwehrului în Algeria. În fiecare dimineaţă prima

treabă a maiorului Louis Dullin, ofiţer de încredere al lui Chrétien, era de a lua cunoştinţă de teancurile de rapoarte de interceptare, înainte de a face un raport care ateriza, cîteva ore mai tîrziu, pe biroul generalului Juin, la Cartierul său general din Palatul de iarnă, lîngă catedrală.

Treaba făcută de oamenii lui Chrétien din februarie 1941 pînă în noiembrie 1942 a fost considerabilă. Graţie secţiilor de ascultare, şeful contraspionajului francez în Africa reuşise să reconstituie cifrul secret utilizat de comisiile de armistiţiu italo-germane şi să dezlege multe depeşe misterioase. Dar acesta nu era decît un început. În pofida armistiţiului, Chrétien îşi fixase ca scop să combată prin toate mijloacele serviciile de informaţii ale Axei, să anihileze sursele lor de informaţii ori de cîte ori putea, să intoxice reţelele de spionaj inamice, inundîndu-le cu rapoarte inventate în cele mai mici amănunte de agenţi dubli. În cursul toamnei 1942, rapoartele agenţilor care lucrau pentru Abwehrul amiralului Canaris conchideau cu certitudine asupra unui atac iminent al americanilor asupra Dakarului. Cînd debarcarea a avut loc, Wurmann, capturat la Alger, trebui să dea lista principalilor agenţi utilizaţi de serviciile de informaţii germane în Algeria ; după maiorul Dullin, zece din cei doisprezece aparţineau contraspionajului francez.

Către mijlocul lui octombrie, o invazie a Aliaţilor în Africa nu mai prezenta nici o îndoială pentru locotenent-colonelul Chrétien, singurul element ce-i mai lipsea perspicacelui şi energicului şef al contraspionajului fiind data exactă a zilei „Z", momentul ales de americani şi britanici pentru pasul cel mare. Încă de două ori, la 24 şi 31 octombrie, Chrétien avu, din ordinul lui Darlan, noi convorbiri secrete cu Murphy. Dar, ca şi data precedentă, americanul n-a vrut sau n-a putut să se hotărască „a-şi da cărţile pe faţă", după expresia lui Chrétien. A rămas cu buzele lipite, fără să dea singurul lucru care-i interesa pe francezi : un indiciu, cît de mic, asupra marii decizii, de care depindea soarta ţării sale şi, poate, a războiului.

Între Murphy şi şeful contraspionajului de la Vichy în Africa lucrurile au rămas aici. (Cei doi oameni nu se vor revedea decît în noaptea de 8 noiembrie, cînd zarurile vor fi fost aruncate). Şi nici chiar generalul Juin nu află mai mult.

Ca și Darlan, Juin a rămas convins că se vor scurge luni pînă cînd Aliații vor trece la acțiune. Și, ca și el, Amiralul flotei primise asigurarea că americanii „nu se vor mișca" înainte de a fi chemați în ajutor. Ca și Darlan, Juin își spunea că toamna va fi lungă și că va trece și iarna. Va veni, apoi, primăvara lui 1943 și cu ea, probabil, marea cotitură care va întoarce roata destinului și va decide interminabila bătălie a lumii libere contra tiraniei barbare a lui Adolf Hitler. Pînă atunci, credea el, nu trebuie să-și facă nici o grijă.

*

La mijlocul după-amiezii acestei zile de sîmbătă 7 noiembrie, în timp ce flota de invazie își continua, fără probleme, marșul de-a lungul coastelor Algeriei, principalele ajutoare ale generalului Alphonse Juin se pregăteau să plece de la Cartierul general al comandantului-șef, pentru a merge la posturile de comandă respective sau să-și regăsească familiile în vilele de week-end.

În general, nu-și făceau prea multe griji. În marea lor majoritate, ofițerii și oamenii pe care îi aveau în subordine doreau deschis înfrîngerea Germaniei hitleriste. Dar această chestiune rămînea spinoasă și complexă. Cu 29 de luni în urmă Franța suferise o înfrîngere militară fulgerătoare, una dintre cele mai grave din istoria ei. În cîteva săptămini armata ei bătută încetase să mai existe, și un milion și jumătate de ofițeri și soldați francezi se regăsiseră între sîrma ghimpată a lagărelor de prizonieri, în Germania. După armistițiul din 1940, cîteva regimente scheletice, practic dezarmate, fuseseră lăsate să existe în fracțiunea de teritoriu metropolitan pe care trupele lui Hitler și Mussolini nu o ocupaseră și circa 120 000 de oameni în Maroc, Algeria și Tunisia.

Toți ascultau de șeful lor suprem, mareșalul Philippe Pétain, și depuseseră jurămînt de credință și de loialitate disciplinată, oricare ar fi circumstanțele. Această supunere rigidă nu constituia nimic extraordinar. Pentru cea mai mare parte dintre ei, simpli soldați, ofițeri și generali, Pétain era învingătorul de la Verdun, care luase în mînă frînele țării, dislocată și zguduită de înfrîngere : în prezența ocupantului și, cu rare excepții, lîngă acesta, ei îl disprețuiau și-l detestau pe Laval, care colabora cu inamicul. Pentru cei mai mulți, reluarea luptei era neîndoielnică, și în Africa se credea și se spera că revanșa va porni de pe

acest pămînt, cruțat de dezastru, care nu fusese călcat de o veritabilă armată de ocupație.

După 1940, soldații lui Weygand și ai lui Juin n-au așteptat să li se spună să se pregătească. Cerneala semnăturii armistițiului nu era încă uscată, și se și constituiau aproape pretutindeni, în secret, depozite de arme și de material de război, stocuri de benzină și petrol. Nu numai muniții, dar și tunuri, și chiar tancuri demontate fuseseră îngropate la repezeală în terenurile colonilor algerieni, marocani sau tunisieni — unde se găseau depozitate 20 000 000 de cartușe de infanterie și peste 20 000 de arme individuale; în statele-majore au fost create birouri speciale.

Efectivele regimentelor au fost trucate cu abilitate și o veritabilă mobilizare clandestină se efectua, cu regularitate, în regiunile îndepărtate, în special în Maroc, unde agenții de control germani și italieni nu îndrăzneau să se aventureze.

Timp de doi ani și jumătate orice mijloc a fost bun pentru a eluda exigențele armistițiului, a boicota planurile meticulos întocmite de inamic, a dejuca supravegherea exercitată de acesta și a salva ceea ce putea fi salvat: discuțiile sîcîitoare, rezistența pasivă, numeroasele obstacole în calea acțiunii de control și, după expresia indignată a unui ofițer din Wehrmacht către superiorii lui de la Berlin, „insolența fățișă și disprețul hotărît". Pe toată întinderea Africii de Nord oamenii se dedicaseră acestei lungi, periculoase și îndîrjite lucrări clandestine, acestei lupte militare secrete — cu complicitatea aproape unanimă a ofițerilor și oamenilor de trupă, în umbra marilor șefi și, în general, la îndemnul lor.

Dar, înainte de a fi dezgropate din locurile lor piesele împrăștiate ale carelor blindate H-35, lăzile de muniții, tunurile de 75 mm unse cu grijă și mortierele îngropate în pămîntul fermelor coloniale, trebuiau îndeplinite două condiții: sosirea unei mari armate liberatoare și lansarea ordinului către trupele din Africa de a relua lupta întreruptă în 1940. Acest ordin trebuia să fie dat de mareșalul Pétain și de nimeni altcineva.

Părea straniu — chiar în situația unei lumi în război — a face să depindă reluarea luptei de voința unui bătrîn de peste 86 de ani, supus la nenumărate presiuni și supravegheat de aproape, în cele mai mici gesturi de spionii Berlinului și Romei. Totuși, așa era.

În octombrie 1942, ordinele pe care le aveau trupele coloniale din Africa de Nord, la Casablanca, la Alger sau la Tunis, erau cuprinse într-o singură frază :

— Se va deschide focul, fără deosebire, asupra oricărui agresor ce intenționează să invadeze, pe mare, pe uscat sau din aer Marocul, Algeria sau Tunisia.

Un singur om avea puterea să anuleze sau să modifice acest ordin : Philippe Pétain. (Timp de trei lungi zile, de la 8 la 11 noiembrie, aproape 2 000 de soldați și marinari uciși — oameni ajunși de cele mai multe ori în conflicte fără ieșire din cauza patriotismului lor, a disciplinei militare și a ceea ce în toate armatele lumii se numește onoare, alții care preferară sinuciderea nesupunerii — aveau să plătească astfel jurămîntul de credință față de bătrînul mareșal, un tribut sîngeros și monstruos la victoria lumii libere.) Și amintirile amare, încă vii atît la marinari cît și la trupele terestre, de cînd Anglia și Franța încetaseră să lupte alături nu facilitau deloc lucrurile. Dacă englezii aveau să vină odată în Africa, primirea nu avea să fie deloc călduroasă, și cunoscătorii politicii de la Vichy rezumau astfel situația :

— În Africa, armata nu va discuta niciodată un ordin al lui Pétain. Ea își amintește de Dunkerque și de Siria... Marina cu atît mai puțin. Ea își amintește de Mers El-Kebir, de Dakar și de Diégo-Suarez.

*

Deasupra pieței Cardinal-Lavigerie, clopotele catedralei Saint-Philippe băteau agale. Instalat în fostul Palat de iarnă al Guvernatorului, o veche clădire maură cu două etaje din secolul al XVIII-lea, Cartierul General al Înaltului Comandament al Algerului se înghesuia între strîmta stradă Sudan și sediul Arhiepiscopiei.

Încet, încet, camera se golise. Zgomotul conversațiilor umplea scările și de la parter se ridicau vocile vesele ale ofițerilor. Alphonse Juin îl reținu pe aghiotant în pragul salonului.

— Dorange, ce faci astă-seară ?

Fără să ezite, tînărul ofițer răspunse :

— Dupuy și eu, cinăm cu niște prieteni...

Și cum Juin rămăsese gînditor, ceea ce era contra obiceiurilor sale, maiorul se miră :

— Domnule general, vă temeți totuși de ceva ?

Brațul sănătos al lui Juin mătură aerul în fața sa.

— Nu, nu, spuse el, nu se va întîmpla nimic. Du-te, Dorange. Pe mîine.

Totuşi, Dorange nu era convins.

— Doriţi să rămîn, domnule general ? întrebă el.

Dar Alphonse Juin scuturâ capul cu energie.

— Mai am de aranjat cîteva detalii cu Sevez. Voi trimite o telegramă la Vichy. Du-te, prietene ! spuse el.

Penumbra storurilor întreţinea un aer călduţ şi dulce. Între gheretele santinelelor soarele începea să coboare de-a lungul palmierilor. Generalul reintră în cameră şi se aşeză la birou.

Asistat de şeful său de stat-major, generalul de brigadă François Sevez, comandantul şef dictă un lung raport pentru Secretariatul de Stat al Războiului, la Vichy. Acest raport, telegrafiat la ora 17, primi numărul 2417 şi enumera diversele măsuri luate de Înaltul comandament militar în Africa de Nord. Reieşea că, dacă unităţile Regiunii a 4-a maritime a viceamiralului Moreau se găseau plasate în „alertă generală", forţele terestre — cele asupra cărora Juin îşi exercita direct comandamentul — nu vor fi înainte de mîine dimineaţă, 8 noiembrie, „conform evoluţiei situaţiei", precizase Juin.

Generalul Sevez tocmai ieşea pentru a duce telegrama la cifrat, cînd sună telefonul. Şeful de stat-major întinse aparatul şefului său.

Era Cartierul general al Marinei. Amiralul Moreau continua să ceară „noi măsuri de siguranţă" pentru noaptea următoare, „şi în special în portul Alger". Juin întrebă dacă se aflase ceva nou.

— Nimic precis, spuse Moreau. Dar două precauţii fac mai mult decît una...

Şi vocea amiralului îi păru lui Juin neliniştită şi încordată. Generalul insistă.

— Nu, răspunse Moreau. Nimic în plus.

Şi închise telefonul.

*

Într-un alt cartier al Algerului, un om între două vîrste, placid şi durdulliu, privea soarele strălucitor de toamnă inundînd oraşul. Neglijent, rezemat de o canapea cu ciucuri şi romburi în tonuri şterse, purta, în pofida căldurii, un costum riguros, veston negru, cravată şi guler tare. Din timp în timp îşi descrucişa picioarele sau îşi trecea una din mîinile grăsuţe pe craniul golaş.

Cu o anumită nostalgie, privirea lui revenea mașinal la un mare fotoliu gol, într-un colț al camerei. În pofida evenimentelor ce se pregăteau, acest fotoliu căpăta în acest moment precis o importanță capitală : de mai multe ore, generalul Giraud ar fi trebuit să șadă pe el. Dar Giraud încă nu sosise.

Jacques Tarbé de Saint-Hardouin, unul dintre cei cinci șefi ai Rezistenței din Africa, își mîngîie nasul lung și ascuțit, apoi, schimbînd un surîs complice cu tăcutul și colțurosul consul american Cole, se hotărî să răsucească butonul radioului.

Căută lungimea de undă a Londrei, dar nu avu mult de așteptat. Străpungînd bruiajul, vocea crainicului de la B.B.C. se auzi :

— Alo, Robert, auzi Saint-Hardouin, *Franklin sosește... Alo, Yankee... Alo, Lincoln... Franklin sosește...*

Era mesajul în cod, convenit dinainte cu Statul-major al lui Eisenhover — difuzat din oră în oră de un releu de mare putere al radioului englez și confirmînd ceea ce anunțau de 48 de ore lungile șiruri de bastimente aliate în largul coastelor. De acum înainte nimic nu mai putea împiedica sau măcar întîrzia scadența așteptată. În mai puțin de șase ore, pentru aliați și francezii din Rezistență va fi debarcarea.

Imobilul în care se găseau Saint-Hardouin și Cole era situat pe strada Michelet, în centrul orașului, la numărul 30. Cîteva case mai departe, la nr. 26 al aceleiași străzi, un grup de bărbați atenți, francezi și americani, erau și ei pe recepție. Mesajele fuseseră difuzate de B.B.C. la intervale regulate, de la începutul zilei, dar majoritatea oamenilor nu putuseră încă să le capteze : fuseseră prea multe de făcut pînă atunci.

Cu toate că în ultimii doi ani mulți algerieni urcaseră cele două etaje și sunaseră la ușa sa, doctorul Henri Aboulker, un ORL-ist reputat, fusese rareori martor unei asemenea agitații în apartamentul său. Doctorului îi venea greu să-și recunoască domiciliul liniștit și comod. Toate camerele și mobilele fuseseră răvășite. Glasvandul care separa sufrageria de salon se deschidea și se închidea fără încetare, lăsînd să treacă oameni grăbiți, care traversau culoarele pentru a ajunge la baie. Și la fiecare sonerie bunul doctor tremura că poliția, cu bănuielile trezite de toate aceste veniri și plecări, își va face apariția.

Totuşi, erau evidente şi imperioase motive de securitate care tăcuseră să fie ales domiciliul doctorului Aboulker pentru a instala în el cartierul general al Rezistenţei în ziua „Z" ; strada fiind una dintre cele mai frecventate din Alger, nimeni nu ar fi avut ideea să se mire de o anumită afluenţă la un medic cunoscut.

Postul de comandă al şefilor rezistenţei era în plină efervescenţă. În primele ore ale dimineţii o antenă specială de radio, de patru metri înălţime, fusese ridicată, pe ascuns, la o fereastră, care dădea spre curtea familiei Aboulker. Din sala de baie, radiotelegrafistul american Brown, prin postul său de emisie-recepţie clandestin, intra regulat în contact cu Gibraltarul. Începînd din acest moment, un flux uluitor de telegrame cifrate curgea în direcţia Cartierului general al lui Eisenhower. După căpitanul H. Butcher, afluxul mesajelor nu cunoscu nici o pauză : la ora H descifrarea lor nu era încă terminată, cu toată îndîrjirea specialiştilor din Gibraltar, care lucrau de 17 ore. Lista mesajelor transmise de locotenent-colonelul „McGowan" (Murphy) figurează în jurnalul Cartierului General al Forţelor Aliate şi constituie „una dintre cele mai frumoase colecţii de telegrame fierbinţi şi înnebunite" din tot războiul. Pe măsură ce treceau orele, unele din acestè radiograme cereau pe un ton tot mai imperios „sosirea generalului Giraud la Alger", altele sugerau ca „atacuri de diversiune să fie executate, fără întîrziere, simultan pe coastele Franţei şi ale Norvegiei", pentru a înşela vigilenţa inamicului.

Lucrurile nu erau chiar fanteziste. Aplecaţi pe un plan al Algerului, întins pe o masă din sufrageria doctorului Aboulker, trei oameni din Statul-major secret puneau la punct ultimele măsuri ale acţiunii clandestine, întocmeau şi verificau febril lista principalelor obiective de cucerit înaintea orei H şi, revăzînd încă o dată diferitele misiuni pe care le vor executa echipele de comando, vegheau la distribuirea ultimelor ordine, care în cursul nopţii următoare vor pune în mişcare diversele planuri de sabotaj ce vor preceda operaţiunile de debarcare. O ultimă întîlnire a lui Murphy cu şefii rezistenţei din Alger urma să se ţină, la căderea nopţii, la domiciliul secretarei lui Jacques Lemaigre-Dubreuil, domnişoara de Camas, în altă parte a oraşului, pentru a nu atrage atenţia. Impetuos, trepidant şi nerăbdător, Henri d'Astier de la Vigerie dădea impresia că se pregătea pentru o adevărată bătălie. Şi, într-un sens,

era o adevărată bătălie pe care el — d'Astier — se pregătea să o dea, pe care o va cîștiga sau o va pierde. Căpitanul Alfred Pilafort, care avea să fie rănit mortal în următoarele ore, găsi că în această după-amiază d'Astier, slab și ras proaspăt, arbora „aerul său de condotier din timpul lui Sforza" [39]. Plin de nervi, strivea țigară după țigară, într-o scrumieră deja plină pînă la margine.

În camera plină de fum, mai misterios și mai enigmatic decît oricînd, taciturnul Jean Rigault trăgea regulat și impasibil din inseparabila lui pipă. Nici iminența partidei care urma să se joace nu-l făcea mai vorbăreț. Nimic din ceea ce se petrecea și se spunea în jurul său nu scăpa însă vigilenței sale. Asculta și tăcea cu obrazul puțin mai tras, mai palid poate decît de obicei. În ajun, alergase ca vîntul pe drumurile Marocului, după o ultimă întîlnire secretă cu responsabilii Rezistenței la Casablanca, la Rabat, la Meknès și la Fès și străbătuse în 24 de ore peste 1 300 de kilometri, schimbîndu-se la volan cu unicul însoțitor, americanul Keneth Pendar. La 60 de kilometri de Alger mașina se repezise brusc într-o stîncă, și Rigault povestește astfel sfîrșitul călătoriei :

— La o sută de metri de acolo era un pasaj de nivel, și zece minute mai tîrziu un tren a început să încetinească viteza. Am sărit în el.

Erau aproape trei zile și trei nopți de cînd Rigault nu dormise mai mult de patru sau cinci ore. Și nu conta deloc pe noaptea următoare pentru a recupera.

De cealaltă parte a mesei, un bărbat de 30 de ani, de talie mijlocie și subțire, cu obrazul fin și regulat, se devota în mod febril unei sarcini complexe și delicate : a coordona planurile fixate în ziua precedentă de diferiții șefi de sectoare sau de grupe în cinci zone de acțiune, botezate de la A la E, al căror ansamblu trebuia să ducă la cadrilajul riguros și absolut al Algerului.

Cînd termină, își dădu seama în ce grad camera era înecată în fum și merse să deschidă fereastra. Imediat, căldura străzii pătrunse în interior, și d'Astier protestă energic :

— Închideți fereastra aceea, părinte ! Căldura devine insuportabilă !

Cu regret, Louis Cordier se execută. Deși era ofițer de infanterie, nu purta uniformă. Și cu toate că ar fi avut și

[39] *Sforza* — familie nobiliară italiană care a condus ducatul Milanului în perioada 1450—1535. — *Nota trad.*

dreptul, și datoria, nu îmbrăcase nici sutana. Puțin înainte de război, părintele Cordier era preot al unei mici parohii din nordul Franței, și de la sosirea în Algeria devenise preotul mănăstirii de femei Notre Dame d'Afbrique. Chiar în camera lui, legată de mănăstire, fuseseră puse în siguranță arhivele importante ale Rezistenței.

După ce Robert Murphy îl avertizase pe generalul Mast de data debarcării, Înaltul comandament al Rezistenței pusese la punct un plan bine studiat, cuprinzînd acțiunile paramilitare ce urmau să se desfășoare în ziua „Z", două ore înainte de ora H aliată.

Acest plan implica soluționarea unor probleme ca determinarea zonelor de acțiune propriu-zise, repartiția forțelor și obiectivelor, recrutarea, mobilizarea, instalarea, încadrarea și înarmarea trupelor de șoc. Nimic nu fusese lăsat la voia întîmplării ; succesul întregii operațiuni clandestine depindea acum de grija, aproape matematică, cu care fuseseră concepute și repartizate diversele misiuni complexe al căror scop nu viza nimic altceva decît cucerirea unui oraș.

După planuri, ora H pentru rezistența din Alger va fi ora 23 și 30 de minute, ora Africii, imediat după închiderea cinematografelor, cînd cafenelele își vor fi lăsat obloanele de fier. Deși nu se putea vorbi de o oră de stingere, algerienii se culcau relativ devreme. Din acel moment, oamenii Rezistenței trebuiau să treacă la acțiune, în orașul adormit, neutralizînd și paralizînd centrii nervoși vitali, ocupînd toate punctele strategice, distrugînd cabluri și linii telefonice.

Puțini locuitori ai Algerului bănuiau că, de mai bine de patru secole, orașul lor nu era decît un gigantic păienjeniș de galerii, de tunele și pasaje subterane secrete, săpate sub străzile și grădinile lor de corsarii turci din secolul al XVI-lea. Prin interminabilele subterane erau trase rețelele de cabluri telefonice care serveau majoritatea comunicațiilor urbane, și chiar un cablu secret al marinei, de legătură între Algeria și Franța. Un plan al rețelei fusese stabilit de rezistentul Pierre Alexandre și predat locotenent-colonelului Moïse Jousse, expertul militar al organizației clandestine, și Alexandre primi ordinul să exploreze subsolul strategic al Algerului.

Cu opticianul algerian Jean Trabut, Alexandre pătrunse în grădina unei vile locuite de doamna Hesnault, o englezoaică măritată cu un francez, unde cei doi descoperiră o

primă intrare. Sub hotelul „Saint-Georges", Cartierul general al amiralului Moreau, tunelele fuseseră săpate la așa de mică adîncime, încît cei doi rezistenți, tîrîndu-se pe pămîntul umed, auzeau conversația „plantoanelor Marinei". Cînd cei doi oameni ieșiră la suprafață, planul lui Pierre Alexandre era verificat și revăzut și dispozițiile luate pentru distrugerea, în ziua „Z", a principalelor organe de transmisiuni subterane, de la o extremitate la alta a orașului.

În cursul zilelor precedente, șefii Rezistenței făcuseră tot posibilul pentru a menține trupele lor în alertă, fără să divulge totuși data exactă a debarcării. Majoritatea șefilor de grup și de sector știau că Ziua cea Mare se apropie ; dar numai cîțiva din mai multe zeci cunoșteau secretul. Ordinele de mobilizare clandestină, minuțios stabilite de o săptămînă, nu fură lansate efectiv decît în dimineața de 7 noiembrie, în multe cazuri prea tîrziu. Dintr-o mie de oameni hotărîți, care se exersau și se pregăteau de luni de zile, numai cîteva sute au putut fi contactați la timp. Mulți, profitînd de blîndețea toamnei africane, părăsiseră deja orașul, cu familiile, pentru a petrece weekend-ul pe plajele din apropiere. Făcînd baie sau pescuind, ei vor afla cu stupefacție că debarcarea avusese loc.

Acum, cei informați asupra iminenței orei decisive așteptau nerăbdători, anonimi și împrăștiați în oraș. Ei nu trebuiau să se adune înainte de venirea nopții și se stăpîneau cu greu, neavînd decît ecouri îndepărtate de ceea ce se petrecea în sferele înalte ale comandamentului Rezistenței.

La domiciliul doctorului Henri Aboulker continuau să domnească febra și neliniștea.

Temerile doctorului de la începutul dimineții fuseseră cît pe-aci să se confirme. În zgomotul și agitația care umpleau scara imobilului, un polițist, comisarul Delgove, apăruse în mod brusc pe palierul etajului doi. Dar exact în acest moment se petrecu ceva extraordinar. Fără delicatețe, o mînă căzu pe umărul lui Delgove care, întorcîndu-se, recunoscu pe vechiul său inamic personal și rival, robustul și îndesatul André Achiary, polițistul care anul trecut îl ajutase pe Loustaunau-Lacau să fugă din Africa și reușise să facă să dispară diverse hîrtii compromițătoare. Rolul lui Achiary fiind descoperit în cursul anchetei, tînărul comisar fusese trimis să-și digere dizgrația în trista reședință de arondisment Setif, la 300 de kilometri

de capitală. Fugise de acolo și sosise la Alger cîteva ore mai înainte.

— Ce faci tu aci ? întrebă Delgove uimit.

— Intră și vei vedea bine, răspunse hotărît Achiary, împingîndu-l pe comisar în vestibulul lui Aboulker.

Și în spatele lui André Achiary ușa apartamentului se închise ca o cursă. Fără menajamente, Delgove fu făcut inofensiv, într-o debara, unde, după un martor, „comisarul fierse în zeamă proprie, între mături, cutii de ghete și de ceară de parchet".

Chiar la aceeași oră, pe șoseaua de la Constantine la Alger, un alt șef al Rezistenței aflase că debarcarea era fixată pentru această noapte.

Alphonse Van Hecke, unul din cei cinci responsabili ai Statului-major clandestin, mugea de furie și-i dădea la toți dracii pe Murphy și pe americani. El se găsea la mai mult de 400 de kilometri de Alger și urmase pînă la frontiera tunisiană pe superiorul său ierarhic, micul și impetuosul general al Șantierelor tineretului, Jean de la Porte du Theil. Înainte de a pleca cu șeful său, la 4 noiembrie, Van Hecke desperat de sosirea lui subită de la Vichy în inspecție, îl consultase pe d'Astier de la Vigerie :

— Bătrînul nu se putea decide mai înainte ? Mă întreb dacă trebuie, realmente, să plec ?

— Nu te necăji, răspunse liniștit d'Astier. Vei avea tot timpul să te duci și să te întorci...

Or, Van Hecke tocmai primise un mesaj telefonic confidențial : *Unchiul sosește, prezența necesară*... Ca urmare, Van Hecke căpătă convingerea că d'Astier îl înșelase deliberat. În rivalitatea care opunea între ei pe diferiții șefi ai rezistenței, Henri d'Astier, informat în mod secret de Murphy, nu avusese scrupule de a îndepărta din Alger, în momentul decisiv, pe energicul flamand, care nu avea să i-o ierte. Oricum, Van Hecke nu va putea fi înapoi la ora H.

*

În acest timp, pierdut în mulțimea algerienilor care se plimbau pe străzi sau se grăbeau spre magazine la căderea serii, Robert Murphy parcurgea pe jos mica distanță dintre consulatul general al Statelor Unite și Cartierul General al Rezistenței. Cît mai discret posibil, diplomatul intră în imobilul din strada Michelet nr. 26 și, cu pas grăbit,

urcă repede cele două etaje. După 22 de luni, era pentru prima oară că intra acolo.

Intrînd în salon, Murphy avu senzaţia că a dat peste un cuib de viespi agitate. Majoritatea figurilor îi erau necunoscute ; totuşi, toţi se întoarseră spre el. Doctorul Aboulker se ridică din fotoliu, cu un jurnal în mînă, dar trebui ca francezul să fie prezentat americanului. Nu se întîlniseră niciodată înainte.

— Amialul Darlan este încă aici.

D'Astier ridică din umeri, în semn că nu putea face nimic. Dar prezenţa lui Darlan, remarcă el, „risca să le complice misiunea".

Americanul ezită, apoi cuvintele i se formară pe buze :

— Depinde, spuse el destul de misterios. Ca întotdeauna, există elemente pro şi contra.

Sosirea incognito a lui Darlan, la numai cîteva ore de evenimente cruciale iminente, nu rămăsese multă vreme neobservată de Înaltul comandament al Rezistenţei. Generalul Mast îl avertizase imediat pe Murphy, dar cei doi căzură de acord că nu trebuie să se emoţioneze peste măsură. Deşi amiralul, în călătoria sa particulară, era însoţit de Battet, foarte oficialul său şef de cabinet, diplomatul se îndoia că Darlan simţise, cel puţin la acea dată, ceva din ceea ce se ţesea.

Fără îndoială, Amiralul Flotei era de multă vreme o „sperietoare" pentru aliaţi, ca şi pentru francezii hotărîţi să lupte cu orice preţ contra Germaniei. Întîlnirile lui cu şefii naziști, Hitler, Goering, Ribbentrop, concesiile militare acordate Axei, care lupta în Libia, îl situaseră pe François Darlan pe poziţia de campion al „colaborării" cu Reichul hitlerist, şi el nu-şi ascundea hotărîrea de a duce această politică.

În tabăra aliată, el cumula, probabil, recordul disprețului cel mai universal care s-a abătut vreodată asupra unui singur om. Pentru a-l desemna, cuvintele nu păreau niciodată destul de tari. Clark îl numea „vulpoi împuţit şi cinic". După Eisenhower, „manierele şi persoana lui nu inspirau încredere, provocau chiar dezgust". Churchill îl ura şi-l detesta, cu toate că, după propria-i mărturisire, ar fi acceptat să meargă o milă în patru labe în faţa lui Darlan „pentru a cîştiga flota franceză pentru Aliaţi". George al VI-lea afirma că amiralul nu avea „privirea cinstită", iar Laval, principalul lui adversar şi rival la Vichy, îi găsea „o mutră de martor fals".

În general, anglo-americanii îi reproșau lui Darlan politica, „cinismul lui egoist și rece" și mai mult ca orice continuele lui răsuciri, „viclenia machiavelică", jocul de „misit echivoc și șiret" și că după ziua sinistră de la Mers-El-Kebir, în iulie 1940, practica față de Anglia un oportunism fără scrupule.

La 61 de ani, el nu era numai șeful suprem al Marinei franceze respectat și ascultat în mod fanatic, și fost vicepreședinte al Consiliului de miniștri, dar și moștenitorul prezumptiv, succesorul desemnat al lui Philippe Pétain, funcții la care se adăuga aceea de comandant-șef al forțelor militare lăsate Franței de armistițiul din iunie 1940.

Poate că atacarea unei escadre franceze la Mers-El-Kebir după o lună de la Dunkerque și numai o săptămînă de la predarea armatelor franceze fusese decisivă pentru amiralul Darlan — acest atac pe care britanicul Andrew Cunningham l-a calificat „aproape stupid prin lipsa de judecată". Acolo, în 13 minute, nave franceze practic fără apărare, constituind a cincea parte a flotei de război, fuseseră distruse cu sînge rece.

În întunecata zi de primăvară cînd Franța a trebuit să renunțe la luptă, amiralul Darlan își luase solemn angajamentul în fața lui sir Dudley Pound, Primul lord al Mării, și a ministrului britanic George Lloyd că „niciodată flota franceză nu va trece în mîinile Germaniei". Dar Churchill nu-l crezuse. După doi ani, voința lui Darlan nu se modificase ; nu se arăta mai dispus să-și predea navele lui Hitler sau anglo-saxonilor, și mărturisise fiului său :

— Vasele noastre vor rămîne franceze, Alain, sau vor pieri...

Cît fusese șeful guvernului din Vichy, din februarie 1941 pînă în aprilie 1942, Darlan se întorsese totuși spre Germania.

Cîteva săptămîni, cel puțin, crezuse în victoria lui Hitler și, împreună cu ambasadorul Reichului, Otto Abetz, și cu generalul de artilerie Walter Warlimont, din Înaltul Comandament al Wehrmachtului, își pusese semnătura pe niște acorduri ce parafau o colaborare militară efectivă a Franței cu Reichul nazist. Aceste acorduri extrem de precise referitoare la Siria, Tunisia și Dakar, prevedeau în special instalarea de baze pentru submarine în Atlantic, deschiderea porturilor tunisiene convoaielor italo-germane și trecerea prin Tunisia a materialului de război, întăriri-

lor și aprovizionărilor pentru „Africa Korps" al lui Rommel.

Cînd au devenit cunoscute, aceste acorduri, care primiseră numele de Protocoalele de la Paris, au stîrnit o furtună de proteste indignate în toate cancelariile lumii aliate. Darlan însuși comentase astfel în fața fiului său Alain aceste negocieri cu germanii :

— Vezi tu, ce trebuie bine înțeles la ora actuală este că Hitler are oricînd mijlocul de a ne strivi. El poate să o facă. O va face. Dealtfel, nu este prea greu, ne va lăsa să crăpăm liniștiți în zeama noastră, afară... afară doar dacă nu vom renunța la ceva...

Calm și sigur pe el, jucase atunci o partidă foarte strînsă și riscantă, așa cum îi plăcea.

Darlan ieșise în întîmpinarea dorințelor lui Hitler și ale conducătorilor Axei. Dacă acordurile de la Paris se aplicau, dacă echipajele lui Doenitz se instalau la Dakar și în Maroc, dacă trupele, tancurile, benzina și munițiile pe care Rommel nu înceta să le ceară de luni de zile la Berlin, afluiau prin porturile și drumurile Africii de Nord, atunci nu va mai rămîne decît un mic pas pentru ca Franța să intre în război, alături de Germania și Italia, împotriva Angliei.

Numai că aceasta nu se întîmplă. Exact înainte de semnarea acordurilor, generalul Warlimont considera discuția complet terminată, cînd Darlan atacă. Și într-un anumit sens adevărata negociere începu pentru el atunci.

— Enormele concesii acordate Reichului, declară calm amiralul francez, comportă mari și grave pericole. Ele cer și pretind evidente contraconcesii. Chiar dacă n-ar fi, adăugă Darlan, decît pentru a liniști și asigura opinia publică din Franța.

Oricare ar fi fost bănuielile lui Warlimont, ele au fost depășite, fără măsură. În fața lui, categoric, reprezentantul unei țări învinse și sfîșiate, pe trei sferturi ocupată, enumeră cu aroganță exigențe stupefiante : nici mai mult nici mai puțin decît eliberarea cîtorva zeci de mii de prizonieri de război, o reducere importantă (100 de milioane pe zi în loc de 400) a cheltuielilor de ocupație plătite Germaniei, ca și reînarmarea forțelor coloniale din Africa.

Cu toată buna sa educație, tînărul general german explodă. Nu putuse să-l asculte fără să se înfurie pe Darlan, care-i amintea că, în pofida dorinței lui personale de înțelegere cu Reichul, „nimic nu se va face cîtă vreme gu-

vernul său nu va obține satisfacție". Dar francezul se ține bine sub furtună.

Surîzători și destinși prea devreme, francezii și germanii din cele două delegații asistau ca martori speriați la „violentele incidente" care îi făceau pe șefii lor să se încaiere. Atunci începu o discuție aprigă, sau, mai degrabă după cuvintele lui Darlan, „o tocmeală furioasă și aspră". În cele din urmă Warlimont acceptă să transmită la Berlin ceea ce el numea „moneda de schimb a francezilor".

Cînd a fost informat, Hitler a înjurat, a amenințat, a insultat și a respins dosarul, care sfîrși prin a eșua pe biroul lui Ribbentrop.

Norocul l-a ajutat pe Darlan. La drept vorbind, prețul cerut Germaniei pentru avantaje ce s-ar dovedi incalculabile cîteva luni mai tîrziu era foarte rezonabil. Nu aceeași a fost părerea conducătorilor Reichului, care, dimpotrivă, l-au considerat „exorbitant" ; oricum, Hitler nu era dispus să-l accepte. Timpul trecea, săptămîni și luni în cursul cărora s-a produs un eveniment de a cărui iminență Darlan știa chiar de la Hitler : Germania invadă Uniunea Sovietică, și dosarul „Protocoalelor" din mai 1941 a rămas în sertarele Statului-major nazist.

Chiar și în relațiile cu germanii, patriotismul lui Darlan era indiscutabil, tot așa precum temperamentul lui militar energic și ambițios îl împingea să lupte, să folosească șiretlicuri și să înșele cînd erau în joc interesele țării sale, și mai ales atunci cînd partida părea dinainte pierdută. Dar, era ea mereu ?

Secret și întunecat din fire, acest om de o timiditate de necrezut, care cumula cele mai mari funcții și responsabilități ale puterii, nu cunoștea în realitate decît o singură și exclusivă pasiune : navele lui neînvinse, flota Franței, care nu cunoscuse înfrîngerea în 1940 și despre care el, Darlan, șeful ei indiscutabil, știa că este „unul din ultimele noastre atuuri, poate chiar ultimul". Darlanii erau marinari de secole, aveau tradiție, caporalul de marină tunar Antoine Darlan luptase la Trafalgar pe „Redoutable", de unde și-a luat zborul obuzul care avea să-l coste pe Nelson viața. Dar, contrar convingerii lui Churchill, el n-a fost ucis ; împreună cu 98 de supraviețuitori, Antoine Darlan fusese făcut prizonier de englezi. Strănepotul lui, devenit la 57 de ani Amiral al Flotei franceze, titlu creat anume pentru el, se numea François-Xavier Darlan.

Pînă în dimineaţa de 7 noiembrie, nici Mast, nici Murphy nu se alarmară prea mult de prezenţa amiralului la Alger. Americanii şi francezii socoteau că în cursul zilei Darlan va pleca la Vichy. Acum trebuiau să admită că se arătaseră temerar de optimişti.

Temerile şefilor Rezistenţei n-au început să se precizeze decît în seara de sîmbătă. Nu se îndoiau că amiralul va ordona o ripostă şi mai necruţătoare în timpul debarcărilor.

Cu mîinile pe genunchii încrucişaţi, Robert Murphy reflecta. Ca diplomat de şcoală veche, învăţase să iasă şi chiar să tragă profit din orice situaţie neprevăzută.

— Natural, nimeni nu putea să prevadă aşa ceva, îi spuse în cele din urmă lui d'Astier. Aveaţi dreptate. Este extrem de supărător.

*

La peste 400 de kilometri de acolo, la cartierul general din Oran, generalul de divizie Robert Boissau se găsea într-o situaţie cu totul specială. Din tot Statul-major francez din Africa de Nord, el era cu siguranţă singurul care cunoştea toate detaliile debarcării aliate. Ştia că aceasta va avea loc, parţial, în sectorul său, în cursul nopţii următoare. Convoaiele care defilau în văzul coastei erau pline de soldaţi americani pe care în mai puţin de şapte ore ambarcaţiunile de asalt îi vor lăsa pe plajele învecinate. Mîine, americanii vor fi, probabil, la Oran. Boissau ştia toate acestea. Numai că nu credea deloc.

Într-un birou vecin, şeful său de stat major, colonelul Paul Tostain, umbla încoace şi încolo, copleşit şi dezorientat. Din 1941 Tostain făcea parte din comandamentul Rezistenţei din regiunea Oran. Cu 48 de ore mai devreme primise ordin de la şefii săi din Alger de a fi gata la miezul nopţii. Tostain era ofiţer de carieră, patriot şi entuziast, care nu se încurca cu probleme inutile : ţara fusese bătută, dar pentru el lupta va reîncepe. Şi germanii vor fi alungaţi. De un an şi jumătate se pregătea. Acum această zi sosise.

În orele imediat premergătoare invaziei colonelul Tostain trebuia să îndeplinească o misiune deosebit de complexă şi periculoasă.

Trebuia nu numai să pună în mişcare tot dispozitivul clandestin din sectorul lui dar şi să paralizeze trupele propriei lui garnizoane, să izoleze centrele de transmisiuni şi

să pună mîna, fără întîrziere, pe aerodromul La Sénia, la șapte kilometri de Oran, unde avioanele aliate trebuiau să aterizeze înainte de ivirea zorilor. Dar acesta nu era decît începutul.

În fine, și mai ales, misiunea principală a grupurilor de rezistență consta în a neutraliza două redutabile baze ale Marinei, în special cea de la Mers El-Kebir, la opt kilometri de Oran, și șefii grupelor lui Tostain știau că partida cea mai ingrată și mai grea a misiunii lor începea acolo. Amintirea atacului din 3 iulie 1940, chiar în acele locuri, rămăsese încă vie, iar ostilitatea față de marina britanică tot atît de profundă și violentă la echipajele și ofițerii Cartierului general al amiralului Rioult. În plus, în acest sector crucial al debarcării aliații aveau să dea peste încă un ghinion : de-abia depuse pe plaje liniile de asaltatori se vor găsi în fața soldaților din regimentele franceze care luptaseră contra englezilor în Siria cu șaptesprezece luni înainte [40].

Cu toate acestea, Tostain păstra o anumită încredere. Oamenii lui, care constituiseră primul nucleu al Rezistenței în Africa, erau plini de ardoare. Nici unul nu crezuse vreodată că debarcarea se va efectua fără să curgă sînge : nimeni nu ar fi putut spera așa ceva. Toate planurile, conștiincios întocmite de Tostain și micul, dar hotărîtul său stat-major, nu avuseseră alt scop decît să cruțe vieți de soldați francezi și aliați, să reducă riscurile unui masacru general și să scurteze, la minimum, luptele. Pentru aceasta, colonelul conta, într-o mare măsură, pe șeful său direct, generalul Boissau, comandantul forțelor divizionare.

Boissau sosise de puțin timp în Algeria, dar șeful său de stat-major spera să-l convingă în ultimul moment. Era ultima misiune ce-l aștepta pe Tostain, și îl va reveni personal : puțin înainte de ora H, îl va scoate pe general din pat, anunțîndu-i sosirea americanilor.

Dar de 24 de ore aceste planuri fuseseră spulberate.

În ajun, la Cartierul general al diviziei, reuniunea zilnică a Statului-major era pe sfîrșite. Deodată, ieșind din obișnuita sa atitudine rezervată față de principalii ofițeri, generalul Boissau își exprimă „speranța personală arzătoare de a relua într-o zi războiul contra Germaniei".

— Va trebui, spuse el în încheiere, ca ceasul revanșei să bată odată !

[40] Era mai ales cazul regimentului 16 de tiraliori tunisieni al colonelului Jacques Roux.

Un val de emoție și de bucurie l-a cuprins pe colonelul Tostain. Generalul pronunțase exact vorbele pe care se gîndise să le spună cînd ar fi trebuit să-l convingă, în seara următoare. Și o idee de o temeritate nebună îi trecu prin minte. Chiar în acel moment se hotărî.

Împreună cu aghiotantul său, maiorul Duvoisin, un alt responsabil al rezistenței locale, l-a urmat pe general în biroul său. Cei trei bărbați erau singuri.

După ce a închis ușa, colonelul l-a pus la curent pe Boissau cu tot ce a făcut de luni de zile, și, lăsîndu-se tîrît și de impuls îi dezvălui planurile secrete ale debarcării iminente. (Mai tîrziu Tostain va declara că „nu fusese sigur că va mai avea o ocazie atît de favorabilă" și că „apucase șansa cînd i se oferise".)

Cu impetuozitate și curaj, colonelul exclamă :

— Poimîine americanii vor fi aici, domnule general !

Boissau a rămas tablou. Îl ascultase pe șeful său de stat-major cu o perplexitate crescîndă și acum îl privea buimăcit pe Tostain. După o tăcere, Boissau spuse liniștit, chiar cu o anumită blîndețe :

— Zău, dragă Tostain, iei visurile drept realitate... Ai fost păcălit. Ți s-au vîndut pur și simplu brașoave. Nimic din toate astea nu-i de crezut. Generalul Boissau a afirmat mai tîrziu că fusese convins că ajutorul său „se afla într-o stare evidentă de ebrietate" ; în consecință, nu acordase cuvintelor lui „decît creditul ce se acordă de obicei spuselor unui om sub influența băuturii".

Cum colonelul deschidea din nou gura :

— Ajunge acum, Tostain, tăie scurt generalul, privindu-l în ochi pe subordonatul său. Nu cred nici un cuvînt din ce mi-ai spus... Voi uita, deci, tot ce am auzit, adăugă el pentru Tostain și pentru maiorul Duvoisin. Ați înțeles, voi doi ?

Tostain pălise, năucit și îngrozitor de dezamăgit. Ieși fără un cuvînt, înțelegînd cu groază că dezvăluise toate secretele Aliaților și ale Rezistenței pentru nimic.

Mărturisirile premature ale șefului de stat-major aveau nu numai să lipsească complet trupele de debarcare de sprijinul Rezistenței în acest sector capital, dar riscau să pună în pericol ansamblul dispozitivului de invazie, atît la Oran cît și la Alger, și puteau avea consecințe catastrofale pentru Înaltul comandament al Rezistenței, începînd cu foarte oficialul șef al diviziei din Alger, generalul Charles Mast. O singură zi mai rămăsese pînă la debarcare, și

acest răstimp, pe care Tostain îl considerase derizoriu de scurt și neînsemnat, i se părea acum nemărginit de lung, interminabil.

După 24 de ore neliniștea și dezorientarea colonelului mai slăbiseră, dar nu atît ca să-și regăsească calmul. In fiecare moment se aștepta să fie arestat, și se întreba ce măsuri luase generalul Boissau referitor la el după cele întîmplate.

Deocamdată, nimic anormal. Și, încet-încet colonelul își recăpătă încrederea. Boissau, care nu-l crezuse, sau nu voise să-l creadă, aștepta. În afara unei inspecții rapide pe care o făcuse în garnizoanele cele mai apropiate, în cursul zilei nu se întîmplase nimic în afara rutinei obișnuite. La întoarcere, generalul se închisese în biroul său.

Cu toate acestea, Tostain spera că în momentul decisiv șeful lui va sfîrși prin a se alătura Aliaților. La Cartierul general divizionar din Oran totul părea calm, ca de obicei. Și era o sîmbătă.

*

La cealaltă extremitate a Africii de Nord se juca acum o ultimă partidă. În tot Marocul nu exista, probabil, un singur om care să aștepte venirea acestei nopți cu mai multă nerăbare, ardoare și temere ca generalul de 52 de ani Emile Béthouart, în biroul de la Statul-major din Casablanca. Optimismul lui vesel și comunicativ din săptămînile precedente făcuse brusc loc unei decepții amare și resemnate. În ajun încă, în ziua de 6, el ignora că ora H va bate pentru el în mai puțin de 30 de ceasuri.

În cursul acestei săptămîni, Jean Rigault venise de la Alger în mare grabă. Înfundîndu-și mica și subțirea siluetă într-un fotoliu al biroului lui Béthouart, îi puse direct această întrebare :

— Sînteți încă hotărît să mergeți cu noi ?

Răspunsul lui Béthouart veni imediat, categoric și afirmativ.

Atunci, deschizînd servieta, șeful rezistent scoase un teanc de hîrtii secrete, ultimele informații asupra ofensivei aliate în Africa, așa cum fuseseră expuse la Cherchell de Clark și experții americani. Frontul invaziei se va întinde din Maroc în Algeria.

Ochii albaștri ai lui Béthouart începură să lucească, și cîteva clipe generalul rămase gînditor. Evenimentul pe care îl aștepta de doi ani, de la repatrierea din Anglia după

armistițiu, avea să devină realitate. Și se gîndi la tot ce îi mai rămînea de făcut pentru a fi pregătit.

— După dumneata, îl întrebă pe Rigault, cît timp le va trebui americanilor ca să ajungă aici ?

— Aproximativ trei săptămîni.

Generalul observă cu glas tare că, cu puțin noroc, va fi avertizat la timp. Voia să spună „înainte de plecarea navelor, natural".

Fixîndu-l pe Béthouart, Jean Rigault declară brusc :

— Trupele sînt deja pe mare.

Surprins, generalul își stăpîni o săritură, apoi repetă:

— Pe mare ? Vrei să spui că la această oră flota a și pornit ?

Și cum interlocutorul confirma, Béthouart rămase, după cum își amintește, „încremenit de această veste".

Revenindu-și imediat, calculă că, ținînd seama de durata traversării, armada aliată n-ar putea să apară în fața coastelor Marocului „în niciun caz înainte de opt zile". Îi spuse lui Rigault :

— Opt-zece zile, nu-i așa, este tot ce avem la dispoziție pentru a ne pregăti ?

După amintirile lui Béthouart, Rigault n-a răspuns nimic. (După Rigault, dimpotrivă, el l-ar fi anunțat clar pe Béthouart că ziua „Z" în Africa era definitiv fixată la 8 noiembrie.)

Era miercuri 4 noiembrie. Patruzeci și opt de ore mai tîrziu, cînd peste Casablanca începea să se lase seara, un agent al Rezistenței, locotenentul în rezervă Dimary — năvăli în Statul-major al diviziei de la Casablanca. Introdus la Béthouart, transmise acestuia un mesaj de la Mast.

Emile Béthouart desfăcu plicul, și aghiotantul său îl văzu „pălind brusc". Mesajul lui Mast îl anunța pe general că mai avea cel mult 24 de ore. Ziua „Z" în Maroc va fi duminica următoare, la ora două dimineața.

În același birou, cu cinci sau șase săptămîni înainte, Béthouart îl auzise pe generalul Juin spunînd comandanților de regimente din divizia sa :

— Germania și-a depășit posibilitățile. Puterea ei începe să scadă. Este deci indispensabil, ca într-o bună zi, Franța să reintre în război ; dar trebuie ca acest moment să fie bine ales... Pregătiți-vă dar nu spuneți nimic. Actualmente, adăugă Juin, avem încă ordinul de a rezista în caz de debarcare a Aliaților. S-ar putea ca într-o lună sau două să primim un ordin invers.

Dar acest ordin nu venise. Şi pentru Béthouart, plecat la Narvik [41] cu gradul de colonel şi întors general cu două stele, obsesia supremă în acest sfîrşit al anului 1942 se lega de o cu totul altă invazie, mai de temut şi mai înspăimîntătoare, aşa cum i-o anunţau de cîtăva vreme rapoartele secrete : sosirea fulgerătoare, ca la Rotterdam în 1940, a regimentelor aeropurtate germane, coborîrea lor în noaptea Africii, deasupra cîmpiilor şi satelor marocane şi răspîndirea acestor unităţi fanatice pe drumuri în jurul aerodromurilor şi gărilor, năvala lor în oraşe şi cazărmi înainte chiar ca alarma să poată fi dată.

Printr-un noroc aproape nemaiauzit, un agent francez al contraspionajului din Casablanca descoperise şi subtilizase din fundul unui coş de hîrtii al consulatului german „ciorna" unui plan de atac avînd ca scop să ia prin surprindere regimentele franceze, fără nici un avertisment. Acesta fusese întocmit, după informaţiile culese la faţa locului, de un ofiţer superior al Wehrmachtului, venit de la Berlin. O divizie de paraşutişti era ţinută, gata de a fi lansată asupra Marocului francez, în împrejurimile Meknèsului. Mesele de ascultare ale serviciilor de informaţii îi confirmaseră lui Béthouart „certitudinea şi iminenţa atacului german".

Această ameninţare deasupra capului său îl chinuia pe Béthouart de luni de zile. Renunţaseră germanii la planul lor de ofensivă ? Îl amînaseră numai ? Cartierul general al lui Hitler aflase de pregătirile Aliaţilor ? Şi aceştia din urmă vor reuşi să o ia înainte paraşutiştilor lui Goering ?[42]

Pentru Emile Béthouart situaţia era dramatică. Şi, din fericire, el era incapabil să prevadă pînă la ce punct va

---

[41] La 12 aprilie 1940.

[42] În realitate, înainte chiar de mijlocul lui 1942, planurile de invadare a Marocului francez — deşi depăşiseră stadiul unui studiu avansat — păreau părăsite de Marele Stat-major German. Asupra acestui punct, mărturia generalului W. Warlimont, de la Biroul de operaţiuni ale Wehrmachtului, este categorică.

— Nu am auzit niciodată vorbindu-se de vreun plan bazat mai mult sau mai puţin pe un *Rifbericht* (atacarea Marocului), mi-a spus el. Ceea ce nu exclude, evident, ca un studiu al problemei să fi fost efectuat de vreo secţie a Înaltului comandament.

Dacă acest studiu a fost făcut, el nu a ajuns niciodată la OKW şi, în consecinţă, Hitler nu a putut avea cunoştinţă de el. În ce priveşte perioada în care această operaţiune ar fi putut fi efectuată, Warlimont este, de asemenea, formal :

— Numai în toamna lui 1940, după renunţarea la debarcarea în Anglia, sau în a doua jumătate a lui 1941, după o încheiere victorioasă a campaniei din Rusia.

deveni ea realitate cîteva zile mai tîrziu. Nici o directivă precisă nu-i sosise de la Alger sau Gibraltar. În plus, ignora locul exact al plajelor de debarcare. Americanii, care ar fi trebuit să trimită ofițeri pentru a dirija trupele la ora H, nu făcuseră nimic. Trebuia să se hotărască și să acționeze singur, într-o ignoranță și confuzie generală. Și, independent de toate acestea, Béthouart își risca personal viața, ceea ce în cursul următoarelor 36 de ore avea să devină altceva decît o formulă banală.

Din multe puncte de vedere, misiunea pe care Béthouart se pregătea să o execute în noaptea de 7 și dimineața de 8 noiembrie, era eroică și disperată. Această misiune era cuprinsă în cîteva cuvinte : cu ajutorul cîtorva ofițeri devotați, trebuia să-și aresteze propriii șefi și, odată făcut acest lucru — să le ia locul și să asigure singur conducerea Marocului. Pentru Béthouart, mai mult decît pentru orice alt om din Africa de Nord, debarcarea trebuia să fie o reușită.

*

În această seară, către ora șase, un vas comercial plin cu pasageri, în majoritate femei și copii, intra în portul Casablanca. „Lipari", un pachebot solid, cu o capacitate de 16 000 de tone, părăsise Dakarul cu unsprezece zile înainte, cu familiile militarilor și funcționarilor francezi, evacuate în grabă de frica unui atac al Aliaților, care era așteptat peste puțin timp în Africa Neagră. Soțiile și copiii ofițerilor fuseseră considerați mai în siguranță în Maroc, de unde vor pleca în Franța.

„Lipari" nu trebuia să facă în Casablanca decît o scurtă escală.

Dealtfel, nu era singurul. Alte cinci pacheboturi și cargouri franceze, plecate și ele din Dakar, îl întovărășeau. De o săptămînă, convoiul, ce transporta aproape 2000 de persoane, tone de arahide, cacao și alte produse coloniale, își urma liniștit drumul, escortat de avizoul „La Grandière", comandat de căpitanul de fregată Yann le Hagre, care avea și responsabilitatea întregului convoi.

Coloana de nave franceze era în avans față de orar. Sosirea convoiului nu era prevăzută decît pentru a doua zi, duminică 8 noiembrie. Dar Le Hagre, constatînd că mersese bine, hotărî să ajungă la Casablanca seara în această sîmbătă. Navele măriseră presiunea și reușiseră să cîștige mai mult de o jumătate de zi. Pe „La Grandière" comi-

sarul doi Jean Berthon se bucura pentru cele cîteva ore furate lungii traversări. De fapt, această schimbare de orar avea să-i fie fatală. Puţin după ora 8 dimineaţa, în ziua următoare, avea să fie mort.

„Porthos" şi „Savoie", două din pacheboturile convoiului, erau deja acolo. Încet, „Lipari" înainta în interiorul portului ce furnica de activitate, şi comandantul Quéguiner ancoră vasul la mică distanţă de „Savoie". Dincolo de dană, Quéguiner recunoscu silueta galbenă, caracteristică a viteazului cuirasat „Jean Bart" ; mai departe, suprastructurile crucişătorului „Primauguet", vasul amiral al escadrei a 2-a uşoare, apoi torpiloarele „Simoun" şi „Tempête", ancorate la capătul cheului, submarinele, avizourile, contratorpiloarele, navele de patrulare şi multe alte bastimente ale marii baze navale din Maroc.

În biroul lui din portul Casablanca, administratorul principal Pierre Robert, 41 de ani, director al Transporturilor maritime, aştepta convoiul de la Dakar. Portul era atît de aglomerat, încît din lipsă de spaţiu, Robert trebui să dea ordin ca unul din cele trei cargouri să ancoreze în radă, în avanport, fără a bănui că, 12 ore mai tîrziu, această decizie avea să salveze de la masacru pe „Vendôme" şi echipajul lui. După ce a pus la punct cu colaboratorii cîteva detalii, Pierre Robert s-a dus acasă, în oraş.

În acel moment, aproape pe toate bastimentele ancorate în port cei ce aveau permisie se pregăteau să plece să-şi petreacă seara pe uscat, în cluburi, cinematografe sau în dancingurile din Casablanca. Era cazul, între alţii, al unui matelot, de 22 de ani, Gabriel Battut, radiotelegrafist pe „Jean Bart". Cu gulerul curat bine aranjat, dunga de la pantaloni călcată şi pantofii negri bine lustruiţi, Battut era încă nehotărît ; ezita „între a merge să danseze sau să-şi petreacă seara la cinema". La urmă, optă pentru ultima soluţie.

Caporalul mecanic de clasa I André Pousson părăsi torpilorul „Simoun" cu trei camarazi. Îşi aminteşte încă ciudatele şi enigmaticele inscripţii cu vopsea neagră care se întindeau pe zidurile oraşului, repetînd toate aceeaşi dată, monotonă şi plictisitoare : 8 noiembrie. Pousson şi ceilalţi se întrebau ce putea să însemne aceasta şi la fel se întîmplă unui tînăr aspirant din bateria a 4-a a.a. din Casablanca, Jacques Roy.

Un alt telegrafist din marină, al 2-lea maistru Robert Jeysy, mergea acasă. Jeysy era căsătorit. De mai mult de doi ani făcea parte din Centrul de legătură din Casablanca, un serviciu naval secret de interceptare a posturilor inamice, care contribuise la capturarea lui „Chemnitz", spărgătorul german de blocadă. La serviciu sau în oraș, Jeysy nu purta niciodată uniformă, „din cauza activității noastre din afara serviciilor oficiale". În această seară, soția sa invitase la cină cîțiva prieteni ; totuși, ceva îl neliniștea pe Jeysy. Toată ziua captase fără întrerupere mesaje ale B.B.C. Și unul dintre ele fusese repetat de un număr incalculabil de ori : „Allo, Robert, Franklin sosește !" Tînărul radiointerpret se întreba dacă acest mesaj „avea vreo legătură cu trecerea prin Gibraltar a numeroase convoaie aliate, dirijîndu-se spre Malta, insula eroică".

Căpitanul de corvetă Begouën-Demeaux, comandantul lui „Frondeur", unul din bastimentele diviziei 2 de torpiloare, trebuia să-și petreacă și el seara în familie ; dar, contrar multora dintre camarazii săi, intenționa să se culce devreme. Soția lui, Paulette și el urmau să-și petreacă ziua de duminică la Rabat, și trebuiau să se scoale devreme. Comandantul diviziei, căpitanul de fregată Sticca, părăsise deja vasul „Fougueux", nava de comandament, cu principalii ofițeri ai statului-major. La bord rămînea numai maiorul-medic Louis-Pierre Castel, împreună cu un tînăr aspirant. Amîndoi erau de gardă, și Castel regreta mult mai puțin serviciul de noapte, cînd o aversă, deja amenințătoare la sfîrșitul după-amiezii, începu să cadă deasă. Rafale de ploaie izbeau puntea lui „Fougueux".

Pe străzile Casablancăi, ofițeri, marinari și soldați se adăposteau de ploaia fină care cădea fără întrerupere. Un mare număr dintre ei, intrînd în cafenele, oprindu-se în fața cinematografelor sau petrecînd simplu cîteva ore cu soțiile lor sau cu amici, își trăiau în acest fel ultima seară.

La Port-Lyautey, orășel de garnizoană și bază aeronavală, 130 de kilometri la nord de Casablanca, colonelul Jean Petit, comandantul regimentului 1 de tiraliori marocani, telefonase la doi din ofițerii săi, maiorul Emil Segond și căpitanul Saint-Raymond. Voia să le propună să vină să facă un bridge la el. Segond acceptase, dar Petit nu reușise încă să-l găsească pe căpitan.

La Alger, Robert Murphy știa acum că amiralul Darlan nu va părăsi, probabil, orașul înaintea nopții. Giraud tot nu sosise, și absența lui era resimțită mai mult ca oricînd. Începea să se lase seara. În aerul plin de vapori al sfîrșitului zilei, cupolele moscheilor, minaretelor dantelate, frontoanele cretoase ale buildingurilor moderne, ca și cele ale edificiilor seculare, captau ultimele raze ale amurgului, în respirația puternică a grădinilor și colinelor acoperite de vegetație. Țipetele stridente ale păsărilor de mare se ridicau în port, înainte de dispariția zilei.

În mîcul golf Sidi-Ferruch, înconjurat de dune și pini, la 20 de kilometri de Alger, apunea soarele. Curînd, peninsula împădurită, dominată de un vechi și mic fort, se va scufunda în întuneric și de pe zidurile seculare va dispărea inscripția istorică : *La 14 iunie 1830, din ordinul regelui Carol al X-lea, sub comanda generalului de Bourmont, armata a venit să înfigă aici drapelele sale, să dea libertate mărilor și Algeria Franței.*

Curînd, lungile plaje de nisip fin, ce se întindeau pe zeci de kilometri pînă la localitățile balneare Castiglione și Tipasa, vor adormi, la marginea Mediteranei liniștite, de-abia mișcată de resacul regulat.

Seara era de asemenea calmă, dulce și caldă la 15 kilometri mai la est, pe stîncile și torentele dintre capul Caxine și punctul Pescade, extremitatea cea mai înaintată a golfului Alger și, mai la est, pe falezele abrupte de la Ain-Taya sau de-a lungul micilor plaje, satelor de pescari și localităților estivale Jean Bart și Surcouf, delimitînd de o parte și de alta a Algerului viitorul cap de pod. Curînd, întunericul se va lăsa total și dens.

Brusc, scurtul amurg se sfîrși, și toate luminile începură să țîșnească, aprinzînd colinele, cartierele mărginașe, rada, bulevardele și străzile marelui oraș, etajat în jurul golfului. Acesta fu monumentul ales de viceamiralul Moreau pentru a se prezenta la reședința particulară a generalului Juin.

După conversația telefonică cu comandantul-șef, cîteva ore înainte, primise o telegramă de la Vichy, confirmînd temerile cu privire la o debarcare în cursul nopții. Nu se știa dacă atacul se va produce în sudul Franței sau în Africa, dar pentru Moreau, plin de temere, de neliniște și

de grijă, chestiunea nu mai prezenta nici o îndoială. O arătă în mod clar lui Juin.

— Această flotă engleză, spuse el, toate aceste nave pline cu trupe şi maşini de asalt, ar fi deajuns acum să facă o singură schimbare de cap, domnule general, pentru ca să se plaseze exact în faţa plajelor noastre, în perfectă ordine de debarcare. [43]

Comandantul şef reflectă un moment, apoi îi spuse :

— Este, într-adevăr, tulburător... Şi, în acest caz, debarcarea nu va putea să se producă decît la Sidi-Ferruch ; nu în altă parte. Pentru a cuceri Algerul, nu există nici un alt mijloc, nici locuri mai propice. Ştim asta din 1830.

Amiralul împărtăşea pe de-a-ntregul această opinie. Multe secunde tăcu. Juin nu-l văzuse niciodată pe Moreau atît de neliniştit şi chinuit. Încercă să-l liniştească.

— Chiar dacă s-ar produce, întrebă el, paza coastei ne va anunţa oricum, la timp, nu-i aşa ?

— Bineînţeles, răspunse amiralul. Vom fi preveniţi.

Această evidenţă asigurătoare ar fi trebuit să readucă puţin calm în spiritul lui Moreau, să-i alunge tulburarea. Totuşi, nu simţea nici o uşurare faţă de momentul cînd intrase în cameră. Noile lui funcţii din ultimele trei săptămîni, călătoria de inspecţie în Tunisia, puţinul somn din cursul ultimelor zile îl epuizaseră ; probabil asta era. Amiralul strînse mîna comandantului-şef. Se simţea ciudat de singur.

După ce Moreau ieşi, Juin se întoarse spre şeful său de stat-major. Încă o dată Sevez şi el examinară măsurile de la începutul după-amiezii ; conveniră că nu era nimic de schimbat. Amiralul vedea totul în negru şi, în mod sigur, exagera pericolul.

Totuşi, poate cîştigat, fără voia sa, de pesimismul lui Moreau, generalul hotărî să alarmeze noi unităţi, în special pentru a preveni un atac nocturn asupra portului Alger. În minutele următoare, generalul Sevez intră în comunicaţie cu P. C. al regimentului 13 de trăgători senegalezi. La cazarma Orléans, în nordul oraşului, căpitanul Vignes, ofiţer de stat-major, alergă la fereastra biroului pentru a-l rechema pe locotenent-colonelul Jean Benoit-Guyod, comandantul regimentului 13, care tocmai se urca în maşină.

[43] Era exact ceea ce se pregătea să facă în acel moment în faţa plajelor Algerului, după ce executase o ultimă fentă de război, amiralul britanic H. M. Burrough.

Noaptea se lăsase complet cînd batalionul 2 senegalez, în fruntea căruia se găsea maiorul Pagès, cobora în direcția portului, ocolind cartierul Kasbah, și se punea la dispoziția statului-major al contraamiralului Leclerc, comandantul forțelor navale din Alger, subordonat direct lui Moreau. Una din companiile lui Pagès fu trimisă imediat să ocupe poziție pe cheul Agha, lîngă marile bazine. Era exact ora 19,55.

În acea seară, la Bizerte, generalul de aviație Jean Bergeret cina cu viceamiralul Darrien, șeful Marinei din Tunisia, cu soția și fiica acestuia. Motivul oficial al călătoriei lui Bergeret în Africa era să meargă la Capul Bon cînd flota anglo-saxonă va pătrunde în strîmtoarea Siciliei. Bizerte se găsea la patru ore cu mașina, și generalul își făcuse cunoscută intenția de a pleca a doua zi, dimineața. Pentru Bergeret mai exista încă o șansă ca debarcarea să nu aibă loc, așa cum credea. Rigida certitudine a lui Darlan referitor la proiectele aliaților îl impresionase. Totuși, generalul avea numai slabe îndoieli asupra informațiilor secrete pe care le primise în Franța, zece zile mai înainte. Informațiile lui erau atît de sigure încît Bergeret nu ezitase să ceară o întrevedere personală mareșalului Pétain. La 30 octombrie el îl avertizase pe șeful statului de iminența unei lovituri de forță a Aliaților în Africa, „fără a putea totuși preciza locul". Și, generalul îl implorase pe Pétain să plece imediat la Alger. Bătrînul mareșal refuzase.

În Algeria un alt om păstra, de asemenea, secretul său. De la sfîrșitul dimineții, locotenent-colonelul Jean Chrétien știa, fără o eroare posibilă, că debarcarea aliată se va efectua în noaptea următoare. Ultima informație care îi lipsise era acum în posesia lui. Dar, printr-o bizară ironie a soartei, nici el nu reușise să-l convingă pe șeful său direct, generalul de corp de armată Alphonse Juin.

Acum, descurajat și tulburat de calmul și siguranța de care era stăpînit înaltul stat-major, Chrétien își termina masa în sînul familiei. După o ultimă ceașcă de cafea, se pregăti să meargă la culcare. Erau totuși multe șanse, gîndea el, ca această noapte să fie cu adevărat lungă.

*

La Vichy se știa acum mai mult. Printre telegramele care se adunau pe biroul contraamiralului Paul Auphan, la Amiralitate, se găsea un mesaj al atașatului francez la

Lisabona. Căpitanul de fregată de Boysson semnala, cu insistență, convoaie de război americane în Atlantic, văzute în largul insulelor Azore. Oare Aliații se pregăteau să invadeze Africa ? Auphan se îndoia.

În cursul acestei sîmbete de 7 noiembrie, un roi de polițiști năvăli cu revolverul în mînă într-o vilă de pe înălțimile Marsiliei în momentul în care maiorul de aviație Leon Faye își termina bărbieritul. Într-o cameră alăturată, tînărul radiotelegrafist Pic, din rețeaua de Rezistență „Alianța", încheia telegrafierea la Londra, cu postul său de emisie clandestin, a unui lung raport cifrat după evadarea din Franța a generalului Giraud.

În ajun, Faye se întorsese în grabă din Lavandou, imediat ce pescarul Jules Crest și locotenentul Dallas, întorși din larg, confirmaseră îmbarcarea lui Giraud pe bordul lui „Seraph". În tot acest timp postul lui Faye funcționase mult și șeful rezistent știa că supravegherea se strînsese în jurul său, în mod periculos. Nu ignora că în ultimele săptămîni agenți ai Gestapo-ului se abătuseră asupra sudului Franței. Cu toate că, în principiu, această parte a țării nu era ocupată, Laval trebuise să se încline în fața exigențelor germane. 234 de polițiști și agenți ai serviciilor secrete ale lui Canaris, specializați în detectarea posturilor de radio clandestine, se instalaseră în regiunile Marsilia, Montpellier și Lyon.

Faye știa că experții germani erau tehnicieni de temut în specialitatea lor. Sub conducerea maiorului Friedrich Dernbach, un veteran al poliției politice hitleriste, care se lăuda că localizează o rețea radio clandestină tot atît de ușor cum ar împinge o bilă de biliard, operau cu o prudență și o eficacitate înspăimîntătoare. Pe lîngă faptul că vorbeau curent franțuzește, ei fuseseră prevăzuți cu documente false, autorizații de trecere, carnete de identitate, de alimentație etc. Și nu se mulțumeau să fie specialiști ai serviciilor de ascultare și radiogoniometrie ; o echipă specială cunoștea de multă vreme metodele de anchetare ale Gestapo-ului lui Heinrich Himmler.

Înainte să poată schița un gest de apărare, masivul și vigurosul Faye fusese legat și statul său major capturat în întregime, șase persoane cu totul, inclusiv Marie-Madeleine Méric, șeful rețelei „Alianța". Cu privirea mereu la fel de arzătoare și rece, energicul aviator de luptă care cumulase 11 citări după primul război mondial, suportă

interogatorii peste interogatorii. De la arestarea de anul trecut, nenumărate acuzații îl striveau pe șeful rezistenței.

Dar Faye știa că idealul pentru care lupta din 1940 era pe punctul să se realizeze. Aliații se pregăteau să debarce în Africa. Nimic nu mai putea opri acum enorma mașină să vină într-o zi să-i elibereze patria. Maiorul Faye reuși, totuși, să evadeze, dar în 1943 Gestapo-ul l-a prins din nou, și de data aceasta a fost transportat în Germania, unde în ianuarie 1945 l-au ucis folosind un supliciu deosebit de rafinat și oribil: arderea cu aruncătorul de flăcări [44].

Cînd Amiralitatea din Vichy începu, în fine, să ia în serios informațiile sosite de la Lisabona, seara de sîmbătă era deja mult avansată. În ce măsură aceste informații reflectau realitatea, un atac în regulă pe coasta Marocului? Examinînd chestiunea, ofițerii din Statul-major naval ajunseseră la concluzia că nimic nu era sigur.

La întîmplare, Amiralitatea alarmă C. G. al Marinei din Casablanca. Contraamiralul Auphan, șeful Statului-major, care avea competențe egale cu ale unui secretar de stat, recomandă viceamiralului Fritz Michelier:

— Fiți deosebit de atent și vigilent.

Această telegramă, purtînd nr. 58 529, a fost expediată la ora 21,15 ora Franței. Din cauza amînării transmiterii și descifrării, ea n-a ajuns la Casablanca, pe biroul lui Michelier, decît la ora 3 dimineața, ora Marocului.

De cealaltă parte a Mînecii, la Chequers, lîngă Londra, Winston Churchill aștepta și el noaptea, și cu ea comunicările care aveau să facă să zbîrnîie telefonul său secret, legat cu Marele Cartier General britanic. Se gîndea la Eisenhower și la Gibraltar, la condițiile atmosferice, care în Maroc amenințau să compromită succesul invaziei, și, mai presus de toate, Churchill se gîndea la amploarea partidei care se juca. Așa cum nu încetase de luni de zile să o repete, „era cu adevărat o lovitură de poker".

La Londra, luminile unei festivități iluminau saloanele Ambasadei sovietice. În această seară de 7 noiembrie, în majoritatea capitalelor lumii în război înalți funcționari, simpli cetățeni ca și membri ai guvernului U.R.S.S. celebrau a 25-a aniversare a Revoluției bolșevice din 1917.

[44] Imediat ce evadarea generalului Giraud a fost confirmată, serviciile poliției din Marsilia au înnebunit de vigilență. Represaliile se abătură asupra familiei lui Giraud. În total 17 membri ai acesteia au fost arestați și deportați.

Recepția dată de M. Bogomolov, ambasadorul Sovietelor în Marea Britanie, avea o strălucire aparte. În marile saloane de ceremonie lustrele scînteiau ; vodka și șampania curgeau în valuri. Zgomotul conversațiilor umplea saloanele încărcate. Între ruși, englezi, cehoslovaci, americani, poloni, belgieni, olandezi și francezi misterioase convorbiri cu voce joasă aveau loc prin colțuri.

Jacques Soustelle, ministru al Franței Libere, îl remarcă pe cehul Jan Masaryk, cu un pahar în mînă, trăgînd în ambrazura unei ferestre pe comisarul francez al Afacerilor externe, René Pleven și spunîndu-i cîteva cuvinte la ureche. Instantaneu, trăsăturile lui Pleven se asprîră. Cîteva momente mai tîrziu, acesta din urmă cobora în grabă scările, urmat de aproape de Soustelle.

În mașina care gonea ca un ogar în direcția Carlton Gardens, Cartierul general al francezilor din Londra, Pleven îl puse la curent pe colegul său. Ca să spunem adevărul, nici unul dintre ei nu era extrem de surprins. Nu, ceea ce îi mira mai mult era că Churchill și britanicii „păstraseră tăcere pînă la capăt".

La Carlton Gardens, de Gaulle plecase. Se dusese liniștit acasă. Soustelle se urcă într-un birou și se aruncă asupra telefonului. Peste un moment vocea caracteristică a șefului său răsună în receptor.

— Domnule general, spuse nervos Soustelle, este absolut sigur ! Americanii și englezii debarcă în această noapte la Alger !

Nesfîrșite secunde se scurseră, apoi se produse reacția. O simplă interjecție, teribil de scurtă și de expresivă.

— Secretul a fost bine păstrat, Soustelle, comentă de Gaulle. Și închise.

La Madrid, ambasadorul Statelor Unite, Carleton J. H. Hayes, aștepta momentul în care se va duce la palatul lui „Caudillo", Francisco Franco. Mesajul pe care Hayes, concomitent cu colegul său britanic Hoare, trebuia să-l remită șefului statului spaniol era gata. Diplomatul se felicita de formula utilizată de Roosevelt ; președintele Statelor Unite îl numea pe generalissim „prietenul său sincer".

La acea oră, Statul-major spaniol trebuia să fi fost la curent cu multe lucruri. Poate chiar de multă vreme. Dar Hayes era convins că Franco nu comunicase nici a zecea parte lui Hitler. Neutralitatea — sau, pentru a folosi jargonul diplomatic, nebeligeranța — avea pentru el un

preț mult prea mare. În mod sigur, Franco era prea prudent pentru a-și arunca țara în război tocmai în acest moment. Scrisoarea lui Roosevelt, care făcea discret aluzie la „vasta experiență" a lui Caudillo, ca și la „forțele trimise spre Africa de Statele Unite ale Americii" avea scopul de a convinge Spania că ea „nu avea nici un motiv să se teamă de Națiunile Unite".

Cu cîteva clipe înainte de ora 24, colonelul Hermann Boehme, șeful Statului-major al Comisiei germane de armistițiu la Wiesbaden, îl trezi pe reprezentantul francez, colonelul Vignol. Boehme străbătea în lung și în lat biroul său.

— Avem acum ultimele informații asupra acestui convoi din Gibraltar, spuse el colonelului francez. După calculele noastre, strîmtoarea Siciliei ar trebui să fie atinsă de nave în cursul zilei de mîine, duminică.

Boehme păstră un moment de tăcere privindu-l pe Vignol.

— Numai că, acum această destinație ar putea fi tot atît de bine Algeria, ca și Tunisia... Obiectivul convoaielor ar putea fi, deci, o debarcare pe coastele voastre. În acest caz, este de datoria Germaniei să vină în ajutorul Franței. Forțele militare franceze riscă să fie într-o stare de netă inferioritate, pentru a respinge această agresiune. Guvernul meu oferă deci guvernului dumitale un concurs imediat. Este vorba, în special, de Luftwaffe.

Fața ofițerului german se lumină un moment și buzele lui Boehme schițară chiar un surîs rece.

— Natural, OKW nu va face nimic fără acordul guvernului francez. Nu vom acționa decît dacă dumneavoastră vă exprimați formal această dorință. Te rog să comunici aceste propuneri guvernului dumitale [45].

În seara aceea, tînărul și frumosul conte Galeazzo Ciano, în vîrstă de 39 de ani, ministrul Afacerilor Externe al Italiei, primise ultimele comunicări sosite la Roma asupra flotei aliate din Mediterană.

El le comunică socrului său, Benito Mussolini. Cel mai tîrziu mîine se va ști cu adevărat despre ce este vorba. Poate, aliații vor ataca Sicilia ? se întreba Ciano. Nu era și părerea Ducelui. Americanii, credea Mussolini, nu erau

[45] Telegrama adresată de colonelul Vignol Statului-major de la Vichy, comunicînd această conversație, este datată 8 noiembrie, ora 3,08. Dar ea n-a fost complet descifrată decît după ora 8 dimineața.

încă „destul de puternici pentru a-şi permite o ofensivă de acest gen".

Ciano închise telefonul. Atîtea evenimente se succedaseră în ultimele săptămîni, că aproape uitase istoria documentelor descoperite într-un avion englez doborît la Cadix — aluziile la un plan de atac contra Marocului şi Tunisiei. În acel timp, ministrul italian gîndise că era vorba „de una dintre acele intoxicaţii" în care anglo-saxonii treceau drept maeştri.

Dar în această seară de noiembrie îndoiala nu mai putea fi permisă. Ciano vorbi din nou Ducelui. Mussolini era obosit şi uşor bolnav. În calmul biroului său roman, Galeazzo Ciano trase un caiet şi scrise cîteva rînduri în jurnalul pe care îl completa cu regularitate înainte de culcare.

Mussolini era sigur că debarcarea va avea loc în Africa de Nord, departe de cîmpurile de bătălie din Libia şi că americanii nu vor întîlni, ca să zicem aşa, nici o opoziţie din partea francezilor. Această ultimă părere era în întregime împărtăşită de ginerele său, care scrise în jurnal : *Toate acestea au acum o gravitate excepţională pentru noi, italienii...*

Noaptea cădea greu peste Europa. Şi la cîteva mii de kilometri de acolo, ploioasă şi răcoroasă în Maroc, mai călduţă şi blîndă pe coastele Mediteranei, ea învăluia complet Africa. Pentru mulţi, ziua de 7 noiembrie se sfîrşea plină de îndoieli, de speranţe şi de întrebări. Ziua „Z" avea să înceapă în întuneric, mai înainte ca aurora să se arate.

8

Noaptea

Lumina nopţii umplea cerul. Imensa strălucire purpurie de deasupra Algerului se reflecta în mare, pînă la marginile îndepărtate ale golfului. Ca în fiecare seară, şeful de lot Aimé Debelle se achita calm de rolul lui de responsabil cu apărarea pasivă în cartierul bulevardului Bru, care domină portul.

Debelle era un om destul de înalt, puternic şi brunet, de treizeci şi trei de ani ; un francez din Africa de Nord. Cu toate că nu mai fuseseră de multă vreme alarme, locuitorii cartierului continuau să-şi păstreze masca de gaze primită în 1939. Ca întotdeauna, Debelle lua treaba foarte în serios. Veghea cu severitate asupra materialului fiecărui imobil, lopeţi, găleţi, extinctoare, cărora li se adăuga o ladă cu nisip contra incendiilor. În caz de alarmă, vigilentul şef de lot trebuia să asigure camuflajul, ca şi întreruperea gazului şi electricităţii. Dar în această seară de noiembrie Debelle se îndoia foarte mult că va trebui să impună respectarea acestor consemne.

Cu tot sezonul înaintat, era încă plăcut pe străzi, şi mulţi paznici de imobile îşi scoseseră scaunele pe trotuare sau vorbeau liniştit cu vecinii, în faţa ferestrelor deschise. Şeful de lot trecea strîngînd, ici şi colo, mîinile cunoştinţelor, în timp ce surîsuri amical-ironice îl petreceau în rondul lui metodic şi punctual. Debelle o ştia, dar nu se sinchisea.

Tot oraşul strălucea la picioarele lui. Era o viziune liniştitoare şi reconfortantă, de care nu se sătura. Către ora zece, după ce s-a asigurat că în jurul lotului său de imobile totul era în ordine, Aimé Debelle s-a întors acasă. Urcă cele cinci etaje, răsuci cheia în broasca micii locuinţe de celibatar şi aprinse o ultimă ţigară, pe care o fumă la fereastră, apoi se hotărî să se culce.

Dar în alte cartiere ale oraşului nu era totul aşa de calm. Deja în multe locuri din Algeria şi Maroc, la Bône, Blida, Bougie, la Oran ca şi la Casablanca şi Alger minutele se scurgeau acum mai repede.

Nu era, totuşi, cazul în apartamentul rezidenţial din Alger al consulului general al Belgiei, dl. Snyers, care, instalat confortabil în salon, citea un roman de Pearl Buck. Soţia sa, Marie-Louise, şedea lîngă el, în timp ce fiul lor, de 16 ani, plecase la cinema. Aceasta însemna că băiatul nu se va întoarce înainte de unu dimineaţa. Dar asupra acestui punct Tony şi Marie-Louise Snyers se înşelau.

Era aproape ora 23, cînd d-na Snyers spuse soţului său :

— Mă duc să mă culc. Nu întîrzia prea mult, Tony. Să sperăm că José va fi serios şi nu se va întoarce la o oră nepermisă...

În fapt, mai mult de patru zile lungi şi obinuitoare

aveau să treacă pînă cînd d-na și dl Snyers să afle ce s-a întîmplat cu fiul lor.

În timp ce în casa Snyers luminile se stingeau, zgomote de motor se auzeau într-un garaj din orașul de jos, ținut de Louis și Raymond Lavaysse. Era mult de cînd cei doi frați aparțineau Rezistenței.

Sughițurile demaroarelor se succedau, acceleratoarele răsunau, motoarele suflau și scuipau ambalîndu-se. În spatele oblonului de tablă coborît, garajul vîjîia de activitate și de zgomot, de chemări, de ordine grăbite. Uși se trîntea. Apoi, deodată, se făcu liniște, și acesta fu semnalul.

Una cîte una, la fiecare trei minute, mașini de turism și cîteva camioane, treizeci de vehicule în total, începură să iasă, trecînd poarta cea mare a garajului și lansîndu-se în noapte. Într-una dintre ele se găsea fiul lui Tony și al Mariei-Louise Snyers, împreună cu alți tineri din grupul de rezistență, în majoritate danezi, belgieni și englezi, ținînd pe genunchi vechi puști din războiul din '70, își amintește José Snyers. Acesta spusese părinților săi adevărul, sau măcar o parte. Așteptînd ora H, fixată la 23,30, își petrecuse efectiv seara la cinema. Văzuse un film cu titlu agresiv și promițător, „Lumea va tremura", cu Eric von Stroheim.

În mașinile pline pînă la refuz, majoritatea ocupanților erau îmbrăcați civil. Numai cîțiva, șefi de grupă sau de secție, îmbrăcaseră, pentru ocazie, uniforme de gradați sau ofițeri de rezervă.

Noaptea călduță de toamnă, ușor parfumată, acoperea acum, tăcută, întregul oraș. În cartiere străzile se goliseră încetul cu încetul. Fațadele cinematografelor se întunecaseră complet ; la cafenele și braserii scaunele și mesele de pe terase fuseseră puse la adăpost și se coborîseră obloanele de tablă. Prăvălioarele și magazinele închiseseră de mult. A fost o sîmbătă ca toate celelalte. Și acum, în briza ușor răcoroasă ce adia dinspre mare, Algerul se pregătea să doarmă sau deja dormea.

Pe bulevardele și străzile singuratice, cîteva vehicule supraîncărcate, camioane pline cu oameni și arme treceau ca vîntul. Mulți locuitori ai Algerului care se întorceau de la o reuniune în familie sau ieșeau de la cinema după ce văzuseră „Femeia pierdută" la Colisée sau „Katia", cu Danielle Darrieux, la Olympia, și-au amintit că au întîlnit pe drum „stranii forme cu arme", „hoinari suspecți",

„grupuri misterioase de oameni ascunși în umbră, cu arma pe umăr". Alți trecători întîrziați s-au grăbit să ajungă acasă, după ce văzuseră mașini alergînd în noapte, cu țevi amenințătoare de puști profilîndu-se la uși.

Oamenii Rezistenței, mai puțin de 400 cu totul, se grăbeau spre obiectivele lor, multiple și împrăștiate în tot orașul[46]. Cu efective reduse, dar hotărîte, dispuneau cel mult de o oră pentru a pune în execuție diversele planuri de sabotaj, a deveni stăpîni pe principalele puncte strategice, și mai presus de orice a împiedica ordinele de luptă să ajungă la garnizoanele de pe coastă și din interior în timpul necesar, evaluat aproximativ la două ore, debarcării trupelor aliate, paralizînd complet înaltul comandament — o cucerire rapidă și tăcută în noapte.[47]

*

În apartamentul său din clădirea Corpului 19 de armată, generalul cu patru stele Louis Koeltz spumega de furie. Oamenii care îl înconjurau, ocupînd biroul, instalați în fotolii, fumau fără întrerupere, cu un aer ironic, scuturînd cenușa pe covor. Cu brațele încrucișate, în tăcere, Koeltz mergea încoace și încolo. Mînia și furia îl sufocau.

Trezit la miezul nopții, ieșise din cameră în pijama, pentru a se găsi nas în nas, în anticameră, cu oameni înarmați gesticulînd, în fruntea cărora se găseau doi ofi-

[46] Șefii de rețele clandestine din Alger au trecut la îndeplinirea misiunii cu efective scheletice. Absențele în trupele Rezistenței au fost teribil de mari. Grupele de acțiune, prevăzute să adune în total o mie de oameni, antrenați în vederea zilei „Z", n-au strîns decît cîteva zeci pentru fiecare zonă de acțiune. Aceasta se explică, probabil, prin faptul că trupele fuseseră mobilizate prea tîrziu, numai în cursul aceleiași zile. Și Jean Rigault avu această reflexie amară :

— Cei care au rămas acasă, oricum, n-ar fi servit la nimic. După un raport, efectivele globale ale Rezistenței în noaptea de 7 spre 8 noiembrie s-au ridicat la 377 de oameni.

[47] Ora H pentru Rezistența din Alger a variat, după sectoare și obiective, de la 22 în ziua de 7, la 0,30 și mai tîrziu în ziua de 8. După jurnalul de marș al regimentului 13 senegalez „tăieri de circuite telefonice s-au produs începînd de la ora 22". Ora H a Rezistenței fusese coordonată cu aceea a primelor debarcări ale trupelor aliate, prevăzute în principiu pentru miezul nopții. Dar ambarcațiunile de asalt, plecînd de la locul de ancorare a vaselor de transport, suferiseră o întîrziere de cel puțin o oră. Conform planurilor, acțiunea Rezistenței trebuia să înceapă două ore înaintea debarcărilor și să urmeze două ore după aceea.

ţeri, dintre care unul, locotenent-colonelul de la divizie, pe care generalul îl recunoscu.

— D-ta eşti, Jousse ? Ce vreţi ?

Pe jumătate adormit, zăpăcit şi frecîndu-şi ochii, Koeltz auzi :

— D-le general, americanii debarcă ! Generalul Giraud a luat comanda armatei... Într-o oră, Aliaţii vor fi aici cu 15 divizii şi 1000 de avioane de luptă.

Şi cu emoţie, Jousse adăugă cu ardoare :

— Vă conjur, D-le general, să fiţi alături de ei. Sau cel puţin să nu faceţi să se tragă asupra soldaţilor aliaţi !

Koeltz era un alsacian solid, de 58 de ani, un soldat călit, detestînd cu înverşunare pe germani şi mai ales pe Hitler, care îi furase provincia natală. Pentru el războiul nu era terminat — el nu se va sfîrşi decît în ziua cînd drapelul francez va flutura din nou deasupra Strasbourgului. Dar loialitatea faţă de şefi, care, aproape toţi, împărtăşeau ura sa contra Germaniei naziste, nu suferea nici fisură, nici omisiune, nici abatere.

Păli, şi mînia care îl sufoca îi dictă un singur cuvînt. Koeltz îi aruncă lui Jousse, ca o pălmuire :

— Ieşi, strigă el. Ieşi imediat !

Cumplit de jignit şi dezamăgit, Jousse se dădu înapoi, lăsîndu-l pe general singur în cameră, pentru a-i permite să se îmbrace. Lungi minute enervante trecură. Oamenii lui Jousse aşteptau cu nelinişte, mişcîndu-se şi manevrînd armele. Unul dintre ei, tînărul locotenent de transmisiuni Jean L'Hostis, întrebă :

— Mă duc să arunc o privire în curte, ca să nu ne scape printre degete ?

Dar Jousse dădu din cap.

— Inutil, spuse el.

Toate măsurile fuseseră luate, ieşirile erau barate şi supravegheate.

Locotenent-colonelul Moïse Jousse ştia că pentru a reintra în birou, generalul trebuia să deschidă uşa în faţa căreia se găsea el.

După un moment, Koeltz apăru în prag, strîns în uniformă, cu trăsăturile palide şi răvăşite.

Fără să acorde cea mai mică importanţă celor care se găseau acolo, comandantul de corp de armată merse la telefon, ridică receptorul şi aşteptă. După o clipă, cum nimic nu se producea, privirea lui Koeltz se întoarse spre Jousse şi acesta înclină capul afirmativ — telefonul tăiat,

la fel ca în tot orașul. Generalul nu putea conta pe nici o comunicație cu exteriorul ; edificiul fusese și el înconjurat în prealabil de un cordon de pîndari vigilenți.

Brusc, Jousse fu cuprins de compasiune pentru șeful său, redus la neputință. Încă o dată, cu insistență, el îl rugă pe Koeltz, încercînd să-l înduplece. Dar acesta rămase surd, distant și intratabil.

Mîndru și sfidător se plimba prin cameră, în mijlocul celorlalți, zidit în tăcerea sa, o tăcere disprețuitoare pentru acest ofițer superior din propria sa armată, fratele de arme și subordonatul său, care îl împingea la revoltă, îl îndemna să-și trădeze datoria. Pentru acest om, rigidul Koeltz nu putea simți decît un nemăsurat dezgust.

Jousse suspină și, după un gest de neputință și abandon, părăsi camera.

Din acest moment, orele s-au scurs pentru Koeltz în umilință și în furia cea mai completă pe care o cunoscuse. „Civili înarmați" și, cum spunea el, „boboci obraznici și aroganți", batjocoritori în ascuns, îl supravegheau, vorbind și glumind fără jenă, strivind țigară după țigară. Curînd, un nor de fum umplu apartamentul.

Observîndu-i pe furiș pe gardieni, Koeltz — cîteva luni mai tîrziu va deveni unul dintre învingători în campania din Tunisia — nu avea să le-o ierte.

— M-au afumat ca pe o șuncă, va spune el mai tîrziu, încă furios și indignat.

În spatele înaltelor ferestre închise, jaluzelele nu lăsau să filtreze nimic din noaptea de noiembrie, mereu la fel de întunecată și tăcută. Generalul Louis Koeltz se întreba dacă ziua va reuși vreodată să răsară. Și, în mînia sa, se simți deodată obosit.

Scos fără menajamente din pat, prefectul Emmanuel Temple ieși din camera conjugală îmbrăcat într-o lungă cămașă de noapte brodată, care provocă uimirea șefului grupului, Jacques Zermati, și a celor 11 oameni ce-l însoțeau. Unii dintre ei, ca André Levy sau L. Oualid, se crezură, „intrați fără invitație, în casa unei rude bătrîne din provincie".

Valetul arab, Mustafa, fusese deja pus în siguranță și închis într-o pivniță a prefecturii. Palid de furie, rostogolea ochii furioși și nu-și ascundea indignarea.

În spatele prefectului Algerului se profila silueta neliniștită a d-nei Temple, căutînd o batistă în capot. Constată că o uitase și vru să meargă să ia una dintr-o comodă ;

dar unul din rezistenții înarmați întinse spre ea un mare revolver de intendență. Înspăimîntată, d-na Temple rămase pe loc, încremenită.

În acest moment, în spatele lui Zermati răsună o voce :

— Ce se întîmplă aici ?

Cu degetul pe trăgaci, oamenii se întoarseră dintr-o săritură și văzură pe cel mai mare dintre băieții prefectului Temple, pe care îl trezise din somn zgomotul de voci, pași pe scară și luminile „aprinse peste tot, în mijlocul nopții".

După amintirile lui Frédéric-Jacques Temple, unul dintre oameni, „unul mic cu ochelari, ținînd în mînă, cu stîngăcie, un pistol mare, îi bară drumul, răspunzîndu-i emfatic :

— Micul meu domn, se întîmplă că trebuie să salvăm Franța !

— Foarte bine ! Sînt de acord — răspunse Temple fără să se emoționeze. Și întrebă apoi : cum vom proceda ?

După ce petrecuse seara — așa cum prevăzuse — la Télemly, un cartier al Algerului, în casa lui Max-Pol Fouchet, mîncînd fursecuri împreună cu cîntăreața Agnès Capri, editorul Charlet și cîteva femei frumoase, „extaziindu-se în fața autografelor lui André Gide sau ale poetului Patrice de La Tour du Pin", F.-J. Temple se întorcea liniștit la domiciliul său de la Prefectură. Își amintește că era deja tîrziu și că la un moment dat conversațiile s-au axat asupra proiectelor Aliaților. Cineva vorbea de „flota engleză din largul Algerului cu destinația Egipt". Urmă o tăcere, apoi, povestește Temple, „o femeie încercă să spună ceva, un rîs nervos țîșni și toate conversațiile reveniră la normal". Cînd Temple coborîse pe jos, spre casă, traversînd orașul, totul îi păruse destul de calm, „obișnuit și banal ca în fiecare zi".

Și acum, situație cu totul de necrezut, civili înarmați îl amenințau pe tatăl său, prefectul Algerului, ordonînd întregii familii Temple, prizonieră, să coboare în pivnițele imobilului. Mai tîrziu, așezat pe cîțiva saci vechi, sub o gură de aerisire, F.-J. Temple recunoscu în noapte explozii surde și apropiate de obuze. Și, înțelese atunci că debarcarea „avusese realmente loc".

În acest timp, la extremitatea portului, tînărul rezistent belgian José Snyers și vreo zece oameni dintr-o subgrupă comandați de André Cohen își atinseseră obiectivul. După ce trecuseră lungul dig de două sute de metri

care lega uscatul cu insulița fortificată a Amiralității, echipa înarmată a lui Cohen năvălise în Cartierul general al Marinei, dezarmase santinelele și ocupase repede centrala telefonică navală. După ce înlăturaseră pe telefoniști, pe care acum îi țineau în observație, oamenii lui Cohen le luaseră locul.

Snyers își amintește că informațiile nu încetau să curgă. Telefonul suna fără oprire. La un moment dat, Snyers auzi pe unul din oamenii subgrupei răspunzînd cu o voce sigură și calmă :

— Într-adevăr, ne așteptăm să se petreacă ceva rău, în oraș. Ați face mai bine să veniți să vă adăpostiți aci...

Și, puțin mai tîrziu, spre uimirea lui Snyers, soseau doi ofițeri superiori, împodobiți cu fireturi și decorații, aparținînd Comisiei de armistițiu italiene, ducînd fiecare cîte o valiză. Ei dispărură repede într-o pivniță, a cărei ușă fu încuiată de două ori.

Dar acum Snyers se întreba cîtă vreme va putea rezista micul lor grup. Izolaseră Amiralitatea de restul orașului ; la aceasta se limita misiunea primită, și acum oamenii lui Cohen așteptau. Orele se scurgeau și noaptea rămînea mereu tăcută, desperant de pașnică.

Pe toată întinderea orașului, alți oameni din Rezistență se dedicau misiunii primite, aproape pretutindeni similară și identică : arestarea marilor șefi, neutralizarea trupelor, înlocuirea santinelelor, tăierea cablurilor telefonice, ocuparea sau încurcarea centralelor telefonice, organizarea discretă a misiunii de sabotaj ce li se încredințase. Strecurîndu-se în tăcere prin întuneric, ei trebuiau să lucreze, să cucerească pozițiile și odată sarcina îndeplinită, să aștepte atîta timp cît va fi nevoie. Dar nimeni, nici chiar șefii Statului-major clandestin, nu avea nici cea mai mică noțiune de cît timp va dura această așteptare.

Pe înălțimile El-Biar, la peste doi kilometri de centrul strategic efervescent al Algerului, zgomote de arme și de pași strivind pietrișul aleilor, îl atraseră pe generalul Alphonse Juin în pragul locuinței sale particulare. „Vila Măslinilor" se ridica în umbră, ascunsă în mijlocul arborilor. Era o mare și confortabilă reședință, în stil vechi arab, moștenită de la Weygand și înconjurată de un parc stufos, plantat cu eucalipți, palmieri, arbori de piper giganți, ficuși și aloe. Luminii străluceau la parter, în spatele ferestrelor cu minuscule vitralii.

Generalul termina seara în liniște. După ce părăsise

salonul familial, unde se găseau soţia şi fiul său Pierre. Juin înaintă în curte, intrigat de a zări siluete care circulau între arbori. La o întrebare a comandantului-şef, o voce răspunse hotărîtă, în întuneric, că totul era în ordine şi nu trebuia să se neliniştească... Juin rămase totuşi în prag, timpul cît aprinse o ţigară, apoi intră în vilă şi închise uşa după sine.

În acest moment 15 oameni din Rezistenţă, cu doi ofiţeri, aspirantul de artilerie Bernard Pauphilet şi căpitanul de rezervă Bouin, un rănit din războiul 1914-18, stăpîneau deja solid parcul întunecat şi cartierul înconjurător. În modul cel mai liniştit posibil, ei capturaseră şi dezarmaseră santinelele din regimentul 13 senegalez şi înconjuraseră metodic vila şi dependinţele. Ordinele Statului-major al Rezistenţei cu privire la general se opreau aici. Şi, pînă în prezent, totul se petrecuse bine, conform previziunilor. Printre oamenii lui Pauphilet şi ai lui Bouin se găsea un tînăr rezistent de 19 ani, Alfred Niel.

— Totul a mers pe roate, cum s-a prevăzut, povesteşte Niel, care îşi aminteşte de marile grădini întunecate şi de orele ce se scurgeau, aproape prea liniştit, cu degetul pe trăgaci... Şi acum, nu mai aşteptam decît sosirea schimbului : pe americani ! Realmente totul mersese la fix, după program.

Către aceeaşi oră, în noaptea neagră, generalul Roubertie din Statul-major al Înaltului comandament, se strecura cu prudenţă, din stradă în stradă, căutînd să ajungă la insuliţa sigură a Amiralităţii unde, credea el, va fi completamente la adăpost.

Pînă acum, Roubertie reuşise să scape de principalele baraje, ca şi de patrulele ce străbăteau oraşul. Schimbase uniforma militară cu haine civile anonime. Şi dacă ar fi dispus măcar de o maşină, totul ar fi fost repede executat.

Deodată, se auzi somat. Roubertie grăbi pasul şi intră în umbră, dar fu ajuns din urmă şi identitatea sa repede stabilită. Înainte de a înţelege ce i se întîmplă, se regăsi în fundul unui Citroën care porni în goană, în noapte. După un moment de incertitudine, Roubertie văzu apărînd verdeaţa din jurul Palatului de vară, sediul Guvernămîntului general al Algeriei. Se miră, pentru că ştia că guvernatorul Yves-C. Châtel fusese chemat pentru consultări la Vichy.

În fastuosul palat maur, totul se găsea în mîinile Rezistenței. Pretutindeni, echipe înarmate păzeau ieșirile, în peristile și curți, cu toate că nu exista decît o singură persoană de păzit, soția guvernatorului. Mai tîrziu, în cursul nopții, Roubertie fu transportat în localurile mai sigure ale centralei telefonice militare, unde generalul, împins fără menajamente, se găsi într-o cameră cu ferestrele protejate de solide bare de oțel. Revenindu-i curajul, Roubertie protesta și, prin fereastră, striga în stradă, trezind cartierul. La urmă, ceru hîrtie și cerneală pentru a scrie, pretindea el, o scrisoare soției sale „înainte de a fi împușcat".

— Ar fi fost nevoie de 25 de oameni pentru a-l face să tacă. Dar douăzeci și cinci era tot efectivul de care dispuneam, raportă un șef de grup.

Nu toți ofițerii Înaltului comandament și Statului-major civil și militar al Algerului au dat atît de mult de furcă Rezistenței. În birourile afumate ale poliției, la comisariatul central, deasupra portului, tînărul și energicul șef rezistent José Aboulker își ținea solid pozițiile ocupate la începutul nopții, fără prea multă dificultate. Centrala telefonică era completamente blocată. Ca și colegul său Cohen la Amiralitate, Aboulker primea comunicări, răspundea la apelurile telefonice speriate ale autorităților, înnebunite sau iritate sau explodînd de furie, după caz.

Perfect calm și sigur de el, îndrăzneț șef de grup, asistat de ajutoarele sale, Karsenty, Guy Calvet și Athias, nota cu grijă numele corespondenților săi și răspundea :

— Nu știm încă bine ce se petrece. Liniile sînt probabil supravegheate. Ar fi preferabil să treceți pe aici dumneavoastră înșivă.

Sau compunea un număr, trezea ofițeri sau anumiți funcționari superiori :

— Elemente suspecte sînt semnalate în oraș, tinzînd să provoace dezordine. Se pregătește o lovitură periculoasă, declara Aboulker. Putem conta pe loialitatea și civismul dumneavoastră ? În acest caz, ar fi bine să vă prezentați fără întîrziere la comisariatul cartierului dumneavoastră.

În multe cazuri diabolica stratagemă reușea, și oameni cu responsabilități au căzut în cursă. Dar, cîteodată, ascultînd de instinctul lor, oameni neliniștiți de a vedea liniile telefonice oficiale tăiate, alergau din proprie inițiativă la poliție, ca secretarul general Ettori, adjunct al

guvernatorului Algeriei. După un scurt interogatoriu de curtoazie, erau conduși într-un culoar în care dădeau carcerele și încuiați acolo.

În afară de principalele edificii publice, vilele rezidențiale ale marilor șefi, Posturile de comandă și diversele sedii administrative sau militare, toate centralele telefonice din Alger fuseseră ocupate de forțele Rezistenței sau izolate. Din cele trei rețele importante ce deserveau comunicațiile militare și civile două fuseseră scoase din funcțiune ; a treia servea acum grupurile de acțiune clandestine, separate uneori de mulți kilometri. Ultimul mesaj expediat în Franța de Paul-Louis Bret, șeful agenției oficiale de presă O.F.I. din Alger, a fost :

— Și nu uitați să ne trimiteți mîine rezultatele sportive...

În garajul lui Raymond și Louis Lavaysse, o anumită activitate mai domnea încă. Dar nu mai era febra din orele precedente. Cîteva camioane se întorceau goale ; agenții de legătură năvăleau în garaj, lansau ultimele informații și plecau din nou. Rolul celor doi frați se terminase. Totuși, nici unul dintre ei nu se gîndea să meargă să se culce. Din timp în timp, cîte o mașină trecea pe stradă, fără să se oprească, un zgomot de voci se ridica în depărtare și un moment mai tîrziu tăcerea se lăsa din nou. Totul părea desperant de trist și liniștit, cum nu fusese de multă vreme la această oră întunecată și profundă a nopții pe înălțimile Algerului și jos, în marele port.

Toate ordinele date de comandamentul Rezistenței fuseseră executate, toate obiectivele erau atinse. Și tăcerea nedefinită care apăsa acum pe Alger n-avea asemănare. Nu era liniștea care precedă sau urmează o bătălie, ci un greu și puternic somn, tăcerea de plumb a unei capitale cloroformizate. Totuși, acolo unde oamenii vegheau sau pîndeau, orele care se scurgeau erau dezagreabil de iritante și enervante. În întunericul profund, sălbatic și mineral, cum sînt cîteodată nopțile Africii, se instala o așteptare stranie.

*

La 1 noaptea, în camera amiralului Darlan sună telefonul. Amiralul încă nu se culcase. Berthe Darlan ridică receptorul și-l chemă pe soțul său.

— Cine e ?- Dumneata ești, Juin ? întrebă amiralul.

În receptor vocea lui Alphonse Juin suna neutră și rece. Generalul îl ruga pe amiral să vină imediat la el acasă.

Comunicarea, uscată și scurtă, îl intrigă pe amiral. Și, subit, înțelese că Moreau și Bergeret, cei doi ofițeri superiori pe care refuzase să-i asculte, avuseseră, poate, dreptate și că era posibil ca el să nu se mai întoarcă niciodată la Vichy.

Totuși, întrebă :

— Nu poți veni dumneata aici ?

Urmă o tăcere, apoi Juin răspunse :

— Nu, nu pot.

Darlan puse receptorul în furcă și o preveni pe soție că trebuia să plece. Puțin mai tîrziu, un „Buick" mare, gonind nebunește, intra pe poarta „Vilei Măslinilor" și se oprea în curte [48].

Un singur bec electric lumina intrarea. Dar în interior majoritatea camerelor erau luminate.

În pofida celor 60 de ani trecuți, amiralul intră repede, cu pasul său vioi. În pragul marelui salon de o eleganță rafinată, o scurtă privire îl lămuri. Brațul invalid al lui Juin atîrna de-a lungul coapsei. Lîngă el stătea Robert Murphy, mai înconvoiat și mai îngrijorat ca de obicei.

Orice preambul era inutil. Cu o voce înceată, americanul îl anunță pe Darlan că convoaiele de război aliate care navigau în largul coastelor Africii nu se îndreptau, cum credea el, spre Malta sau Alexandria.

Singurul îmbrăcat civil, în mijlocul celorlalți ofițeri prezenți, amiralul, ascultase palid și nemișcat, trăgînd din pipă.

— Ei bine ? întrerupse el în mod brusc, atunci unde se duc convoaiele voastre ?

— Au sosit. Importante forțe aliate debarcă în acest moment în Maroc, la Oran, pe plajele apropiate de aici...

Americanul încă nu terminase, cînd Darlan, livid și cu maxilarele crispate, apoi roșu de mînie și indignare, fu

[48] Mașina, în care se găseau nu numai Darlan ci și șeful său de stat major, R. Battet, și locotenent-colonelul Jean Chrétien, era condusă de americanul Kenneth Pendar, trimis pentru a-l lua pe Darlan de la domiciliul său. Cam cu o oră mai înainte, Chrétien primise de la Murphy confirmarea că „debarcarea va avea loc în acea noapte". Șeful contraspionajului alergase la reședința generalului Juin, pe care-l găsise în pijama.

— Domnule general, convoaiele erau pentru noi !

După amintirile lui Chrétien, Juin rămase „stupefiat și dezorientat" și mormăi :

— Ah, nu ! Nu ne vor face asta !

Apoi comandantul-șef trecu în biroul său și luă telefonul. Linia funcționa. Sună la amiralul Darlan. Era în jur de 1 noaptea.

cuprins de o furie indescriptibilă. Strivind sub paşii săi grei covoarele arabe, se mişca în cameră, învîrtindu-se în jurul salonului „ca un urs în cuşcă", îşi aminteşte locotenent-colonelul Chrétien. Murphy şi toţi ceilalţi tăceau.

Aproape un sfert de oră, Darlan nu se opri din mers, cu vinele umflate, mormăind cu dinţii strînşi. La sfîrşit îl fixă cu arătătorul pe Murphy.

— Întotdeauna i-am considerat pe englezi nişte mari idioţi ! ţipă el. Dar văd că voi ceilalţi, americanii, sînteţi şi mai tîmpiţi !

Nemişcat şi calm, Murphy lăsă să se dezlănţuie uraganul. Dar în acelaşi timp ţinea urechea spre stradă, pîndind neliniştit zgomotele nopţii, ale portului şi ale mării, mereu desperant de tăcută. În fine, americanul regăsi uzul vorbirii :

— Informaţiile noastre, spuse el, ne-au convins de mult că naziştii sînt decişi să invadeze Africa de Nord. Şi dumneavoastră o ştiţi, deasemenea, foarte bine. Pentru a preveni un astfel de atac al lui Hitler, armata Statelor Unite debarcă astăzi în Algeria şi în Maroc.

Profitînd de faptul că, pentru moment, Darlan nu mişca, Murphy se grăbi să urmeze cu o voce presantă, aproape rugătoare :

— Domnule Amiral, daţi ordin ca trupele franceze să nu tragă împotriva soldaţilor aliaţi !

Mînia şi exasperarea îl făcuseră — literalmente — pe Darlan să sară în sus. Bătu cu pumnul în cămin.

— Mareşalul Pétain, şeful Statului, m-a numit pentru a executa ordinele sale. Şi ordinele sale, aici, sînt de a apăra Africa contra oricăror agresori, oricare ar fi atacanţii. Le voi executa, încheie el.

Murphy aruncă o privire disperată în direcţia generalului Juin şi suspină cu amărăciune.

— Atunci, va fi război. Cu toate consecinţele lui. Şi, din păcate, nimeni nu poate prevedea unde se vor opri ele...

— A cui e vina ? ripostă Darlan cu dispreţ. În acest moment, în mod sigur, nu Hitler sau Mussolini ne atacă. Ci voi, Roosevelt ! Americanii !

Înţepat dureros, Murphy protestă :

— America lui Roosevelt, reîncepu el, la fel ca cea a lui Pershing şi a lui Wilson, nu vine pentru a ataca, nici pentru a cuceri ceva pentru ea, pe solul Africii. Ea

vine ca aliată a Franței, pentru a o ajuta să-și zdrobească inamicii și să grăbească eliberarea sa, pentru a-i restabili pe francezi în drepturile lor.

Și americanul adăugă :

America vine ca un aliat pe care Franța l-a chemat în ajutor...

Dar Darlan mîrîi supărat :

— Într-adevăr, spuse amiralul cu un ton acru și sarcastic. Acum cîteva zile, dumneavoastră ați afirmat generalului Juin că nimic nu va fi întreprins de guvernul Statelor Unite fără cererea noastră expresă, a noastră, a francezilor, primii care să judecăm asupra pericolului. Susțineți, în această oră, că v-ați ținut angajamentul ?

— Soldații țării mele nu debarcă astăzi în Africa decît pentru că un soldat de-al vostru i-a chemat personal, răspunse calm Murphy.

Întreg corpul viguros și solid al francezului se întoarse dintr-odată :

— Un soldat ? spuse Darlan.

Urmînd întrebării uimite a amiralului, o tăcere adîncă umplu camera. Într-un colț, Juin tuși discret.

De pe buzele americanului căzu „ca un trăznet" numele pe care pînă atunci Murphy îl ținuse în rezervă, acela al generalului Giraud, „la chemarea căruia Statele Unite, cu toate mijloacele de care dispuneau, răspundeau, ca în urmă cu 25 de ani, în 1917", spuse diplomatul.

Un moment, amiralul Darlan păru lovit de neîncredere.

— Giraud ? spuse el, în sfîrșit, printre dinți. Giraud ? Este adevărat, domnule Murphy, generalul Giraud este, cel puțin, un mare și valoros soldat. Din nenorocire pentru dumneavoastră, el nu deține nici cel mai mic mandat și nu posedă nici umbra vreunei autorități oarecare. Nici măcar o uncie ! Nici o unitate din Africa, nici un marinar, nici un aviator, dacă nu sînt trădători sau rebeli față de patria lor, nu vor executa ordinele sale !

Și, cu un gest scurt, Darlan marcă sfîrșitul acestei convorbiri.

— Acum, domnule Murphy, declară el, voi face ce am spus și ceea ce este stricta și simpla mea datorie. Îi voi arunca pe toți în mare !

Americanul tăcu, știind bine că șeful armatei și flotei francèze își va aplica amenințarea în mod scrupulos. Cu toate acestea, el adăugă :

— Domnule Amiral, dacă ați avea cea mai mică idee

de forţele reunite de Anglia şi Statele Unite, dacă aţi putea vedea doar a zecea parte din ceea ce se găseşte în acest moment în faţa plajelor Africii, v-aţi schimba, probabil, părerea.

Dar Darlan ripostă cu răceală.

— Vă înşelaţi. Nici 50 de flote engleze şi americane nu ar putea modifica punctul meu de vedere...

Întorcînd spatele diplomatului, se adresă generalului Juin, care nu mişcase, stînd în picioare într-un colţ al salonului.

— Unde este telefonul, Juin ?

Cu braţul său valid, generalul schiţă un semn de neputinţă.

— Inutil, spuse el. Sevez tocmai m-a anunţat că liniile sînt tăiate. De altfel, vila este înconjurată şi parcul invadat de oameni înarmaţi care nu sînt de-ai noştri...

Dintr-o săritură, Darlan se întoarse spre Murphy, feroce, strigînd cu turbare :

— O cursă ! M-aţi atras într-o cursă !

Conform amintirilor lui Chrétien, Murphy stînjenit, ridică din umeri şi mîrîi în mod vag „că nu avea nimic de-a face cu această treabă". În grădină se agitau umbre ; sub ferestrele cu abside luceau arme, între palmieri.

— Trebuie să consider că sînt prizonier ? întrebă Darlan cu voce scăzută.

Fără să reuşească să-şi ascundă jena, americanul răspunse :

— Prizonier ? Oh, nu, nu tocmai...

Amiralul invocă atunci imperioasa necesitate de a-l pune la curent pe mareşalul Pétain cu ceea ce se petrecea în Africa. Murphy admise cu indiferenţă.

— Vino, spuse repezit Darlan lui Juin. Şi dumneata de asemenea Battet.

Cei trei bărbaţi, urmaţi de generalul François Sevez, şef de stat-major, căruia Juin îi făcuse un semn cu capul, se închiseră în biroul celui din urmă.

După multe minute, Darlan reintră în salon cu un pas hotărît, lipind un plic pe care se găsea o adresă scurtă.

Amiralul Leclerc, responsabilul Marinei la Alger, va trimite această telegramă la Vichy, spuse el.

Cu toate că Amiralul Flotei se găsea în întregime în mîna sa, Murphy simţi totuşi trezindu-se în el neîncrederea, şi întrebă :

— Acest plic conţine ordine pentru deschiderea focului contra noastră ?

— Am arătat numai situaţia, spuse Darlan cu răceală.

Era acum trecut de 2 dimineaţa. Dar de cîtva timp amiralul Darlan nu mai constituia singura grijă reală a lui Robert Murphy. Minutele treceau şi neliniştea îl rodea pe reprezentantul lui Roosevelt.

Liniştea nopţii africane în jurul grădinilor rămînea la fel de absolută. Şi, mai mult decît orice, această tăcere a oraşului şi a portului adormite, îl lăsau pe american perplex. De mai mult de o jumătate de oră, o chestiune capitală se punea pentru el : debarcările reuşiseră ? Trupele aliate putuseră să pună piciorul pe plaje ?

*

Încetul cu încetul, vălul de ceaţă se îngroşase şi acum îneca pămîntul pînă departe. Dar oamenii distingeau ca într-un halo reflexul coastei la orizont. În întuneric, roiuri de ambarcaţiuni săltau pe marea întunecată şi calmă, alergînd către ţărm.

În spatele lor se ridicau înalte siluete imobile ale marilor nave de transport, care continuau să lase la apă şalande de debarcare, ocupate cu trupele din al treilea şi al patrulea val, o fracţiune a celor 33 000 de oameni ai generalului Charles Ryder, însărcinat să ocupe Algerul. Motoarele sforăiau şi vibrau, ambarcaţiunile se grupau şi se aliniau, aşteptînd semnalul, în timp ce şirurile de landing crafts [49] purtînd infanteria din prima şi a doua linie, dispăreau deja în direcţia coastei.

Înghesuiţi în şalande şi mîzgăliţi cu vopsea de camuflaj, soldaţii care urmau să pună piciorul pe plajele Africii priveau pămîntul apropiindu-se. Luminozitatea coastei deveni mai distinctă şi în centrul zonei de debarcare constelaţia misterioasă, tulburătoare şi grandioasă a luminilor Algerului se etala pe înălţimile întunecate.

Pe crucişătorul britanic „Scylla", care escorta şirurile de ambarcaţiuni spre plajele lor de asalt, locotenentul Robert Hughes constată că numărul şi intensitatea acestor lumini „scăzuseră simţitor de cîteva momente". Şi Hughes se simţi, în mod neînţeles şi brusc, emoţionat la gîndul oamenilor „care, acolo, se culcau liniştiţi, stingeau lampa, în timp ce cafenelele se închideau şi rămîneau numai

[49] landing craft — şalandă de debarcare.

luminile lucrătorilor de noapte, ale paznicilor şi bolnavilor".

Deodată, lumina difuză a oraşului dispăru în noapte. Soldaţii zgîlţîiţi de ambarcaţiuni nu mai văzură înaintea lor decît linia sumbră, ameninţătoare a ţărmului, în fiecare din cele trei sectoare de acostaj. Pentru oamenii din grupele de luptă ale diviziei a 9-a americane, sectorul Charlie cuprindea plajele de nisip şi stînci de la est de Alger, dintre care principala se întindea la piciorul micii aglomeraţii Aïn-Taya ; la centru, divizia a 34-a se pregătea să pună piciorul în sectorul Beer, inima strategică vitală a asaltului, lîngă Sidi-Ferruch, în timp ce mai la vest, sectorul Apple — lungile plaje goale de la Castiglione — aştepta trupele îngrijorate ale brigăzii a 11-a engleze.

Briza venită de pe coastă aducea un miros „sălbatic, pătrunzător", de care cei mai mulţi dintre oameni îşi vor aminti. El îi surprinse în mod ciudat pe sergentul William Kreye, din batalionul 1, regimentul 39 de infanterie : era ceva puternic şi, în acelaşi timp, dulce ; nu era numai parfumul greu al vegetaţiei litoralului, ci „ceva în plus", pe care mulţi îl identificară imediat cu însăşi Africa.

Kreye îşi spuse atunci că trebuiau să se găsească „realmente foarte aproape". Deocamdată lucrurile nu se prezentaseră prea rău pentru batalionul 1, şi în special pentru secţia din avangardă a locotenentului V. Anderson, de care ţinea şi Kreye. În întuneric, aşa cum repetaseră de multe ori în cursul şedinţelor de antrenament, oamenii lui Anderson părăsiseră nava de transport lăsîndu-se să alunece, ca ciorchinii, de-a lungul deselor plase de corzi care acopereau flancurile lui „Samuel Chase". Kreye şi tot grupul de luptă al secţiei a 2-a intrase greoi în ambarcaţiunile cu fund plat de lîngă „Chase". Şi acum flotilele încărcate cu soldaţi se îndreptau spre coastă, lăsînd urme adînci în apa întunecată.

Zguduite de valurile scurte şi puternice, şalandele tangau puternic, aruncîndu-i unii peste alţii pe oamenii acoperiţi de arme, de echipamente, de saci de muniţie şi de raţii alimentare. Aruncînd o privire peste bord, Kreye aprecie că trebuiau să fie „mii de oameni, tot atît de comod instalaţi, ca sardelele într-o cutie", pe fundul a sute de vase, repezindu-se în lungi şiruri negre din toate colţurile orizontului, către plaje. Tot regimentul 39 infanterie al generalului de brigadă B. F. Caffey se găsea acolo, curgînd în valuri succesive : patrulele şi grupele secţiilor

de asalt în frunte, mai departe primele batalioane de întărire și, mai departe, în întuneric, formațiile de șalande pătrate pline cu vechicule, tancuri, tunuri de campanie și tunuri antiaeriene. Într-una din primele ambarcațiuni se găsea colonelul Rosenfelt și tot statul-major al primului batalion.

Lumini se aprinseră, ici și colo, la orizontul încețoșat, sub cerul negru și jos, în timp ce primele șiruri de șalande se apropiau repede de țărm.

Într-una din șalandele secției a 2-a, locotenentul Anderson se orienta în întuneric. Studiase atît de mult hărțile și machetele sectorului său, încît era sigur că nu se puteau înșela ; farul și masa întunecată a capului Matifou la mai puțin de 5 kilometri de obiectivul său, mica plajă Aïn-Taya, de la piciorul falezelor abrupte. De fiecare parte a strîmtei plaje se întindeau celelalte două sectoare ale viitorului cap de pod al regimentului 39, în jurul localităților Jean Bart și Surcouf.

Lîngă Anderson, înghesuiți în fundul șalandei, stăteau soldații Ray Baldwin, Stan Caban și John Lilach. Nu păreau deosebit de înspăimîntați sau neliniștiți. În ambarcațiunea următoare, lucrurile se prezentau cu totul altfel, pentru sergentul W. Kreye, care aștepta împreună cu secția 2-a, momentul în care vasul său va ricîi nisipul plajei.

Kreye pregătise atît de mult debarcarea, încît prevăzuse toate soluțiile posibile. Singura problemă la care nu găsise pînă în prezent soluția era de a ști cum vor ieși de pe plajă și vor escalada faleza, dacă grindina proiectilelor inamice va cădea asupra lor după ce vor debarca.

Or, uscatul rămînea tăcut. Nici rafale de mitraliere, nici un tir ucigător nu izbucneau în noapte pentru a cădea asupra invadatorilor. Șalandele acostau, deversînd trupele, care se răspîndeau pe țărm, o îngustă bandă de nisip umed, atît de strîmtă cît și-o imaginase Kreye. Deasupra oamenilor ieșind din apă și sărind pe uscat se profilau pantele amenințătoare ale falezei de la Aïn-Taya. Și în timp ce Kreye se lansa la rîndul său, neliniștea îi crescu și mai mult, complet insuportabilă.

Înaintînd mereu, Kreye aștepta riposta inamicului. Nimic nu se producea ; nici cea mai mică urmă de opoziție sau de activitate, în tot sectorul de atac al batalionului. Umbrele nopții îi înconjurau. În spatele lui Kreye, restul valului de asalt ajungea la mal în minutul prevăzut. Sub

pașii oamenilor din secția a 2-a, nisipul scîrțiia, și în afară acestui zgomot și al celui al resacului regulat totul rămînea la fel de tăcut și liniștit. Deodată, Kreye înțelese : era o cursă. În întuneric francezii îi pîndeau, așteptînd ca ei să fi ocupat destul teren pentru a lansa ofensiva. Sergentul nu mai simțea frică. Își sugrumase spaimele și își considera teama ca derizorie, în comparație cu ce îl aștepta. Pentru prima oară Kreye se simți „realmente un soldat", gata de a lupta pentru viața sa.

Fără să știe cît timp se scursese de cînd pusese piciorul pe plajă, el se găsi în fruntea secției sale complete, „cu Stan Caban pe urmele mele", își amintește el, în vîrful deșert al falezei. N-a știut niciodată cum ajunsese acolo.

Lîngă Sidi-Ferruch, de cealaltă parte a Algerului, subșeful de grupă francez Ravier, din garda coastei, auzise zgomote pe mare. S-ar fi spus că era sforăitură de motoare. Dar vîntul sufla, și el nu acordase nici o importanță. Cum zgomotul persista, intrigat, Ravier ridică telefonul care îl lega chiar de fortul Sidi-Ferruch. Nimeni nu răspunse. Ravier nu se neliniști, își spuse că linia trebuia să fie deranjată, dar se hotărî să se lămurească. Briza nopții era călduță, puțin mers îi va face bine. Adunîndu-și oamenii, porni spre fort.

Valurile izbeau încet peninsula stîncoasă ce înainta în umbră, dominată de vechiul fort istoric, încărcată de parfumul liniștitor al grădinilor și al pădurilor de pini, mișcați de aerul nocturn. Ciudata rumoare venită de pe mare, nu încetase ; din contră, Ravier se întreba ce se întîmplă ; totul i se părea „din ce în ce mai dubios și bizar". Dar la fort ei trebuiau să știe, în mod sigur, despre ce era vorba.

Apoi totul se desfășură în mod nelămurit. În locul simplului ofițer de gardă obișnuit, Ravier se găsi deodată în fața unui colonel și mai în umbră paznicul de coastă recunoscu un general cu două stele. Nu înțelese „ce făceau acolo în plină noapte". Dealtfel, Ravier îi cunoștea bine pe amîndoi : era generalul Mast de la divizia din Alger și colonelul Baril, comandantul regimentului de trăgători algerieni care apăra sectorul de coastă nr. 29

La sfîrșitul serii, Mast părăsise repede și în secret Cartierul său general din Alger. Orele care urmau puteau deveni nesănătoase pentru el, dacă mai rămînea în oraș. Dăduse deci, ultimele ordine și, fără știrea celorlalți șefi rezistenți, care îl căutară zadarnic toată noaptea, se înfundă în mașină, alergînd nebunește în direcția micului

oraș Staouéli, la o mică distanță, spre vest de zona principală de debarcare. Așteptînd ora H, Mast stătea într-o mică fermă discretă, lîngă coastă.

În același moment, mai la sud, colonelul de infanterie Louis Baril, comandantul regimentului 29 de trăgători algerieni, părăsea și el, discret, postul său de comandă de la Koléa, întovărășit de fiul său și de ajutorul său, căpitanul Laporte, din al 29-lea. Baril primise ordin de la Statul-major al Rezistenței, cîteva zile mai înainte, să pună repede stăpînire pe fortul Sidi-Ferruch înaintea sosirii primelor contingente aliate. Trupele sigure pe care Baril le selecționase cu grijă — de valoarea unei companii — fuseseră adunate repede, în noapte ; cu emoție, impetuosul colonel le anunță atunci, debarcarea ; aceștia îl aclamară. Toți porniseră imediat spre Sidi-Ferruch la douăzeci de kilometri spre nord. Baril avea acolo întîlnire cu Mast.

În cîteva clipe, bănuielile subșefului de grupă Ravier crescuseră enorm. Acum, nu era numai curios și intrigat, ci destul de neliniștit. Colonelul îi dăduse ordin să intre în cantonament cu oamenii săi. Aceasta nu avea nimic anormal, dar ceea ce însemna mai mult, era că acest ordin fusese urmat de un altul : Ravier și paznicii săi de coastă nu trebuiau să facă uz de arme, orice s-ar întîmpla. Auzind aceasta, Ravier se emoționase foarte serios. Nu reușea să înțeleagă ce se întîmpla în afară de faptul că acum, zgomotele de pe mare deveneau din ce în ce mai distincte și mai apropiate.

Încercînd să cheme la telefon Cartierul general din Alger, Ravier fu imediat legat și un adjutant din al 29-lea trebui să folosească maniera forte pentru a-l imobiliza. Ravier își chemase oamenii în ajutor, dar aceștia fură repede făcuți inofensivi și puși sub supraveghere cu șeful lor, într-un colț al fortului. Nici chiar în acel moment nu este sigur că gărzile de coastă ale lui Ravier înțeleseseră ce li se întîmpla. Rapiditatea evenimentelor fu atît de mare, încît de-abia își reveneau din uimire, cînd primii soldați debarcați pe plajă apărură, repezindu-se din întuneric în interiorul fortului. Ei aveau obrazul și mîinile vopsite cu o culoare închisă și erau încărcați cu un echipament pe care, lui Ravier, i-ar fi fost greu să-l imagineze mai înainte. Coșmarul de neînțeles se împrăștie numai cînd paznicul de coastă înțelese că aparițiile străine, înarmate pînă în dinți, vorbeau englezește.

Aproape de acolo, grădinarul algerian Pierre Angevin, angajat pe proprietatea senatorului Jacques Duroux, privea Mediterana sumbră și calmă, acum acoperită de ambarcațiuni sosind și acostînd pe țărm. El știa că debarcarea se va produce undeva în Algeria, dar ignora unde și cînd. În orice caz, Angevin n-ar fi crezut niciodată că va fi în această noapte și în acest loc, aproape de locuința sa. Navele pline de soldați își goleau încărcătura ; oameni covîrșiți de arme, care se bălăceau, ieșeau din apă și porneau înainte sub cerul întunecat. Angevin nu-și venea în fire. Ca și Ravier, în același moment, grădinarul era consternat de aspectul ciudat al soldaților mîzgăliți cu vopsea de război, cărămizie, verde și roșie. Și deodată în vîrful fortului Sidi-Ferruch Angevin văzu desfășurîndu-se un imens drapel care flutură la început încet, apoi se umflă și fîlfîi în vîntul nopții.

În timp ce primul batalion britanic de comando pătrundea în fortul Sidi-Ferruch, oamenii din valul de asalt al regimentului 168 de infanterie americană, încă pe mare, întîmpinau primele lor greutăți.

Americanii din divizia 34 trebuiau să meargă imediat după comandouri, pentru a-i sprijini pe englezi să invadeze plaja de la Sidi-Ferruch și a începe marșul spre Alger. Dar, împinse de curenți, șalandele de debarcare care transportau prima companie din regimentul 168, începură să devieze, și pe măsură ce se apropiau de coastă se văzură periculos de abătute. În urmă, dirijîndu-se după vasele-pilot, ele însele deviate, urmară grosul batalioanelor de întărire, cu statele majore, restul trupelor și materialului.

Aceasta risca să se transforme în catastrofă, căci la mai puțin de opt mile spre vest, cei 7 000 de oameni din sectorul vecin „Apple", brigada 11 engleză a generalului E. E. Cass, urmau să înceapă propria lor debarcare, la Castiglione. Dacă ambarcațiunile regimentului 168 nu reușeau să redreseze situația și să reintre pe drumul cel bun, o încurcătură îngrozitoare avea să se producă. Nu numai că trupe indispensabile aveau să abordeze într-un sector necunoscut, lipsite de ordine și vor absenta tocmai în zona capitală a atacului, dar riscul unor ciocniri dramatice nu va putea fi evitat, valurile succesive se vor amesteca și încurca, șalandele de asalt se vor ciocni și se vor agăța unele de altele.

Încercînd cu disperare să readucă pe drumul bun ambarcațiunile care deviau din ce în ce mai critic, echi-

plajele dezorientate și neexperimentate se dovediră incapabile să înfrunte situația, în mijlocul întunericului. În confuzia și enervarea care domneau la bordul șalandelor, ofițerii englezi nu reușiră să manevreze în mod eficace, ambarcațiunile conduse în dezordine și agitație începură să se ciocnească. Cei mai norocoși din șefii șalandelor, care putuseră localiza corect, în noapte, plajele lor de asalt, debarcară trupele prea înaintea celorlalte. Văzînd aceasta, comandanții de flotile care nu deviaseră ieșeau din bărci departe de țărm. Oamenii trebuiră să se bălăcească și să înoate în apa deasupra umerilor, încurcați de echipament, în timp ce mai departe ambarcațiunile rătăcite ciocnindu-se unele de altele, literalmente se zdrobiră. Sub cerul negru, în haos, în mijlocul înjurăturilor și strigătelor de disperare, se născu aproape un dezastru. Și aceasta ar fi putut fi un eșec sîngeros sub tirul de artilerie și grindina de gloanțe adverse.

Așa cum spune căpitanul James F. Gillepsie, din regimentul 168, „debarcarea noastră ar fi devenit o catastrofă și un dezastru complet, dacă ușoarele noastre bărci, zguduite de valuri ar fi suferit, în plus, focul ucigător al inamicului". (Raportul oficial al pierderilor în sectorul Sidi-Ferruch, afirmă că numai șase șalande au ajuns la plajă relativ în bună stare ; dintre cele 104 cîte conțineau flotilele valului de asalt, 98 au fost pierdute.

Ajungînd imediat în spatele primului val, colonelul J. W. O'Daniel, un veteran al luptelor din Argonne în 1917, nu cedă. Micul său stat-major, al regimentului 168 american, circumspect și resemnat, îl înconjura, bătînd din picioare, pe nisipul umed.

Agresiv și hotărît, John „Mike" O'Daniel nu-și meritase niciodată mai mult porecla pe care i-o dădeau trupele — „Iron Mike" [50], de care era mîndru. Colonelul tuna și fulgera, înjura și se sufoca de furie, dînd „la toți dracii din infern, dacă există, pe acești blestemați de tipi din marină, în general, și din Marina Regală, în special, incapabili să organizeze o debarcare". Împreună cu ofițerii săi atinsese, în sfîrșit, pămîntul la mai mult de zece kilometri de obiectivul prevăzut, în plin sector britanic. Or, printr-un fel de ironie umilitoare, el, O'Daniel, fusese cel care timp de zile și nopți, în Anglia, condusese antrenamentul amfibiu al trupelor operațiunii „Torța".

[50] Mike de fier. — *Nota trad.*

Urmînd confuziei și haosului debarcărilor, calmul se întronă aproape instantaneu. Noaptea se liniști deodată, sumbră și tăcută. Adunîndu-și oamenii, O'Daniel și statul său major se puseră în marș.

În acest moment, lîngă Pescade, la circa șapte kilometri de Alger, cerul negru era luminat de jerba gloanțelor trasoare. Proiectilele țiuiau, mitralierele trăgeau, armele automate lătrau deasupra oamenilor, care săreau printre stînci, culcîndu-se și ridicîndu-se pentru a cădea din nou și, în fine, a porni înainte.

Al șaselea comando englez și Rangerii americani atacară în vecinătatea drumului, direct către Alger și a bateriei de coastă a fortului Duperré, trei tunuri de 194 care amenințau să dea lovituri grave flotei de invazie, imediat ce va răsări soarele. Francezii, surprinși în întuneric, ripostau puternic și bine. Una din șalandele de asalt fusese scufundată, iar cele care aduceau întăriri se retrăgeau în dezordine, în căutarea unui punct de debarcare mai puțin expus.

În spatele celor trei piese de marină, ofițerul de echipaj Hippolyte Larvor scruta noaptea, dar n-a văzut la început flota tăcută din larg, șirurile de vase apropiindu-se în întuneric, iureșul fulgerător al comandourilor britanice la asaltul coastei. Era puțin vînt și ceață ; întunericul era mereu la fel de adînc. Cînd Larvor înțelese că „era cu adevărat debarcarea", era aproape prea tîrziu.

Mitralierele și alte arme ușoare ale bateriei intrară în acțiune. Cei 45 de oameni ai lui Larvor și ofițerul secund Fouré deschiseră focul asupra atacanților, siluete difuze în noapte, obligîndu-i pe englezi să dea înapoi, în timp ce Larvor se repezi la telefon, încercînd să dea alarma la Amiralitatea din Alger.

Marinarii francezi trăgeau fără să se oprească, schimbîndu-se la posturile de luptă. În aerul nopții, îmbibat de mirosul prafului de pușcă, gloanțele țiuiau și ricoșau, iar grenadele engleze și pistoalele-mitralieră „Sten" și „Thompson" răspundeau cu furie. În jurul celor trei tunuri tăcute, îndreptate spre larg, Larvor și oamenii săi luptau frenetic, hotărîți să reziste, cu orice preț, pentru a împiedica pe englezi să intre în baterie — numai pentru că primiseră ordin și pentru că erau soldați. Larvor aprecie că luptau „unul contra zece".

În intervalele dintre trageri și explozii zgomotul înăbușit al mării se urca pînă la apărătorii fortului. Gîndul că

n-ar putea preda sau sucomba altfel decît copleşiţi numericeşte nici nu trecu prin mintea lui Larvor şi a nici unuia din marinarii lui hotăriţi. Pînă atunci nu avuseseră să deplîngă pierderi prea grele. Şi, în jurul şefului lor cei 45 de bărbaţi, izolaţi în întuneric rezistau bine. Umăr la umăr, făceau front, ghemuiţi sau încovoiaţi în noaptea de luptă, sub rafale şi gloanţe, ripostînd cu lovitură la lovitură. Vor lupta şi vor continua să reziste pînă se va face ziuă şi mult după aceasta, cît timp nu vor fi complet nimiciţi.

Astfel se desfăşurară, în cadrul unei bătălii mai vaste, tragică şi sîngeroasă, primele lupte între oameni împărtăşind adeseori aceleaşi motive de a trăi, luptînd pentru acelaşi ideal şi dînd în genere acelaşi sens cuvintelor datorie şi libertate.

*

Era ora 2,20 cînd în larg distrugătorul britanic „Malcolm" primi un mesaj, aşteptat cu nerăbdare de căpitanul de vas Fancourt şi cu şi mai multă nerăbdare de un ofiţer american, locotenent-colonelul Edwin T. Swenson, comandantul regimentului 135 infanterie, al cărui oameni se găseau repartizaţi pe „Malcolm" şi pe fratele lui geamăn din grup, distrugătorul „Broke". Acum era rîndul lor să pornească.

De la căderea nopţii, oamenii lui Swenson şi marinarii lui Fancourt erau gata. Se împlineau trei săptămîni de cînd se gîndeau numai la această oră, şi cu cît va veni mai curînd, cu atît va fi mai bine.

Fiecare recrut, fiecare soldat ştia ce are de făcut, atît de mult fusese repetat fiecare gest al misiunii lor, în cele mai mici detalii, în cursul lungilor şi epuizantelor exerciţii de antrenament la Carrickfergus, Irlanda de Nord. Totul fusese atît de bine pregătit şi cronometrat, încît un eşec părea imposibil. Swenson spusese de destule ori oamenilor lui că de succesul sau ghinionul pe care îl vor întîmpina depindea rezultatul debarcării.

*

La volanul marelui său „Buick" viceconsulul Kenneth Pendar zbura în noape, coborînd dealurile Algerului în direcţia portului, spre Amiralitate. Lîngă el, Tarbé de Saint-Hardouin se frămînta în tăcere pe scaun. Americanul izbucni în rîs.

— Telegrama aceea te face nervos, dragă Jacques ? întrebă Pendar.

Saint-Hardouin admise fără greutate.

— La urma urmei, spuse el, nimeni nu ştie ce conţine acel mesaj al lui Darlan. Nici dumneata, nici Murphy, nici eu nu avem nici cea mai mică idee. Crezi că este destul de prudent ?

Încă o dată, rîsul lui Pendar se rostogoli.

— Deloc.

După un moment, Saint-Hardouin declară cu gravitate :

— Ken, mă tem că sîntem obligaţi să nu comunicăm acest mesaj...

Americanul aprobă cu energie.

— Hai să ne întîlnim cu Cole şi Rigault, hotărî francezul. Ne vor spune şi ei ce gîndesc.

Cu un scrîşnet al cauciucurilor, greaua maşină neagră opri în strada Michelet.

Acolo, Jean Rigault deschise „fără cel mai mic scrupul" plicul lipit de amiralul Darlan şi parcurse telegrama adresată mareşalului Pétain, la Vichy, pe care o citi cu voce tare, pentru a fi auzit şi de ceilalţi : *Am fost chemat la ora 1 şi 45 minute, de generalul Juin şi am găsit la el pe domnul Murphy, care mi-a declarat că la chemarea unui francez, generalul Giraud, preşedintele Roosevelt a hotărît să ocupe Africa de Nord, cu forţe importante, chiar în această dimineaţă. Că Statele Unite nu au decît un scop — a distruge Germania şi a salva Franţa, pe care doresc să o menţină în integritatea sa... I-am răspuns că Franţa a semnat un armistiţiu şi că nu pot decît să mă conformez ordinului Mareşalului de a apăra teritoriile noastre.*

Rigault arătă că mesajul conţinea un „ordin deghizat" al lui Darlan către amiralul Leclerc care urma să citească depeşa înainte de a o expedia şi nu va ezita să se opună flotei de invazie. Saint-Hardouin, ca şi consulul Felix Cole, împărtăşiră această părere. Rigault rezumă opinia unanimă.

— Darlan, spuse el este acum prizonierul nostru. Nu-l putem lăsa să comunice, în mod liber cu Vichy. Singuri Giraud sau Mast ar putea hotărî, dar, Dumnezeu ştie unde se găsesc în acest moment. Confirmîndu-şi vorbele, el băgă cu hotărîre hîrtia în fundul buzunarului. Ea avea să rămînă acolo.

Aşa se făcu că telegrama care-l punea pe mareşalul Pétain la curent cu evenimentele din Alger a rămas în

mîinile Rezistenței din Africa. Avea să fie expediată multe ore mai tîrziu. Dar atunci Vichy-ul va fi fost de mult informat.

În acest timp, la domiciliul generalului Juin, la „Vila Măslinilor", se aflase totuși — după unele indicii încă neverificate că trupe americane debarcaseră lîngă Capul Matifou, la 30 de kilometri de acolo, de cealaltă parte a Golfului Algerului.

Hărțuit de orele care treceau, Robert Murphy se întreba acum ce putea face Ryder, de ce trupele lui întîrziau să străbată o distanță atît de scurtă. I se părea diplomatului că o mare parte a grijilor sale îi va fi ridicată, dacă măcar „un batalion american va apărea la porțile orașului". Poate că atunci Darlan se va decide.

Murphy coborîse în grădină, plimbîndu-se pe alei și consultîndu-și cu nervozitate ceasul. Consemnele draconice de securitate continuau să fie respectate cu strictețe de grupul de rezistenți care păzeau vila. Printre oamenii care-l țineau prizonier pe Darlan se găsea un băiat de 20 de ani, cu obrazul întunecat, care peste cîteva săptămîni se va găsi din nou față în față cu amiralul și va descărcà in el revolverul, împușcîndu-l mortal. Se numea Fernand Bonnier de la Chapelle.

Atunci, primele explozii sfîșiară cu brutalitate noaptea — în direcția portului, i se păru lui Murphy. Cu toate că ele însemnau, poate, războiul, americanul simți un sentiment de ușurare. Așteptarea lui epuizantă se sfîrșise.

În mica sa cameră din bulevardul Bru, Aimé Debelle fu smuls din somn de împușcături numeroase și de lovituri de tun în radă. Șeful de lot sări din pat și alergă la fereastră, de unde putu să vadă lumini mari în port, în jurul digului. Și imediat sirenele începură să sune.

Ca mulți alți algerieni, Gilbert Koskach, un funcționar al poștei din Bab-el-Oued, fusese trezit, dintr-un scurt somn, de bubuiturile salvelor marinei. A înțeles că Algerul „era atacat". Koskach nu se gîndi la germani. Un singur lucru era de acum cert pentru el : evenimentul „atît de mult așteptat și sperat de toți" care era scris „cu vopsea, cu var sau cu gudron pe pereții orașului, faimosul al 2-lea front, atît de discutat, era acum un fapt împlinit". Koskach era sigur.

De la primele lovituri de tun, tot cartierul zumzăia. Oamenii coborau în stradă sau se interpelau de la balcoane : ferestrele se deschideau și obloanele se desfăceau

în noapte. Gilbert Koskach raportează următorul dialog auzit sub fereastră, la Bab-el-Oued :

— Vin 'mericani, parol, Louis ! Simt că pleznesc, așa-s de mulțămit.

— Du-te, mă, să mori. Știi că cîteodată iești cam țăcănit ? Nu vezi că-s izirciții *(sic)* ?

— Zo că iești o figură ! N-ai ochi ? Dacă nu-s 'mericani, atunci n-o mai cunosc pe mama !

— Io, să știi, pîn' nu-i văd nu vorbesc, camarade.

Pe liniștitele înălțimi El-Biar, Pierre Rigal nu-și dădu imediat seama că era un tun. Crezu că visează, și își frecă ochii, cînd „cîteva salve, de astă dată foarte distincte", îi amintiră „exercițiile de a.a. de la Fort l'Empereur", a cărui baterie era comandată de tatăl prietenului său Yvon Claraz. Se ridică în grabă, și „exact în acel moment, tragerile reîncepură, mitralierele alăturîndu-se tunurilor de 75 antiaeriene".

Cînd primele obuze explodară, d-na Bilewska, o franceză măritată cu un violonist, nu dormea. Stătuse trează multă vreme, profitînd de absența soțului său, care dădea concerte în Tunisia, și lucrase în fața ferestrei mari a camerei, deschisă spre întunericul călduț, la etajul al șaptelea al unui imobil din strada Michelet. „Deodată, toate luminile s-au stins și o sirenă lugubră a sfîșiat noaptea". D-na Bilewska se duse să-și trezească fiica, Simone, de 14 ani, și amîndouă coborîră scara spre adăpostul antiaerian. D-na Bilewska își amintește gîndul care-i venise, că „zilele de pace au zburat, în mod singur, Africa își făcea intrarea în război". Era departe de a-și imagina că va trebui să aștepte șase luni, pînă la căderea Tunisului, înainte de a-și revedea soțul, Joseph Bilewski.

Pentru Michel Thouvenin, de 13 ani, această „trezire cu muzică", în sunetul bubuiturilor, a rămas de neuitat ; dîra luminoasă a unui proiector al a.a. măturînd cerul nocturn, sirenele mugind, un avion sforăind și zburînd deasupra radei, luptele în port. Era „războiul în carne și oase".

Paul Cortés nu locuia în Alger decît de la sfîrșitul lunii septembrie și părăsise Franța „pentru a nu fi dus în Germania". Trăgîndu-și pantalonii, ieși în stradă. Deasupra lui, tunurile de marină ale fortului Arcadelor trăgeau regulat spre mare, unde „un punct negru aluneca pe apă, în fasciculul unui proiector". (Cortés se înșela asupra originii tirului. Vechea baterie de 95 a fortului a tăcut cel

puțin încă șase ore și n-a început să tragă decît către ora 10 dimineața.)

În depărtare, Cortés văzu zigzagurile unui bastiment de război, stropit cu o spumă albă la fiecare lovitură de tun. Cu îndrăzneală, bastimentul continua să înainteze în interiorul golfului, sub tirul bateriilor franceze, care, una după alta, trăgeau asupra intrusului. Și Paul Cortés nu-și economisi admirația pentru „astfel de marinari, care or fi fost ei, cărora nu le păsa de moarte".

Scurta noapte a Algerului se termina, cu toate că întunericul rămînea încă dens, traversat de lumini fulgerătoare, pe mare și pe cer.

Bătălia începuse.

*

Zgomotul obuzelor marinei umplea noaptea. În intervalele dintre salvele care porneau de pe uscat, proiectoarele scormoneau întunericul, măturînd portul Alger și marea. Brusc, o torță vibrîndă se aprinse pe suprafața Mediteranei. Unul dintre cele două distrugătoare engleze, „Malcolm" și „Broke" ale căpitanului Fancourt, după ce încercase zadarnic să forțeze intrarea în radă, se îndepărta în flăcări, urmărit de tirul tunurilor franceze. Era 4 dimineața.

Tunurile din Alger trăgeau fără oprire, obuze grele de 120 țîșneau și zburau pe cerul nopții în același timp în care piesele de apărare antiaeriană se dezlănțuiau în port. Ghidați de fasciculul proiectoarelór, tunarii de la bateria 34 franceză de a.a. loviseră în plin, prin tir direct, distrugătorul „Malcolm" devenit în cîteva momente o țintă arzîndă.

Pe puntea de comandă a lui „Broke" înconjurat de jerbe de foc, căpitanul de corvetă Layard lansă ordinul:

— La stînga! Înapoi!

Mai mult decît tirul hărțuitor al bateriilor, „Broke" căuta să se adăpostească de fascicolul luminos care îl scotea în evidență pe mare, „ca pe un nas la mijlocul feței", își amintește Layard. Cele 5 piese de 120 ale sale trăgeau asupra uscatului și servanții și mitraliorii navali ai posturilor de a.a. ripostau cît puteau de bine, trăgînd fără repaus asupra proiectorului pe care reușiseră, în fine, să-l localizeze la stînga orașului, aproape pe jumătatea înălțimilor. Eforturile lor fură recompensate căci proiectorul trebui în curînd să se ascundă.

Pentru „Malcolm" orice speranță de a-și îndeplini misiunea se spulberase, în zgomotul și fumul exploziilor, strigătele răniților și muribunzilor. Cu coca spartă, bătrînul distrugător, mai vechi de 15 ani, păru un moment că iese din apă, și căpitanul de vas Vancourt înțelese că erau pierduți : depozitele aprinse, cazanele sparte, țițeiul țîșnind cu furie din rezervoare și răspîndind vapori asfixianți, ca și cum „tot infernul se deschisese sub picioarele noastre", spune căpitanul de fregată Russell, comandantul lui „Malcolm". Russell reuși totuși să manevreze pentru a face nava să alunece încet afară din golf și să iasă în marea deschisă, în timp ce în camera mașinilor oamenii făceau eforturi furioase „în scopul de a obține un al patrulea nod suplimentar". Restul flotei din larg alergă imediat în ajutorul distrugătorului nenorocos, culegînd răniții și luptînd pentru a veni de hac incendiilor. Au fost zece morți.

În momentul în care aurora începea să mijească „Broke" atacă din nou. Layard avea de răzbunat vasul-frate și să-și îndeplinească misiunea cu orice preț. Distrugătorul puse capul spre Alger, drept spre port, ascuns în spatele unei pînze dese de fum și trăgînd cu toate piesele.

Tăbărînd asupra unuia din barajele de șalande legate între ele, îl lovi și îl rupse. Imediat, cei 205 oameni ai locotenent-colonelului Edward Swenson se aruncară pe uscat, antrenați de șeful lor. Misiunea lor era de a pune stăpînire pe cheurile și docurile Algerului și a împiedica sabotajele pe care apărătorii ar fi putut să le execute în port. O parte din efectivul regimentului 135 infanterie american antrenat în vederea acestei operațiuni trebuise să fie lăsată pe „Malcolm" în foc, dar cu toată ridicula slăbiciune numerică, Swenson nu ezită.

În jurul lui, tunurile marinei franceze își vărsau oțelul trăgînd în toate părțile, în lumina zilei care abia apărea. Ca un noroc pentru Swenson și oamenii săi, una din piesele care apărau trecerea se blocă, și ei se găsiră pentru moment la adăpost de celelalte. Swenson își recunoscu obiectivele, dar imensitatea sarcinii nu păru să-i frîneze ardoarea. Planurile de atac fuseseră puse la punct cu minuțiozitate și dificultatea lor îl stimulă pe ofițer. Dealtfel, pe „Broke" Layard promisese să-l susțină „pînă la epuizarea tuturor mijloacelor". Dacă poziția lui devenea de neținut, Layard va acționa sirenele sale ; va fi semnalul pentru a-l avertiza.

Oamenii lui Swenson se culcau și săreau, descărcînd armele, stropind metodic cu gloanțe tot ceea ce se găsea înaintea lor. Patruzeci de asaltatori hotărîți ajunseră pînă la baza de hidroavioane, dar restul, cu Swenson [51], se ciocniră cu brutalitate de rezistența îndîrjită a apărătorilor de pe dig, compania din regimentul 13 senegalez amplasată în ajun, la căderea nopții, la insistența amiralului Moreau.

Din toate părțile, gloanțele țiuiau și zgomotele armelor deveni asurzitor. Swenson și oamenii lui trebuiau să se adăpostească de rafalele trase de paznicii de coastă, și în acest scop se grupară lîngă o centrală electrică, unde servanții din regimentul 135 puseră repede în baterie mitralierele. Primele rafale și împușcăturile dese ale americanilor uciseră trei oameni și secerară alți șapte în rîndurile companiei franceze ; dar Swenson avea și el pierderi. La piciorul colinelor luminate de primele luciri ale aurorei, marele port se umplea de fum, de clănțănitul furios și continuu al armelor și de pocnituri. Atunci, Swenson auzi chemarea sirenelor. O serie de sunete grăbite și stridente se răspîndeau în aerul matinal, lansate de „Broke", puternic hărțuit de tunurile franceze și care trebuise să bată în retragere. Aceasta însemna că acum Layard se întorcea în larg și că atacul eșuase. Swenson și ofițerii din regimentul 135 văzură cu durere distrugătorul britanic, serios lovit în față, fugind în grabă afară din radă și degajînd un fum negru, lăsîndu-i în voia soartei. O serie de ocări porniră în direcția torpilorului. Retragerea lui „Broke", ale cărui mașini fuseseră găurite la linia de plutire și buncărele inundate cu apă, nu l-a convins totuși pe Swenson, tulburat, părăsit, și pe oamenii lui lipiți de pămînt, urlînd de furie, să renunțe la asalt. Dar soarta se îndîrjise contra atacatorilor izolați din al 135-lea.

Una din grupele de luptă ale lui Swenson, cu un cuib de mitralieră, era înconjurată și primea focul ucigător al unei automitraliere venită în ajutorul apărătorilor digului. Retrăgîndu-se în dezordine, oamenii lui Swenson se ascunseră în interiorul unui vechi depozit de furaje, unde

---

[51] Din cei 739 de oameni ai lui Swenson, repartizați pe „Broke" și „Malcolm", 77 erau englezi îmbrăcați în uniforme americane.

erau depozitate grămezi mari de alfa [52] şi îşi puseră armele în baterie.

Situaţia americanilor apăru mai mult decît critică. Ea deveni în curînd şi mai gravă.

La început, nu pricepură ce se întîmpla. Tragerile de artilerie şi de infanterie deveneau mai rare ; apoi luptătorii lui Swenson văzură jerbe de flăcări ţîşnind şi întinzîndu-se în jurul lor, înfăşurîndu-i în nori groşi de fum acru şi sufocant. Cînd ofiţerii înţeleseră pericolul, capcana se închisese peste ei. Se găseau în mijlocul unei mase arzînde şi sufocante, stogurile de alfa uscate, cărora francezii le dăduseră foc. Şi ei erau prinşi.

Un moment mai tîrziu, locotenent-colonelul Swenson şi restul oamenilor lui capitulară. Pierderile erau mari : 24 de morţi şi 55 de răniţi. Atacul fusese un eşec total.

*

Un ofiţer francez ascultase cu durere în inimă primele lovituri de tun din port.

Lupta din timpul nopţii îi confirmase cele mai rele temeri. Acest om era maiorul André Dorange, din statul major al generalului Juin, acelaşi care, cîteva săptămîni mai înainte, îl auzise pe Robert Murphy asigurîndu-l că americanii nu vor debarca în Africa înaintea primăverii lui 1943. Dorange înţelegea acum că diplomatul îl minţise şi că debarcarea se făcea în acest moment.

După conferinţa de Stat-major de după-amiază, maiorul se dusese să cineze la nişte prieteni. Şi cum era sîmbătă, seara se prelungise puţin. Dorange conta pe dimineaţa următoare pentru a se odihni. În tovărăşia căpitanului Louis Dupuy, un tînăr medic repartizat la Statul-major, se întorcea pe jos la Palatul de iarnă, de lîngă catedrală.

Mergînd, cei doi bărbaţi îşi dădură seama că pe străzi domnea o activitate anormală. Cu toată ora tîrzie şi penuria de benzină, circulau numeroase maşini. La Palatul de iarnă porţile erau închise şi păzite de oameni îmbrăcaţi civil, înarmaţi, grupul de rezistenţi al locotenentului Marnat şi sergentului Sirot ce păzeau Cartierul general. La Amiralitate, la Cartierul general al viceamiralului Leclerc, unde Dupuy şi Dorange au reuşit să pătrundă,

[52] Alfa — plantă indigenă în Algeria, din care se fac fibre, hîrtie etc. — *Nota trad.*

maiorul încercă să ia legătura cu şeful său ; telefonul generalului Juin nu mai răspundea.

Pentru Dorange îndoiala n-a ţinut decît o clipă. Debarcarea aliată urma să aibă loc. Hotărîrea lui fu luată imediat. Era îmbrăcat în civil, şi amiralul Leclerc îi împrumută singura armă de care dispunea, un revolver vechi model 1874. Sări într-o maşină şi ţinînd pistolul pe genunchi, Dorange ordonă şoferului să-l ducă, în mare viteză, la cazarma Tagarinilor de pe înălţimile oraşului.

Colonelului, încremenit, al regimentului de Gărzi mobile energicul ofiţer îi declară :

— Americanii debarcă, situaţia în oraş este confuză şi legăturile nu mai funcţionează. Centrala militară e blocată. Generalul Juin este prizonier. Mă duc să-l eliberez.

Zăpăcit, colonelul Zwilling crezu că comandantul-şef fusese arestat „din ordinul germanilor" şi patriotismul său fu stimulat. El ordonă unui pluton să plece imediat cu Dorange.

După decizia luată de Jean Rigault de a nu expedia telegrama amiralului Darlan, viceconsulul Pendar se înapoiase la „Vila Măslinilor". Împreună cu Murphy, gînditor şi neliniştit, se învîrtea în jurul unei peluze, în umbră, aşteptînd cu aviditate alte informaţii despre debarcare.

— Ken, spuse deodată Murphy, trebuie să expediem un mesaj flotei. Ea trebuie să trimită trupe în oraş cît mai curînd. Ryder ar trebui să înţeleagă aceasta. Ţinem situaţia bine în mînă ; dar, nu-i aşa, este mai bine să nu-l ispitim prea mult pe diavol...

În acest moment, Murphy nu bănuia uluitoarea repeziciune cu care aveau să fie confirmate ultimele lui cuvinte.

În grabă, la dictarea şefului său, Ken Pendar notă într-un carneţel negru mesajul pe care radiotelegrafistul Brown îl va transmite spre mare, apoi se opri brusc.

Strigăte, zgomote de arme şi de paşi alergînd se auzeau din stradă, în spatele gardului înalt al vilei. Murphy şi Pendar se apropiară. Atunci, totul se petrecu foarte repede.

Fără să înţeleagă bine cum, trimisul lui Roosevelt şi ajutorul lui se regăsiră lipiţi de un perete, percheziţionaţi şi interogaţi, sub ameninţarea unor puşti franceze, în

fundul lojei portarului. Conform afirmațiilor lui Pendar, mai multe întrebări le-au fost puse „în germană".

Un foc mic murea în vatră, într-un colț al camerei întunecate. Palid și stupefiat, Robert Murphy a înțeles că oamenii Rezistenței, grupele instalate de d'Astier de la Vigèrie care păzeau ieșirile vilei, fuseseră capturate de „trupe regulate" apărute pe neașteptate, în fruntea cărora americanul îl recunoscu pe maiorul Dorange.

Acesta, înfierbîntat, cu pumnii strînși, sări spre Murphy.

— De ce ați făcut această idioțenie ? îi strigă el. Veți spune că vă îndoiați de sentimentele mele ?

Dar Dorange nu așteptă răspunsul lui Murphy. Întorcîndu-se către gărzile mobile credincioase de tagarini, ordonă numai :

— Nu-i scăpați din ochi ! Nimeni să nu intre sau să iasă !

Străbătu în fugă curtea și, pătrunzînd ca o furtună în vilă, deschise ușa salonului. D-na Juin scoase un strigăt cînd îl văzu pe Dorange. Sprijinit în coate pe cămin, amiralul Darlan își umplea pipa pentru a cincea sau a șasea oară și ridică capul în timp ce Juin care străbătea cu pași mari camera, se opri plin de mirare, la vederea ofițerului său de ordonanță.

— Liber ! Domnule general, sînteți liber ! strigă vesel Dorange șefului său.

Sîngele rece și spiritul hotărît al energicului ofițer, în fruntea cîtorva soldați, transformaseră umilința de peste noapte într-o victorie în care nici unul din francezii din „Vila Măslinilor" nu mai spera. Toți cei prezenți — amiralul Robert Battet, tăcut lîngă o fereastră, locotenent-colonelul Chrétien, așezat într-un colț, viceamiralul Raymond Fenard, care alergase, în noapte, pentru a fi alături de Darlan, au înțeles că „norocul își schimbase stăpînul".

Ziua începea acum să se arate din plin, gonind tenebrele ciudatei nopți de noiembrie. În port luptele reîncepuseră cu mai multă îndîrjire, de o parte și de alta. Ecoul continuu al tunurilor de marină, bubuind și lătrînd în aerul matinal, se interfera cu tragerile sacadate și cu îndepărtatul și intermitentul păcănit al mitralierelor și armelor ușoare.

Prin ușa rămasă deschisă, în spatele lui Dorange pătrundeau valuri de aer proaspăt. Juin, însoțit de Darlan,

coborî în curte şi puţin după aceea cei doi francezi se întîlniră cu Murphy şi Pendar, dezumflaţi şi umiliţi, deveniţi prizonierii celor care, puţine minute mai înainte, se găseau în puterea lor.

Juin deplînse, spune el, „o situaţie pe care nu o dorise." Apoi repede, generalul spuse privind pe Murphy :

— Dv. m-aţi constrîns să acţionez astfel.

Dar, aşa cum remarcă locotenent-colonelul Chrétien, „nimeni, nici americanii, nici francezii nu căutară să împingă lucrurile spre mai rău".

Situaţia era deja suficient de explozivă şi, după Pendar, „foarte confuză, cu adevărat, încă deloc clară". În cele două tabere nu se ştia practic nimic despre trupele debarcate — în afară de faptul că nici un soldat aliat nu pătrunsese încă în Alger.

Amiralul Darlan se interesă dacă telegrama lui către mareşalul Pétain fusese expediată. La răspunsul „posomorît şi vag negativ" al lui Pendar, Darlan redactă alt mesaj, care în registrele comunicărilor secrete ale Amiralităţii din Alger primi numărul 6710 şi, cu toată redactarea lui ulterioară, fu expediat la Vichy cu 14 minute înaintea primului, care primi numărul 6711.

Cu toate că nici unul dintre principalii actori şi martori ai acestei extravagante, nebune şi aproape incredibile nopţi din Alger nu avusese din ajun mai mult de o oră de odihnă, nimeni nu se gîndea la somn. Ziua se anunţa lungă [53].

---

[53] În momentul cînd deasupra Algerului se iveau zorile au fost eliberaţi, la rîndul lor, generalii Louis Koeltz, Roubertie, Mendigal, comandantul aviaţiei, prefectul Algerului, Temple, amiralul Leclerc — la Amiralitate, ţinuţi sub supraveghere în apartamentele lor sau în pivniţe de grupe înarmate ale Rezistenţei. Generalul Roubertie, care fusese arestat pe stradă în civil, luă comanda diviziei din Alger — înlocuindu-l pe generalul Mast. Maiorul Dorange îşi făcu timp să treacă pe acasă, unde s-a ras şi, îmbrăcîndu-şi uniforma, s-a dus la Corpul 19 de armată. Acolo îl găsi pe Koeltz încă spumegînd.

Inflexibilul alsacian suferea rău de injuria adusă, în persoana sa, întregii armate franceze şi, într-un acces de furie răzbunătoare, ordonă „să fie distruse imediat cu lovituri de tun, clădirea comandamentului şi birourile Statului-major. Dorange se feri să facă ceva şi nu fără greutate reuşi să-l calmeze pe generalul în mod vădit batjocorit.

Diversele sedii au fost reocupate, principalele posturi de comandă reluate din mîna forţelor Rezistenţei şi diferitele centrale telefonice — cu excepţia comisariatului central şi altor cîtorva edificii secundare. Asediul Poliţiei avea să mai ţină pînă

Cum soarele se ridica, luminînd crestele palmierilor, marilor eucalipți, arborilor de piper stufoși, d-na Juin ieși din cameră, pentru a se duce să comande cafele și biscuiți.

*

Rangerii locotenent-colonelului W. O. Darby dispuneau de ceva mai mult de o oră pentru a debarca, în golful Arzew, la est de Oran, și a-și îndeplini misiunea, în întuneric, înaintea sosirii infanteriei de asalt a diviziei 1 americane, a generalului-maior Terry Allen.

Plaja pe care pusese piciorul batalionul 1 purta un nume sinistru, pe care Rangerii lui Darby îl ignorau : Plaja cimitirului. În briza nocturnă, siluete de palmieri se balansau ușor, făcînd să clipească între coroanele lor luminile, încă numeroase în orășel, în port, și la baza de hidroavioane. Aproape de fortul Pointe care apăra portul spre vest, pietrele alunecară și roca se sfărîmă sub pasul atacatorilor. Oamenii din compania 1 se opriră, reținîndu-și răsuflarea, apoi șirurile de umbre suple, cu arme tăcute, bine ascuțite, se încordară, ridicîndu-se încet și reluînd marșul în direcția fortului.

Micul oraș de garnizoană, de 9300 de locuitori, întîrzia să adoarmă. La Arzew era bal și cinema, ca în fiecare sîm-

---

la începutul după-amiezii. Situația trupelor Rezistenței deveni repede foarte critică, din două motive : Giraud nu era acolo și trupele de debarcare, deja în întîrziere, nu se deciseseră să intre în Alger.

La 50 de kilometri de acolo, pe aerodromul militar de la Blida, obiectivul nr. 1 al brigăzii 11 engleze, debarcată la Castiglione, șeful rezistent J. Lemaigre-Dubreuil aștepta, cu disperare, un avion care nu venea : acela al generalului Henri Giraud. Lîngă el se găseau rezistenții P. Alexandre, Beyler și Ambrosini, ca și micul și energicul general, de 55 de ani, Joseph de Goislard de Monsabert. Cel din urmă suferea de un furuncul la ceafă, purta pansament și mulți martori au crezut că fusese rănit. Cu două companii din regimentul 1 de trăgători algerieni și o baterie de campanie de 65, Monsabert trebuia să ocupe terenul de aviație de la Blida, pînă la sosirea englezilor. Dar americanii au fost cei care au apărut întîi, 300 de oameni din regimentul 168 infanterie al generalului O'Daniel. La ora 10,34 precis, primele aparate aliate aterizau pe teren. Cel al lui Giraud nu era printre ele ; și Lemaigre-Dubreuil, în uniformă de căpitan de rezervă, trebui să se întoarcă dezamăgit la Alger, ascunzînd cizmele și chipiul sub impermeabil ; nu avea să i-o ierte lui Giraud. Mai tîrziu, Monsabert avea să-și ia revanșa, să lupte în Tunisia, să conducă divizia a 3-a algeriană la atacul de la Cassino și al Sienei, să debarce în Provence și să cucerească Marsilia în cinci zile.

bătă seara. Şi cei 15 oameni de gardă ai adjutantului de artilerie Ureuil, din regimentul 68 algerian, blestemau soarta care îi făcuse să fie de serviciu în acea seară. Printrei ei, tînărul tunar de 22 de ani, Pierre Moralès, nu era cel mai puţin dezamăgit. Ar fi fost numai un regret banal dacă Moralès nu şi-ar fi trăit cea din urmă seară din viaţă. La fortul Pointe schimbul santinelelor din al 68-lea avusese loc, şi Moralès tocmai îşi începea schimbul.

Tînărul soldat contempla un peisaj familiar, golful uşor învăluit în ceaţa toamnei şi focurile micului port strălucind în noapte. Deodată, Moralès crezu că aude un zgomot de surpătură sau de pietre căzînd în întuneric. Trebuie să fi crezut că un animal de noapte trecea pe acolo, dar nu a avut timp să adîncească această idee. Două umbre apărură în spatele lui.

Moralès nu le văzu. Înainte de a scoate un strigăt, un pumnal ascuţit i se înfipse în spinare, şi tînărul tunar se prăbuşi. A fost, desigur, primul ucis al zilei „Z" şi al întregii debarcări.

Aerul călduţ şi parfumat aducea ecoul îndepărtat şi înfundat al aglomeraţiei şi zgomotul resacului ce izbea regulat plaja. Încălecînd peste cadavrul soldatului din al 68-lea, unul dintre rangeri făcu semn celorlalţi, care se repeziră în interiorul fortului. Informaţiile furnizate de Rezistenţa franceză erau exacte. Tunurile au fost capturate. O rachetă verde se ridică în noapte, deasupra fortului ; dintr-o cauză necunoscută, acest semnal n-a fost văzut de trupele din larg — o unitate navală mixtă anglo-americană, căreia îi era destinat. În acest timp, locotenent-colonelul Darby şi restul batalionului său executau escaladarea falezelor, mai la nord, pentru a cuceri o altă baterie puternică de coastă.

Pe mare, căpitanul de vas Walter S. Ansel aştepta semnalul că rangerii reuşiseră. Dar nu se vedea nimic. În jurul fortului, mica plajă umbrită şi cerul negru rămîneau goale.

Nedumerit şi nerăbdător, Ansel se întreba ce se putuse întîmpla şi dacă planurile reuşiseră. Îl consultă pe căpitanul de fregată H. Archdale, care comanda detaşamentul britanic, şi el preocupat de mai mult timp. Fortul trebuia să fie ocupat şi tunurile distruse sau capturate, înainte ca Ansel şi Archdale să pornească la ofensivă cu un grup de puşcaşi marini, comandaţi de locotenent-colonelul

Plain. Or, totul era la fel de calm şi tăcut ca şi cum rangerii lui Darby n-ar fi atins pămîntul. Eşuaseră ?

Ansel scruta coasta, căutînd să vadă focuri de împuşcături sau vreun alt indiciu oarecare. Trecuse acum mult peste ora unu dimineaţa. Plictisit de aşteptare, căpitanul Ansel fu de părere să meargă acolo. Archdale şi Plain erau gata de mult, şi şalandele de debarcare ţîşniră pe mare. Dar, înşelaţi de luminile golfului şi digurilor — erau cel puţin trei — care închideau rada, ambarcaţiunile de asalt se orientară greşit, în noapte, şi aceasta îl întîrzie şi mai mult pe Ansel. În întuneric, motoarele suflau făcînd „un zgomot îngrozitor", cel puţin aşa i se părea ofiţerului american. Dar în portul Arzew nu mişca nimic ; încă nimic. Şalandele se repeziră în interiorul portului printre cele două diguri principale. Plasa de siguranţă nici măcar nu fusese întinsă şi oamenii lui Ansel şi Archdale sărind din ambarcaţiuni se năpustiră pe uscat, răspîndindu-se pe diguri şi cheuri. Nici o reţea de sîrmă ghimpată, cum se aşteptaseră, nici un obstacol pentru a-i opri ; nici o santinelă nu dădea alarma în port şi în oraşul cufundat în somn. Profitînd de surpriză, soldaţii americani şi englezi ai echipajelor speciale, puseră repede mîna pe două cargouri franceze trase la cheu, „Richebourg" şi „Parme", şi pe vasul de linie danez „Meonia", ca şi pe un vas de patrulare, depanator de hidroavioane, „Petrel". O şansă de necrezut îl servise pe Ansel. În cîteva momente, totul fu rezolvat. Dar calmul nocturn din Arzew nu era decît o iluzie.

S-au scurs mai puţin de zece minute, cînd sirenele începură să mugească sinistru, în timp ce primele împuşcături sfîşiau liniştea nopţii.

*

În minutele următoare, comandorul Thomas Troubridge, comandantul tuturor forţelor de debarcare de la Oran, simţi că temerile sale se împrăştie. Zgomotul bătăliei se auzea în fine. Cîtăva vreme Troubridge aproape desperase să-l mai audă. Noaptea tăcută de la Arzew îl tulburase şi îl dezorientase.

Planurile şi orarele complexe ale debarcării depindeau în aşa măsură unele de altele, că eşecul sau întîrzierea unuia putea antrena incalculabile perturbări pentru celelalte, şi Troubridge se neliniştea pentru sectorul de la Arzew mai mult decît pentru tot restul capului de pod.

De mai mult de o jumătate de oră unităţile de avan-

gardă ale lui Darby și Ansel ar fi trebuit să pună piciorul sau să fi fost aruncate în mare. Tăcerea persistentă a țărmului putea însemna foarte bine că trupele nu-și găsiseră obiectivele, și în acest caz tunul de coastă francez se pregătea să tragă asupra forțelor care invadau plajele de lîngă orășel. Dar briza nocturnă împingea acum spre larg pocnituri de rafale și detunături. Era ora 1,50. Ora H a bătăliei de la Oran bătuse.

La mai puțin de o milă de uscat, corespondentul de război britanic A. D. Divine, care debarca cu divizia 1 americană, pătrunse cu ambarcațiunea într-o ciudată ceață ireală, o pînză ca de bumbac care acoperea suprafața mării. În spatele stratului de ceață, coasta apărea atît de depărtată și indistinctă ca și cînd s-ar fi găsit la zeci de mile în larg. Dar Divine știa că, acum, momentul era apropiat. Dincolo de ecranul de fum artificial care proteja zona de asalt se găsea un pămînt necunoscut, Africa, un „mister" în plus de descifrat în existența deja bogată a lui Divine.

Deodată, perdeaua de fum se împrăștie și pămîntul apăru, aproape. El exala un miros atît de brutal și de puternic cum Divine, era perfect sigur, nu mai întîlnise. Aproape imediat, în mijlocul nopții pămîntii, începu războiul, țăcănitul sacadat al mitralierelor, țiuitul ascuțit al gloanțelor, împușcăturile, exploziile, pocnetul sec al grenadelor, departe la dreapta în direcția portului Arzew.

În codul aliat plaja se numea „Zebra Verde", și 1 120 oameni din valul de asalt trebuiau să debarce pe ea sub ordinele colonelului Frank Greer, comandantul regimentului 18 de luptă. În regiune era cunoscută sub numele gingaș de Plaja nisipușoarelor. Imediat la stînga, la înălțimea tîrgușorului algerian Damesme, pe plaja „Zebra Albă", se pregătea să pună piciorul regimentul 16, al colonelului Henry B. Cheadle, în timp ce în vecinătatea șoselei și căii ferate de pe coastă, lîngă aglomerațiile balneare de la Saint-Leu și Port-aux-Poules venea plaja „Zebra Roșie", special rezervată debarcării tancurilor de susținere ale Comandamentului B de luptă al diviziei 1 blindate americane. În acest sector, zona de debarcare se întindea mai puțin de zece kilometri în partea stîngă, pînă în mijlocul golfului Arzew.

În spatele ecranului de fum alburiu, întins de mașinile speciale în apropierea coastei, masele impozante ale navelor „Misoa" și „Tasajera" se apropiară de țărm, în fața plajei „Zebra Roșie". Puternicele etrave rîcîiră fundul

plajei. Cocile celor două mari transportoare de tancuri se deschiseră scîrțîind, apoi enormele porți alunecară înainte, pe nisip. Imediat, zgomotul motoarelor lansate în plin sfredeliră noaptea, și tancurile de 28 și 32 de tone, ieșind din pîntecul vaselor, atinseră plaja, pentru a se găsi gata de luptă și a sprijini infanteria.

În cursul următoarelor douăzeci de minute, cu o întîrziere generală de numai o jumătate de oră față de plan, alte coloane blindate vuiau în noapte ; artileria de coastă, tunuri de campanie, materiale de război motorizate, și mai ales infanterie, au fost debarcate la cealaltă extremitate a capului de pod, la mai mult de 85 de kilometri de acolo. Iar aproape în centrul lui, se găsea Oranul și portul lui, pe care aproape 4 000 de soldați americani ai generalului Lloyd Fredenhall trebuiau să-l cucerească în cel mai scurt timp.

Al treilea și al patrulea val de asalt al regimentului 26 infanterie atingeau țărmul, cînd, în pofida celor 55 de ani pe care-i avea, generalul de brigadă Theodore Roosevelt sări cu grabă pe uscat, pe „Plaja Andaluzilor", la 30 de kilometri vest de Oran. Sectorul era calm, și debarcările continuau să se efectueze fără să se tragă un foc. La marginea mării, cu bastonul în mînă, lîngă colonelul Alec N. Stark, comandantul regimentului 26, Roosevelt grăbea formarea unităților care afluiau în dezordine pe țărm. Aproape 4 000 de oameni se pregăteau să urmeze înainte de apariția zorilor, și pentru Roosevelt timpul era măsurat. El condusese, personal, în Scoția antrenamentul întregii infanterii a diviziei 1 și nu avea nici cea mai mică dorință să lase trupele sale să mucegăiască într-un colț de plajă.

Sub cerul coborît se profilau pantele sumbre ale masivului Murdjadjo, coline pietroase de cinci-șase sute de metri, pe care oamenii diviziei 1 trebuiau acum să le înfrunte. În acel moment, ceața acoperea vîrfurile lui Murdjadjo, ascunzînd înălțimile abrupte, prăpăstiile și pantele întesate cu baterii de artilerie și de a.a. printre care infanteria neîmblînzitului Roosevelt trebuia să-și facă drum. Numai cînd se va găsi de cealaltă parte a cercului muntos și păduros divizia 1 va zări periferiile Oranului și baza navală Mers El-Kebir. Roosevelt hotărî că nu era nici un moment de pierdut. Oamenii părăsiră plaja și se înfundară în interior.

În apropiere, căpitanul George S. Parish și cei 25 de oameni ai unității lui de recunoaștere căutau să se orien-

teze în întuneric. Ambarcațiunea lor deviase, și Parish nu avea nici cea mai mică idee unde se găsea. Căpitanul se așteptase să dea lupte furioase imediat ce ar fi atins țărmul, dar în jurul lor domnea calmul derutant al nopții africane, nimic decît tăcerea unei plaje pustii și zgomotul mării. În timpul debarcării postul de radio al grupării căzuse în apă, de unde soldatul Chiprokowski îl recuperase în ultimul moment, pătruns de apă, fără a mai putea fi folosit. Dar, cum observă căpitanul cu humor, „dacă noi eram singuri, nu existau nici inamici de combătut".

Lunecînd ca umbrele dincolo de plajă, Parish și cei 25 de oameni începură să meargă peste cîmpia liniștită, pe care găsiră un drum, apoi o șosea și mai departe, la marginea unui cîmp de lămîi, o fermă algeriană, unde, dacă amintirile lui Parish sînt exacte, lucrurile s-au petrecut astfel :

— Am bătut la ușă pînă cînd bătrîna soție a unui colon ne deschise și acceptă să ne împrumute un catîr și o șaretă. Toți oamenii grupului au îmbrățișat-o pe buna și bătrîna franceză ca și cum ar fi fost propria lor mamă, și toată trupa, urmînd șareta, porni în direcția unei coline, catîrul tropăind vioi.

În timp ce șareta se hurduca, sergentul „Ted" Smith din secția a 2-a, un texan 100%, scoase fără grijă din buzunar vechea sa muzicuță și începu un cîntec popular. Așa s-au întîlnit Parish și unitatea lui cu războiul. După un moment, muzicuța lui Smith tăcu, și în depărtare, în noapte, izbucniră bubuituri și țăcănitul caracteristic al mitralierei.

*

Tancurile „Sherman" striveau plaja umedă. Nisipul scîrțîia sub grelele șenile de oțel huruind pe țărm ; motoarele se forțau, suflau, se calau, apoi porneau din nou, și gazul albăstrui al carburanților țîșnea din eșapamente sub accelerarea enervată a conductorilor, pentru a ajunge la ieșirile de pe plajă. Micul golf adăpostit Marsa-Bou-Zedjar era cel mai depărtat sector al capului de pod, la aproape 50 de kilometri de Oran.

Debarcarea blindatelor generalului Lunsford Oliver n-a întîlnit la început nici o opoziție serioasă. Dincolo de plajă tancurile lui Oliver s-au grăbit să ia formație de bătaie, gata de a intra în acțiune. Două coloane motorizate invadară șoselele și drumurile, îndreptîndu-se spre

obiectivele lor din ziua „Z", micul oraș de 12 000 de locuitori Lourmel, la sud, și întinderile lagunei sărate de la Sebkha d'Oran pentru a ocupa aerodromul militar de la Tafaraoui.

Jeep-uri, mașini de recunoaștere și camionete, zeci de vehicule blindate și de recunoaștere escortînd „Sherman"-ele diviziei se desfășurară cu armele lor ușoare și tunurile îndreptate înainte, rulînd agresiv pe pămîntul Africii.

*

În acest moment, 433 de americani din regimentul 6 blindat și dintr-un grup de asalt de pușcași marini, încă pe mare, așteptau debarcarea. Erau complet gata.

Dacă temerile ofițerilor lor se adevereau, acești soldați erau destinați unei morți grabnice și tragice. Și fiecare dintre ei fusese prevenit. Dintre toate luptele aspre ale zilei „Z", a lor era cea mai grea, după unii dinainte pierdută.

Nici o plajă, nici măcar un prundiș nu îi aștepta, cînd vor atinge pămîntul. Nici palmieri, nici pădure de pini, nici eucalipți parfumați nu se găseau pe mal pentru a-i primi în noapte. În fața lor se găseau numai stîncile aspre ale digurilor, unul dintre ele se întindeau pe mai mult de doi kilometri, și solul arid al malurilor, cheuri bine bătute de focul inamic, și tocmai în fund toată flota franceză din Oran. Nu aveau de partea lor decît o singură șansă : surpriza. Dar șefii lor nu prea se bizuiau pe ea.

De la ora unu noaptea, „Hartland" și „Walney", două vechi bastimente americane de paza coastelor, cedate Marii Britanii cu titlu de „împrumut-închiriere", pluteau în golful Oran, pregătindu-se să se repeadă asupra obiectivelor lor. Pe „Walney", pe care fluturau dublul pavilion englez și american, comandantul britanic F. T. Peters pîndea, de aproape două ore, semnalul cu ordinul de atac. Cu mîinile în fundul buzunarelor și cu șapca dată pe ceafă, el se simțea „umil și foarte mic" în fața a ceea ce va trebui să înfrunte. Poate că la urma urmei, exista mai mult decît „o șansă derizoriu de mică", își spunea Peters.

Principalii lui ofițeri se găseau repartizați pe cele două corvete ; căpitanul G. D. Dickey și pușcașii lui marini și un contingent de asalt englez de 52 de oameni se găseau cu el pe „Walney", iar locotenent-colonelul George C. Marshall, din regimentul 6 american și două companii

speciale din 1 blindate la bordul lui „Hartland". Două vedete rapide americane, „M. L. 480" și „483", patrulînd în întuneric, trebuiau să întindă un ecran de fum de protecție, în spatele căruia mica forță a lui Peters se va asaunde cît va putea mai bine, înainte de a țîșni.

Planurile de atac erau derizoriu de simple în tragica lor concizie. Cum făceau în acel moment „Malcolm" și „Broke" la Alger, căpitanul de vas Peters trebuia să debarce cei 500 de oameni în interiorul portului Oran, străpungînd apărarea franceză. Ordinele îi prescriau „să împiedice toate distrugerile și toate sabordările inamice care ar putea prejudicia ulterior desfășurarea ofensivi aliate".

Aceste planuri aduceau a sinucidere. După un expert american, amiralul Bennett, „dacă francezii sînt hotărîți să se apere cu orice preț, oamenii vor merge la o moarte sigură ; în caz contrar, misiunea lor este complet inutilă". Dar Statul-major britanic trecuse peste obiecțiile pesimiste ale lui Bennett și insistase ca operațiunea să aibă loc. Atunci Bennett l-a deplîns pe ofițerul aliat care avea să o conducă.

Acesta nu mai avea de așteptat decît cîteva momente. Era pe cale să primească ordinul. Peters nu putea ști că de mai mult timp cele două bastimente fuseseră reperate de bateriile de coastă franceze, încă tăcute.

* *

La Cartierul General naval din Oran, într-un adăpost săpat în stîncă, telefonul suna întruna și mesajele de alarmă, rapoarte scurte dar expresive, curgeau în lanț pe biroul contraamiralului Rioult. Lîngă amiral stătea competentul său șef de stat-major, căpitanul de vas Alphonse Sol.

Practic, Sol nu-și părăsise șeful de la începutul serii. Toți petrecuseră așteptînd. Dar, de mai mult de o oră, mesajele telefonate și informațiile plouau la Cartierul general francez, emanînd de la diverse posturi de pe coastă și confirmînd debarcarea. Acum, nici un ofițer nu se mai putea îndoi.

Ca ultimă măsură de precauție, toate baterlile de artilerie de coastă și toate posturile de a.a. care apărau Oranul primiseră ordinul de a fi „gata pentru orice eventualitate" și de a dubla santinelele. Era puțin înainte de ora două dimineața. Cinci minute mai tîrziu, semaforul de la capul Falcon, la extremitatea golfului, dăduse alarma, semnalînd

fuzee albe ce se ridicau în mare spre vest, în apropierea coastei. Sol ştia acum că convoaiele aliate nu vor merge mai departe ; ajunseseră la ţintă.

La ora 2,15 şeful de Stat-major ridică nervos telefonul pentru a auzi vocea scăzută a căpitanului de corvetă Lajarte, chemînd de la baza de hidroavioane Arzew. Alphonse Sol auzi clar în receptor sirenele urlînd în oraş şi rafale sacadate de puşti mitraliere franceze. Lupta începuse. Imediat după aceea, la 2,22, un mesaj urgent provenind de la armată anunţa că „o mie de soldaţi americani debarcaseră pe Plaja Andaluzilor".

Pentru Rioult situaţia era, în sfîrşit, clară. Şi amiralul se hotărî să dea ordinele pe care principalii lui ofiţeri le aşteptau. În minutele următoare ştafete şi ordine telefonice plecară spre divizia a 12-a de submarine şi a 7-a de torpiloare, ca şi spre avizourile ancorate în port.

Noaptea întunecoasă şi uşor ceţoasă înfăşura oraşul adormit în jurul golfului, în care rare vehicule şi trecători întîrziaţi străbăteau străzile cufundate în tăcere. Dar liniştea Oranului avea să fie de scurtă durată. Ordinele expediate de Statul-major naval prescriau tuturor bastimentelor disponibile să iasă din port, fără întîrziere, în întîmpinarea navelor aliate. În cîteva minute se dădu alarma de luptă. Torpiloarele căpitanului de fregată de Féraudy, „Tramontane" şi „Tornade", trebuiau să se îndrepte spre Arzew ; unul dintre cele două avizouri, „Surprise", tocmai ieşit din carenaj în port, se va îndrepta spre vest, în timp ce submarinele diviziei 12, „Fresnel" şi „Actéon", vor merge să atace pe cont propriu flota de transport engleză în golful Andaluzilor, iar un al treilea submarin, „Argonaute" va pleca spre est.

În momentul în care bastimentele franceze se pregăteau să plece în zonele de operaţii fixate, un vechi dragor din secţia a 3-a, „Chêne", amarat la intrarea portului, făcu cunoscut că „zgomote suspecte, ca de motoare de vedete" se auzeau de puţin timp pe mare. Era ora 2,50.

La postul de comandă al contraamiralului Rioult, Sol se întreba cu nervozitate dacă comandantul lui „Chêne" mai avea nevoie de noi ordine pentru a deschide focul. Exact în acel moment vechiul dragor trase cu singurul lui tun de 65, „contra unei nave necunoscute", care trecuse în mare viteză la mai puţin de o sută de metri de el. Acesta fu semnalul. Începînd din acest moment, toate bateriile şi posturile de mitraliere de pe diguri şi cheuri lansară un

foc de infern asupra asaltatorului, în timp ce sirenele începură să urle peste oraş.

Maurice Valverde, un comerciant de parfumerie de la Lamoricière, venit la Oran pentru afaceri, îşi aminteşte „vacarmul tunurilor, care trăgeau de pretutindeni", şi mai ales „sinistrul urlet al sirenelor din oraş şi de pe vase, în mijlocul unui zgomot de nedescris". Într-o clipă, agitaţia cuprinse vechile cartiere din preajma portului ; ferestrele caselor se deschiseră în noapte şi balcoanele se umplură de oranezi miraţi şi îngrijaţi. „Unii spuneau că debarcau germanii, alţii englezii, iar alţii atît germanii cît şi englezii. Dar în fond nimeni nu ştia nimic", conchise Valverde.

Subofiţerul de 33 de ani Julien Eve auzi exploziile zguduind noaptea. În timp ce îşi îmbrăca în grabă uniforma, „geamurile caselor vibrau şi zidurile se zguduiau". Prin fereastră distingea „cerul întunecat, cu străluciri roşcate în port". Jerbe de rachete albe, roşii şi verzi sfîşiau întunericul deasupra mării, în timp ce aerul se umplea tot mai mult de tăcănitul caracteristic al mitralierelor „Hotchkis" şi al armelor de tot felul. Aceasta îi amintea subofiţerului, în mod sinistru, ziua pe care sperase să nu o mai retrăiască, de miercuri 3 iulie 1940, la opt kilometri depărtare, la Mèrs El-Kebir.

Eve căută un mijloc pentru a ajunge cît mai repede la bateria lui de a.a., a 158-a, în poziţie pe falezele Gambetta, la est de oraş. Se grăbea şi făcea eforturi mari, trăgînd un picior din cauza unei fracturi vechi rău vindecate. Îşi aminteşte că noaptea era „încă răcoroasă, cerul uşor acoperit, timpul umed". Avu şansa să găsească un taxi, pe care îl rechiziţionă. Se întreba „dacă va ajunge la timp sus" ; dar, ajuns la baterie, găsi cele patru tunuri antiaeriene tăcute, continuînd „să doarmă în alveolele lor de beton". În fundul adăposturilor, servanţii pieselor — majoritatea tineri recruţi — aşteptau ca telefonul de campanie instalat lîngă căpitan „să sune pentru ordine".

Dar aparatul rămînea dezesperant de mut. Şi, într-un colţ, Julien Eve se întrebă ce se va întîmpla.

În port, în mijlocul zgomotului asurzitor al mitralierelor şi strident al sirenelor, fascicolul albicios al unui proiector de marină găuri întunericul, în căutarea prăzii. Nu găsi în faţa lui decît o masă ceţoasă şi densă, perdeaua de fum artificial, la adăpostul căreia înainta un bastiment uliat. Era „Walney". Dar, exact în acel moment, norocul

părăsi corveta britanică. O briză neașteptată ce bătea dinspre port împrăștie fără milă ecranul de fum protector. Și „Walney" se găsi ca în fundul unei curse, în plasa orbitoare a proiectoarelor convergente asupra lui din toate părțile. Imediat, focul tunurilor de 130 și 37, tirul mitralierelor scuipînd gloanțele lor șuierătoare îl înconjurară. Dezorientată, una din șalupele de escortă, „483", se sfărîmă de coca lui „Walney" împreună cu toți ocupanții ei.

Lupta se angajă în tumult și confuzie. Cu puntea măturată de obuze și de gloanțe, „Walney" dădu înapoi, pentru a manevra și porni din nou, cu tot curajul la atac. Cu toată hotărîrea, comandantul Peters lansă bastimentul contra șalandelor de cărbuni și gabarelor care închideau pătrunderea în port. Și le străpunse. Cu îndrăzneală, „Hartland" îl urmă, înaintînd cu toată viteza prin brèșa creată, îndreptîndu-se spre cheu, sub salvele și proiectilele ce veneau din toate părțile. Îndrăznețul Peters, executîndu-și misiunea fără speranță, ajunsese pînă în fundul bazinului deschis, dar „Hartland" fu mai puțin norocos.

La intrarea în radă, 30 de obuze trase de pe torpilorul „Thyphon", ca și o ploaie de gloanțe trasoare, lovind din apropiere imediată, l-au imobilizat definitiv pe „Hartland", care explodă în flăcări la 800 de metri de „Walney". Mai mult de jumătate din oamenii de pe „Hartland", trupele speciale ale regimentului 6 blindat american au fost uciși, în timp ce supraviețuitorii se refugiau, înot, pe cheuri sau chiar pe vasele franceze ancorate, care îi pescuiau ca prizonieri.

Atițat de vînt, incendiul aprins pe „Hartland" lumina înspăimîntător bazinele și docurile.

Prins în potopul de oțel și de foc, „Walney" încercă totuși să-și îndeplinească misiunea disperată — unul contra șase sau opt. Dar poziția nu-i permitea să facă mare lucru, chiar cu prețul unei sinucideri sigure. Obuzele cădeau fără întrerupere pe puntea lui „Walney", și Peters voi, cel puțin, să debarce pe uscat trupele pe care le îmbarcase. Riposta nu-i dădu timp.

Mai puțin de 30 de metri îl despărțeau pe „Walney" de un contratorpilor care se găsea la cheu, „Epervier", al căpitanului de fregată Laurin, și Peters se căzni vitejește să abordeze nava franceză. Temerara tentativă se dovedi zadarnică. Neîndurat, proiectorul contratorpilorului se fixă pe „Walney" în momentul în care Peters îi trimitea o salvă de 127. Din acest moment, lupta deveni groaznică,

degenerînd „într-un infern de foc şi de explozii" în fundul rîcurilor apropiate.

Peters văzu flăcările la gura tunurilor franceze aproape în acelaşi timp cînd „Walney" era zdruncinat de loviturile obuzelor de 130, de 102 şi de 75 ale torpiloarelor, vaselor de patrulă şi submarinelor adverse trăgînd fără întrerupere. Practic, nu a fost în port nici un bastiment francez care să rămînă inactiv ; toate piesele şi armele în stare de funcţionare hărţuiau micul cutter britanic, într-un uragan demenţial. Pe contratorpilorul „Epervier", un ofiţer tunar se repezi la pupa bastimentului pentru a încărca el însuşi piesa şi a trage. Totul deveni un zadarnic şi îngrozitor măcel.

— Corpurile marinarilor şi soldaţilor, va raporta mai tîrziu Peters, se îngrămădeau, pe o înălţime de mai multe picioare pe punţi, literalmente sfîşiate de tunurile franceze.

Aproape nu au existat supravieţuitori. Doar ceva mai mult de un sfert din contingentul de asalt englez şi american a scăpat din măsacru.

Copleşit de furioasa contraofensivă franceză, „Walney" începu să joace „ca o banală coajă de nucă pe un ocean înfuriat", derivînd în interiorul bazinului, de o lărgime mai mică de 150 de metri, la piciorul colinei care domină portul. Un obuz trimis de „Epervier" explodase în maşinile lui. În total, „Walney" a primit aproape 60 de lovituri ucigătoare „de 100 şi mai mari, în plus, nenumărate proiectile de calibru inferior".

Era ora 4,30, şi lupta dura de mai mult de o oră şi un sfert. În noaptea saturată de miros de praf de puşcă, bastimentul nu mai fu în curînd decît o epavă fumegîndă şi arzîndă, zguduită de explozii, de care toţi se îndepărtau. Sub cerul înroşit, „Walney", explodînd şi scufundîndu-se, arunca resturi de muniţie aprinse, bucăţi de oţel incandescent şi chiar bucăţi de corpuri umane. Puternice coloane de aer fierbinte se ridicau din port, răspîndind vapori cu miros de cărbune.

Operaţiunea „Rezervist" se terminase şi se putea crede că bătălia de la Oran era terminată şi ea.

Dar la Cartierul General al contraamiralului Rioult toţi ştiau că nu era aşa. Nu se făcuse decît începutul [54].

[54] Scăpat din masacrul din noaptea de 8 noiembrie de la Oran, comandantul Peters avea să fie ucis în avion, cîteva zile mai tîrziu, cînd se înapoia în Anglia.

La ora 3,45, la bordul submarinului „Actéon", căpitanul de corvetă Clavières depăşise ieşirea tocmai în momentul cînd foarte aproape de el „Hartland" se dezintegra în flăcări. „Actéon" ajunse repede în marea deschisă, conform ordinelor.

Alte două unităţi ale diviziei 12 franceze de submarine primiseră o misiune similară : „Argonaute" al locotenentului de vas Vérnon, care o luase înaintea lui „Actéon", şi „Fresnel", care îl urma. Se lumina cînd cele trei submersibile ajunseră în larg, în văzul flotei de invazie aliată. Nici unul dintre ele nu o ştiau, dar nici unul din cele trei submarine nu va mai revedea Algeria, iar de „Argonaute" şi „Actéon" nimeni nu avea să mai audă vorbindu-se.

Fîşii de ceaţă pluteau pe Mediterana întunecată. În slaba briză venită de pe uscat efluviile de fum şi de incendiu din port se amestecau acum cu „un puternic miros de vopsea proaspătă", pe care îl degaja un alt bastiment, „Surprise". Avizoul, trimis de amiralul Rioult în recunoaştere în larg, tocmai îşi terminase revopsirea generală.

Pe puntea de comandă, comandantul Lavigne nu putea bănui nici el că nava sa părăsise Oranul pentru ultima oară. Lavigne n-ar fi trebuit nici măcar să se găsească la bord, dar urmaşul său nou numit, căpitanul de corvetă Grosselin, nu terminase să ia în primire.

Pînă atunci, „Surprise" nu observase mare lucru pe mare. Noaptea părea complet pustie ; se vedea numai ceaţă. Dealtfel, avizoul îşi plătise tributul în bătălie : obuzele unei baterii franceze se spărseseră din greşeală pe puntea sa dinainte, secerînd trei oameni din echipaj, dintre care unul era mort.

Deodată, perdeaua de ceaţă se risipi, şi căpitanul de corvetă Lavigne văzu orizontul populat cu siluete neprecise ; cel puţin patru mari cargouri de transport escortate de distrugătoare. Lavigne era aproape sigur că nu fusese încă reperat şi se grăbi să comunice prin T.F.F., la uscat, ceea ce tocmai văzuse. Misiunea lui era terminată, primise numai ordinul de a informa Cartierul General de numărul şi poziţia navelor pe care le va întîlni în drum. La atît se limita sarcina lui. Avizoul putea acum să se întoarcă.

Dar Lavigne hotărî altfel. Mai puţin de patru mile separa „Surprise" de navele aliate, şi avizoul mări presiunea. Lavigne ştia că singurul şi vechiul său tun de

100 nu-i va permite niciodată să lupte măcar cu unul singur dintre torpiloarele englezești, puternic înarmate. Totuși, fără un moment de ezitare, „Surprise" se lansă cu curaj la atac. Cînd avizoul fu la numai o milă de convoiul aliat, comandantul dădu ordin de tragere.

Duelul se angajă, scurt, dar sîngeros și tragic. După unii supraviețuitori, cel puțin două distrugătoare engleze au ripostat la focul bastimentului francez, alții au numărat patru sau chiar cinci. În lumina neclară a zorilor, viteazul avizou concentră tirul singurului său tun asupra țintei celei mai apropiate, distrugătorul britanic „Brilliant", care trăgea cu cele patru piese de 120, secondat în grabă de celelalte vase vecine. Doar zece minute trecuseră de la începutul luptei, cînd tunul de pe „Surprise" se defectă, fiind redus la o dramatică și definitivă tăcere.

Din apropiere, obuzele englezești loveau de moarte avizoul, percutînd și explodînd. Sub cerul plumburiu iluminat de flăcări, marinarii de pe „Brilliant" îl văzură pe „Surprise" „ridicîndu-se într-un vîrtej de fum gros, cu prova îndreptată spre cer". În cîteva scurte secunde vasul francez se scufundă. Cei doi comandanți, Lavigne și Grosselin de pe puntea de comandă, se numărau printre cei 55 de uciși.

*

La 20 de mile mai la est, timonierul Jean Meirat înțelese că și vasul lui se scufunda. Pe „Tramontane" exploziile se succedau fără răgaz. Ultima salvă îl aruncă cu toată violența pe Meirat la podea sub o ploaie de scîntei. Într-o serie de lumini fulgerătoare, obuzele atinseseră în plin două dintre cele patru tunuri principale, omorînd toți servanții, cu excepția unui singur șef de piesă.

Meirat băgă de seamă că mîinile îi erau năclăite de „un lichid cald care se scurgea din mînecă" și, lipit de el într-un nor de praf, îl văzu pe ofițerul tunar de pe „Tramontane", locotenentul de vas Hourst, cu ochii închiși, „obrazul îndungat de mari șiroaie roșii de sînge, pînă în bărbie. Nu departe se găsea chircit ochitorul, mort, fără o jumătate din cap".

Torente de fum negru se întindeau pe cer, ridicîndu-se de pe navă. Dar „Tramontane", unul dintre cele trei torpiloare ale diviziei a 7-a, jumătate din forțele de suprafață de care dispunea amiralul Rioult, rezista mereu. Corpul lui se răsturnă pe tribord, dar, în zorile cețoase,

vasul se arunca mai furios în luptă, pentru a da o bătălie eroică și desperată contra escadrei comandorului T. H. Troubridge.

Prin perdeaua ceții matinale, pe puntea de comandă a lui „Typhon", căpitanul de corvetă Abgrall reperă, în fine, la trei sau patru mile în fața lui, pe „Tramontane", pe care, de mai mult de o oră, încerca zadarnic să-l ajungă. Îi trebuise mai mult de douăzeci de minute pentru a porni după nava-șef, și de atunci Abgrall nu putuse să-și scoată întîrzierea. Ieșind din portul Oran, „Typhon" trecuse pe lîngă masa fumegîndă a lui „Tornade", ultimul dintre cele trei bastimente ale diviziei, care își înfipse din nefericire etrava în dig, în mijlocul norilor de incendiu. Scufundîndu-se în obscuritatea fumegîndă, „Typhon" ieși în larg, „cu ușurarea unui matelot ce iese în stradă dintr-o încăierare, pentru a lua puțin aer".

Orizontul se limpezi și o succesiune de jerbe de foc luminară sălbatic marea ; era artileria unui crucișător de luptă aliat, pe care îl descopereau departe razele palide ale aurorei. Abgrall rămase uimit. Focul tunurilor continua fără întrerupere. Flăcările de la gura tunurilor, probabil de 152, ce-și concentrau furia asupra lui „Tramontane" izolat, se vedeau de pe puntea lui „Typhon", la mai mult de 12 kilometri. Văzîndu-și șeful în dificultate, zigzagînd și nemairipostînd decît cu intermitență, Abgrall forță mașinile și merse în grabă în ajutorul lui. Două torpile zburară de pe „Typhon" în direcția bastimentului englez.

Pe „Tramontane", puternic lovit, morții și răniții se îngrămădeau în așa număr încît încurcau platformele și ascensoarele electrice, împiedicînd aprovizionarea tunurilor. Curînd, din cele patru piese de 130, de care echipajul era așa mîndru, una singură rămase în stare de a lupta. Ultimii oameni valizi se ocupau de ea cu desperare, deschizînd focul și răspunzînd loviturilor „după ochi", transmisiunile torpilorului fiind întrerupte, cîrma avariată, în timp ce „obuzele trasoare inamice șuierînd și spărgîndu-se în lungul bordului", pătrundeau în cambuză și în infirmerie și topeau geamurile de la adăpostul de navigație.

Pe „Tramontane" focul se propaga, coborînd încet spre magazia de muniții. Torpilorul începu să-și aplece nasul, teuga sa înfiptă la un metru sub apă. Același obuz secerase deodată la masa de ascultare doi caporali radiotelegrafiști ; unul aparținea vasului „Tramontane" și sosise din

Casablanca, celălalt urma să fie demobilizat peste șapte zile.

În intervalul dintre tiruri, matelotul timonier Jean Meirat auzi mașinile încetînd și apoi oprindu-se definitiv. Se întreba prin ce minune mai era încă viu. Alături de el, tabloul de siguranțe, desprins de pe perete din cauza balansului navei, strivise capul unui caporal-tunar. În 20 de minute Meirat văzuse în jurul lui mai multe cadavre decît în 21 de ani de viață.

Pentru a-și face curaj, întrebă pe vecinul său un maistru pilot :

— E mult mai grozav decît la Dakar, nu ?

Maistrul-pilot clătină din cap gînditor :

— Sigur că da, băiete. Dar de data asta ne-am ars grozav...

Nu era o noutate pentru Meirat. De cîtva timp știa că erau „rău piperați, fără scăpare". Ceea ce nu știa tînărul timonier era că la toate corpurile înbucătățite sau decapitate de pe puntea și pasarelele lui „Tramontane" se adăugă și cel al șefului său, comandantul Adrien de Féraudy, ucis în primele minute ale luptei.

Cîteva clipe mai tîrziu, Meirat îl auzi pe camaradul lui caporalul telemetrist Cann strigîndu-i „să se evacueze în cea mai mare viteză". Năucit, Meirat execută „aproape mașinal". Sub jeturile de vapori țîșnind dintr-o supapă spartă, oamenii lăsau în grabă șalupele pentru a îmbarca răniții ; alții înotau în apa rece, acoperită cu țiței, către resturi plutitoare. Magaziile de muniții săreau în aer. În spatele navei „Tramontane" coasta nu era mai departe de o milă. În momentul în care se pregătea să se arunce în mare, îndreptîndu-și privirea spre țărm, Meirat zări, prin norii de fum, pavilionul unui torpilor francez, apropiindu-se în plină viteză de epava calcinată a lui „Tramontane".

În mijlocul mării în flăcări, în lumina cenușie, „Typhon" alerga. Prea tîrziu pentru a încerca altceva decît a salva răniții și a culege morți, dar căpitanul de corvetă Abgrall nu mai era singur. Deși era încă departe în spatele siajului, „Tornade", neluînd în seamă propriile avarii și obturînd mai mult sau mai puțin găurile de pătrundere a apei după șocul etravei sale de digul Oranului, alerga și ea vitejește către locul bătăliei.

În depărtare, lumina dimineții contura precis la ori-

zont silueta amenințătoare a unui crucișător britanic, „Aurora", înconjurat de două distrugătoare de escortă — „Boadica" și „Calpe" — supraveghind marea. Pentru moment, navele aliate nu mai trăgeau ; dar atitudinea lor indica, fără nici o ambiguitate, o expectativă vigilentă, „făcînd de pază", spune Meirat, „în așteptarea de noi evenimente".

Și acestea nu întîrziară să se producă. Mateloții Vernaz și Kerjean de pe „Tramontane" auziră șuierînd obuze încă o dată, și pușcașul Dumont-Roty, din aceeași unitate, văzu în mod distinct salvele pornind de pe „Tornade", iar la șase sau șapte mile distrugătoarele britanice ripostînd. repede și bine. Meirat își amintește că în soarele care se ridica „Tornade" mergînd la luptă te făcea să te gîndești „la o felină ce se tîrăște pentru a se apropia de inamic, mîrîind și scuipînd". Dar, cu etrava crăpată deasupra liniei de plutire, torpilorul trebui să reducă viteza, pentru a nu vedea pereții de compartimente cedînd. Căpitanul de corvetă Parès lansă șase torpile în jerbă. Și exact în acel moment, obuzele aliate îl atinseră.

Era ora 7 dimineața. Cîteva minute fură suficiente, și din nou se dezlănțui carnajul, un nou și sîngeros masacru pentru francezi. Deși începuse să remorcheze pe „Tramontane", care ardea, căpitanul de corvetă Abgrall trebui să renunțe pentru a-l lansa pe „Typhon" în ajutorul lui Parès. Proiectilele de 120 și 102 de pe „Boadica" și „Calpe", la care se alăturară fără întîrziere cele de 150 ale „Aurorei" cădeau ca grindina pe „Tornade" în suferință, explodau și devastau, lovind, omorînd și spintecînd.

Coca micului torpilor francez cedă, și apa începu să se ridice, cu încetul, în sala mașinilor. Pretutindeni pe punți — pe scări și pe plaje [55], în compartimentele dizlocate, lipiți de balustrade și în jurul posturilor de mitraliere și de tunuri mutilate, oamenii urlau de durere sau sufereau în tăcere, dîndu-și reciproc ajutor, în timp ce alții terminau cu viața.

Singurul dintre cele trei viteze bastimente franceze, „Typhon" continua să lupte, într-un ocean de fum, în mijlocul exploziilor și al cadavrelor plutind pe apa aprinsă. Dar duelul inegal absorbise deja mai mult de jumătate din munițiile neobositului comandant Abgrall. Și el număra

[55] Este vorba de zonele extreme ale punții. — *Nota trad.*

răniți și morți, mai mult de douăzeci, între care un ofițer. Numeroase lovituri spărseseră nava. Cu regret, Abgrall se resemnă și trebui să ordone întreruperea luptei. Era ziuă de-a binelea. „Typhon" raportă la Oran noutăți despre luptă, înainte de a-și reface plinul rezervoarelor și a porni din nou în larg pentru a continua lupta.

În cursul dimineții, vasul de patrulă „Ajacienne" i-a culeș pe supraviețuitorii de pe „Tornade" și „Tramontane". Acesta din urmă continua să ardă. Printre dispăruți era și matelotul mecanic Gilbert Ramel, căruia o necunoscută din Carthagina îi promisese că, dacă într-o zi „Tramontane" se va scufunda, se va gîndi la echipajul său. Corpul calcinat al căpitanului de Féraudy zăcea, în camera de veghe.

*

Se făcea ziuă cînd comandantul de 43 ani Henri Le Bolès, pe puntea de comandă a pachebotului francez „Jamaïque", avu un șoc. Din toate părțile îl înconjurau bastimente de război, crucișătoare, cuirasate, portavioane, avangarda flotei britanice masate în largul Oranului. Le Bolès nu-și credea ochilor. Și, aproape imediat, o grindină de proiectile căzu în jurul vaporului său.

„Jamaïque" plecase din Marsilia cu trei zile înainte, și majoritatea celor 460 de pasageri, în cea mai mare parte ofițeri și aviatori care se întorceau în Africa, nu erau decît la începutul călătoriei ce trebuia să se termine la Dakar. Dealtfel, „Jamaïque" nu avea să întîrzie prea mult acolo. Le Bolès primise ordine precise : se aștepta o debarcare a aliaților în Africa occidentală, și trebuia să asigure, cu promptitudine, întoarcerea în Franța a ultimelor familii franceze care se mai găseau acolo.

La miezul nopții, comandantul fusese trezit din senin de ofițerul de cart. De cîtva timp, zgomote persistente se auzeau în întuneric. Le Bolès merse îndată la postul de comandă. „Jamaïque" se găsea la numai cîteva zeci de mile de coasta Spaniei și întunericul era de nepătruns. Cu tot timpul senin, nimic nu se distingea pe mare, și comandantul „nu observă nimic extraordinar, cu excepția unor surde zgomote continue de vapoare, ca sforăitul unor avioane în mare număr". Totuși, ceea ce-l surprindea pe Le Bolès era că nu se vedea farul deosebit de puternic de la Aiguille, în Algeria, puțin la dreapta. Dar în acest moment nu se neliniști. Calm, „Jamaïque" își urma drumul

în fața celei mai gigantice flote care fusese vreodată reunită în largul Africii. În acel moment, o strălucire de incendiu apăru, țîșnind în noapte, din mijlocul golfului Oran, chiar în fundul portului. Bănuielile lui Le Bolès se precizară : probabil că era un avion doborît. Dar nu era vorba de un avion ; cum avea să afle mai tîrziu, era „Hartland" în flăcări.

Apoi, totul se precipită. Gonind întunericul, apăru ziua, brutala și strălucitoarea auroră a latitudinilor joase. În cîteva momente, în jurul pachebotului francez orizontul se acoperi de o mulțime de nave de război, „ieșite de nicăieri, ca prin farmec". Și, deodată, primele obuze începură să cadă.

Pe „Jamaïque", printre pasagerii de clasa a 2-a, un tînăr de 22 de ani, Raphaël Oudot, fiul unui maior din geniu în garnizoană la Fes, Maroc, se căznea să o liniștească pe vecina lui, o foarte tînără domnișoară, speriată. Primul gînd al lui Oudot a fost că nimeriseră „în plină bătălie navală, între vasele de război italiene și engleze ce se răfuiau".

Această circumstanță neprevăzută îl tulbură foarte mult pe Oudot. Rezemat de parapetul lui „Jamaïque", „nu se neliniștea încă". Tînărul își amintește, cu aceeași precizie ca și cînd s-ar fi întîmplat acum, mulțimea neliniștită și speriată a pasagerilor de-abia treziți care invadaseră punțile. Printre aceștia, un tip înalt, slab, în pijama și în halat de mătase, scrută orizontul cu binoclul, apoi, ducîndu-se într-un colț, ca și cînd nu se întîmpla nimic, începu să-și execute calm gimnastica zilnică".

Flăcările de la gurile tunurilor marinei britanice sfîșiau aerul dimineții și „un enorm gheizer roșu" țîșni din mare la babordul vasului „Jamaïque".

Pe puntea de comandă, cu șapca trasă pe frunte, Le Bolès, nu se lăsă intimidat. Ignorînd semnalele distrugătoarelor engleze, comandantul își urmă neclintit drumul spre Oran. Dar un crucișător — printr-o coincidență ironică, și el se numea „Jamaica" — „îl urmări, barîndu-ne trecerea". Proiectilele se spărgeau într-o cadență mărită, încadrînd în mod periculos pachebotul francez, care fu nevoit să se retragă și vire „lăsînd o largă curbă în siajul său", își amintește Oudot. În cele din urmă „Jamaïque" puse capul la est, în direcția Arzew.

Totuși, pățaniile lui „Jamaïque" și ale celor 460 de pasageri nu se sfîrșiseră. S-au scurs mai mult de 24 de ore

pînă cînd prima fracțiune a acestora — 350 de ofițeri și soldați sub comanda colonelului de aviație Terrason — să fie debarcată sub supravegherea ofițerilor aliați. Dar comandantul Henri Le Bolès era acum sigur de un lucru : debarcarea pe care el o aștepta la Dakar se produsese în Algeria. Și, deodată, o evidență grozav de amară îl izbi : avea să fie, de acum încolo, separat de soția și de copiii săi. Or, le promisese să se întoarcă pentru a sărbători Crăciunul împreună, în familie..

Acum, Le Bolès își spunea cu melancolie că uitase să precizeze „despre ce an era vorba" [56].

*

La treizeci de metri sub apă, locotenentul de vas Georges Saglio puse capul „la 303" și îndreptă submarinul drept spre navele aliate. Merse așa mai mult de o oră ; apoi, încet, „Fresnel" se ridică la 20 de metri, la zece și Saglio înălță periscopul.

În acest început de zi cețoasă de noiembrie, flota de invazie se desfășura în fața lui, dar încă foarte departe. Scufundîndu-se din nou, „Fresnel" își trasă din nou drumul și, din nou, se ridică la imersiunea periscopică. Saglio spera să nu fi fost reperat, dar a înțeles repede că s-a înșelat. Ciorchini de grenade începură să explodeze cu violență, încadrîndu-l pe „Fresnel". Din acel moment, haita de distrugătoare aliate lansată pe urmele lui nu mai lăsă submarinul francez. (Jurnalul de bord al căpitanului Saglio arată că între orele 7 și 10 dimineața s-au tras asupra lui nu mai puțin de 100 de proiectile.)

„Fresnel" nu suferise încă avarii grave. Cum putea, căuta să scape de explozii, și Saglio sfîrși prin a-i face pe urmăritori să-i piardă urma. Mai tîrziu, submarinul scoase încă o dată periscopul. Saglio se apropie și ceea ce văzu aduse pe buzele ofițerului un slab surîs de victorie : pe marea cenușie și plată se înscria masa solitară a unui crucișător britanic, probabil „Southampton", cu pavilionul de război fluturînd în vînt.

Comandantul lui „Fresnel" dădu imediat ordin de atac, și o jerbă de cinci torpile se pregăti să zboare spre basti-

---

[56] Timp de 28 luni „Jamaïque" cutreieră Mediterana, Atlanticul, Marea Nordului și Oceanul Indian cu transport de trupe și aprovizionări aliate. Comandantul Henri Le Bolès s-a întors în Marsilia, întreg și sănătos, în luna aprilie 1945.

mentul aliat. Dar francezul avu ghinion. Una dintre salve plecă prea devreme, relevîndu-şi siajul crucişătorului englez, care se eschivă la timp. Alarma se declanşă imediat ; torpiloare de escortă, suple şi rapide, alergară spre zona de pericol. Pe cadranul de ascultare al lui „Fresnel" ecourile asdicurilor [57] se apropiau în mod periculos, în timp ce 20 de explozii scuturară violent coca submarinului. În cursul dimineţii şi după-amiezii Saglio riscă noi observări, şi una îi relevă „ceva extra" : siluetă robustă a cuirasatului „Nelson". Dar el se găsea la mai mult de zece mile, cu o gardă vigilentă, care-i spulbera lui „Fresnel" orice speranţă de apropiere. Saglio coborî periscopul şi-şi reluă pînda în imersiune. Se lăsase complet întunericul cînd submarinul se ridică din nou la suprafaţă, de data aceasta în largul coastelor spaniole. Avea nevoie să-şi încarce bateriile şi să-şi repare turela, avariată de atacurile din timpul zilei. Erau aproape 15 ore de cînd echipajul nu aspirase o gură de aer proaspăt, şi în scurt timp va fi din nou dimineaţă, cînd avea să-şi reia vînătoarea. O nouă zi, care se anunţa lungă, îi aştepta pe Saglio şi pe oamenii lui. Totuşi, nici unul nu bănuia că va mai avea încă patru de trecut sub apă şi mai puţin că viitorul port în care vor acosta va fi unul din Franţa.

Saglio se întreba ce putuseră deveni celelalte două bastimente ale diviziei a 12-a, „Argonaute" şi „Actéon", plecate în acelaşi timp cu el. Poate sfîrşiseră prin a se înapoia la Oran ? Vînătoarea lor fusese mai norocoasă ? În orice caz, aceasta le-o dorea Saglio, fără a bănui că dintre cele trei submarine „Fresnel" avusese totuşi cel mai mare noroc.

Chiar la această oră, mari pete de ulei şi de ţiţei pluteau pe Mediterană în zonele unde „Actéon" şi „Argonaute" fuseseră scufundate de navele aliate [58].

---

[57] *Asdic :* aparat de detecţie pe care Flota militară engleză îl pusese la punct puţin înainte de începutul războiului ; emitea unde sonore, spre deosebire de radar, care emite unde electromagnetice.

[58] Atît cît s-a putut afla, „Argonaute" al locotenentului de vas Vérnon sucombase sub loviturile distrugătorului „Achates", care escorta portavionul „Furious", probabil în cursul după-amiezii de 8 noiembrie. În ce-l priveşte pe „Actéon", comandat de căpitanul de corvetă Clavières, el se scufundă, probabil, către ora 21 a aceleiaşi zile, în largul Oranului, după un duel pe viaţă şi pe moarte angajat cu „Wescott".

Sub cerul întunecat de la Arzew, gloanțele șuierau. Zgomotul exploziilor și armelor automate zguduia aerul nopții, iluminînd cu fulgerări sălbatice instalațiile micului port și cheurile. Țîșnind din întuneric, oamenii din echipele speciale, americane și britanice, ale căpitanului de vas Walter Ansel și ale locotenent-colonelului Plain, alergau și strigau, descărcînd armele din fugă, părînd că ies din toate cutele nopții deodată, pe acoperișuri, în jurul castelului de apă, al gării, pe cheuri și chiar pe punțile vapoarelor, ocupate prin surprindere din chiar primele momente ale luptei.

Jerbe de gloanțe trasoare străpungeau noaptea, și buchete de grenade cădeau fără răgaz asupra apărătorilor, printre țipetele și urletele scoase de cei ce soseau, printre înjurături și vaiete. În aerul înroșit de explozii, coloane de foc și de fum se ridicau din hangare și clădiri, apropiindu-se încetul cu încetul de baza de hidroavioane.

După ce ceruse prin telefon întăriri Cartierului general de la Oran, căpitanul de corvetă de Lajarte își dădu seama că aceste ajutoare — dacă vor sosi vreodată — vor veni prea tîrziu și că mai curînd sau mai tîrziu va fi încercuit și copleșit.

Aproape pretutindeni în baza asediată, pușcașii mitraliori francezi instalați în grabă pe poziție răspundeau cît puteau mai bine, vărsînd un foc ucigător, cu agresivitate și energie desperată. În cel puțin șase sau opt locuri, marinarii, recruții din „Legiunea străină" și trăgătorii din regimentul 16 tunisian dispuneau de cele necesare pentru a se apăra. Și o făceau. Reușiseră să oprească, ici și colo, atacul soldaților aliați, dar nu pentru mult timp încă. În jurul lor pocneau arme de toate calibrele, secerînd pe trăgători și pe mitraliorii ascunși. Într-o completă obscuritate, locotenentul Gandemer din „Legiunea străină" se ocupa cu febrilitate, ajutat de cîțiva oameni, să monteze piesele detașate și înfășurate în cîrpe unsuroase ale armelor, stocate din ordinul Comisiei de armistițiu. Grație tenacității lui, Gandemer reuși.

Dar împușcăturile, rafalele dese și tirul fuzant din toate părțile nu lăsau decît o slabă speranță apărătorilor, reduși ca număr și împrăștiați. Matelotul de 19 ani André Rodriguez se găsea prins sub tirurile concentrate franceze și aliate. Împreună cu camaradul său, matelotul furier André Guénal, de asemenea de la baza aeronavală, se

adăpostiră. Pentru ei bătălia se terminase chiar în momentul cînd începuse. Înainte de a înțelege ce li se întîmplă, au fost făcuți prizonieri și conduși în vecinătatea gării. Guénal și Rodriguez se ascundeau cît puteau mai bine în cabina mecanicului unei locomotive cu aburi, care se găsise sub presiune chiar în momentul debarcării. Gloanțele țiuiau și ricoșau zgîlțîind tabla. Întins pe linie, un sergent american se golea de sînge, sub privirile înspăimîntate ale celor doi ; Rodriguez găsi că „soldatului îi trebuia un timp îngrozitor de lung pentru a muri". El avea să lupte, mai tîrziu, în Italia și în Provence ; dar pentru el războiul „începu cu adevărat în momentul acela".

Puțin mai încolo, unul dintre cei mai buni prieteni ai lui Rodriguez, caporalul de marină François Cloarec, din unitatea lui, murea de asemenea. Dar nimeni nu știa. Cloarec primise o ușoară lovitură la genunchi, dar toți ignorau că era hemofil. Cîteva ore mai înainte, François era cu soția ; avuseseră o fetiță, dar murise. Rodriguez și ceilalți marinari din unitate făceau tot ce puteau pentru a-l scuti de gărzi pe Cloarec, pe care îl numeau familiar „Fanch", „pentru a sta cu soția cît mai mult posibil". În camera ei din Arzew, d-na Cloarec asculta zgomotul luptei, întrebîndu-se ce se întîmpla. În acel moment, nimeni nu bănuia, dar caporalul François Cloarec era în agonie.

Deodată, în tumultul și confuzia care domneau, se auzi un zgomot nou, un șuierat lugubru urmat de explozii seci și stridente, obuzele mortierelor trase de secțiile lui Ansel și Archdale, în timp ce pușcașii marini ai lui Plain țîșneau și stropeau cu gloanțe cheurile și digurile.

La cealaltă extremitate a portului, un ofițer de gardă francez, aspirantul Le Gloanec, surprins împreună cu oamenii lui de pîndă, răspundea cum putea cu bateria de mitraliere „Hotchkiss". Tirul reglat al unei mitraliere atinse un landing-craft care se apropia de cheu pentru a lăsa încărcătura de oameni înarmați, aplecați sub grindina mitralilor. În momentul următor, Le Gloanec văzu ambarcațiunea începînd să ardă. Dar tînărul ofițer nu mai avea în jurul său decît trei oameni valizi.

În acel moment, aproape peste tot situația era aceeași. Una dintre porțile bazei de hidroavioane, alături de un mic pod întins peste un ued, rezista mereu, și rangerii

o atacară. Încărcături explozive se dezintegrară, sfărîmînd obstacolul, şi gloata de oameni pătrunse în interior, trecînd prin mijlocul rafalelor cu chemări şi strigăte. Nori groşi de fum acru se învîrteau şi se răspîndeau deasupra portului şi oraşului, în noaptea de toamnă, luminată de incendii şi de flăcările luptelor.

Căpitanul de corvetă de Lajarte ştia acum că nu mai avea nimic de sperat. Întăririle nu vor veni. Nu cunoştea încă numărul răniţilor şi morţilor din cursul acestei nopţi, dar — judecînd după tirul împrăştiat şi sporadic din port — pierderile trebuiau să fie grele. Nici unul din cele 13 hidroavioane „Latécoère 298", din flotila a 5-a, nu putuse să decoleze ; aparatele nici nu se găseau măcar pe apă, ci pe uscat, pe o platformă de pămînt, unde oamenii lui Ansel le descoperiră.

Lajarte credea că făcuse tot ceea ce îi cereau ordinele şi datoria. Era acum completamente încercuit. Nu mai avea mult de aşteptat. Uşa Postului său de comandă se deschise, şi Lajarte înaintă încet în întîmpinarea ofiţerului american, în picioare, în cadrul ei.

*

Din balconul apartamentului său, pe înălţimile Oranului, inginerul chimist Jean Moine, unul dintre şefii de sector ai Rezistenţei asista, tremurînd de mînie şi neputinţă, la bătălia pe care ar fi trebuit să o evite. Nu putea să creadă. Sirenele urlau, zgomotul tunurilor şi mitralierelor era infernal ; exploziile umpleau noaptea şi jerbe de rachete se ridicau deasupra mării.

Inginerul se simţea îngrozitor de amărît. Cu ajutorul fraţilor săi, tehnicieni şi specialişti ca şi el, ar fi trebuit de mult timp să fi scufundat în fundul portului epava pe care Cartierul general al Marinei o ţinea în rezervă pentru a închide trecerile. Şi, la opt kilometri de acolo, Moine ar fi trebuit de asemenea să dezamorseze detonatoarele tunelului care lega Oranul de Mers-El-Kebir. Dar toate ordinele Rezistenţei fuseseră anulate, cîteva ore înainte, ca urmare a destăinuirilor neaşteptate ale colonelului de stat-major Tostain, făcute şefului său direct, generalul de divizie Boissau. Din acel moment, cum spune Moine, „debarcarea nu mai putea fi decît un eşec complet, deplorabil şi ucigător".

În oraş, alţi oameni ai Rezistenţei simţeau aceeaşi mînie şi aceeaşi amărăciune. Debarcarea avusese loc, şi acum era război. Cu inima grea, înspăimîntaţi şi disperaţi,

șefii Rezistenței din Oran își stăpîneau cu greu nerăbdarea, strîngînd pumnii. Singurul lucru pe care îl aștepta seră nu se produsese ; nimeni nu se prezentase pentru a-i opri.

Cei doi oameni care în mod sigur știau cel mai mult despre planurile de invazie ale aliaților ascultau și ei vacarmul strident al bătăliei, luptele ce se dădeau cu furie în port, șocul salvelor de marină în întuneric și tirul fuzant pe mare.

Împreună cu alți ofițeri de stat-major, generalul Robert Boissau stătea la fereastra biroului și lîngă el covîrșit, colonelul Tostain tăcea. Boissau tăcea și el. Pînă în ultimul moment, colonelul continuase să spere ; credea mereu că șeful lui se va decide. Tostain era sigur că Boissau o va face, antrenînd toată divizia după sine și va merge hotărît cu aliații. Pînă la miezul nopții, Tostain mai era convins.

Atît cît putuse, colonelul supraveghease cele mai mici fapte și gesturi ale șefului său. Era convins că acesta din urmă nu ridicase telefonul pentru a chema Algerul și a-și avertiza superiorii, Koeltz sau Juin, la Statul-major al Înaltului comandament.

Boissau nu-l avertizase nici pe contraamiralul André Rioult, care se găsea la numai cîteva sute de metri de acolo. Și, mai presus de orice, generalul nu luase nici o dispoziție specială, pentru a respinge invazia, cu trupele diviziei sale. Din cele două atitudini care, după Tostain, i se ofereau — să se unească cu regimentele aliate sau să le arunce fără întîrziere în mare — Boissau nu alesese nici una.

Generalul aștepta mereu, fără să ia nici o hotărîre, cel puțin pînă în momentul cînd primele obuze sfîșiară noaptea de la un capăt la altul al portului.

Sub Boissau și ofițerii lui navele ardeau și explodau în radă. Bateriile de coastă franceze intrau în acțiune, trăgînd și scuipînd foc în întunericul dens. Atunci speranța nebunească a lui Tostain se nărui. Cînd generalul intră în biroul său, colonelul înțelese că acesta hotărîse să se bată.

*

La apariția zorilor, covorul de nori flocoși se lumină puternic sub avioane. La mii de metri mai jos, tenebrele solului rămîneau mereu la fel de dense, înfășurate într-un

strat de ceață deasă. Cerul păli, și la orizont arcul uluitor al soarelui se ridică din oceanul de ceață. Pe măsură ce astrul radios se ridica pe cer, ceața se împrăștia ; peisajul deveni fantastic. Siluete pietroase, coame dantelate, aspre și goale, se profilară pe cerul senin.

Fascinat, maiorul William P. Yarborough, din regimentul 503 aeropurtat american, se aplecă în carlinga avionului „Dakota", peste umărul pilotului, colonelul de aviație Tom Schofield, observînd în depărtare Africa. În cabină, parașutiștii batalionului 2 dormeau încă, înfășurați în cuverturi și sprijiniți unul de altul. Maiorul își amintește că „unul dintre gradați, sergentul D. Joseph, vorbea în somn, rezemat de camaradul lui Pogue". Cei 18 oameni dormeau atît de liniștiți ca și cînd s-ar mai fi aflat încă la 3 000 de kilometri de acolo, în barăcile de la Hungerford, Anglia.

Zborul dura de peste șapte ore. Era în jur de 5 dimineața. Sub rafalele de vînt și de ploaie care băteau coastele Europei, cele 39 de aparate ale celei de-a 12-a forțe aeriene rulaseră pe piste și decolaseră în formații mari de pe terenul desfundat de la Land's End, extremitatea sudică a arhipelagului britanic. Dispărînd în noapte, impozanta armadă aeriană își începuse lungul drum spre sud. Pentru navigatorii avioanelor „C-47" trebuise să se renunțe la cea mai mică speranță de a obține vreun ajutor înainte de sfîrșitul zborului, zbor deasupra Atlanticului și Spaniei, fără cea mai mică șansă pentru piloți de a primi ajutor în caz de avarie. Exact deasupra golfului Gasconiei, o violentă furtună se ridicase în vecinătatea coastelor spaniole, dispersînd trenurile de avioane, încărcate cu soldați. În noaptea agitată și fără stele, piloții bîjbîiră pentru a regăsi drumul, căutînd zadarnic repere și orientîndu-se izolat în direcția Mediteranei. În fine, se făcu ziuă și coasta Africii apăru. Operația „Peace" (Pace) începea [59].

Cei 500 de parașutiști americani, sub ordinele locotenent-colonelului Edson D. Raff, un ofițer diplomat la

---

[59] Nici un aparat nu se pierdu în mare ; numai trei „C-47" au avut necazuri sau s-au înșelat asupra obiectivului și au lăsat trupele în Marocul spaniol, la mică distanță de adevărata lor țintă. Aviatorii și parașutiștii au fost internați mai multe luni, pînă cînd Madridul dădu ordin să fie eliberați. Un al patrulea aparat aterizâ și el în Marocul spaniol, chiar în mijlocul unui teren de sport ; înțelegîndu-și greșeala, pilotul ambală motoarele și decolă imediat, ajungîndu-și formația deasupra Algeriei. De abia din acest moment începură veritabilele necazuri pentru 503.

West-Point, trebuiau să cadă în jurul celor două aerodromuri ale Oranului, cîmpurile de aviaţie La Sénia şi Tafaraoui, respectiv la 7 şi 15 kilometri mai la sud. Cucerirea acestor două aerodromuri era indispensabilă pentru următoarele operaţiuni ale invaziei. Escadrilele de „Hurricane" şi „Spitfire" britanice, încă pe mare, şi altele care aşteptau la Gibraltar trebuiau să aterizeze acolo cît mai curînd. A doua şi principala sarcină a forţelor aeropurtate consta în a împiedica avioanele de pe pistele celor două aerodromuri să se ridice în aer pentru a ataca trupele care debarcau pe plajă.

Paraşutiştii lui Raff trebuiau să păstreze aceste două puncte strategice pînă la sosirea regimentelor de asalt ale generalului-maior Lloyd Fredenhall, debarcate fie la est, în zona portului Arzew, fie la vest, pe plaja de la Marsa-Bou-Zedjar. Antrenamentul lor, în Anglia, ca şi tot ce privea viitorul lor atac, se efectuase în secretul cel mai absolut. Nimeni nu trebuia să aibă vreo bănuială că trupe aeropurtate aliate se pregăteau să încerce unul din raidurile cele mai îndrăzneţe din tot războiul, şi care de fapt nu avea să fie întrecut. Oamenii nu-şi cunoşteau obiectivele decît sub denumirile de cod ; chiar numele oraşelor, indicarea şoselelor şi obiectivelor militare făcuseră obiectul unei cenzuri draconice cît durase lunga şi aspra lor perioadă de instrucţie.

Timp de săptămîni, ofiţerii şi oamenii batalionului 503 care aveau să realizeze cea mai lungă şi cea mai grea invazie paraşutată din toată istoria, se aplecaseră peste nenumărate măriri fotografice şi asupra machetelor reprezentînd zonele lor de atac. După locotenentul Grosby, adjunct la o companie, aceste reproduceri erau „complete pînă la cel mai mic detaliu". În orele care precedaseră invazia o echipă de agenţi secreţi aliaţi pătrunsese în Algeria, aproape de Oran, într-o vilă de ţară, discretă. Acolo, radaruri montate pe sol se pregăteau să trimită semnalele convenite pentru a ghida avioanele către zonele de aterizaj. Acestea din urmă nu aveau nici o şansă de a greşi. Planul era simplu şi eficace. Totul fusese studiat şi pus la punct cu grijă.

În acel moment, Raff văzu avioanele de vînătoare cu cocarda franceză. Zburau sus şi repede. Avioanele „Dewoitine" ieşiseră din capetele de nori, repezindu-se în direcţia avioanelor aliate. Într-unul din „Dakotele" vecine, căpitanul Berry, din compania de stat-major a batalionu-

lui, le văzu venind „asemeni unor mici pete, mărindu-se în fiecare clipă, în răsăritul soarelui". Berry se precipită spre un hublou, tocmai la timp pentru a vedea strălucitoarele pete negre ale avioanelor de vînătoare, picînd deasupra lor cu un urlet ascuțit.

O erupție bruscă de focuri albe țîșni în jurul avioanelor „C-47". În cerul albăstrui al dimineții, rafale de gloanțe trasoare căzură asupra avioanelor americane. Rafalele stridente se spărgeau în lungul fuselajelor. În aparatul lui Berry pilotul trase cu putere manșa și nu o mai lăsă decît după ce aprecie că altitudinea era satisfăcătoare, deasupra norilor, înainte de a se arunca din nou în luptă. Nu departe de acolo, sublocotenentul David C. Kunkle se trezi repede în fața unuia din hublourile avionului, ocupat să deszăvorască bușoanele plasate în mijlocul ferestrei. Oamenii săi îl imitară frenetic.

Odată momentul de surpriză trecut, parașutiștii de-abia treziți se agitau în „Dakota", în jurul lucarnelor pe care trebuiau să le deșurubeze, pentru a scoate armele. Îngenuncheați în fața marginilor cauciucate ale hublourilor, soldații deschiseră focul, acționînd grăbiți armele lor „Springfield", trăgînd cu pistoalele-mitralieră „Thompson" sau cu „Tommyguns" cu repetiție. Unii, ca parașutistul de clasa I Loren E. Chambers, desfăcură pachetele de armament destinate a fi parașutate, scoaseră piesele mitralierelor, le montară în grabă și începură să tragă cu furie, prin ușile deschise.

Gloanțele de „Springfield" și rafalele de mitraliere franceze „Hotchkiss" porneau în cerul matinal, în timp ce „Dakotele" dezorientate, mai grele și mai puțin maniabile ca „Dewoitinele", se învîrteau disperate în mijlocul exploziilor. Avioanele „C-47" evoluau cu greutate. Deodată, totul se liniști. Tot atît de brusc cum apăruseră, vînătorii francezi dispărură la orizont. În jurul avioanelor batalionului 503, cerul rămase gol.

În picioare, în ușa deschisă a aparatului, căpitanul Berry rămase sufocat și năucit. Fără vaietele și gemetele care se ridicau în cabina supraîncărcată, tînărul ofițer s-ar fi putut îndoi că lupta avusese realmente loc.

Locotenent-colonelul Edson Raff aruncă o privire în jos. Și ceea ce văzu i se păru deosebit de amar și descurajator. Africa, pe care de-a lungul lunilor încercase de atîtea ori să și-o imagineze, nu era nimic mai mult „decît un deșert blestemat, pietros și plat". Unde se găseau ? Ce

pierderi aveau ? Nici un aparat nu părea atins serios, atî cît putu să-şi dea seama Raff.

În jurul avionului lui Raff zburau zece „Dakota". Celc lalte formaţii ale batalionului trebuiseră să se depărteze d drum înainte de a atinge coasta, gîndi colonelul, şi s găseau acum înprăştiate „Dumnezeu ştie unde". Avionu lui Bill Yarborough, mîna dreaptă a lui Raff, era printr ele. Radarurile de pe sol nu funcţionaseră şi, cum spun căpitanul Berry, „afurisitele de balize care trebuiau s ne ghideze, erau mai mute decît o bornă de pe margine şoselei".

Raff încă nu ştia cîţi oameni rămăseseră teferi şi apţ să se bată. Reflectă şi decise să nu mai aştepte. Rezervel de benzină ale avioanelor „Dakota" se apropiau de sfîrşit

Tăcerea radioului nu mai avea sens. Lipind microfonu de gură, el chemă fiecare aparat al formaţiunii.

— Abandonaţi efectele, luaţi armele şi pregătiţi-vă spuse el. E rîndul nostru, batalionul 2, să mergem jos s vedem ce se întîmplă. Deci, aruncaţi-vă cu toţii din acest cutii afurisite.

Chiar dedesubtul avioanelor, pe o rază cam de 50 d kilometri, terenul părea acoperit de o materie netedă ş albicioasă, lungul deşert sărat de la Sebkha, Oran, mărginit de o foarte slabă vegetaţie. Aproape de acolo, între mare şi laguna noroioasă, siluete de tancuri înaintau în direcţia colinelor împădurite şi fumurile exploziilor se ridicau în jurul acelor coline.

În grupe de opt sau zece, soldaţii batalionului 503 aero purtat săriră. Ţîşnind de pe uşile avioanelor „Dakota", se lăsară să cadă în aerul cald, trăgînd de chingi şi supţi către pămînt, sub greutatea armelor, materialelor şi muni ţiilor. Corolele albe ale paraşutelor se deschiseră, înflorir şi plutiră deasupra oamenilor cu căşti şi puternic înarmaţi Era puţin vînt, şi aterizajul se făcu mai puţin împrăş tiat decît se temuse Raff. Atinseră în fine pămîntul, rostogolindu-se pe terenul gol şi spongios, aceşti oameni puternic încercaţi, care străbătuseră cel mai lung drum pentru a executa o misiune mai mult decît pe jumătate compromisă, un eşec de plîns şi nemeritat. Unii căzură la distanţă de lagună, alţii se regăsiră pe maluri, în stuf şi alţii, cei mai mulţi, coborîră drept spre lacul sărat, aterizînd pe coaja noroioasă, în mai mult de 60 de centimetri de apă sălcie. În cursul zilelor precedente plouase din belşug şi nămolul transformase Sebkha în smîrc. Din fericire pen-

tru batalion, nu exista încă foc inamic ; cel puțin nu foarte aproape.

Oamenii grav răniți de gloanțele mitralierelor franceze, rămaseseră în avioane, care aterizară fără mari dificultăți, pe malul vestic al mlaștinii Sebkha. Zece minute mai tîrziu, nu mai exista în aer nici un soldat și nici un avion aliat.

Omul care trebuia să conducă acum batalionul la luptă se găsea întins la adăpostul unui mic zid de pietre uscate, la marginea mocirlei sărate. Locotenent-colonelul Edson Raff se rănise la aterizare. Un infirmier îl îngrijea, dar Raff îndura martiriul. Pe gură îi curgea sînge și avea dureri în stînga. Cel puțin o coastă i se rupsese în cădere. Reușì totuși să se ridice, sprijinindu-se pe carabină, pentru a merge în direcția lagunei. Începeau să se audă împușcături intermitente, pe colinele dinspre stînga. Atunci, Raff auzi venind avioane. Veneau înaintînd încet și jos, din spatele lui Raff, din direcția mării. Colonelul își spuse că dacă erau franceze, pielea lui și a tuturor oamenilor săi nu mai valora mult. Dar se înșela. Erau „Dakota" care transportau pe maiorul Yarborough și restul batalionului 503.

În clipa cînd Raff le văzu, Bill Yarborough punea mîna pe brațul pilotului Tom Schofield. În fața lor se întindea suprafața strălucitoare a mlaștinei Sebkha și formele albe ale celor 50 de parașute acopereau solul, ca și siluetele a zece sau 12 avioane.

Maiorul întîrziat, cu întreaga sa formație, credea că batalionul se găsea deja pe obiectivul său, întrucît îl depășiseră de mult timp.

— Trebuie să se fi întîmplat ceva, Tom, îi spuse el lui Schofield. Ed n-ar fi aterizat fără motiv pe această grămadă de sare. Mergem la ei și spune și celorlalți să facă la fel !

Pe pămînt, Yarborough înțelese imediat că Raff nu va mai putea conduce atacul. Colonelul se tîra cu greutate pentru a-și ajunge și aduna trupele, încercînd să-și facă drum prin întinderea sărată. Oameni din companii amestecate și rătăcitoare se îndoiau sub greutatea încărcăturii, bălăcindu-se, împiedicîndu-se, înfundîndu-se în nămol, dar avansînd necontenit. Masa noroioasă și lipicioasă paraliza și împiedica mersul parașutiștilor, îngreunați și epuizați. Unul dintre ei, căpitanul „Doc" Bill Moir, medicul unei companii din 503, încercă să-și amintească :

— Chiar sub stratul subțire de sare uscată se găsc noroiul cel mai dezagreabil și cel mai nenorocit de de și lipicios pe care l-am văzut vreodată. Încălțămintea noa tră deplasa nămolul și, la fiecare pas, trebuia să ridicăm și să împingem înainte zece kilograme de noroi.

După soldatul L.E. Chambers, „oamenii înaintau c broaștele țestoase, trebuind nu numai să-și poarte cara pacea apăsătoare, dar să care în plus, pe tălpi, kilogram și kilograme de noroi".

Cu toate greutățile, oamenii batalionului trecură, în fine și ajunseră pe cealaltă parte a mlaștinii spongioase, p malul de sud, la mai mult de zece kilometri de punctu de plecare. După-hartă, trebuiau parcurși mai mult d douăzeci înainte de a zări turnul înalt, hangarele ș pistele aerodromului Tafaroui, așa cum le reprezentat machetele.

Ultimii parașutiști ieșiră din apă și se întinseră p sol. Aproximativ la două treimi din parcurs un jeep depăși lungile șiruri de soldați epuizați și nenorociți; așezat lîngă șofer, se găsea locotenent-colonelul Raff. Yarborough îl văzu trecînd cu „figura întunecată d suferință".

În ciuda eșecului aproape total al misiunii primite, maiorul refuza să se considere învins. Avioanele franceze îi uitaseră; cel puțin pentru moment. Yarborough se duse în mijlocul tufișurilor, lîngă malul mocirlei, la Raff, care scuipa sînge din abundență.

— Ed, spuse Yarborough, au mai rămas încă destui oameni și suficientă benzină în rezervoarele avioanelor pentru a încerca lovitura. Faimosul plan este încă posibil. Dă-mi ordin, Ed, și băgăm tot ce putem în afurisitele de banane zburătoare...

Colonelul rămase gînditor. În momentul cînd aterizaseră, rezervoarele de benzină erau aproape la zero, și Raff se temu că ea va lipsi, dar maiorul reuși să-l convingă.

— Avem cel puțin pentru o jumătate de oră de zbor, spuse el. E mult mai mult decît ne trebuie.

Raff aprobă din cap.

— De acord, Bill, dați-i drumul. Preia comanda!

De cealaltă parte a mlaștinei Sebkha, unul dintre pilo-ții avioanelor „Dakota", locotenentul Joe Beck, primi prin radio ordinul de a decola cu avioanele disponibile. Cîteva minute mai tîrziu, aparatele „C-47" aterizau în mijlocul

batalionului și oamenii, compania completă a căpitanului Berry și un alt contingent de voluntari, intrară în cabine.

Dakotele supraîncărcate zburară jos, oscilînd greoi, deasupra vastei cîmpii deșertice de la Mléta, la vest de Tafaraoui. Yarborough hotărîse că parașutele nu vor fi utilizate și că existau mai multe șanse de reușită „aterizînd direct pe obiective". În acest moment, o cămilă porni în fugă leneșă, peste cîmpie, sub aparatul lui Beck care zbura aproape de pămînt, deasupra animalului înnebunit ce alerga în toate sensurile cu călărețul lui. În depărtare, apărură contururile aeroportului. Deodată, maiorul Bill Yarborough spune că își simți inima „sărindu-i în gît și rămînînd acolo".

Avioane de vînătoare franceze apăruseră pe cer. Aerul șuieră și gloanțele pocniră. O grindină de oțel se abătu în direcția avioanelor „Dakota", zgîlțiite ca în furtună și repezindu-se toate spre sol. În aparatul lui Yarborough, pilotul Joe Beck împinse manșa și coborî într-un picaj ușor, cu o viteză de mai mult de 300 de kilometri pe oră. Tirul ucigător și exploziile se succedau într-un ritm infernal, sfîșiind și percutînd carlingele, secerînd oamenii strînși în avion. Primul ucis fu locotenentul David C. Kunkle care suportase deja, cu Raff, atacul vînătorilor francezi : cum stătea lîngă ușă, gata să sară împreună cu oamenii lui, un proiectil de 20, îi sfărîmă figura. În toate avioanele, care încercau cu desperare să aterizeze, se găseau răniți și morți, soldați și ofițeri, țipînd și gemînd, oameni înspăimîntați care se călcau și se sufocau. Rafalele sacadate ale mitralierelor franceze loveau fără întrerupere fuselajele, „pe care gloanțele le găureau ca pe o strecurătoare".

Medicul căpitan Bill Moir fusese atins pentru a doua oară, la ceafă, și era gata să fie a treia oară. Piloții făcură tot posibilul ca să-și păstreze sîngele rece, dar controlul aparatelor, prinse în acest zbucium și tirul hărțuitor, începea să le scape. Avioanele încercară să aterizeze acolo unde se aflau și puteau.

Trenul de aterizaj al locotenentului Beck se rupse, și aparatul se sfărîmă greoi pe pămînt. Încălecînd peste trupuri încremenite și însîngerate, Bill Yarborough se repezi la ușă, strigînd oamenilor să-l urmeze. Se rostogoli la pămînt, căutînd să se tîrască sub aripa avionului, care oferea oarecare protecție. Deasupra sa vînătorii se

repezeau şi obuzele mugeau în jurul „Dakotelor" împrăştiate pe cîmpie. Lîngă Yarborough era acum un nou mort, soldatul John C. Mackhall, din compania a 5-a, răsturnat pe spate şi privind fix cerul.

Cînd păcănitul gloanţelor începu să se răărească şi vuietul motoarelor se îndepărtă şi dispăru, Yarborough se mişcă încet. Cu precauţie întoarse obrazul, îngropat în nisip şi se ridică împleticindu-se, în mijlocul vîrtejurilor de fum şi de praf. Constată că „nu avea nimic grav în afară de echimoze şi zgîrieturi". Dar în jurul lui era un dezastru.

Oameni purtînd urmele bătăliei, acoperiţi cu rămăşiţe şi împroşcaţi cu sînge, ieşeau din avioane, păşeau ca somnambulii pe cîmpia goală sau îşi dădeau reciproc ajutor. Peste 20, după cum i se păru maiorului, erau mai mult sau mai puţin grav răniţi şi erau cel puţin şapte morţi. Yarborough îşi spuse că „Dakotele dislocate şi dispersate, aveau aerul unor fantome, în mijlocul unui cimitir".

Maiorul se apropie de unul din avioane cu trenul de aterizaj secerat şi văzu un ofiţer, culcat în curmezişul uşii. Nu-l putu recunoaşte : „capul atîrna afară. Pierdea încet sîngele care curgea picătură cu picătură în nisip". Paraşutistul părea că doarme liniştit. Era Kunkle cel cu faţa smulsă. Puţin mai încolo un altul se bălăngănea cu braţele întinse în faţă, pipăind în gol ca un orb.

— Obrazul omului, raportează Yarborough era atît de acoperit de sînge încît din nou am fost incapabil să-l identific. Soldatul vorbea şi eu îi spusei că un infirmier va veni şi că în curînd va primi îngrijiri. Atunci îmi răspunse că el era infirmierul.

Într-un alt colţ al cîmpiei dezolante, devenită un loc al suferinţei şi al morţii, medicul Bill Moir, ajutat de cîţiva voluntari, instala răniţii şi le dădea primele îngrijiri. Din timp în timp încerca să oprească propriul său sînge care se scurgea din mîneca bluzei sale de salt. În afara rănilor de la cap, un glonţ îi traversase umărul drept. Dar Moir continua să umble încoace şi încolo, spune sergentul Pogue, dintr-una din companiile de comandament, „aplecîndu-se asupra băieţilor rău atinşi, indiferent la suferinţa lui". Moir tocmai se întorsese la avionul lui, încă plin de soldaţi. Nu găsi acolo decît muribunzi şi morţi.

Rezemat de aripa sfîşiată a avionului „Dakota", căpitanul Berry strîngea pumnii mînios şi hohotea de furie, neputînd altceva decît să repete :

— L-au ucis pe Kunkle ! L-au ucis !

Cu toată amploarea dezastrului şi pierderilor suferite de batalion, Yarborough nu se resemnă. Refuză să renunţe şi făcu socoteala supravieţuitorilor şi oamenilor relativ valizi. Numărul lor era aproape derizoriu ; cam jumătate din efectivul pe care locotenent-colonelul Raff îl văzuse luînd zborul, cîteva minute mai înainte, era rănit sau ucis. Totuşi, maiorul dădu semnalul de adunare.

Lăsînd pe loc pe cei mai grav răniţi, batalionul decimat porni spre Tafaraoui, unde paraşutiştii din 503 trebuiau să ajungă, dar numai a doua zi. Maiorul Yarborough era în frunte. El se întoarse şi privirea îi alunecă peste paraşutiştii săi. Toţi aveau pe figurile istovite şi rănite expresia unei hotărîri sumbre şi feroce.

*

Maşina generalului de brigadă Emile Béthouart alerga pe şoseaua care leagă Casablanca de Rabat. Farurile scormoneau noaptea încă întunecată ; şoseaua era umedă şi alunecoasă. Rafale intermitente loveau parbrizul. Pe la jumătatea drumului ploaia a încetat aproape complet, dar a reînceput la cîţiva kilometri de Rabat, şi cînd maşina intra în oraş ploua din abundenţă.

Béthouart era pregătit pentru temerara şi periculoasa lui misiune din ziua „Z". Pentru el, în mai puţin de 30 de minute va fi ora H, calculată după planurile aliate şi fixată la aproximativ o oră înainte de sosirea primelor contingente ale trupelor de invazie pe coastele Marocului. Generalul îşi păstrase în întregime calmul şi nu pierduse nimic din sîngele rece ; dar neliniştea îl rodea.

Nu ştia încă exact pe ce plajă se vor efectua debarcările. Spera însă că una dintre ele va fi destul de apropiată de Rabat, capitala strategică, militară şi politică marocană, încît coloanele blindate şi regimentele de asalt aliate să-l poată ajuta cît mai repede în misiunea lui ingrată şi anevoioasă. Un singur lucru era cert : primii americani vor fi acolo cel mai tîrziu la 2 dimineaţa. Tot planul de acţiune al lui Béthouart se rezuma pe acest orar precis. Or, nici o debarcare nu fusese prevăzută la mai puţin de 40 de kilometri de Rabat, şi Béthouart nu ştia încă ora H aliată, cînd soldaţii din avangarda generalu-

lui George S. Patton vor aborda litoralul marocan, fusese modificată și amînată pentru 4 dimineața. Nimeni nu socotise necesar să-l avertizeze.

În noaptea ploioasă, Emile Béthouart intră repede într-un birou de stat-major la Cartierul general al trupelor din Rabat, urmat de aghiotantul său, tînărul și seducătorul căpitan Guy de Verthamon. Înconjurat de o mînă de ofițeri siguri, generalul făcu un ultim tur de orizont, recapitulînd diferitele obiective, împărțind ultimele consemne și ultimele ordine. Unele, ca ocuparea principalelor puncte strategice, sabotarea liniilor telefonice, neutralizarea diferitelor centrale, erau deja în curs de execuție. În prezent, în tot Marocul, în fața viitorului front de invazie, la Casablanca, Port-Lyautey, Mazagan, Meknès ofițerii lui Béthouart se dedicau altei misiuni delicate : a împiedica posturile de marină, bateriile navale și regimentele din garnizoanele de coastă să deschidă focul asupra navelor aliate și trupelor de debarcare. Conform altor planuri — era partea din misiunea sa pe care Béthouart o agrea cel mai puțin — trupe conduse de ofițeri de încredere trebuiau, ca la Alger în același moment, să încercuiască și să izoleze principalele Posturi de comandă și locuințele marilor șefi, pentru a-i împiedica pe aceștia din urmă să acționeze [60].

Una din aceste misiuni cruciale, cea mai decisivă dintre toate, reveni căpitanului de Verthamon — special ales de Béthouart — ajutat de batalionul de infanterie colonială al colonelului Magnan. De succesul sau eșecul lui depindea, de fapt, rezultatul final al debarcărilor în Maroc. După cum Verthamon reușea sau eșua — cale de mijloc nu exista —, va fi război sau pace.

Omul către care se grăbea Verthamon era o rudă a lui prin alianță, generalul de armată de 65 de ani Charles Noguès, șeful teatrului de operațiuni și reprezentantul suprem al Franței în Maroc. În acest moment, prima parte

[60] Ca și la Alger, s-au produs incidente dramatice sau burlești. Generalul de aviație Lahoulle, șeful forțelor aeriene din Maroc, se trezi prizonierul lui Béthouart după ce a refuzat să se alăture Aliaților. Generalul de divizie Lascroux, comandantul Trupelor, a fost pur și simplu răpit de ofițerii lui Béthouart. Aruncat într-o mașină, sub paza locotenentului de Marcilly, Lascroux a fost dus imediat la Meknès, 140 km de Rabat. Acolo, Marcilly predă prizonierul generalului Dody, comandantul diviziei, pe care îl credea partizan al lui Béthouart. Nu era deloc, și situația se schimbă. Dody îl repuse în libertate pe Lascroux și-l aruncă imediat în închisoare pe Marcilly.

a planului lui Béthouart reușise. În tăcere și obscuritate, forțele colonelului Magnan puseseră stăpînire pe Marele Cartier General. Companiile de infanterie colonială, înconjurînd metodic palatul rezidențial, au dezarmat faimoasa Gardă neagră, au închis ermetic porțile, au instalat posturi de mitralieră și au tăiat telefonul. Partea a doua a planului nu fusese prevăzută cu mai puțină minuțiozitate. În cazul cînd Noguès va refuza să se alăture Aliaților, libertatea îi va fi redată numai cînd capul de pod american va fi solid stabilit, plajele cucerite și principalele orașe înconjurate. În acel moment, diviziile blindate ale lui Patton vor inunda, în mod irezistibil, tot Marocul; Noguès nu va avea altceva de făcut decît să se înclipe. Dar Béthouart, cunoscînd sentimentele patriotice ale șefului său, conta mult că lucrurile vor lua altă turnură.

Cu aproximativ 20 de minute înaintea orei cînd se presupunea că armata de invazie va ajunge la țărm, căpitanul de Verthamon se anunță la apartamentele unchiului său, d-na Noguès fiind mătușa tînărului ofițer. Acesta din urmă trebuia să predea generalului o comunicare urgentă din partea lui Béthouart.

Scrisoarea comandantului diviziei din Casablanca anunța iminența debarcării unor forțe navale, terestre și aeriene în număr colosal. Béthouart se scuza că-l pune pe șeful său în fața faptului împlinit, dar nu putuse acționa altfel. Nu se îndoia însă că-l va vedea pe Noguès folosind șansa care se oferea de a salva Franța și de a relua lupta întreruptă în 1940. Așa cum făcuse Murphy cu Juin și Darlan, la Alger, Béthouart îl implora patetic pe Rezidentul general să dea ordine ca soldații americani să fie primiți ca aliați. Anunța de asemenea sosirea în Africa a generalului Giraud, în timp ce alte debarcări importante aveau loc în Algeria.

Noguès citi scrisoarea într-o liniște profundă. Cînd termină, generalul ridică privirea spre nepotul său, și cu toate că Noguès nu articulase încă nici cel mai mic cuvînt, Verthamon a înțeles imediat că acesta „nu credea nici un cuvînt, din ceea ce tocmai citise". Ca și Darlan și Juin, ca și generalul Boissau la Oran, Noguès nu admitea că realitatea poate fi alta decît cea pe care o presupunea el. Și lui i se părea imposibil ca americanii să fie acolo.

Cu toate acestea, Noguès hotărî să se convingă. Fără să întîrzie, generalul îl sună pe amiralul Fritz Michelier, la Cartierul General al forțelor navale din Casablanca.

Dacă, într-adevăr, o flotă aliată atît de importantă, cum o anunța Béthouart, se găsea la această oră în largul coastelor Marocului, Cartierul general al Marinei trebuia, în mod sigur, să știe ceva.

Verthamon era liniștit. Unchiul său nu va auzi atît de curînd vocea lui Michelier, la celălalt capăt al firului. Tînărul căpitan aștepta, deci, cu răbdare. Dar se întîmplă că, tocmai asupra acestui punct, Verthamon se înșela serios. Erau mai mult de cinci ani de cînd Charles Noguès se găsea în postul său. Îl deținea cu mult înainte de războiul din 1939, și ca urmare se ridicase cu violență contra încheierii armistițiului cu Germania. Profund antigerman, Noguès fusese în 1940 un energic și neîmblînzit partizan pentru continuarea luptei în Africa. Apoi se înclinase și, provizoriu, se resemnase.

De altceva se temea însă Noguès mai mult : ca Aliații să atace într-o zi Africa de Nord cu forțe insuficiente, un simplu raid urmat sau nu de o reîmbarcare, ca la Dièppe, în vara trecută. În acest caz, germanii vor apărea în Maroc în mai puțin de 24 de ore. De asta era sigur. Și aceasta era o perspectivă pe care generalul refuza să o admită.

La Casablanca, în momentul în care Noguès se instala în fața telefonului, viceamiralul Fritz Michelier ridicase și el receptorul pentru a obține legătura cu Rabatul. Era ora 2 dimineața. Dacă previziunile lui Béthouart se dovedeau juste, această convorbire era imposibilă. Or, se văzu că planurile lui Béthouart, dealtfel atît de precise, neglijaseră un fapt esențial. Amiralul Michelier nu utiliză rețeaua telefonică obișnuită. Pe lîngă diferite centrale, o linie personală lega direct Amiralitatea din Casablanca de Cartierul General al lui Noguès, la Rabat. Ulterior s-a stabilit că generalul Béthouart și ofițerii săi au ignorat existența acestei linii.

De mai multe minute, viceamiralul Michelier, șeful tuturor forțelor navale din Maroc, se întreba dacă nu visa. Michelier era un marinar solid, de 55 de ani, energic și disciplinat. În 1939 fusese principalul adjunct al amiralului Darlan. Ca și Moreau și Rioult, în Algeria, în acest sfîrșit al anului 1942, împlinea numai cîteva săptămîni de cînd luase în primire comandamentul din Africa.

Pe masa lui, cu alte cîteva hîrtii, se găsea o lungă scrisoare „persuasivă și deferentă" care tocmai îi fusese predată de un adjunct al generalului Béthouart, locotenent-colonelul Molle, șef de stat-major. Această scrisoare

era în totul similară mesajului pe care, la aceeaşi oră, căpitanul de Verthamon fusese însărcinat să-l ducă generalului Noguès. Ca şi acestuia din urmă, Béthouart făcea cunoscut amiralului sosirea americanilor în următoarele ore.

Michelier nu-şi crezu ochilor. Nu numai că rămase sufocat de uimire, dar noutatea îl lăsa complet neîncrezător. Posturile de supraveghere ale marinei şi bateriile de coastă nu semnalaseră pe mare nici cea mai mică ambarcaţiune. Primul gînd al amiralului a fost la „o capcană a Gestapo-ului". Germanii nu aşteptau decît un pretext pentru a se repezi asupra Africii. Béthouart şi ofiţerii lui erau „prinşi în cursă".

Folosind telefonul personal, comandantul Marinei chemă, la Rabat, Cartierul General al lui Noguès. Contrar aşteptărilor lui Béthouart şi Statului Major al Rezistenţei. Michelier obţinu legătura. Vocea generalului răsună în aparat.

Noguès întrebă :

— După părerea dumitale, la această oră americanii se pot găsi în faţa Casablancăi ?

Răspunsul lui Michelier fu categoric :

— După informaţiile pe care le deţinem nu există nici cea mai mică probabilitate în acest sens ! Toate posturile de supraveghere sînt mute. Nu există nici măcar un vas pe mare !

— Este exact ceea ce credeam, răspunse Noguès, şi închise. Ironia soartei : în timp ce viceamiralul ignora cu seninătate ceea ce se întîmpla la mai puţin de 25 de mile de Cartierul general, Statul-major al Marinei de la Vichy încercase de mai mult timp să-l alarmeze. Telegrama, plecată la începutul nopţii, tocmai sosise la destinaţie, dar descifrarea ei cerea timp, şi aproape o oră avea să treacă pînă cînd Michelier să ia cunoştinţă.

După conversaţia cu comandantul marinei, după ce închise telefonul, Noguès dădu frîu mîniei sale.

Strigînd şi ameninţînd, izbucni în invective, blamîndu-i pe Béthouart şi „clica lui de ofiţeri trădători şi rebeli", promiţîndu-i unui „consiliu de război în regulă" şi expeditiv. Pentru început, căpitanul de Verthamon. fu pus în stare de arest şi închis într-una din camerele rezidenţei. Generalul îl avertiză pe nepot că legătura lor de rudenie nu-l va pune la adăpost de pedeapsa ce-l aşteaptă ; dimpotrivă. După care, Noguès reflectă.

Prizonier în propriul său palat, sub ameninţarea mitralierelor franceze, dispunea doar de un simplu telefon, singura şi ultima legătură care îi rămînea cu Marocul. Cu toate că era derizoriu pentru a intra în legătură cu garnizoanele şi posturile de comandă împrăştiate şi depărtate, era încă suficient, mai mult decît nimic. Noguès trebuia să se mulţumească cu el. Şi, pe loc, planul său fu gata.

Toţi membrii anturajului său îşi amintesc de sîngele rece, promptitudinea şi hotărîrea dovedite de Noguès în tot lungul acestei nopţi. Cu ajutorul amiralului Michelier, generalul reuşi să-şi distribuie ordinele, alarmînd regimentele, adunînd pe ofiţerii credincioşi în diverse garnizoane, chemînd fără întîrziere forţe terestre şi aeriene la contraofensivă, în aceeaşi noapte, în interiorul Marocului ca şi în vecinătatea coastelor, la Meknès, Casablanca, Port-Lyautey, Mazagan, Safi.

În biroul său de stat-major din Rabat, generalul Béthouart se plictisea acum şi începea să se neliniştească. Aştepta ca din moment în moment să se producă două fapte : întoarcerea lui Verthamon şi sosirea americanilor. Or, nu se întîmpla nimic. Ploaia cădea mereu sub formă de averse scurte şi brutale. Şi orele treceau. Temerile lui Béthouart creşteau ; nu putea înţelege de ce trupele aliate nu erau încă acolo. Debarcările ar fi trebuit să aibă loc de mult timp. Dar noaptea rămînea mereu dezastruos de pustie. Invazia fusese amînată ? Lui Béthouart i se părea că tăcerea din Rabat, liniştea oraşului se întindeau în întreg Marocul.

Brusc, generalul înţelese că Verthamon a eşuat. Rămăsese singur, mai mult decît oricare alt om, în această noapte pe care o crezuse că va fi cea mai frumoasă din viaţa lui. Béthouart se hotărî atunci să riste o ultimă tentativă desperată pentru a înmuia şi convinge pe şeful său.

El se adresă locotenent-colonelului Léon Piatte, şeful cabinetului militar al lui Noguès. Piatte acceptă să meargă la palatul rezidenţial. La ora 4 dimineaţa nu se întorsese încă. Deodată, printre cei cîţiva ofiţeri şi înalţi funcţionari care constituiau nucleul Rezistenţei în Maroc, Béthouart se simţi obosit, mai dezamăgit şi amărît decît fusese vreodată în viaţă. Jucase un joc riscant, şi pierduse.

În biroul afumat, telefonul începu să sune. Unul din aghiotanţii lui Béthouart, locotenentul Dimary, care

adusese de la Alger mesajul că debarcarea se va efectua în acea noapte, ridică aparatul și după un moment, îl întinse generalului.

Timbrul aspru și brutal al lui Charles Noguès se auzi în receptor. Dar, acum, Béthouart știa „că totul era sfîrșit".

Noguès puse o singură întrebare ironică :

— Unde sînt americanii voștri ?

Era puțin înainte de ora 5 dimineața, și primele debarcări începuseră de circa zece minute, la Safi, la sudul sectorului de invazie, și valul de asalt aliat se apropia acum de plaje la Fedala și Port-Lyautey, la 40 de kilometri de Rabat. Dar Béthouart nu cunoștea acest lucru.

Tancuri franceze din corpul de blindate al Marocului, comandate de generalul Leyer, erau în marș pentru a-l elibera pe Noguès și a asalta Rezistența, trăgînd la nevoie asupra oamenilor din regimentul de infanterie colonială al lui Magnan, dacă Béthouart nu dădea imediat ordin trupelor lui să se întoarcă în cazărmi. Béthouart se înclină. Nu-mai avea altceva de făcut, doar să declanșeze o luptă sîngeroasă între francezi. Și acest lucru nu-l putea face generalul de brigadă Béthouart cu nici un preț. El răspunse imediat : capitula.

Împreună cu alți șefi rezistenți, Béthouart porni spre palatul Rezidenței. Știa ce-l așteaptă. În cîteva ore va compărea în fața unei curți marțiale pentru a răspunde de crima de trădare și de a fi încercat să predea un teritoriu francez unei puteri străine. Risca pedeapsa cu moartea. Dacă debarcarea eșua, Emile Béthouart și tovarășii lui aveau să fie împușcați.

*

În întunericul cețos, ambarcațiunea locotenent-colonelului Henney din regimentul 540 de geniu american gonea în direcția coastei. Cu ajutorul binoclului de noapte, Henney se căznea să distingă ceva în depărtare ; dar, din cauza puternicei hule marocane care se ridica de-a lungul întregului țărm întunecat, nu descoperea nimic. Deodată, cei 17 americani înghesuiți în mica navă de recunoaștere văzură o suprafață albicioasă, amestecîndu-se cu valurile oceanului. Henney înțelese că se apropiau și că vîrtejurile care scuturau ușorul lor vas, erau cele ale uedului Sebu, care se vărsa în Atlantic. Majestuosul estuar era acolo, lărgit fără măsură în noapte, complet la

nord de frontul de debarcare, iar mai departe, la 20 de kilometri în interior, aerodromul şi oraşul Port-Lyautey, obiectivele principale ale forţelor generalului Lucian K. Truscott.

Raza unui far, pe care oamenii nu-l văzuseră încă, găuri ceaţa deasupra imenselor plaje pustii, două dintre cele patru plaje bătute de resac pe care infanteria de asalt avea să le ocupe, de o parte şi de alta a fluviului. Dar mai înainte Henney şi cei 16 însoţitori vor trebui să-şi îndeplinească misiunea, izolaţi în întuneric, fără nici un sprijin. După hărţile lui, Henney ştia că „misterul Africii începe acolo", cu nesfîrşite păduri de stejar de plută, ochiuri de apă pierdute în nisip în spatele coastei, vaste spaţii pustii între cotiturile majestuoase ale lui Sebou, la capătul cursului său de mai mult de 600 de kilometri.

La circa 12 mile în larg, un om spiona de asemenea noaptea pe coastă. Francezul René Malavergne stătea pe puntea vechiului torpilor „Dallas" şi se pregătea să pună punct celei mai de necrezut serii de aventuri din cei 32 de ani ai existenţei lui. În urmă cu cîteva săptămîni se găsea încă în Maroc, cînd fusese răpit de agenţii americani ai serviciului de spionaj al O.S.S. Aruncat în lada unei maşini, pe jumătate asfixiat sub canistre de benzină, Malavergne fusese dus mai întîi la Alger, apoi la Washington şi la Londra. Această răpire executată fără ştirea lui Eisenhower, care cînd află fu apucat de o mînie rămasă memorabilă, era o idee a generalului G. S. Patton. Pentru a cuceri cît mai repede terenul de aviaţie de la Port-Lyautey, Patton concepuse un plan îndrăzneţ, lansînd în apele lui Sebou o navă specială, încărcată cu trupe de asalt care să debarce direct pe aerodrom, chiar pe malul fluviului. Această temerară operaţie nu putea fi încercată decît cu un pilot perfect la curent cu navigaţia în această regiune, un specialist abil şi experimentat. Atenţia agenţilor secreţi aliaţi se fixase asupra unui veteran încercat, pilotul şef Malavergne, din Port-Lyautey. Şi, într-o seară, acesta din urmă primise vizita oamenilor din O.S.S.

Pe „Dallas", ale cărui suprastructuri fuseseră înlăturate, cei 75 de soldaţi ai grupului de luptă erau gata.

Malavergne se pregătea să treacă la cîrmă. La vărsarea lui Sebou, trecerea prin canal cerea o manevră dificilă pentru a-l feri pe „Dallas" să eşueze sub acţiunea hulei care pătrundea cu putere în estuar. Pilotul nu aştepta

decît semnalul locotenent-colonelului Henney, indicînd că a reuşit.

În prelungirea malurilor rîului apăru masa întunecată a lungilor cheuri, şi ambarcaţiunea lui Henney pătrunse cu curaj în estuar. Mica navă înainta ascunsă în întuneric, urcînd cursul apei noroioase. În acel moment, Henney recunoscu foarte clar, pe dreapta, pintenul stîncos şi ameninţător pe care îl studiase pentru misiune, o creastă abruptă servind de suport farului şi vechii fortăreţe portugheze ruinate, Kasbahul din Mehdia. Creasta adăpostea patru tunuri franceze ameninţătoare, gata să interzică intrarea fluviului. Totuşi, nu pe aceste patru tunuri trebuia să pună stăpînire echipa specială.

Era ora 5,30, şi ca aproape peste tot în sectorul de atac locotenent-colonelul Henney era în întîrziere. Peste mai puţin de treizeci de minute se va face ziuă, şi în acel moment operaţiunea trebuie să fie complet terminată.

În timp ce Henney şi mica lui trupă îşi continua drumul, sperînd să rămînă nevăzuţi cît mai mult posibil, primii soldaţi ai valului de asalt al diviziei a 9-a, 860 de americani din batalionul 2 regimentul 60 infanterie, începură să sară în valuri din cele 24 de şalupe, bălăcindu-se şi repezindu-se spre plaja lungă de la Mehdia. Aproape în acelaşi moment, oamenii altor batalioane, ale colonelului Frederick H. de Rohan, un descendent din emigranţii celebrei familii franceze, aterizau pe plajele Red, Blue şi Yellow, separate de aproape zece kilometri unele de altele, ieşind din apă şi invadînd malul în întunericul încă dens. Soldatul Ralph H. Lassen, debarcat cu primul val, îşi aminteşte că totul a decurs aproape bine, cel puţin în primele 20 de minute după ce a pus piciorul pe uscat. Era exact 5,40.

Henney şi cei 16 oameni ai lui se apropiau de obiectivul lor, invizibil în noapte. Pînă atunci, tunurile franceze rămăseseră tăcute, dar această tăcere putea, tot atît de bine, să nu fie decît o cursă. Refluxul constrîngea mica ambarcaţiune să încetinească înaintarea, în special pentru a evita bancurile de nisip cu care era semănat cursul uedului Sebou. Acum, într-un timp record, oamenii lui Henney, special antrenaţi, trebuiau să se arunce drept spre plasele metalice de protecţie, întinse de-a curmezişul fluviului şi să le taie pentru a permite bastimentelor speciale ale amiralului Monroe Kelly, conduse de pilotul Malavergne, să-şi deschidă drum spre Port-Lyautey.

Puțin cîte puțin, ceața nopții se împrăștiase în întregime, descoperind stelele. Exact în acel moment primele rafale ale mitralierelor franceze străpunseră întunericul, căzînd pe punte și șuierînd în jurul locotenent-colonelului Henney, celor 16 mateloți ai echipajelor și celor doi ofițeri de marină ambarcați pentru a-l seconda. În poziție, la două sau trei mile în larg, torpilorul „Eberle" deschise fără întîrziere focul asupra Kasbahului, în timp ce cele patru tunuri franceze de 138, zguduind noaptea, aruncau proiectile în direcția flotei americane. În acest moment, soldatul Lassen, din divizia a 9-a, înaintînd printre dunele joase pe plaja de la Mehdia, se trezi aruncat la pămînt cu brutalitate.

Obuzele de 75 și gloanțele puștilor-mitraliere franceze ricoșau pe nisip, sărind în mijlocul mașinilor de asalt și al coloanelor de oameni debarcați. Începea să se facă ziuă.

*

În această noapte, la Port-Lyautey, colonelul Jean Petit nu se culcase încă. Soția sa, Marie-Madeleine, și el invitaseră la cină cîțiva ofițeri, și seara se terminase în mod tradițional, cu un bridge. Afară de comanda regimentului 1 de trăgători marocani, Petit avea responsabilitatea întregului sector de apărare de la Port-Lyautey. Ordinele pe care le primise prescriau ca în caz de debarcare să-l arunce pe adversar în mare, oricare ar fi el.

Colonelul tocmai condusese pînă la ușă doi ofițeri din regimentul său, pe comandantul Emile Segond și pe căpitanul Saint-Raymond. Se pregătea să intre în casă, cînd se auzi soneria vilei. Pe stradă se auzea zgomotul unui motor. Colonelul deschise ușa și se găsi în fața comandantului Homo, de la Statul-major al diviziei. Acesta alergase ca un nebun, străbătînd cei 132 de kilometri care separau Casablanca de Port-Lyautey. Era ora 1,30, ora Marocului.

Homo îi întinse lui Petit un mesaj urgent și secret, sub care colonelul recunoscu semnătura șefului său direct, generalul de brigadă Béthouart, informîndu-l de sosirea americanilor „dintr-un minut în altul". În post-scriptum urmau consemnele de executat fără întîrziere : bateriile de coastă să nu deschidă focul, toate avioanele vor rămîne la sol. Nici o navă nu va ieși în mare și nu va fi sabordată ; trupele franceze se vor alătura fraților lor de arme din Statele-Unite.

Colonelul rămase năucit. Energic și dinamic, Petit era și el un ofițer nerăbdător să reia lupta și să spele rușinea și umilința din 1940. El răspunse în mod simplu mesagerului :

— Ei bine, dragă Homo, să nu pierdem nici un moment.

Și Petit convocă imediat pe toți șefii militari și civili subordonați comandamentului său. Unul singur lipsi la apel : comandantul Dewatre, plecat în permisie. Segond, care tocmai sosise acasă, avu timp numai să-și îmbrace tunica și să-și îmbrățișeze soția și copiii. Nu avea să-i mai revadă.

Diverse apeluri telefonice treziseră din somn pe controlorul civil Costa și pe șeful serviciilor municipale din Port-Lyautey, ca și pe căpitanul de fregată Cadoret, din Statul major naval, în timp ce alți mesageri plecau în noapte pentru a căuta pe locotenent-colonelul Péchau du Mieu, comandantul regimentului 31 de geniu și, pentru a sfîrși, pe căpitanul de fregată Calmon, de la baza aeronavală.

Îmbrăcați în grabă, îl înconjurau pe colonelul Petit. Toți, fără excepție, se entuziasmaseră la ideea de a relua armele alături de aliați. Pentru fiecare din ei, ora revanșei sunase în fine.

— Acum, domnilor, spuse Petit, să acționăm. Timpul trece.

Și în timp ce biroul său se golea, colonelul luă personal telefonul pentru a da ordine uneia din companiile sale, a 7-a, care apăra la opt kilometri de Port-Lyautey pozițiile strategice ale Kasbahului din Mehdia, dominînd estuarul fluviului Sebou și plajele. Era aproape ora 3 dimineața ; mai puțin de 2 pentru navele aliate.

Comunicarea cu compania a 7-a a fost lungă și dificilă. Dar Petit ținea ca ordinele sale să excludă orice risc de greșeală sau neînțelegere. Închise aparatul și își șterse fruntea.

Colonelul văzu atunci silueta tăcută a căpitanului de fregată Cadoret, rezemat de cadrul ușii, cu aerul îngrijat. Ofițerul de marină făcu un semn lui Petit și îl trase la o parte.

Chiar acum am primit, spuse el, o comunicare telefonică de la Casablanca. Ordinele amiralului Michelier

sînt în absolută contradicție cu cele ale generalului Béthouart. Planul de apărare trebuie aplicat integral...

Și, cu jumătate de voce, Cadoret adăugă :

— Din ceea ce am înțeles, Béthouart s-a băgat într-o afacere urîtă. Trupa din Rabat ar fi încercuit din ordinul său, Rezidența. Este o lovitură aranjată. Dar nici Michelier, nici Noguès n-au consimțit.

Nici trăznetul nu l-ar fi lovit cu atîta violență pe colonelul Petit. Încremenit, păstra o tăcere consternată. Petit era patriot, dar înainte de toate un soldat disciplinat. După ce încercă în zadar să intre în legătură cu superiorii săi, ceru centralei, la noroc, numărul Rezidenței de la Rabat. Locotenent-colonelul Leon Piatte, din cabinetul militar, ridică receptorul.

— Nu executați nici un alt ordin decît cele pe care le aveți pentru apărare, îi spuse Piatte. Dealtfel, rămîneți la aparat...

Se auzi un declic, apoi timbrul pe care Petit îl cunoștea bine, vocea caracteristică și imperativă a generalului de armată Noguès :

— D-ta ești, Petit ? Atunci, ascultă bine. Generalul Béthouart este arestat, nu ține cont de nici un ordin venit de la el ! Opuneți-vă oricărei debarcări !

Toate speranțele și visurile construite cu entuziasm cu o oră mai devreme se surpau. Cu toate că se simți cu „inima înfrigurător de grea", spune el, nici măcar nu gîndi că ar putea ezita.

Datoria lui, aspră și crudă, era din nenorocire absolut clară.

— Uitați, spuse el ofițerilor, ordinele pe care vi le-am dat. Domnilor, acum ne vom bate.

Într-un colț al camerei, comandantul Emile Segond ascultase palid și copleșit. O oră mai înainte, fusese printre cei pe care anunțul debarcării îi cufundase în bucurie și nerăbdare. De atunci, timpul care se scursese îi păruse nesfîrșit de lung. Acum nu mai era decît un soldat sfîșiat, înțepenit în ascultare și desperat. Emile Segond nu știa că sacrificiul său nu era decît la început.

După planurile stabilite de colonelul Petit, el cu batalionul I avea să plece acum spre plaja Mehdia, în întîmpinarea trupelor americane, nu pentru a le primi, ci pentru a le respinge. Printr-o stranie ironie a soartei, în cursul ultimelor manevre de regiment, Segond execu-

luse un exercițiu de contraatac, chiar pe acea plajă, în fața generalilor Juin, Lascroux și Béthouart.

Cîteva clipe înainte de apariția zorilor, ofițerul observator, postat pe malul uedului Sebou, dădu ordin mitralio-rilor avansați ai companiei a 7-a, să deschidă focul asupra primelor mașini americane care avansau în semiîntuneric pe apele palide ale fluviului. Una dintre ambarcațiuni se întoarse repede, urmărită de rafalele franceze. Era locotenent-colonelul Henney și echipa lui specială, însărcinată să taie plasa metalică care închidea fluviul Sebou.

Misiunea lui Henney eșuase.

*

La mai mult de o sută de kilometri de acolo, în centrul frontului de invazie, un proiector măsura noaptea neagră deasupra oceanului. Dar cerul era pustiu.

Subofițerul francez Le Hir crezu că se înșeală. În absența șefului său, în permisiune în Franța, el comanda una dintre baterii, patru tunuri de marină, care apărau micul golf Fedala, la nord de Casablanca. De cîteva momente oamenii lui semnalau huruituri de motoare de avion, în larg. Din nou fasciculul luminos cercetă cerul; nu era nimic.

La întîmplare, Le Hir ordonă :

— Luminați plaja !

Proiectorul alunecă pe mare, sfîrtecînd fîșiile de ceață. Și deodată, în valul de lumină, apărură siluete oscilînd pe creasta valurilor, o puzderie de mici nave, la mai puțin de o sută de metri de țărm. În lumina proiectorului, Le Hir deslușI net oameni cu căști pe cap și înghesuiți, în momentul cînd ambarcațiunile se pregăteau să treacă resacul. Apărătorii bateriei fură atît de uimiți, încît un lung răstimp proiectorul rămase nemișcat, iluminînd fluxul de asaltatori, fără ca Le Hir să dea ordin de tragere.

Un scurt fulger zgîrie noaptea și din larg primele obuze americane se abătură în jurul bateriei. Proiectorul se stinse.

Ca pretutindeni de-a lungul celor 372 de kilometri ai frontului de debarcare în Maroc, flotilele diviziei a 3-a de infanterie americană erau în întîrziere. Operațiile de transbordare a trupelor în șalande întîmpinaseră cele mai mari dificultăți. În mijlocul nopții negre, recruții regimentelor de asalt ale generalului Jonathan W. Anderson, nu se lăsaseră să alunece fără reținere și teamă pe marile

plase pentru a cădea în ambarcațiuni ; cîțiva soldați î nimeriră șalandele, căzură în apă și se înecară, scufu dîndu-se repede cu armele și toate munițiile cu care er încărcați, la șase sau mai multe mile de coastă. Pe m multe transporturi nu existau suficiente „landing craft pentru a îmbarca totalitatea trupelor, ceea ce dădu loc la confuzie completă. Comandanții de flotile nu reușii să-și regăsească unitățile pe care trebuiau să le ducă ț țărm și, pentru a sfîrși, șalandele manevrate în întuner de echipajele neexperimentate, se încurcară și intrase unele în altele, înainte chiar de a vedea plajele. Săltîn pe valuri și zgîlțîind pe ocupanți cu rău de mare, înaintîn cum puteau în mijlocul perdelelor de ceață și nevăzînd p uscat decît lumini clipitoare și îndepărtate, unele amba cațiuni se sparseră cînd atinseră coasta.

Timpul rău din ultimele zile de drum umpluse at de mult pe soldați și marinari de cele mai sinistre presim țiri încît generalul Patton, comandantul ansamblului forț lor terestre, nu aprecia „că avea mai mult de o șansă di patru" de a pune pe uscat jumătate din trupele sal Umflării și rostogolirii hulei marocane, valurilor gigantic ale Atlanticului în această epocă, li se adăuga acu teama de maree. Or, aceasta va începe să se retragă cev înainte de ora 3 dimineața, și cea mai mică întîrziere risc să devină catastrofală.

Printr-un noroc extraordinar și imprevizibil, oceanu furios și dezlănțuit din zilele precedente devenise în cîtev ore „un veritabil lac cu apele întunecate, liniștit ca oglindă". Hula se liniștise și resacul, la marginea plajelo era acum aproape nul. „Trădătoarea mare" îi dăduse lu Patton, ca un noroc uluitor, „singura zi din lună cîn Atlanticul a fost realmente la calm plat".

Într-o șalandă, în valul de asalt, caporalul Joseph A Watters din batalionul 10 de geniu, auzea obuzele trecîn șuierător pe deasupra capului său, pentru a zbura s explodeze pe coastă. Primul val se pregătea să ating țărmul. Watters nu se mai gîndea să-și pună întrebare care îl chinuia de la plecare. Împreună cu prietenul să Donald Pritchard, venit ca și el din Illinois, se întreba „cu ce putea să semene, în adevăr, Africa : era un deșer sau o junglă ?" Watters trebui să admită că „nimeni în secție nu avea nici cea mai mică idee asupra acestu subiect".

Pe crucișătorul ușor „Brooklyn", din grupul de atac central, căpitanul de fregată Samuel Eliot Morison își reamintește temperatura excepțional de blîndă de pe mare, 20 de grade Celsius, și că „Africa, spre care pluteam, n-a părut niciodată atît de sumbră și misterioasă ca în această noapte". Fîșii întrerupte de ceață de coastă împiedicau observarea luminilor de pe uscat ; dar un aer călduț venea dintr-acolo, mergînd pînă la marile bastimente din larg. Pentru căpitanul de vas R. M. Hemmet, de la bordul transportului de atac „Leonard Wood", „această Africă îndepărtată și secretă a fost mai întîi, pentru mulți, un puternic și persistent miros de cărbune de lemn sub cerul negru". De pe „Leonard Wood", Hemmet conducea atacul întregului sector Fedala, cel mai important din toată zona de invazie. Din cei 34 000 de oameni care vor debarca în Maroc, el trebuia să pună aici, pe uscat, mai mult de 18 000. În momentul în care bastimentul său de comandant ocupase poziția în fața plajelor de asalt, Hemmet calcula că în două săptămîni „Leonard Wood" străbătuse, de la plecarea sa din Statele Unite, nu mai puțin de 4 450 de mile.

Zgîriind nisipul plajelor, șalandele coborîră rampele de debarcare. Primul, apoi al doilea și al treilea val ale diviziei a 3-a acostară, revărsîndu-se pe țărm. Îmbarcați pe alte L.C.P. [61] fără rampe, trupele săriră direct în apa frămîntată, antrenate de ofițeri. Și totuși, riposta inamică nu se producea încă. Roiurile de soldați se împiedicau sub greutatea armelor, pe nisipul umed, apoi se răspîndeau cu tot echipamentul lor de luptă pe cei cinci kilometri de plajă pustie, bombănind și înjurînd cînd întîlneau în umbră un obstacol stîncos, apoi plecau din nou înainte. Între 5,20 și 5,40 al treilea val de atac ajunse pe uscat. Și în spate, urmînd un cronometraj precis, puțin prea precis, înaintau flotilele de L.C.V. [62] și de L.C.M. [63] aducînd escadroanele regimentului 37 blindat, vehiculele de recunoaștere și primele din cele 44 de tancuri ușoare, indispensabile pentru a sprijini infanteria și a captura fără întîrziere portul și orașul Fedala, de pe latura dreaptă a golfului.

[61] *Landing crafts personnel :* șalande de debarcare pentru trupe.

[62] *Landing crafts vehicle :* șalande de debarcare pentru vehicule ușoare.

[63] *Landing crafts mechanized :* șalande de debarcare pentru tancuri și vehicule blindate.

În acest moment, chiar în fața tancurilor, se produse primul dezastru al zilei : 30 de ambarcațiuni ale unei flotile comandate de locotenentul de vas A. Keidel din Gărzile de coastă se repezeau spre țărm în spatele șalandelor geniului. Într-un amestec confuz, 11 dintre șalandele dezorientate ale lui Keidel, victime ale unei manevre greșite și, probabil, înșelate de luminile ce străluceau pe uscat, eșuară perpendicular pe coastă. Cele care urmau, aproximativ zece, repezindu-se în întuneric, se sfărîmară de stînci. În total douăzeci și una de șalande fură pierdute, și din 32 numai 11 ajunseră cu bine pe mal. Printre acestea din urmă se găsea ambarcațiunea sergentului Carleton Knight cu nouă oameni, din grupul 2 de geniu, printre care se aflau caporalul Wayne Kesterson, soldații Catania și Paul Schneit. Cei zece oameni auziră zgomotul sinistru al cocilor de lemn izbindu-se și sfărîmîndu-se în întuneric, strigătele înspăimîntate și înjurăturile soldaților bălăcind în apa rece.

Și alții avură o soartă asemănătoare, în fața celor patru plaje principale, la est și la vest de golful Fedala. Cu șanse sau cu diverse ghinioane, șirurile de ambarcațiuni continuau să aflueze în noapte, apropiindu-se de mal, debarcînd trupele ; și bateriile franceze erau mereu tăcute. Trei regimente reușiseră să ajungă la țărm sau erau în curs de acostare : al 7-lea, al 30-lea și al 15-lea [64].

Înainte de a se face ziuă, 3 000 de oameni ar fi trebuit să fie debarcați, iar peste 20 de minute, la ora 6, va fi lumină. Dacă acest plan și acest orar nu puteau fi respectate, stabilirea puternicului cap de pod în Maroc ar fi fost serios compromisă.

Era ora 6,10 fix, cînd obuzele franceze vîjîiră pe deasupra trupelor, pentru a exploda la cinci sau șase mile în larg, în mijlocul flotei aliate. Trei minute mai tîrziu, tunurile americane intrară în acțiune, scuipînd proiectile de 152 și de 127, ca și obuze de 203, plecate de pe crucișătorul greu „Augusta". Proiectilele explodau în Fedala, în oraș, în jurul plajei, peste posturile de mitraliere și peste tunurile apărării de coastă.

Pe o faleză ce domina marea, la extremitatea stîngă a

[64] Regimentul 15 de infanterie era, probabil, singurul din toată armata de invazie care număra printre foștii lui comandanți un ofițer al Statelor Unite a cărui avansare în cursul ultimilor doi ani fusese fulgerătoare. În 1940 colonelul regimentului 15 se numea D. D. Eisenhower.

golfului, matelotul francez Léandre Bonnin făcea acum cunoştinţă cu războiul şi cu infernul. Obuzele aliate cădeau ca o vijelie şi schijele de oţel înroşit zburau şuierînd în jurul lui. Bonnin se strecură tîrîndu-se spre o mitralieră.

În obscuritatea care devenea repede albicioasă, cele trei tunuri de 100, a doua din bateriile de marină care flancau deja plaja Fedala, se profilau deasupra oceanului, trăgînd salvă după salvă. Sunetul brutal al unei goarne în noapte făcuse pe tînărul matelot să sară din pat şi în minutul următor Bonnin se aruncase în plină bătălie, printre snopii de mitralii fuzante pe faleză, în mugetul şi avalanşa de obuze ce ridica pămîntul în jurul bateriei.

Răniţi şi morţi zăceau pe sol, vastă platformă goală, lungă de două sute de metri, devastată, ciuruită cu gropi de obuz şi acoperită de pietre — o viziune de coşmar pentru tînărul soldat în primele luciri ale aurorei. În mijlocul acestui apocalips, printre explozii, strigăte şi gemete, Bonnin îşi aminteşte „de turma de porci pe care îi creşteam noi, alergînd înspăimîntaţi în toate părţile, scoţînd grohăituri îngrozite". Printre răniţi se găseau locotenentul de vas Salmon, comandantul bateriei. Ca aproape toţi oamenii loviţi la începutul luptei, Salmon fusese atins la cap de o schijă. După ce fusese pansat în grabă, ofiţerul se întorsese la postul său şi continua să conducă tirul, „cu vocea sa sigură şi clară", cum îşi aminteşte Bonnin. În vacarmul exploziilor şi bubuitul tunurilor trăgînd fără întrerupere, răsunau cuvintele pe care matelotul le auzi, repetîndu-se neîntrerupt, timp de ore întregi :

— Încărcaţi ! Gata ! Foc !

Bonnin văzu un om traversînd spaţiul devastat al bateriei „alergînd şi oprindu-se brusc cu corpul lovit de un obuz". Două salve, una după alta, nimiciseră o cazemată care apăra poziţia pe latura pămîntului şi deodată nişte braţe se ridicară din dărîmăturile fumegînde, apoi figura năucită şi însîngerată a unuia dintre mitraliori se degajă, încet, „indiferentă la potopul de foc şi de oţel". Ceilalţi doi servanţi fuseseră ucişi.

Pretutindeni, muribunzi şi răniţi strigau şi gemeau, oamenii îşi dădeau ajutor sau se schimbau pentru a aproviziona tunurile, apărîndu-se cum puteau de grindina de proiectile şi fugeau din calea incendiilor care izbucneau în toate părţile. Postul de direcţie a tragerii, baracamentele şi casele ardeau. Rezervoarele de carburanţi erau în

flăcări ; acestea erau cisternele dorite, tancurile de păcură și benzină pe care Statul-major aliat contase că vor cădea repede în mîinile asaltatorilor. O salvă, plecată probabil de pe distrugătorul „Wilkes" care bombarda metodic coasta, distruse această speranță. (Informațiile privitoare la depozitul de la Fedala se dovediră, mai tîrziu, în parte false ; de multă vreme rezervoarele acestea considerate ca cele mai importante din Maroc, erau în cea mai mare parte goale. Dar mai rămăsese suficient carburant pentru a degaja un fum gros și acru, care-i sufoca și orbea pe observatorii bateriei.)

Din trei tunuri, numai unul mai era în funcțiune, și trăgea precis și bine. În fața încărcăturilor de 100, trimise fără întrerupere spre mare, unul dintre distrugătoarele inamice trebui să se retragă în grabă, spre larg, lăsînd în urma sa o jerbă neagră. Atunci, tirul ultimei piese a lui Salmon se întoarse de la ocean, pentru a se îndrepta spre ținte mai apropiate.

Răzînd acoperișurile, obuzele sosiră urlînd deasupra șirurilor de ambarcațiuni și cu o nemiloasă precizie explodară în mijlocul oamenilor care debarcau sau erau gata să acosteze. Ucigătoarele salve țîșneau în aerul matinal și se spărgeau pe țărm, ridicînd jerbe de apă și de foc în jurul șalandelor, secerînd în rîndurile strînse ale asaltatorilor ciorchini de soldați care se prăbușeau pe plajă, se ridicau din apă sau rămîneau inerți pe sol, mișcați de resac. Au fost aproape o sută de morți.

În mijlocul acestei dezordini și acestui carnaj, în vacarmul exploziilor, strigătelor și urletelor, un general de 57 de ani înainta prin apă înjurînd și împingîndu-și trupele înainte. Furia îl strangula. Dar îi rămăsese destulă voce pentru a-și ocărî oamenii care se bălăceau la marginea plajei și ezitau să se răspîndească pe plaja hărțuită și afumată.

Punînd piciorul pe pămîntul Africii, George Patton, bătrînul „Blood and Guts" (Sînge și mațe) cum îi ziceau soldații, era hotărît să se mențină acolo, fără să dea înapoi un deget de teren și, așa cum a spus-o mai tîrziu, „a rămîne, mort sau viu, pe această blestemată plajă și a nu se preda niciodată". Obuzele plouau și valurile aruncau pe țărm resturi de ambarcațiuni și de material, amestecate cu cadavrele americanilor înecați, ușor legănate de resac. Intrînd sub focul inamic, soldați înspăimîntați

se înghesuiau la malul apei, iar alţii înotau pentru a merge să se pună la adăpostul şalandelor care se întorceau.

Indignat şi furios, Patton striga cît putea :

— Aduceţi-mi-i pe uscat pe aceşti afurisiţi fricoşi, înainte de a mă duce eu însumi să-i caut ! Ieşiţi de acolo blestemaţi buni de nimic !

Dispreţuind avalanşa de mitralii, cu casca înfundată pînă la urechi şi unind gestul cu cuvîntul, hărţuia fără răgaz pe oamenii săi lipiţi de solul ţărmului, grupe de recruţi înghesuiţi unii în alţii, tineri soldaţi dezorientaţi şi neexperimentaţi, care nu erau încă luptători, dar nu vor întîrzia să devină.

Deasupra plajei, pe culmea devastată şi bombardată a falezei, vîntul împrăştia încet fumul opac al incendiilor. În spaţiul bateriei, găurit ca un ciur la fiecare patru metri, o gaură de obuz sfredelise pămîntul. În marginea platformei haotice şi devastate, sîrma ghimpată fusese tăiată „cu o grijă şi precizie de foarfecă", va spune un martor. Pierderile erau grele.

În jurul lui Salmon numărul răniţilor şi morţilor creştea din minut în minut. Dar unica piesă de 100 trăgea mereu, servită de oameni cu pansamente însîngerate. Culasa tunului se încălzise, încît cafeaua de dimineaţă care putuse fi preparată în timpul unei scurte acalmii servi pentru a o stropi în scopul răcirii.

Gloanţele mitralierelor măturau faleza, venind acum de pe plaje şi peste ţăcănitul sacadat al tirului şi exploziile obuzelor de marină Salmon auzea huruitul tancurilor care înaintau dinspre uscat spre baterie. Tînărul ofiţer nu avea nici cea mai mică intenţie de a capitula, atîta vreme cît nu va fi copleşit şi cît îi vor rămîne muniţii pentru a se bate.

Cînd primele tancuri apărură, înaintînd prin fum, locotenentul de vas Salmon, rănit pentru a treia oară, trăgea mereu. Cele trei piese ale sale explodaseră şi el dăduse ordinul să se arunce culasele în mare. Ascuns în fundul unei gropi de obuz, ofiţerul acţiona frenetic o puşcă mitralieră. Ultimii lui oameni valizi — nu mai mult de 15, şi nici unul teafăr — îl înconjurau, cu obrajii întunecaţi şi epuizaţi. Tancurile înaintară, călcînd peste sîrma ghimpată a incintei. După un moment, Salmon încetă să mai tragă.

Cu piciorul drept rupt de o schijă de obuz, matelotul mecanic Léandre Bonnin văzu venind tancurile cu o stea pictată pe blindaj. Această stea şi căştile rotunde ale

soldaților, pe care le vedea pentru prima oară, îl lăsară năuc.

Cu stoicism, Bonnin aștepta. Avea în fine să afle ce limbă vorbeau oamenii cu care se bătuse [65].

*

Cel puțin într-un loc din Maroc soldații știau la ce să se aștepte. Erau, probabil, singurii care aflaseră — într-o manieră, să zicem, oficială — că americanii se pregăteau să debarce.

La mai mult de 260 de kilometri sud de plaja Fedala, la extremitatea frontului de atac, se întindea coasta ostilă, lungul țărm arid și abrupt de la Safi, un mic port și oraș marocan cu 26 000 de locuitori. Nu existau acolo plaje de nisip pustii și primitoare, favorabile desfășurării, nici dune pentru adăpostire, nimic decît faleze înalte, abrupte și neospitaliere, dominînd marea pe kilometri.

În noapte, servanții unei baterii de coastă remarcară deodată o siluetă înaintînd pe ocean și apropiindu-se de țărm. Nu se emoționară prea mult, era cu siguranță, gîndeau ei, un vas de pescuit din Safi care se întorcea în port, odată mareea terminată. Dar, sub ochii înmărmuriți ai tunarilor francezi, un obuz luminos se ridică brusc din mare, în mijlocul cerului întunecat, apoi racheta coborî încet și de această rachetă era suspendat un drapel, care flutură și se desfășură : drapelul înstelat al Statelor Unite.

Cu degetul pe trăgaci, servanții bateriei ezitară un singur moment, scurt. Deja obuze franceze de 130 și 75 sfîșiau cerul. Unele după altele, tunurile din Safi, toată apărarea de coastă din sectorul comandat de căpitanul de vas Deuve, intrau în acțiune. Obuzele se spărgeau în mare, la șase mile sau mai puțin de coastă, în mijlocul navelor aliate : vechiul cuirasat „New York", crucișătorul ușor „Philadelphia", distrugătoarele „Mervine" și „Beatty", care tunau și vărsau foc la rîndul lor.

În tumultul luptei, de pe puntea de comandă a distrugătorului „Bernadou" căpitanul de corvetă R. E. Braddy

[65] Acest fapt este de cea mai riguroasă autenticitate. Pînă în momentul cînd au sosit primii soldați americani, locotenentul de vas Salmon și oamenii lui au ignorat complet naționalitatea celor pe care îi combăteau de ore întregi. După Bonnin, „a fost, pentru noi, principala caracteristică a zilei". Dealtfel, nu a fost un caz izolat ; faptul s-a produs în numeroase alte puncte ale frontului de debarcare.

manevra, strecurîndu-se în întuneric, pentru a scăpa de focul de pe uscat și a-și executa misiunea. Prima parte a acesteia eșuase. Apariția drapelului înstelat pe care Braddy îl lansase în semn de recunoaștere nu împiedicase pe tunarii francezi să deschidă focul. Acum, îndeplinea cu toată viteza, a doua parte a misiunii. Cu cei 347 de oameni, echipaj și trupe de asalt, Braddy se repezea direct spre port.

Cucerirea portului Safi era capitală pentru divizia a 2-a blindată a generalului E. N. Harmon și pentru restul invaziei. Tancurile „Sherman" de 28 de tone, formînd două batalioane complete, din regimentul 67, conduse de generalul Gaffey și indispensabile pentru constituirea capului de pod, trebuiau, cu orice preț și fără nici o oră de întîrziere, să debarce în acest sector îndepărtat, dar crucial pentru întregul atac din Maroc.

În planurile de invazie, debarcarea de la Safi nu avea altă rațiune de a fi, și vasul de transportat tancuri „Lakehurst" un vechi ferryboat de pe linia Florida-Cuba nu venise din marea Caraibilor decît în acest scop. Nici un alt port de pe coasta marocană, cu excepția Casablancăi, nu dispunea de instalații pentru o debarcare masivă și rapidă a „Sherman"-elor. Două plaje de asalt principale fuseseră prevăzute pentru Harmon la piciorul falezelor de la Safi, și dacă atacul eșua o a treia debarcare va avea loc la 25 de kilometri mai la sud, în vecinătatea șoselei de coastă, lîngă Djorf-el-Houdi.

Obuzele franceze și americane se încrucișau deasupra lui Braddy și a lui „Bernadou". Trăgînd cu toate tunurile, distrugătorul se strecură, cu curaj, printre cheurile apropiate și, urmîndu-și cursa, în portul pe care „nici unul dintre noi, nu-l mai văzuse, în toată viața, decît pe hartă" își amintește Braddy, „pătrunse în bazinul de pescuit. În momentele ce urmară, 186 de oameni din batalionul 1 al R.C.T. 47 năvăliră pe uscat, descărcînd armele și stropind cheurile cu proiectile de toate calibrele.

Surpriza și rapiditatea au constituit factorii decisivi ai succesului debarcării de la Safi. Totuși, o luptă aspră avea să înceapă în întuneric și să continue mult după apariția zilei, o încăierare confuză și sîngeroasă în port, pe mare și pe culmea abruptă a falezelor, în jurul tunurilor de coastă franceze, hărțuite și zdrobite sub o ploaie de obuze de marină. Dar rezultatul nu mai prezenta nici o îndoială. Și în larg, pe remorcherul de larg „Cherokee",

locotenentul de vas J. H. Lawson primi ordinul să fie gata de a acționa. El trebuia să conducă pînă la țărm pe „Lakehurst" încărcat cu primele 54 de tancuri „Sherman" ale generalului Gaffey, care vor porni la atacul Casablancăi, la mai mult de 240 de kilometri spre nord.

În acest timp, pe plaja de la Fedala, cucerită după lupte crîncene, generalul-maior George S. Patton adresa căpitanului de vas R. M. M. Hemmet pe „Leonard Wood" semnalul convenit că debarcările reușiseră. Acest mesaj fu transmis, fără întîrziere, amiralului Kent Hewitt, la bordul crucișătorului greu „Augusta" și se adăugă altora care, aproape în același timp, soseau de la contra-amiralul Lyall A. Davidson din fața portului Safi și de la contra-amiralul Monroe Kelly din fața lui Port Lyautey, cele două extremități ale zonei de invazie.

Toate trei reproduceau același sunet de clopot, nici prea optimist, nici exagerat de pesimist : debarcările se desfășurau conform planurilor.

Acesta fu ultimul mesaj laconic — primul expediat de Hewitt după ce luase hotărîrea capitală de a ataca în Atlantic — pe care, puțin înaintea zorilor, îl descifrară echipele centralei de radio aliate, în localurile lor strîmte și insalubre din Gibraltar.

*

Cerul începea să se lumineze. Jerbe de gloanțe trasoare se ridicau în jurul stîncii întunecate. Ghidate de fasciculele proiectoarelor, tunurile a.a. căutau avioanele deasupra golfului. Zgomotul deveni infernal ; tunurile antiaeriene din Gibraltar trăgeau într-o cadență ce făcea să se cutremure solul și bolțile tunelelor.

În cîteva clipe galeriile subterane se umplură de oameni : marinari, soldați, ofițeri, înalți funcționari, generali și amirali. Toți se așteptau acum la ce putea fi mai rău : asalt de parașutiști, raiduri de bombardiere sau atacuri cu avioane „Stuka". Debarcările se efectuaseră. Primul mesaj sosise la ora 2,58, precis. Emana de la „Doc" Ryder, de pe plajele Algerului, și puțin mai tîrziu, fu rîndul generalului Lloyd Fredenhall, de la Oran. Apoi rapoartele se succedaseră din ce în ce mai repede, în general încurajatoare și satisfăcătoare. Pretutindeni trupele puseseră temeinic piciorul, și capul de pod din Africa era acum realitate.

Începînd din acest moment, Eisenhower și întreg Marele Cartier General aliat așteptau evenimentul pe care

70% din pronosticuri îl anunţaseră : un atac în regulă asupra Gibraltarului.

Dintre şefii şi ajutoarele lor de la Cartierul General, nimeni nu dormise mult. Eisenhower şi Clark se odihniseră cu schimbul, înfăşuraţi în Bedding-rolls [66], cîte o oră pe apucate. Cînd exploziile obuzelor de a.a. deasupra strîmtorii au spart tăcerea nopţii care se sfîrşea, comandantul-şef înţelese că temerile Statului-major aliat şi profeţiile augurilor aveau să se confirme.

Dar orele se scurgeau. Nimic nu se produse. În afară de apariţia cîtorva avioane inamice izolate, totul fu relativ calm. Poate că, pînă la urmă, nu se va petrece nimic. Şi aurora va începe să apară.

De la unu dimineaţa, cu toate că puţini oameni ascultau radioul la această oră, se auzi o voce purtată de unde, în acelaşi timp îndepărtată şi foarte aproape, gravă şi emoţionată :

— *Prieteni, voi care suferiţi zi şi noapte sub jugul zdrobitor al naziştilor... Acela care vă vorbeşte era cu armata şi marina voastră în Franţa în 1918...*

Omul care se exprima astfel, cu intonaţiile speciale ale americanilor care vorbesc franţuzeşte, era Franklin Roosevelt, preşedintele Statelor Unite.

— *Cunosc fermele, satele şi oraşele voastre... Pentru a-i respinge pe odioşii invadatori care vor să vă despoaie, pentru totdeauna, de dreptul de a vă guverna singuri, venim la voi. Venim la voi numai pentru a-i zdrobi şi extermina pe inamicii voştri...* [67].

Un releu special de mare putere al B.B.C., difuza fără întrerupere, de ore întregi, comunicatele şi apelurile Statului-major aliat, răspîndind în Franţa şi în întreaga lume vestea debarcării.

În faţa plajei de la Arzew, pe transportul de trupe „Duchess of Bedford" cuvintele preşedintelui fură captate de aparatul de radio de la bord şi ascultate de un mic grup de soldaţi americani, grupaţi în jurul locotenentului Albert Smith, din batalionul 1 al regimentului 16 infanterie şi

[66] Saci de dormit.

[67] Roosevelt înregistrase mai întîi un disc în americană, urmînd ca el să fie tradus de o voce anonimă. La insistenţele scriitorului Robert Sherwood şi ziaristului Elmer David de la OWI (Oficiul informaţiilor de război), preşedintele acceptă să vorbească direct în franceză. Aceasta nu se făcu fără oarecare dificultăţi. Roosevelt refăcu discul de două ori. Accentul lui era aşa de teribil, că în timpul primei încercări se auzea : *Iubesc femeile voastre... satele voastre... fetele voastre...*

comandantului de batalion, maiorul William A. Cunningham, doar cu cinci minute înainte de a fi transbordați în șalandele de asalt. Pentru caporalul John S. Urkala, dintr-o secție de geniu, ele se rezumară astfel :

— Să-i zdrobim pe Hitler și pe naziști ! Să-i exterminăm pe boși și pe macaronari !

La rîndul său, comandantul-șef al Forțelor expediționare aliate luase cuvîntul, adresîndu-se în special soldaților din garnizoanele franceze, bărbaților și femeilor din Africa de Nord.

— *Războiul a intrat în faza eliberării. Urmați consemnele pe care vi le vom da. Venim ca prieteni, nu ca inamici.*

În ultimul moment, Eisenhower și-a dat și el seama că accentul lui „îngrozitor", după căpitanul Butcher, risca să facă o impresie proastă, și Ike cedase, cu satisfacție, microfonul colonelului Julius Holmes „brațul său drept politic" pentru a înregistra proclamația în franceză, în locul lui [68].

---

[68] În cursul nopții și dimineața următoare, din partea aliată s-au pronunțat multe ale discursuri.

În primele ore ale zilei de 8 noiembrie, Radio-Alger „lansa, după cum își amintește ziarista Renée Pierre-Gosset, zgomotoase marșuri militare" și cîntece patriotice, „al căror ecou plutea peste orașul încă necomplet trezit", cînd un speaker întrerupsese cu aceste cuvinte :

— Ascultați acum o comunicare importantă. Vă vorbește generalul Giraud.

După aceea s-au emis numeroase îndoieli relativ la autenticitatea proclamației care urmă : Giraud continua să se afle la Gibraltar.

— *Germania și Italia vor să ocupe Africa de Nord. America îi împiedică... Îmi reocup printre voi locul meu în luptă. Nu avem decît o singură pasiune, Franța, un singur scop, Victoria,* auziră ascultătorii postului de radio Alger.

De fapt, textul complet al acestei proclamații figura între hîrtiile predate de căpitanul de Verthamon generalului Noguès la Rabat, puțin după ora 1 dimineața. Documentul fusese încredințat în Franța lui J. Lemaigre-Dubreuil de Giraud însuși în săptămînile care precedaseră ziua „Z", și autenticitatea lui este indiscutabilă. Un mesaj de ultimă oră, expediat în cursul nopții de Rezistența din Alger generalului Béthouart, la Casablanca, ruga pe acesta din urmă să „asculte Radio-Alger, cu începere de la ora 6 dimineața, pentru o comunicare de cea mai mare importanță". Béthouart, din cauze pe care le cunoaștem, n-a putut face acest lucru. Cei care au deschis radioul la acea oră, au ascultat discursul lui Giraud și au fost convinși că ascultau cu adevărat vocea generalului. Numai cîțiva inițiați recunoscură „timbrul marțial și energic" al unuia din șefii Rezistenței din Alger, doctorul Raphael Aboulker.

La Vichy era ora 3 dimineaţa cînd maiorul Simon, ofiţer de gardă în acea noapte, se aruncă asupra telefonului. Serviciile de ascultare radio ale Ministerului de război tocmai captaseră ştirea debarcărilor şi îl alarmaseră.

Maiorul sună imediat cabinetul Şefului statului şi-l trezi pe domnul de Béarn, din anturajul mareşalului Petain. Nu existau încă multe detalii ; Aliaţii debarcaseră în diverse puncte ale Africii de Nord, fără să se precizeze care. În mai puţin de cinci minute după această primă conversaţie, luminile se aprinseră, una cîte una, la ferestrele principalelor edificii oficiale şi, în tăcerea nocturnă, orăşelul-capitală adormit începu să se anime în mod ciudat.

Şeful cabinetului civil, Jean Jardel, fusese informat de Béarn. Din acel moment tot personalul din Vichy era alarmat. Informaţiile se succedau la radio — tot fără precizări. Prima informaţie oficială sosită despre atacul aliat provenea de la Cartierul General naval al contraamiralului Rioult din Oran, anunţînd debarcări americane pe plaja Andaluzilor. Telegrama sosi la Vichy la ora 2,47 şi tocmai se termina de descifrat la Amiralitate, cînd maiorul Simon îl sună pe Jean de Béarn. Apoi, mesajele afluiră, venind din Algeria şi din Maroc. La ora 3,43 o telegramă anunţa atacarea portului Alger de către nave şi avioane aliate.

În acelaşi moment, într-o altă parte a oraşului, însărcinatul cu afaceri Pinckney Tuck, reprezentantul american la Vichy, se lupta cu o problemă specială. De 42 de minute primise, descifrase şi trebuia acum să transcrie o interminabilă comunicare telegrafică de la Washington — mai mult de 600 de cuvinte —, care trebuia transmisă de urgenţă guvernului francez. Telegrama, în realitate o lungă scrisoare explicativă, adresată Mareşalului Philippe Pétain, purta semnătura lui Franklin Roosevelt. După conţinut, Tuck aprecia că această comunicare ar putea fi foarte bine cea din urmă pe care o va remite din partea guvernului său.

În acest timp, o maşină cu fanion guvernamental francez alerga în noaptea neagră de-a lungul malului rîului Allier, avînd la bord pe preşedintele Consiliului de miniştri, Pierre Laval. Trezit, puţin după 3 dimineaţa, Laval se îmbrăcase în grabă şi părăsise proprietatea sa de la Châteldon, 20 de kilometri de oraş. Cînd ajunse la Vichy, Tuck predase lui Pétain scrisoarea trimisă de Roosevelt.

Experimentatul traducător Chalvron, secretarul de ambasadă Talhouet, asistați de J. de Béarn și de medicul particular al mareșalului, doctorul Bernard Ménétrel, ca și de alți specialiști, se ocupau febril să traducă documentul în franceză.

Laval citi mesajul mîrîind, palid și fumînd țigară după țigară. În acest moment, mai mult de o oră după primele rapoarte asupra invaziei aliate, un om nu era încă avizat și continua să doarmă. În camera sa cu mobilier „Empire", nimeni nu trezise încă pe bătrînul mareșal de 86 de ani.

La ora 5 dimineața, telefonul suna la Roma, lîngă patul în care contele Galeazzo Ciano dormea profund. Ministrul italian, indispus, ridică receptorul și auzi vocea lui Joachim von Ribbentrop anunțîndu-i enervat :

— Aliații au debarcat pe coasta Algeriei ! Francezii opun o rezistență îndîrjită... Care sînt intențiile ducelui ? Ce va face Italia ?

Pe jumătate adormit, Ciano „nu știa ce să răspundă". Cele mai mari temeri ale lui se dovedeau îndreptățite, și totuși întrebarea colegului german „l-a surprins". Cu o voce adormită îi răspunse lui Ribbentrop că trebuia să-l pună la curent pe Mussolini și promise că îl va suna.

Erau mai mult de trei ore de cînd pe un alt mal al Mediteranei un alt om știa și el despre ce era vorba. La Madrid, generalul conte Gomez Jordana, ministrul afacerilor externe era culcat de cîtva timp cînd îi fu anunțat ambasadorul Statelor Unite, Carleton Hayes. Imediat, Jordana înțelese că era ceva grav. Aliații vor debarca în insulele Canare, în Portugalia, poate chiar Spania. Asta însemna război. Nu va exista nici un mijloc pentru a-l evita.

După ce își puse un halat peste pijama, ieși în vestibul. Hayes remarcă că Jordana era îngrozitor de palid și într-un anumit fel cei doi oameni împărtășeau aceeași neliniște. Americanul declară că avea o comunicare urgentă de predat în mîinile proprii ale generalissimului Franco. Obrazul bătrînului ministru deveni mai cenușiu și se lungi mai mult. Jordana încercă să afle ce conținea mesajul, dar Hayes repeta hotărît că „era ceva personal".

Franco părăsise Madridul la sfîrșitul zilei de sîmbătă, plecînd la vînătoare. Nu putea fi găsit decît în cîteva ore.

Brusc, atitudinea rigidă și afectată a americanului dispăru. Hayes se hotărî și, spune el, îi dezvălui „ca unui

prieten de încredere" lui Jordana că trupele aliate invadau în acel moment Africa de Nord franceză.

— Poporul şi guvernul spaniol, spuse Hayes, doresc, desigur, să rămînă în afara conflictului. Aduc garanţii şi asigurarea deplină că guvernul Statelor Unite nu doresc mai puţin.

O extraordinară uşurare se imprimă pe trăsăturile încordate şi speriate ale ministrului spaniol.

— Ah, spuse simplu Jordana, suspinînd, nu este vorba decît de aceasta...

După ce americanul îl părăsi, bătrînul general dădu instrucţiuni pentru a fi găsit Franco. Ştia că nu va fi uşor şi va cere probabil timp. În aşteptarea zilei, contele Jordana se duse din nou să se culce.

9

Ziua

În pîcla dimineţii, flota de război aliată, haitele de distrugătoare, crucişătoare, cuirasatele, portavioanele, roiurile de vase de patrulă şi de vînători de submarine îşi luau în primire posturile în largul coastelor Africii. Capul de pod era constituit. Trupele invadaseră plajele şi întăririle soseau, deversîndu-se cu regularitate pe mal.

Coloanele sforăitoare de jeep-uri, tancuri şi camioane rulau pe şosele, se înfundau în interior, striveau şoselele şi drumurile Algeriei şi Marocului dincolo de lungile plaje de nisip auriu, pe falezele abrupte şi rîpile întunecoase, săpate de mare şi vînt. Vehiculele şi soldaţii aliaţi înaintau în mijlocul cîmpiilor paşnice, prin livezi de măslini, vii, plantaţii de portocali şi de lămîi ; escaladau colinele acoperite cu tufe spinoase, înălţimile acoperite cu păduri de pini, eucalipţi parfumaţi şi cedri seculari, traversînd ueduri fără apă ; sau ocolind mlaştinile înconjurate de tufişuri dese de oleandri, inundate de nori de ţînţari purtători ai febrei paludice. Traversau aglomeraţii şi sate cu clopotniţe albe, la umbra sicomorilor şi palmierilor, de-a lungul drumurilor prăfuite, mărginite de platani, în negura însorită a toamnei.

Mediterana, încă ceţoasă, se întindea supraîncărcată de catarge, pretutindeni unde ochiul putea să ajungă. Soarele se ridică deasupra golfului Alger şi lumina lui gălbuie, de toamnă, se răspîndi peste tot oraşul. O briză călduţă mişca arborii grădinii. Pe o terasă care domina marea, un american şi un francez priveau flota de invazie în depărtare.

În timp ce bastimentele de război patrulau în larg, apărură trei avioane aliate, apropiindu-se în aerul încărcat cu vapori. Se lăsară asupra radei şi lansară asupra portului bombe şi rafale de mitralieră. Robert Murphy păstra tăcere. Dar maiorul André Dorange, în picioare alături de el îi remarcă trăsăturile încordate şi-l văzu pe american ridicînd din umeri în timp ce suspina.

Printr-o amară ironie, debarcarea reuşise ; Aliaţii invadau Africa, şi la cîţiva kilometri de Alger batalioanele de asalt engleze şi americane, coloanele de infanterie şi escadroanele de luptă blindate, nu încetau să afluează pe uscat şi înaintau spre oraş la est, sud şi la vest. Dar, în mod paradoxal, Murphy era încă prizonier, ţinut sub pază, un ostatic. El şi Dorange intrară în salon.

Prin strîmtele vitralii arabe ale „Vilei Măslinilor", razele soarelui cădeau pe podeaua acoperită cu groase covoare arabe. Într-o mică valiză, viceconsulul Ken Pendar adusese şefului său aparatul de ras, periuţa de dinţi şi o sticlă de whisky. Murphy îşi făcuse toaleta în camera de baie a generalului Alphonse Juin, după ce acesta, cu un stat-major redus, se dusese nu departe de acolo, în vechea citadelă de la Port Empereur, pentru a-şi instala acolo, deasupra Algerului cartierul general. Amiralul Darlan urma să li se alăture neîntîrziat.

În majoritatea cartierelor clopotele sunau încontinuu, amintind că era duminică. Cele mai multe magazine erau închise ; cîteva cafenele ridicaseră cu timiditate obloanele de fier şi scoseseră mesele şi scaunele pe terasele încă goale. Ziarista Renée Pierre-Gosset văzu „patiserii pline de clienţi. Conţinutul cuptoarelor era copt, şi patronii îşi asumaseră riscul de a deschide prăvăliile, decît să piardă preţioasa marfă în singura zi autorizată pentru vînzarea prăjiturilor". Aproape pretutindeni, arabi tăcuţi şi neliniştiţi îngrămădeau în grabă, pe cărucioare de mînă „lăzi de lemn pictat, cuverturi multicolore, saltele, ca şi enorme tăvi de cuş-cuş". Renée Gosset îşi aminteşte de grupuri de femei înspăimîntate, acoperite cu voaluri, „pă-

răsind orașul cu bărbații cuprinși de o panică lentă și contagioasă“ [69].

În Algeria și în Maroc mulți bărbați și femei, treziți la miezul nopții, priveau cu teamă apariția acestei dimineți de 8 noiembrie. Chiar pentru cei ce se găseau în apropierea capului de pod aliat știrile erau încă rare și aproape mereu contradictorii. Unii ascultaseră la radio, dar „era greu să-ți formezi o părere. Pentru toți, un singur lucru era cert : acum era război“.

Pentru Aliați, de la sudul Marocului la estul Algerului, ofensiva mergea în ritm bun. Toate obiectivele inițiale prevăzute în plan fuseseră atinse, în afară de tentativele de a ocupa rapid porturile Oran și Alger, dar într-o oarecare măsură și aceasta fusese prevăzut în planul de invazie. În afară de cîteva garnizoane izolate, forțele terestre franceze, surprinse în plin întuneric și în somn, nu opuseseră o rezistență importantă sau reacționaseră prea tîrziu. Dacă germanii și italienii nu apăreau curînd, trupele de debarcare aliate nu mai aveau riscul de a fi aruncate în mare. Și deocamdată cerul rămînea gol. Avioanele Axei nu-și făcuseră încă apariția.

În centrele celor trei zone de debarcare se găseau orașele Casablanca, Oran și Alger, puternice și de temut, pe care Patton, Fredenhall și Ryder trebuiau să pună mîna cît mai repede. Acum totul depindea de promptitudinea cu care trupele debarcate se vor îndepărta de coastă și se vor grăbi să iasă de pe plajele cucerite și din porturile Atlanticului și Mediteranei, unde materialul, munițiile, tancurile și vehiculele de luptă de toate felurile începeau să fie descărcate. Totul depindea acum de ordinele șefilor militari francezi, reveniți din surpriză.

Această dimineață, care nu făcea decît să înceapă, va fi decisivă. Generalii aliați o știau ; o știuseră întotdeauna. Cu toate erorile, inexperiența trupelor, întîrzierile și obstacolele diverse, necazurile și aventurile dramatice, bătălia plajelor atît de temută de Statul-major american fusese cîștigată ; bătălia pentru Africa va avea totuși loc ?

La Alger, și într-un anumit fel în toată Africa de Nord, această bătălie depindea acum de un singur om : Amiralul Flotei, François Darlan. În acest moment, soția sa, Bérthe,

[69] Renée Pierre-Gosset. *Mes hommes et moi.* Collection „J'ai lu“.

tocmai îl chemase la telefon. Din ajun ea nu-şi mai revăzuse fiul.

— Trebuie să merg să-l văd pe Alain, spuse ea. Trebuie să mă duc la spital.

Dar Darlan o sfătui altfel :

— La această oră e mai bine să nu te aventurezi în oraş. Rămîi unde eşti ! îi spuse el.

Şi închise aparatul. În jurul său toate feţele reflectau aceeaşi expresie — o oboseală neliniştită. Darlan însuşi, încă în haine civile gris-albastru, arăta o faţă tristă, trăsături obosite, marcate de nesomn.

Nu luase încă nici o hotărîre. Era aproape ora 8.

*

La Casablanca soarele răsărise de şase minute, străpungînd pîcla intermitentă ce acoperea coasta marocană. Fumuri se ridicau în portul zumzăind de activitate şi plin de bastimente de război — escadra a 2-a uşoară a contraamiralului Gervais de Lafond —, şi puţinele locuri de ancorare disponibile erau ocupate de vase comerciale. De la începutul războiului rareori cheurile, danele şi bazinele portului Casablanca cunoscuseră o astfel de aglomeraţie.

Pe bordul pachebotului „Porthos" sosit cîteva ore mai înainte de la Dakar cu familiile franceze ce se repatriau din Africa Neagră, comandantul Hontarède îşi ştergea fruntea. Cei 608 pasageri ai săi, în majoritate femei şi copii, fuseseră evacuaţi cu toţii şi duşi pe uscat. În plină noapte, treaba comandantului nu fusese uşoară şi crease inevitabile greutăţi ; acelaşi lucru se întîmplase şi pe celelalte pacheboturi vecine, „Savoie" şi „Lipari". Hontarède executase fără ezitare ordinele, din ce în ce mai imperative, pe care le primise, începînd de la ora patru dimineaţa. În prezent, ultimii pasageri părăsiseră bordul, şi acum pe „Porthos", singur cu echipajul său, comandantul aştepta.

Dar nu se petrecu nimic. Pe pasarelă, Hontarède şi ofiţerii săi ascultau hula oceanului care se arunca în asalt asupra digului, lung de mai mult de 1 500 de metri. La capătul cheului Comerţului, „Porthos" era amarat din ajun alături de cuirasatul „Jean Bart", uşor de recunoscut după vopseaua de camuflaj, galbenă. Comandantul Hontarède îşi aminteşte că aruncase o privire la ceas. Era aproape 8 dimineaţa. Se întreba ce se va întîmpla.

În acel moment, în biroul Transporturilor maritime pentru Maroc, administratorul principal Pierre Robert

era ceva mai bine informat. Nu intrase în funcţie decît de zece zile şi locuia la hotelul „Ambasadorilor" la circa un kilometru de port. Puţin înainte de ora şase dimineaţa îl treziseră din somn rafale brutale de mitralieră ; Robert crezu că trebuia să fie vorba de „trageri de exerciţiu inspre Fedala". Şi încercă să adoarmă din nou. Atunci sirenele începură să urle lugubru, umplînd întunericul, încă profund, cu vaietul lor sinistru. Era precis ora 5,30, îşi aminteşte Robert. De data asta sări în sus.

La adăpostul întunericului, un avion zburase deasupra oraşului adormit. Dar Pierre Robert nu-l auzi. Zgomotul de voci din faţa intrării hotelului îl atrase la fereastra sa, de la primul etaj. Văzu un grup „de trei sau patru persoane citind un mic afiş colorat, cules de pe stradă". Intrigat, Robert coborî în grabă scările şi ieşi în stradă. Încă nu înţelegea ce se întîmplase.

Micul afiş avea dimensiunile unei „jumătăţi de foaie de hîrtie de scrisori", purtînd în cap un drapel american. Era un mesaj al preşedintelui Statelor Unite, de fapt semnat de Eisenhower, şeful Forţelor expediţionare americane.

Pierre Robert citi : *„Venim la voi pentru a vă elibera de cuceritorii care nu doresc decît să vă lipsească de drepturile voastre suverane... Venim la voi numai pentru a nimici pe inamicii voştri ; nu vrem să vă facem vreun rău... Vom pleca imediat ce ameninţarea Germaniei şi Italiei va fi împrăştiată... Ajutaţi-ne"*. Numai atunci. Robert înţelese că aliaţii invadaseră Africa ; debarcarea avusese loc.

Manifestul redactat în limbile franceză şi arabă, purta pe ambele feţe o fotografie a lui Roosevelt. Aproximativ în acelaşi moment în toată Africa de Nord, în Maroc şi în Algeria, în cîmpii şi oraşe, în preajma aerodromurilor, în vecinătatea coastei sau departe în interior, alţi bărbaţi şi femei, treziţi de exploziile obuzelor, mugetul sirenelor, ţăcănitul mitralierelor în întuneric sau numai de huruitul îndrăzneţ al unui motor de avion, învîrtindu-se sub cerul întunecat, adunau şi citeau foi similare. Mai norocoşi decît soldaţii, marinarii sau ofiţerii garnizoanelor care se opuneau forţelor de debarcare, ştiau cel puţin ce se întîmplă.

Totuşi, chiar la Casablanca, în mijlocul portului, mulţi o ignorau. Pe „Jean Bart", eroicul cuirasat rămas neterminat din 1940, care fugise cu îndrăzneală din Saint-

Nazaire puțin înaintea sosirii coloanelor motorizate hitleriste, era ora ceremoniei zilnice a drapelului, cîteva secunde înainte de 8. Sunetele ascuțite ale unei trompete se ridicară în aerul roz și cețos de noiembrie, și pavilionul național se ridică încet în vîrful catargului, deasupra marinarilor încremeniți. Totul era atunci încă foarte liniștit, la fel de perfect, pașnic și rutinier ca în celelalte dimineți.

Tînărul radiotelegrafist Gabriel Battut își amintește totuși să fi observat că „salutul drapelului pe bastimentul nostru se prelungea într-un fel deosebit". Și diverși ofițeri de pe „Jean Bart" au avut aceeași reflecție. Dar, spunea Battut, coincidența a fost atît de perfectă, încît „nimeni, sau aproape nimeni, n-a băgat de seamă că ceva nu merge ; au fost puțini cei care au observat cu adevărat". Și totuși ceva neobișnuit, iremediabil se produsese.

Explozii „stridente și sacadate" sfîșiară aerul dimineții. Nu mai era „scurta salvă" ce marca reglementar ridicarea drapelului. Obuze de a.a. zburară în direcția primelor aparate americane — nouă hidroavioane de luptă, pornite din larg de la escadra de sprijin a contraamiralului R. C. Giffen și catapultate de cuirasatul „ Massachusetts", de crucișătoarele „Wichita" și „Tuscaloosa", care se îndreptau spre Casablanca. În scurt timp, pe un mare număr de bastimente franceze sub presiune, unde echipele activau, alarma deveni generală.

Obuzele și bombele cădeau acum ca o ploaie în portul supraîncărcat, pe imensul dig, în bazinele submarinelor, pe docurile plutitoare și pe cheuri. Monstruoase jerbe de spumă țîșneau, asaltau lungul dig, la 200 de metri de „Jean Bart", salve zdrobitoare de 406, din fericire prea scurte, trimise de „Massachusetts" de la 11 mile în largul mării. Era ora 8,04.

Pe puntea de comandă a cuirasatului francez, căpitanul de vas Emile Barthes stătea la postul său cu binoclul îndreptat spre ocean. O briză ușoară măturа Atlanticul pîclos, zgîriat de fulgerări depărtate, fantastice și umplut de bubuitul surd și de mugetul continuu ale tunurilor navale inamice. După mărturia radiotelegrafistului Battut, aflat la postul său de luptă sub puntea blindată, următorul dialog avu loc atunci pe „Jean Bart", între Barthes și un alt ofițer :

— Sînt multe nave ? întrebă comandantul.

Urmară interminabile secunde de tăcere, apoi răspunsul sosi.

— Nenumărate, spuse ofițerul.

Deodată, o zguduitură de o brutalitate înspăimîntătoare îl zgîlțîi pe „Jean Bart". Un nor de avioane-bombardiere „Douglas Dauntless", întreaga escadrilă 41 a căpitanului de corvetă L. P. Carver — veneau în picaj aruncînd bombe de 500 de kg asupra bazinelor și digurilor. De această dată „Jean Bart" fu lovit.

O bombă izbise cuirasatul la pupă, omorînd sau rănind pe toți servanții unui tun de 31 antiaerian. Gigantici gheizeri de apă clocotindă, verde și roșie, se ridicau din toate părțile în jurul navelor franceze sub loviturile neîncetate ale proiectilelor, de toate calibrele, schijele șuierînd în aerul plin de fum, de ordinele date pe punți, de strigătele oamenilor răniți sau ale echipajelor grăbindu-se pe uscat, alergînd în toate sensurile pentru a merge pe bordul respectiv.

Pe „Jean Bart", căpitanul de vas Barthes era, dintre toți ofițerii de marină din Casablanca, probabil singurul căruia nu i se punea nici una din problemele obișnuite comandanților de nave de război ; cel puțin nu în același fel. Din cele patru mașini, numai două erau în stare de funcționare și posedau elice ; în plus, îi lipseau jumătate din cazane. În afară de aceasta, enorme și grele lanțuri la pro vă și la pupă îl țineau prizonier la cheu, și toate remorcherele din Casablanca „n-ar fi fost de ajuns pentru a-l trage afară din port" și pentru a face să ajungă în marea deschisă enorma lui masă de 35 000 de tone și de 250 de metri lungime.

Barthes, la fel ca Înaltul comandament naval al Africii, știa că puternicul lui cuirasat, una din mîndriile flotei franceze, imobilizat și neterminat, constituia o țintă deosebită pentru inamic. Dar această țintă se mai putea bate, bine și aspru. Cele patru tunuri, intacte și de temut, erau capabile să facă ravagii și erau gata să arunce oțelul devastator, grele și ucigătoare încărcături de obuze de 380, la multe mile în mare.

Trecuseră șapte minute de cînd primele salve sosiseră urlînd de la navele americane. Cea mai mare parte din supraviețuitori au păstrat foarte clară amintirea acestor prime momente ale dimineții, lungă și tragică, pe Atlanticul mai calm decît fusese în multe zile înainte. Prin fîșiile de pîclă, de pe orizontul neclar siluetele depărtate

și ireale ale marilor bastimente de luptă scuipau foc din turelele uriașe ale lui „Massachusetts" și din cele de 203 de pe „Tuscaloosa" și „Wichita" înconjurate și protejate, cu grijă, în semicerc, la două mile înainte de distrugătoarele „Wainright" și „Mayrant" secondate de „Jenkins" și „Rhind".

La douăzeci de kilometri în largul portului Casablanca, oceanul se deschise, apoi se reînchise. Jerbe de obuze ridicaseră marea în mijlocul flotei americane. Străpungînd ceața opacă, o serie de lumini fulgerătoare orbi coasta, deasupra orașului. În portul înecat de fum, în mijlocul zgomotului bătăliei, în urletul avioanelor în picaj și al exploziilor, tunurile lui „Jean Bart" ripostară în fine, trăgînd într-un ritm infernal.

Cele patru piese trăgeau fără întrerupere, și salve de 380 zburau, huruind și urlînd, în direcția orizontului cețos. La fiecare salvă, „Jean Bart" părea că se ridică și că dă înapoi. Dar telemetriștii și tunarii francezi nu distingeau mare lucru, în afară de vagi siluete îndepărtate, pierdute în pîclă. Perdeaua de pe mare, asemănătoare bumbacului, era cîteodată atît de densă, încît locotenentul de vas Touraille trebuia să se ghideze, pentru a comanda focul, numai după flăcările de la gurile tunurilor americane.

Pe cerul plin de fum înroșit, salvele americane și franceze se încrucișau. În zece minute, vizibilitatea deveni practic nulă, și pe puntea lui „Jean Bart" Touraille trebui, cu regret, să ordone încetarea focului. La 11 mile depărtare, tunurile lui „Massachusetts" tăcură și ele.

Un lung răstimp — cel puțin 21 de minute — cuirasatul american părea că își caută prada, și sfîrși prin a o găsi. La pîndă, ascuns în spatele unei perdele dese de fum protector, „Massachusetts" evolua împreună cu cele șase bastimente de protecție, manevrînd pentru a se pune la adăpost de ucigătoarele proiectile de 380 franceze. Pe puntea marelui vas de luptă, cu casca înfundată pînă la ochi, căpitanul de vas Whiting se pregătea.

Cîteva secunde fugitive, uriașa masă ce înainta prin ceață și fum fu văzută clar de la bordul lui „Jean Bart" de locotenentul de vas Bernard Pelletier și alți cîțiva ofițeri, dar era prea tîrziu. Obuzele lui „Massachusetts" zburau deja spre nava franceză. În mijlocul norilor de praf, de schije de oțel și de vîrtejuri de moloz, salvele

îngrozitoare căzură la prova cuirasatului, rupînd, secerînd, devastînd și găurindu-i coca.

Pe „Porthos", aflat în apropierea hărțuitului „Jean Bart", ultima explozie îl năuci pe comandantul Hontarède. Împleticindu-se, își ridică de jos cascheta. Aproape imediat, o deflagrație mai violentă decît toate zgîlțîi nava „din fund pînă sus", și luminile se stinseră. Nenimerindu-l pe „Jean Bart", una dintre salvele americane căzuse pe „Porthos", care se scufundă, culcîndu-se pe tribord, și cu un zgomot înspăimîntător marele pachebot trăsnit se răsturnă greoi.

În aerul care vibra și mugea, grindina de oțel continua să curgă peste enorma grămadă de fier încolăcit a lui „Porthos" cu catargele rupte, coșurile dărîmate și suprastructurile devastate. Un obuz traversă coca, fără să facă explozie ; dar apa se repezi în interior, invadînd nava și îngropînd 24 de oameni din echipaj. Nu au existat supraviețuitori. Se ridicau flăcări și pe cele două pacheboturi vecine, „Savoie" și „Lipari", care se scufundară la rîndul lor. Era mai puțin de o oră de cînd fuseseră evacuați ultimii pasageri.

Trei submarine încercau atunci să iasă din portul Casablanca, pentru a ajunge, cît mai repede, în larg. Desfăcîndu-și lanțurile, „Tonnant" și „Sidi-Ferruch" forțau motoarele și se repezeau către ieșire, urmate de aproape de „Conquérant". În acel moment, doi din cei trei secunzi ai submersibilelor luaseră locul comandanților de unitate. Bombe explodate pe cheul de acostaj uciseseră pe locotenentul de vas Paumier, de pe „Tonnant" și răniseră grav pe căpitanul de corvetă Lucien Laroze, de pe „Sidi-Ferruch". Pe bordul celui de al treilea, „Conquérant", prins de furia bătăliei și hărțuit de torentele mitraliilor, locotenentul de vas Lefèvre nu poseda nici torpile, nici armament, nici muniții, „nici măcar un vechi periscop". Totuși, Lefèvre nu ezită ci își urmă cei doi camarazi și reuși să iasă din port. Alte cinci submarine se găseau deja afară și se îndreptau spre marea deschisă : „Méduse", „Orphée", „Amazone", „Antiope" și „Sibylle". Unul dispăru cu oameni și materiale, fără ca cineva să mai audă vorbindu-se de el, altul fu distrus după zile întregi de luptă singuratică și numai trei aveau să se întoarcă zdravene la Casablanca sau Dakar.

Dar trei submarine din cele unsprezece cîte număra flota de vînătoare submarină de la Casablanca, coman-

dată de căpitanul de fregată Xavier Chevillotte, n-au avut nici măcar această soartă. „Oréade", „Amphitrite" și „Psyché" se odihneau acum pe fundul mîlos, la capul marelui dig, cu coca acoperită, rezervoarele de balast sparte, chioșcurile desfundate de bombe, fără să fi avut măcar timpul să se elibereze de amarele care le fixau. Disprețuind ploaia de obuze de 1 200 de kilograme fiecare și rafalele de gloanțe ale avioanelor de vînătoare „Wildcat", care ricoșau și arau coca de oțel, mitraliorii francezi trăseseră totuși cu furie și desperare.

În jurul pieselor, marinarii și ofițerii se schimbau, în timp ce morții și răniții se îngrămădeau. Dar supraviețuitorii trăgeau mereu, atît timp cît existau oameni pe picioare. Bombele plouau, gloanțele șuierau, obuzele vîjîiau și explodau într-o dezlănțuire frenetică și halucinantă de furie, cum puțini luptători mai văzuseră. Atunci, „Oréade" se scufundă și fu acoperit, și „Psyché" îl urmă ; în fine, veni și rîndul lui „Amphitrite". Un preot pe bicicletă, părintele Lenner, binecuvînta în trecere pe cei ce mureau. Uciși și răniții se numărau cu zecile ; toți oamenii erau răniți la picioare și la cap. Tributul plătit de submarinele din Casablanca și echipajele lor a fost deosebit de mare ; mai mult de 60 de răniți și 205 morți sau dispăruți.

În mijlocul navelor care se scufundau sau ardeau în port se găsea avizoul „La Grandière", sosit în ajun din Africa Neagră, înaintea prevederilor orarului său. Căpitanul de fregată Yann Le Hagre se întreba prin ce miracol nava lui, din escadrila a 6-a, nu fusese încă nimicită. Primul val de bombardiere americane trecuse, totuși, foarte aproape de ei. Pe cheu, nu departe de avizo, zăcea corpul inert al comisarului de bord Jean Berthon. Suflul exploziilor îi izbiseră de parapetul digului, de care Berthon, care alerga să-și ocupe postul, fu literalmente zdrobit.

Prin norii de praf, coloanele incendiilor și fumul care umpleau bazinele și cheurile se produse o acalmie. Bătălia, această încăierare confuză, plină de furie, de strigăte și de moarte, se întrerupse un scurt timp, cele cinci minute care se scurseră între orele 9,05 și 9,10.

*

În aerul înnegrit și împuțit de emanațiile de combustie, deodată cîmpul de luptă se deplasă. Se întindea pe mai puțin de douăzeci de kilometri, dar părea infinit. La Casablanca acest cîmp de bătălie era marea.

Puternicele etrave spintecau oceanul în ritmul mașinilor lansate la maximum, suflînd și trepidînd. Cu tunurile îndreptate înainte, torpiloarele și contratorpiloarele purtînd fanioanele de luptă ridicate pe vergi, bastimentele șefi de șir, cu pavilioanele de comandament fluturînd în capul catargului, înaintau sărind peste valuri, în soarele care răsărea peste Atlanticul potolit. Ceața se ridica încet, orizontul se lumină. În afara portului plin de fum și devastat, flota franceză alerga la luptă.

Pe contratorpilorul „Milan", gata de a trage cu cele patru piese de 138, flutura, în briza ușoară a dimineții, fanionul contraamiralului Raymond Gervais de Lafond, șeful întregii escadre a 2-a ușoară. Dar patru din bastimentele ei lipseau la apel. Torpiloarele „Tempête" și „Simoun", din divizia a 6-a, fuseseră incendiate în port, iar „Malin" se odihnea acum culcat pe o coastă, la o mică distanță de „Jean Bart" ; în ce privește crucișătorul ușor „Primauguet", vasul amiral al escadrei a 2-a, defectarea mașinilor îi întîrziaseră plecarea. Hărțuit și presat de timp, Gervais de Lafond trebuise să se hotărască a pleca la luptă fără el.

Amiralul francez era gata. Soarele se ridica luminînd oceanul, și în depărtare fantastica desfășurare a flotei americane, siluetele feroce ale crucișătoarelor, distrugătoarelor și portavionelor, turelele amenințătoare ale lui „Massachusetts" și, aproape peste tot, haita agresivă și vigilentă a vaselor de luptă de toate categoriile. Pe vergile lui „Milan", se desfășură semnalul de război, și navele franceze se grăbiră să intre în formație de luptă, drept spre armada aliată.

Pentru mulți marinari și ofițeri de la bordul crucișătoarelor grele americane „Wichita" și „Tuscaloosa", de pe distrugătoarele „Ludlow" și „Wilkes", ale căpitanului de fregată E. R. Durgin, din divizia a 26-a, ca și pe numeroase vase pentru trupe din transportul 3 al căpitanului de vas R. G. Coman, apariția navelor franceze navigînd pe valurile cenușii și calme rămase o viziune „de neuitat, cel mai frumos și îndrăzneț spectacol, cel mai majestuos și magnific văzut vreodată", își amintește un ofițer de pe „Ludlow".

Fîșiile de ceață împrăștiindu-se puțin cîte puțin, frontoanele albe ale marilor imobile din Casablanca apărură din pînzele de fum opac ce acoperea orașul, în care se ridicau coloanele incandescente ale incendiilor și explo-

ziilor din port. Pe mare, dincolo de enormul și puternicul zid al digului pietros, alunecau cu îndrăzneală, în linie divizie după divizie, bastimentele amiralului Gervais de Lafond, „asemănătoare unei haite feroce de câini dezlănțuiți", spune căpitanul de fregată Samuel E. Morison de pe crucișătorul „Brooklyn".

Cîteva momente mai tîrziu, roiurile de vînători americani se aruncară asupra navelor franceze. Atacul fu furios, implacabil și fără milă. Avioanele „Wildcat" mitraliau în picaj, iar a.a. franceză riposta cu turbare. Rafalele cădeau ca ploaia. În puțin timp, gloanțele și proiectilele de 20 ale vînătorilor găuriră de moarte torpiloarele „Boulonnais" și „Brestois", contratorpilorul „Albatros", ca și cele trei bastimente ale diviziei a 2-a a căpitanului de fregată Louis Sticca, „Fougueux", „Frondeur" și „Alcyon". „Milan" n-a fost nici el scutit.

În cîteva minute de luptă, pe navele franceze, pasarelele și punțile erau presărate cu morți. În jurul lui Gervais de Lafond oamenii se prăbușeau, unii după alții. „căzînd ca muștele", va spune caporalul mecanic Querherno, un înotător experimentat al echipei de polo de pe „Milan". Amiralul se număra și el printre răniți. Șeful de stat-major, căpitanul de fregată Edmond Levacher, care avea să moară pe drum cîteva ore mai tîrziu, trebuise să ia locul locotenentului de vas Pierre Hurbin, ofițerul cu artileria de pe „Milan", care se prăbușise.

Bătălia deveni turbată. Fără întîrziere, nici oprire, fără întrerupere, nici milă, nori de avioane, escadrile agresive de „Wildcat" sosind de la orizont asaltau escadra franceză. Deodată, la țăcănitul mitralierelor și trăsnetele obuzelor vînătorilor ce izbeau tabla, se adăugă un sunet nou. Tunurile navelor americane, piesele de 203, 152 și 127 ale crucișătoarelor și distrugătoarelor aliate, intrară în acțiune. Lupta, această încăierare tragic de inegală și desperată, avea să continue încă multe ore — un „coșmar glorios, sîngeros și zadarnic" cum se exprimă unul dintre cei scăpați.

Pe torpilorul „Fougueux" aflat în fruntea escadrei a 2-a, medicul șef Louis-Pierre Castel fu primul care se rostogoli la pămînt. O violentă explozie zgudui nava „ca pe o frunză". Castel își amintește că „lumina clipi, apoi se stinse". Bîjbîind, medicul își făcu drum prin încăperea închisă a infirmeriei, printre răniți și morți, al căror număr creștea fără oprire.

Tunurile lui „Fougueux" continuau să tragă. Dar puntea de comandă era în flăcări. Prova torpilorului se înfundă și dispăru în ocean, în mijlocul jerbelor roșii și verzi ale obuzelor americane. La infirmerie se produse un început de panică ; în întuneric, apa se ridica cu repeziciune și ușa etanșă se blocase. După multe eforturi, Castel care în cădere se rănise la coloană, reuși să deschidă ușa, pe care oamenii încă valizi se repeziră afară. Apa invada acum cazanele, și căpitanul de fregată Sticca și restul echipajului se grupaseră în spate. În grabă baleniera fu dată la apă, pentru a evacua răniții. Castel și numeroși marinari se aruncară în apă, depărtîndu-se de „Fougueux", care se scufunda.

Medicul văzu un tînăr marinar, cu o rană mare la picior, agățîndu-se desperat de o epavă. Pretutindeni, naufragiații „se bălăceau și se zbăteau la suprafața valurilor", în mijlocul jerbelor obuzelor.

Înotînd și sprijinind un marinar atins grav, Castel a văzut pavilionul lui „Fougueux" fluturînd încă un moment în soarele dimineții ; apoi torpilorul se ridică la verticală și, „aproape fără nici o vîltoare, alunecă și dispăru definitiv în mare".

În apropiere, pe „Milan", incendiile bîntuiau cu furie. Un obuz de pe „Massachusetts" spintecase contratorpilorul, care devenise pradă flăcărilor. Vîntul începu să bată, atițînd și propagînd incendiile. Căpitanul de fregată François Castet trebui să dea ordin să se înece magaziile de muniții și să se arunce în mare munițiile. Mai puțin de jumătate din servanți se mai găseau la posturile lor. Pierderile lui „Milan", mai mult de o sută de morți și răniți grav, au fost provocate în cea mai mare parte de foc și de exploziile obuzelor aprinse în depozitul de muniții, pe care nu reușiseră să le stingă. În cîteva minute, torța vibrantă care devenise „Milan" se transformă într-o epavă fumegîndă, pe care contraamiralul Gervais se resemnă să o abandoneze.

După ce reușise, în fine, să iasă din port, crucișătorul „Primauguet" venise repede în ajutorul navelor franceze și suporta la rîndul său asaltul ucigător al bombardierelor și tirul artileriei navale inamice. Și el avea acum pierderi, morți și răniți. În acel moment, un alt bastiment al escadrei se pregătea să adauge tributul său sîngeros la fioroasa și tragica hecatombă.

Pe torpilorul „Boulonnais", căpitanul de corvetă Charles Martinaut de Préneuf, întins pe un grătar de lemn, își

pierdea încet sîngele şi viaţa. Îl înconjurau zgomotele bătăliei, mugetele avalanşei de obuze, urletul strident al avioanelor, exploziile bombelor, rafalele muşcătoare ale mitralierelor, horcăitul şi strigătele oamenilor care cădeau, încărcăturile torpilelor şi tirul de 130 al propriei sale nave.

Préneuf trecuse comanda secundului, tînărul şi energicul locotenent de vas Léon Chazereau. Şi acum Chazereau luase o hotărîre îndrăzneaţă şi desperată. Se hotărîse ca înainte de a muri să facă navele aliate să plătească pe cît se poate mai scump moartea camarazilor săi.

Fără un moment de ezitare, mîndrul „Boulonnais", cu toată ridicola lui inferioritate, forţă maşinile şi zbură, împreună cu „Brestois", drept spre crucişătoarele americane, în mijlocul cercului de foc. Pe cele două bastimente franceze, presiunea fusese atît de sporită, încît căldura făcea coşurile incandescente. Fără să ţină seamă de gheizerii creaţi de obuze şi de zidurile de apă care se ridicau şi se spărgeau, cele două curajoase torpiloare îşi croiră impetuos drumul, apropiindu-se milă după milă de navele aliate. La 16 kilometri, tunurile franceze bubuiră ; salve strînse şi repetate plecară în direcţia siluetelor ameninţătoare de la orizont.

Aproape instantaneu, o ploaie de proiectile, un asurzitor potop de mitralii se sparseră pe „Boulonnais". Chazereau răspundea cum putea mai bine, în fumul exploziilor, cu frenezie şi desperare. Unul din obuzele lui „Boulonnais" atinse crucişătorul „Brooklyn", la opt mile depărtare, scoţîndu-i provizoriu din uz una din turele. Chiar în acel moment, o serie de explozii îngrozitoare făcu să explodeze torpilorul francez, care se afundă, apoi ieşi din nou, încet la suprafaţă, trăgînd fără să se oprească. Aspirantul Lefèvre îşi aminteşte „amestecul de flăcări şi fum şi de trombe de apă verde care ne înconjurau". Comandantul de Préneuf agoniza, şi pe puntea lui „Boulonnais" locotenentul de vas Chazereau văzu un om, matelotul mecanic Quivoron, „cu abdomenul deschis şi intestinele revărsate", tîrîndu-se în sus pentru a anunţa că „în camera maşinilor apa se ridica". Se reuşise să se lase ambarcaţiunile la apă, dar obuzele continuau să plouă în jurul epavei : Préneuf îşi recăpătă cunoştinţa în momentul cînd îl transportau. O jerbă înspăimîntătoare se ridică, răsturnînd uşoara barcă ce-l purta pe comandant. Préneuf pluti un moment, apoi, brusc, se scufundă.

Unul cîte unul, ultimii oameni se aruncară în mare pentru a ajunge la ambarcaţiunile de salvare. Un matelot mecanic care fusese considerat mort zăcea cu craniul deschis pe epava în foc, la cîţiva metri de Chazereau. Acesta din urmă se pregătea să sară, pentru a părăsi vasul, cînd privirea sa căzu pe marinar şi Chazereau se întoarse plin de oroare, „de scîrbă şi de ură pentru inamic". În acest moment, rănitul începu să geamă încet. Chazereau se aplecă asupra lui şi marinarul deschise ochii. Ofiţerul îi legă pe corp două centuri de salvare şi îl făcu să alunece în mare, unde o ambarcaţiune îl pescui".

La cîţiva kilometri de Casablanca, un pilot american al cărui avion căzuse în flăcări lîngă bateria Aïn-Sebaa fusese făcut prizonier. Împreună cu tunarii francezi, asistase la agonia vasului francez şi el însuşi de-abia scăpase de o moarte atroce. Sub el se întindea oceanul în flăcări, populat cu epave fumegînde şi cu naufragiaţi, cu răniţi şi morţi plutind în derivă.

Aviatorul mormăi cîteva cuvinte. Marinarii francezi care îl înconjurau nu le înţeleseră sensul, dar unul dintre ei, aspirantul Eugène Taillard, secundul bateriei, reţinu ceea ce spusese americanul :

— *War is crazy*... Războiul e o nebunie.

*

În acea dimineaţă, la ora 7, bătrînul mareşal Philippe Pétain se trezi în camera sa de la Vichy. De aproape patru ore, telegramele şi mesajele se adunaseră „ca frunzele toamnei". Se succedau şi continuau să afluieze în ministere şi diverse edificii guvernamentale, în timp ce dincolo de ferestrele hotelurilor rechiziţionate ziua ceţoasă şi cenuşie de noiembrie întîrzia parcă să se arate deasupra peluzelor şi arborilor desfrunziţi de pe malul Allierului.

Ca în toate duminicile, mareşalul trebuia să asiste la liturghie, la biserica Saint-Louis, în compania soţiei sale. Îşi îmbrăca halatul, cînd doctorul Bernard Ménétrel, medicul său personal, care de doi ani, practic, nu-l părăsea niciodată, anunţă, cu un ton calm şi cît putu de detaşat, evenimentele petrecute în timpul nopţii în Africa.

— Americanii, spuse el, au debarcat în Maroc şi în Algeria, domnule Mareşal.

După Ménétrel, Pétain nu se arătă „surprins". Îşi începu toaleta „fluierînd un cîntec de vînătoare", şi nu se opri decît pentru a observa, cu vocea naturală :

— Ia te uită, ce curios ! Tocmai visasem așa ceva !

Și continuă să se radă. Ménétrel îi citi atunci mesajul adresat de Roosevelt ca și răspunsul gata de a fi trimis, redactat din ordinul lui Laval. Mareșalul ascultă în tăcere. Telegrama Vichy-ului către Washington conținea această frază :

— *Sîntem atacați, ne vom apăra. Acesta este ordinul pe care-l dau...*".

Pétain nu făcu observații. În timp ce termina să se îmbrace, îl ascultă pe doctorul Ménétrel expunînd propunerea transmisă de consulul general german Krug von Nidda, reprezentantul Reichului la Vichy imediat ce vestea debarcării fusese cunoscută.

Guvernul german oferea concursul imediat al escadrilelor „Luftwaffe" pentru a respinge atacul aliat. Nici un răspuns nu fusese încă dat acestei propuneri. Și, împins de șeful său de la Paris, Otto Abetz, Krug von Nidda își pierdea răbdarea. Dar nici chiar Laval nu luase vreo decizie referitoare la acest subiect.

În acel moment trecuse mai mult de o lungă jumătate de zi de cînd trenul blindat al lui Adolf Hitler mergea în direcția München apropiindu-se acum de țintă. Führerul era în picioare, de necrezut de surescitat, alternînd ordinele incoerente cu crize de vociferări. Primele informații privind atacul aliat au sosit la trenul special de aproape cinci ore, adică spre 3 dimineața. Hîrtiile OKW-ului, de obicei atît de precise, nu permit să se determine dacă vagonul de transmisiuni cuplat la trenul lui Hitler selecționase informația debarcării din ansamblul telegramelor sosite pînă în acel moment, sau dacă Statul-major al lui Jodl, cei cîțiva ofițeri rămași la Rastenburg sub ordinele colonelului Treusch von Buttlar — Brandenfels, a alertat direct, prin radio, trenul special. Foarte probabil, cele două informații au sosit aproape simultan, la un interval foarte mic.

Hitler se ducea să se culce. Mareșalul Wilhelm Keitel, Jodl și aghiotanții, obișnuiți să vegheze, se pregăteau să-l imite. Sosirea la München nu era prevăzută înainte de începutul după-amiezii. Convoiul blindat alerga repede în noapte, prin pădurile de la sud de Jena, cînd Hitler fu pus la curent. Toți cei care deja dormeau, fură repede scoși din cușete.

Informațiile erau încă slabe. Se părea că, pentru moment, numai Algeria era vizată, dar se putea foarte bine

să fie vorba şi de Tunisia şi de Maroc, poate chiar de Dakar. Primul moment de uimire trecut, trebui să se recunoască evidenţa şi să se constate un fenomen care, spune un ofiţer de la Marele Cartier General, „avea să se reproducă deseori în cursul războiului. De mai multe ori îşi dăduseră seama de ameninţarea unei invazii. Şi cînd invazia s-a produs, nimeni în fond nu se aştepta cu adevărat la ea".

În cursul conferinţei care urmă, principala preocupare a lui Hitler se raportă la Franţa. Aceasta căpătă o importanţă neaşteptată. Care va fi atitudinea celor de la Vichy ? Ce ordine va da bătrînul Pétain ?

— Slavă domnului, spuse Hitler, Laval a luat locul acelui Darlan !

Şi dădu ordin ca Laval să fie convocat, fără întîrziere, la München. Trebuia ca Ducele să vină şi el. Trebuia ca aliaţii să fie impiedicaţi, cu orice preţ, să debarce în Europa — în Sicilia sau în Franţa.

Trenul special se opri într-o gară mică din Thuringia. În cîteva ore, înainte chiar ca convoiul să ajungă la München, Hitler şi statul său major, restrîns, trebuiau să ia hotărîri capitale, nu numai militare dar şi politice. Se pare că în acest moment Hitler se gîndea la o „alianţă cu Franţa".

Numai Keitel, Jodl şi cîţiva adjuncţi asistară la această conferinţă, care după părerea unuia din ofiţerii de la Operaţiuni, „depăşi cadrul strict al Mediteranei, pentru a aborda de fapt ansamblul siutaţiei pe diferitele fronturi".

Înainte de toate, trebuia să se ştie dacă, două săptămîni după usturătoarea înfrîngere de la El-Alamein, Rommel şi „Afrika Korps" nu trebuiau retraşi în grabă din Africa. Hitler cunoştea dinainte răspunsul lui Rommel la o asemenea întrebare. De aceea, renunţă să-i ceară avizul.

— Părăsirea Africii, spuse Hitler, ar însemna pierderea totală a blindatelor germane şi italiene, şi, în plus, ar da posibilitate Aliaţilor să creeze, fără măcar să fi avut de luptat, un al doilea front...

Părea că nu-şi dă seama, notă unul din ofiţerii prezenţi, că „al doilea front exista acum realmente, şi că lupta în Africa împotriva unui inamic cu siguranţă foarte puternic va antrena, fără îndoială, într-un timp mai mult sau mai puţin scurt, distrugerea diviziilor lui Rommel, sacrificate inutil în deşert".

Hitler urmă :

— Atunci, Germania va suferi o mare pierdere de prestigiu ; rezistența poporului italian va fi anihilată. Aliații vor lovi unde vor dori. Nici un soldat nu dorește aceasta !

Din mica gară porniră imediat ordine în diverse direcții, către Libia, către Roma și Paris, la Cartierul general al lui von Rundstedt. Hitler înlăturase deliberat două chestiuni : cu ce mijloace putea fi respins atacul Aliaților ? Va exista o nouă ocazie de a evita zdrobirea totală a lui Rommel în Africa ?

Dar Hitler credea în acel moment că francezii vor opune „o rezistență feroce și decisivă" la debarcările Aliaților în Algeria. Flota franceză concentrată la Toulon putea ieși în mare la orice oră.

Un alt om, la Roma, credea același lucru. Mareșalul Ugo Cavallero, comandantul-șef al forțelor italiene, știa că navele italiene nu ar putea nici măcar să iasă din port, pentru a merge să combată flota aliată. Unitățile ușoare, cele care mai existau încă, asigurau cu destulă greutate escorta convoaielor de aprovizionare spre Tripolitania ; cît privește crucișătoarele și cuirasatele, ele erau imobilizate din lipsă de combustibili. Cavallero nu vedea cum ar putea fi trimise trupe în Tunisia. În jurnalul său el scrise : *„Dimpotrivă, flota franceză poate porni într-o oră. Dacă această flotă merge cu noi, războiul e cîștigat !"*

Înainte de a-și relua drumul, Hitler dădu ordin lui Jodl să-l anunțe pe generalul Walter Warlimont, retras după momentul dizgrației pe malul lacului Tegern în Bavaria de sud, să se prezinte la München, la Marele Cartier General chiar la sosirea trenului special.

— Warlimont va pleca imediat în Franța, anunță Hitler. Va vedea cum stau realmente lucrurile la Vichy.

Și Führerul expuse misiunea pe care voia să o încredințeze acelui ofițer superior din statul său major pe care cu mai puțin de patru zile înainte n-a vrut nici măcar să-l primească și îl scosese din funcție. Warlimont va deține funcția de adjunct al mareșalului von Rundstedt ; el va organiza cu Înaltul comandament francez apărarea Africii de Nord și va lua comanda contraofensivei care-i va arunca pe Aliați în mare.

În locuința sa familială, generalul Warlimont aflase de la radio despre debarcare. El știa că războiul era pierdut, că nici germanii, nici italienii nu vor mai învinge în

Africa. Mesajul lui Hitler i-a parvenit cîteva ore mai tîrziu, dimineața. Warlimont se pregăti pentru a porni spre München.

În acel moment, serviciile de radio ale contraamiralului Paul Auphan, la Amiralitatea din Vichy, descifrau o nouă telegramă trimisă din Alger de amiralul Darlan. Acest mesaj, al cincilea de la începutul zilei, începea cu aceste cuvinte : *Algerul va fi cucerit, probabil, în această seară...*

*

Tancurile colonelului Touzet du Vigier nu mai puteau să-și atingă obiectivele la timp. De cînd coloana motorizată franceză pornise la drum spre Oran, trecuse toată dimineața. Acum, după-amiaza era mult înaintată.

Chiar și elementele de avangardă trebuiau să renunțe la speranța de a-și executa misiunea — atacarea capului de pod aliat înainte de căderea nopții zilei „Z". Cu un armament și material învechite, concentrate cum se putuse în sectoarele Sidi-Bel-Abbès și Mascara, forțele de contraatac se deplasau în formații lărgite, traversînd aglomerările, în lungul străzilor regulate, plantate cu platani și salcîmi și mărginite de fațade albicioase.

Scoase cu cîteva ore înainte din depozitele lor clandestine, carele model D1 ale regimentului 2 de vînători din Africa, pisau vechile drumuri de țară, căznindu-se și suflînd. În ansamblu, toate sufereau de un handicap teribil : în cursul lunilor precedente trebuise nu numai să se ascundă existența lor față de comisiile Axei, dar rarele ocazii de antrenament pentru vehicule și echipaje au fost și mai mult reduse din cauza lipsei de carburant.

După apariția zorilor, necazurile mecanice și diversele dificultăți s-au înmulțit. Benzina pentru tancuri lipsea ; un mare număr de automobile și de mașini blindate ale brigăzii a 2-a de blindate, care nu rulaseră de multă vreme, au căzut în pană, pe marginea uedurilor, drumurilor și pistelor. Într-un amestec eteroclit de infanterie din „Legiunea străină", trăgători algerieni și artilerie, automitraliere datînd din primul război mondial se opreau brusc, încetinind sau întrerupînd marșul forțelor lui Touzet du Vigier către regiunea de asalt.

Pînă atunci, grupurile de luptă franceze nu întîlniseră nici un soldat american. Aproape încă zece ore aveau să treacă pînă cînd o companie din regimentul 9 de trăgători algerieni și cîteva care din regimentul 2 de vînători

vor deschide focul contra unei patrule din divizia 1 americană, debarcată pe plajele de la Arzew. De la plecarea din Sidi-Bel-Abbès brigada a 2-a franceză străbătuse mai puțin de 15 kilometri din cei mai mult de 80 care o separau de Oran.

Către aceeași oră, la 60 de kilometri mai la nord, avioanele aliate fugăreau o patrulă franceză din regimentul 16 de trăgători tunisieni, al colonelului Jacques Roux, la liziera orășelului Saint-Cloud, lîngă Arzew. Avioanele „Spitfire" se aruncau din cer, mitraliind soldații aplecați în cîmpurile acoperite cu culturi. Patrula se retrase, luîndu-și răniții. Dar, aproape simultan, tunurile anticar franceze intrară în acțiune.

Acestea aparțineau bateriei a 5-a din regimentul 66 și erau comandate de locotenentul Deprey. Ca și vecinul și camaradul lui Laborde, căpitan în același 66, Deprey se găsea de la începutul dimineții sub ordinele unui ofițer energic și hotărît, maiorul Martin, din regimentul 63 artilerie, însărcinat să organizeze contraofensiva, la mai puțin de cincisprezece kilometri de plajele de debarcare, împiedicînd cu orice preț coloanele americane să se apropie de Oran. Întăriri îi fuseseră expediate în grabă, cu camioanele.

Bătălia de la Saint-Cloud dura acum de peste trei ore. Deprey îndreptă binoclul dincolo de mica aglomerație, puțin spre vest, și descoperi un nor de praf, ridicat de blindate, care se îndreptau în direcția lui. Locotenentul nu aștepță decît un scurt moment, apoi dădu ordin de tragere. El văzu carele aliate oprindu-se, apoi împrăștiindu-se. Noi obuze furioase de 75 zburară către tancurile grele, pe care ofițerul francez le vedea cu capacele turelelor mobile deschise și care la rîndul lor, împroșcară cu proiectile piesele franceze camuflate. Dar Deprey răspundea aspru, aproape fără oprire ; nu putea trage asupra tuturor carelor deodată, și de aceea aștepta ca tancul cel mai apropiat să se descopere în norul de praf galben, prin flacăra scurtă de la gura tunului său. Încetul cu încetul, blindatele aliate, probabil tancuri distrugătoare din divizia 1 a generalului L. E. Oliver, nu mai executară decît trageri rare. Locotenentul Deprey se îndoia că le produsese mari pierderi, dar curînd încetară să înainteze. Artileriștii francezi din bateria a 5-a înțeleseră atunci că tancurile erau protejate de plutoane de infanterie care înaintau cu pru-

denţă în direcţia micului oraş fortificat, deplasîndu-se dir. acoperire în acoperire. Un tir violent al pieselor din regimentul 66 stopă pentru un lung moment, aprecia Deprey, asaltul infanteriştilor americani. Cu toate că chestiunea nu-l privea direct pe ofiţerul francez, acesta se întrebă dacă singurul şi micul contraatac din sectorul său, îi va împiedica pe americani să intre în Oran.

Opt ore, în acelaşi timp lungi şi ciudat de scurte, se scurseseră de cînd ultimele contingente de asalt ale colonelului Frank Greer puseseră piciorul pe plajele Arzewului. În zona de luptă a R.C.T. 18, capul de pod se înfigea acum adînc, la mai mult de 20 de kilometri în interiorul uscatului, parcurs de camioane, tancuri şi trupe. Departe, în spatele secţiilor de avangardă ale lui Greer, spre nord şi est, se întindeau văile, uedurile, lacurile cu apă sărată şi mlaştinile care îi separa acum de litoralul sălbatic şi însorit, unde oamenii din Statele Unite călcaseră prima oară cu picioarele plajele Africii.

Ofiţerii lui Greer nu înţelegeau de ce elanul trupelor fusese brusc oprit la liziera acestui vechi şi mic oraş, în mijlocul cîmpurilor şi fermelor prospere cu acoperişuri de ţiglă roşie, care nu corespundeau deloc cu ideea pe care şi-o făcuseră despre Africa — întîlniseră, desigur, cîţiva arabi sub boschete, „dar pînă atunci nici o cămilă".

Obuzele artileriei franceze plouau în jurul lor, în livezi şi culturi, rupînd calmul bucolic al după-amiezii de toamnă. Dar cerul aparţinea fără posibilitate de contestare aviaţiei aliate ; nici un aparat francez nu se arătase încă. Aceasta făcea mai neînţeleasă şi iritantă bătaia pe loc a carelor şi infanteriei lui Frank Greer. Un singur om nu era surprins : colonelul însuşi. El se aşteptase la greutăţi pe plajă şi nu întîlnise nimic asemănător ; acum, Greer înţelesese că francezii erau hotărîţi să-l facă să plătească scump dreptul de a înainta pe drumul Oranului, şi că „acest blestemat oraş, Saint-Cloud, va fi o nucă greu de spart"...

Din nou, Greer ceru sprijinul aviaţiei, pentru companiile sale de asalt, dar fără rezultat aprreciabil. Ziua se sfîrşea, şi colonelul dădu ordin să se rămînă pe loc şi să se pregătească pentru noapte. Unităţi izolate reuşiseră să se infiltreze pînă la primele case. Greer luă microfonul aparatului de radio de bord şi expuse situaţia superiorului său direct, generalul-maior Terry Allen, comandantul diviziei 1.

Soarele cobora repede la orizont şi împuşcături rare se mai schimbau în jurul Saint-Cloudului. Profitînd de acalmie, maiorul Martin, care de la începutul dimineţii dirija contraatacul francez, se hotărî „să meargă să se convingă personal de ceea ce se întîmpla". Martin nu luă cu el decît doi ofiţeri şi cîţiva trăgători de elită şi micul grup se strecură de-a lungul caselor cu ziduri de piatră solide, către strada principală. Rafale puternice de mitralieră primiră patrula franceză.

Sub focul americanilor, francezii se culcară la pămînt, apoi aşteptară. Numai maiorul Martin nu se mai ridică. Mişca slab şi părea serios atins. Tragerile infanteriei americane reîncepură, cu mai multă precizie. Oamenii micii patrule dădură înapoi, resemnîndu-se să-l lase pe Martin ca mort de-a curmezişul străzii. Încet, sîngele se răspîndea în jurul maiorului rănit, scurgîndu-se între pavele.

Într-o altă parte a frontului, oamenii luptau deasemenea pentru viaţa lor, dînd lupte îndîrjite în interiorul capului de pod de cealaltă parte a Oranului. În jurul lor se întindeau înălţimi abrupte, circul împădurit al colinelor şi rîpilor masivului Murdjadjo, în care se infiltra infanteria generalului brigadier Theodore Roosevelt, combativul regiment 26 al colonelului Alec N. Stark, înaintînd în mijlocul unor puternice apărări franceze.

Întăririle lui Stark afluiau debarcate din marile transportoare şi flotile de ambarcaţiuni, aducînd tancuri, material, jeepuri, tunuri autotractate, dar mai ales oameni, de care regimentul avea urgentă nevoie.

Pe pantele împădurite, prin pădurile de mărăcini şi tufişurile spinoase, patrulele şi companiile de avangardă din al 26-lea, al lui Stark urcau pante întunecate, atacînd şi luptînd de la începutul dimineţii, pentru a lichida tunurile ucigaşe care împînzeau colinele, bateriile de coastă amplasate la jumătatea pantei, tunurile a.a. şi cazematele care acopereau vîrfurile abrupte, piesele de marină de 90, care bubuiau şi scuipau foc şi altele de 75 şi 37 ale armatei, peste torentele de obuze şi ţăcănitul sacadat neîntrerupt al mitralierelor grele franceze. Pentru forţele lui Stark, debarcate pe plaja Andaluzilor, acesta era singurul drum care ducea la Oran.

Imediat ce vestea debarcării sosise la Postul de comandă al regimentului 2 de zuavi, în cartierul Eckmühl, locotenent-colonelul Michel se grăbise în plină noapte, să-şi ocupe poziţiile la şase kilometri depărtare de

pantele Murdjadjo ; i se dăduseră în mod generos 15 litri de benzină pentru mașina lui veche și obosită. De atunci, era luptă și haos. Forțele lui Michel se apărau cu îndîrjire, dar colonelul nu dispunea de nici o legătură radio. În afară de ceea ce se întîmpla în imediata apropiere nu știa nimic, și puținul carburant de care dispunea nu-i permitea să se aventureze prea departe pentru a se informa asupra situației.

Coloanele motorizate americane păreau să țîșnească din toate părțile deodată — o mare rostogolitoare, parcă inepuizabilă, ieșind din tufișurile aprinse și din vîrtejurile de fum ale incendiilor ce cuprinseseră întreaga colină. Tirul artileriei aliate era zdrobitor, la fel ca focul infanteriei și ploaia obuzelor de mortiere. Trecuseră aproape zece ore de cînd durau luptele, și acum Michel trebuia să-și calculeze pierderile fără nici o speranță de a primi întăriri înainte de căderea nopții. Unul dintre ofițerii lui se prăbușise mort, lovit de un glonț în frunte, și o companie întreagă a regimentului era complet încercuită de americani. Locotenent-colonelul Michel spera totuși că la Oran se va bănui puțin situația sa și i se vor trimite ajutoare. La căderea nopții nu primise nimic ; dar continua să reziste, în timp ce ceața de noiembrie, aproape în întregime împrăștiată în cursul zilei, va înveli din nou crestele lui Murdjadjo și împușcăturile vor continua zgîriind întunericul.

Pe terenul militar la Senia, caporalul de aviație de 21 de ani Yves Marelli, angajat din anul precedent, privea avioanele plecînd.

De la începutul zilei ele nu încetaseră practic să fie mitraliate și puternic bombardate. Hangarele dărîmate ardeau, și cratere mari punctau solul. Acum însă era o mică pauză. Nu departe de acolo, tînărul mecanic Pierre Rouquette era ocupat să-și sape în grabă o groapă, pentru a se apăra de bombe. El văzu aparatele franceze cu cocardă tricoloră decolînd și luînd înălțime. Huruiau deasupra capului. Rouquette le aruncă o ultimă privire, întrebîndu-se dacă se vor mai întoarce.

În fruntea celor 12 avioane de vînătoare „Dewoitine 520", comandantul de grup, de 38 de ani, Paul Engler — cel care pariase în ajun că convoaiele aliate se îndreptau spre Tripolitania — era încă o dată gata de luptă ; a treia oară de la răsăritul soarelui. Ziua fusese bine folosită. Pînă acum lucrurile nu merseseră prea rău pentru Engler :

18 bombardiere şi avioane de vînătoare engleze doborîte, un singur „Dewoitine", pilotat de sergentul Sudan, ţinînd piept la două „Hurricane", fusese pierdut.

Zburînd în aceeaşi formaţie şi „lipindu-se" împreună cu alţi doi vînători de aparatul lui Engler, sergentul pilot Pierre Poupart exulta. Avea deja la activ patru victorii, începînd de la ora opt dimineaţa. Printr-o ironie amară, cu cîteva săptămîni înainte Poupart fusese ispitit în timpul unui zbor să treacă în Gibraltar ; eşuase, dar nu renunţase la proiectul de a trece în tabăra aliaţilor.

După cîteva momente, vînătorii francezi văzură sub ei coloane motorizate americane evoluînd liniştit peste cîmp, lîngă Sebka d'Oran. Poupart constată că „tancurile mergeau într-o ordine cu adevărat impecabilă". Nu avu timp să observe mai mult. Coborînd din cer, un nor de „Spitfire" se aruncară asupra avioanelor franceze. Tînărul sergent numără 20. În jurul avioanelor „Dewoitine" obuzele trasante şuierau şi explodau izbind tablele carlingilor „ca loviturile de ciocan", spune Poupart.

Urmărit de doi vînători englezi, sergentul se ridică repede la adăpostul norilor. Cînd începu să execute un picaj, mitralierele „Spitfire"-urilor deschiseră focul. Poupart băgă de seamă că zbura singur. Tot ce urmă se petrecu foarte repede. Proiectilele loviră cu furie încît sergentul avu senzaţia că auzea „bătînd tobele în jurul meu, într-un ritm halucinant". Tunurile engleze lătrau mînioase, şi o flacără galbenă ţîşni din rezervorul de benzină, întinzînduse repede. Poupart îşi verifică în grabă parașuta, apoi se aruncă afară din avionul în flăcări. Parașuta se deschise. Avioanele „Spitfire" se învîrtiră un moment în jurul pilotului francez, apoi se dezinteresară de Poupart şi la urmă îl părăsiră, luînd din nou înălţime. Înainte de a atinge solul, sergentul se răsuci, abătut de vînt în căderea sa. Poupart avu timpul să distingă, în depărtare „resturile unuia din vînătorii noştri care ardeau. (Mai tîrziu avea să afle că ruinele fumegînde ale aparatului conţineau resturile comandantului Paul Engler.)

Zgomotul unor împuşcături depărtate ajunse pînă la el. Un moment mai tîrziu, sergentul ciuli urechile şi prinse un zgomot de care, înaintînd la dreapta lui. Poupart se lipi de pămînt în iarba înaltă şi lăsă zgomotul să se îndepărteze.

La extremitatea frontului de invazie era ora 15,45. Ceața de pe Atlantic se împrăștiase. În acest moment, un zgomot înfundat de motoare umplu cerul, venind dinspre ocean. În mari formații compacte, valurile de bombardiere americane pornite de pe armada amiralului Hewitt, un număr fantastic de „Douglas Dauntless", protejate de o sumedenie de vînători, evoluînd în toate părțile, se îndreptau spre Casablanca.

Cu o încetineală aproape de paradă, enorma masă de oțel înainta agresiv în soare. Într-un colț al portului devastat, tînărul „petrolist" Gabriel Caire, în așteptarea îmbarcării pentru Martinica, simți un nod în gît la vederea avioanelor.

Caire se întreba de ce veneau acum, ce intenționau să atace și ce ținte vor alege, acum cînd întregul port Casablanca era în flăcări, bazinele pline de epave fumegînde sau explodînd, încărcate cu morți și răniți, care erau scoși încontinuu din navele sinistrate. Escadra era nimicită ; flota franceză încetase să mai existe.

Bombardierele aliate se mai apropiară, apoi coborîră încet ; vînătorii se aruncară urlînd în picaj. Pămîntul tremură și explodă. Un nou și ucigător potop de bombe și obuze căzu ridicînd tromba de apă mugitoare, coloane de foc și de fum negru.

Pe crucișătorul ușor „Primauguet", navă-amiral, căpitanul de corvetă Courson exercita acum funcția de comandant. După lupta de dimineață, la bordul vechii nave nu mai existau decît morți și răniți. O schijă de obuz îl atinsese pe amiral la picior și cascheta îi fusese traversată de un glonț. Pînă atunci Gervais de Lafond scăpase. Dar asaltul bombardierelor aliate devastase mașinile lui „Primauguet", și amiralul trebui să dea ordin de întoarcere spre Casablanca. În acest moment, după raportul experților navali americani, crucișătorul francez fusese lovit de cel puțin 5 ori. Pe puntea de comandă, drept ca un catarg, căpitanul de vas Leon Mercier continua să dea ordine de tir. Un mănunchi de bombe zbură în direcția sa și Mercier căzu secerat de explozii, lovit mortal odată cu alți 16 ofițeri și marinari. Printr-o întîmplare deosebit de crudă, Mercier, care riposta și lupta fără să murmure, era totuși un partizan ardent al Aliaților.

Acum, cînd era ancorat la intrarea portului, norocul se pregătea să părăsească definitiv pe „Primauguet", devenit deja de mult o epavă inertă și însîngerată. Avioanele se învîrteau urlînd în jurul navei în flăcări, se ridicau în aerul înnegrit, apoi coborau fără întrerupere, concentrîndu-și parcă furia. Uraganul de oțel cădea și exploda într-un ritm frenetic, într-un coșmar halucinant. A fost un masacru, un măcel sălbatic și oribil.

Ceea ce mai rămăsese din pasarelă explodă, și focul se răspîndi ; conductele sparte lăsau apa fierbinte să țîșnească, inundînd și arzînd oamenii răniți, incapabili de a se mișca ; un matelot mecanic care ieșise din post de o oră, pentru a se lăsa pansat, avea coapsa smulsă de o schijă ; altul a fost decapitat. O bombă l-a ucis pe locotenentul de vas André Bréard, care lucrase activ la pregătirea debarcării aliate. Mai puțin de cinci minute au fost de ajuns pentru înspăimîntătorul și tragicul masacru. Americanii aveau să evalueze la mai mult de 300 numărul victimelor de pe „Primauguet". În realitate, au fost 85 de morți, dar numărul răniților n-a putut fi niciodată stabilit cu certitudine.

*

La Port-Lyautey, pe cîmpul de luptă se ridicau ici și colo coloane de fum, la distanță de țărmul cucerit, pe malul fluviului ce strălucea în soare, în gardurile de stuf și de cactuși aprinse, de-a lungul drumurilor, al canalelor de irigație și rîpilor, în țăcănitul armelor automate, bubuitul bombelor și explozia obuzelor de marină. Erau aproape zece ore de cînd durau luptele.

Aerul și pămîntul tremurau. În ultima buclă a lui Sebou, avioanele de vînătoare franceze ardeau pe sol, lîngă pista pe care veniseră să se reaprovizioneze înainte de a porni din nou la luptă. Aproape toate fuseseră distruse. Acum, avioanele „Wildcat" americane se învîrteau deasupra terenului, stăpîne pe cer. Cu intermitență, a.a. continua să tragă, aruncînd asupra asaltatorilor proiectile ridicole, într-o cadență derizorie. Pierderile aviației marinei americane a amiralului McWhorter erau infime. Un singur aparat cu pilotul lui, tînărul ofițer Thomas M. Wilhoitte, fusese doborît în tot cursul zilei.

În spatele coastei, pe vastele spații goale și netede, galopul unui călăreț francez ridica praful în urma lui. De cînd primise ordinul să se opună debarcării, colonelul Jean Petit avea partea sa grea de griji amare. Părăsindu-și

vechiul „Chrysler", încălecase calul unui ofiţer şi parcurgea, fără odihnă, avanposturile. Asculta rapoartele, dispersa lungile şi lentele coloane de oameni, vehicule şi catîri care constituiau ţinte de preţ pentru piloţii americani şi grăbea spre front trupele de întărire, de care apărătorii aveau o atît de presantă nevoie.

Petit nu se gîndea la bătălia lui fără şanse. Nu avea timp. Căci, pentru a opri mareea puternică a asaltatorilor nu dispunea de suficiente tunuri, nici de piese a.a., nici de destule care de luptă, nici de vehicule care să-i transporte batalioanele cu efective reduse. Nu avea nimic altceva decît un material vechi şi obosit, datînd din 1918 şi zidul format din trupurile oamenilor. În rarele momente cînd se putea gîndi la altceva, colonelul se întreba cît timp ofiţerii şi soldaţii săi, una din glorioasele trupe de elită ale armatei din Africa, vor rezista şi mai ales, cîţi vor supravieţui acestui măcel.

Sute de gropi de obuz presărau lunga cîmpie, sub lumina de toamnă. La umbra eucaliptilor sfîşiaţi, şanţurile erau pline de răniţi şi de cadavrele catîrilor spintecaţi. Puternic hărţuită, chiar de la începutul zilei, compania a 7-a a locotenentului Durin se agăţa cu desperare de poziţii în ruinele vechii fortăreţe portugheze, deasupra fluviului. Toţi ofiţerii erau morţi. Cînd fusese chemat, Marcel Durin îşi petrecea noaptea acasă, în Port-Lyautey. Cu muniţiile aproape terminate, încărcă încă o dată ultima lui puşcă mitralieră, cînd rafala unui trăgător american la pîndă, îl doborî scurt, cu un glonţ în cap.

În jurul Kasbahului din Mehdia, lupta bîntuia cu furie. Sub avalanşa salvelor de marină ale contraamiralului Kelly, creasta fusese luată cu asalt de infanteria americană, în atac la baionetă ; batalionul 2 al colonelului de Rohan ceruse sprijinul tunurilor lui „Savannah" şi „Roe" înainte de a porni la atac. Două din piesele de 138 franceze fuseseră nimicite de bombardamentul naval şi celelalte două distruse, din ordinul locotenentului Houssin, de propriii lor servanţi înainte de a se retrage. Aproape toţi oamenii bateriei fuseseră făcuţi prizonieri. Dar nu departe de acolo, compania a 7-a, decimată, ascultînd acum de cel mai vechi gradat în viaţă, un bătrîn subofiţer marocan, refuza să capituleze, rezistînd mereu.

Luptele deveniră furioase. Întăririle în oameni şi în muniţii, tot ce se putuse strînge, golindu-se cazărmile şi depozitele din Port-Lyautey, înaintau în lungul şanţurilor

şi pe sub copacii de pe drumul mare, în direcţia crestei ce domina oceanul, pe care oamenii o zăreau în depărtare, înroşită de focul exploziilor şi acoperită de o coroană de fum negru. Vînătorii aliaţi, mugind şi zbîrnîind, în cerul gol şi luminos, se aruncau asupra prăzilor, atacînd la rasul ierbii şirurile de vehicule şi catîri, încărcate pînă la refuz. Rezervorul unui camion explodă, şi o torţă vibrantă ţîşni pe şosea, răspîndind panica printre animale. Apoi coloana îşi reluă marşul îndîrjit, pentru a merge în ajutorul oamenilor care se apărau, cu aceeaşi desperare, în spatele zidurilor Kasbahului deasupra capului de pod, doi kilometri de plaje şi dune cucerite cu greu din zorii zilei de forţele generalului Truscott.

Undeva pe aceşti doi kilometri, în zgomotul asurzitor al mitralierelor, soldatul Ralph Lassen din regimentul 60 infanterie văzu cu uimire un drac de general cu figura energică şi dură sub cască, adunînd echipajele „landing crafts"-urilor care eşuau pe plajă şi împingînd pe marinarii înmărmuriţi în rîndurile soldaţilor debarcaţi.

Antrenînd oamenii în urma sa, trăgea cu carabina strigînd :

— Haideţi băieţi ! Ieşirea este pe aici, pentru toată lumea !

Lassen nu-l văzuse niciodată pe acest general, dar nu avea să-l uite. Era Truscott în persoană.

Planul lui de debarcare eşuase parţial. Dintre cele trei batalioane din valul de asalt al diviziei a 9-a, unul singur fusese debarcat în locul fixat, şi Truscott aştepta mereu vehiculele de luptă, tancurile şi tunurile „Howitzer", de care avea cea mai mare nevoie.

Generalul fusese cît pe aci să fie aruncat în mare, împreună cu oamenii lui. Dar chiar şi atunci refuzase să cearâ puternicului cuirasat „Texas" să tragă din larg cum îi propusese amiralul Monroe Kelly, temîndu-se că obuzele de 14 ţoli, căzînd în mijlocul propriilor sale trupe, vor mări confuzia. Situaţia lui Truscott rămînea, mereu, la fel de critică.

Ţinute în şah de tenacitatea şi furioasele asalturi ale francezilor, companiile de asalt ale regimentului 60 erau ţintuite la pămînt, între mare şi fluviu, luptînd disperat pentru a cuceri colina bătrînului Kasbah. Numai pentru acest sector, batalionul 2, pierduse deja cinci din principalii ofiţeri. Iar acum oamenii epuizaţi, care vedeau pentru prima oară focul, luptau cu arme albe, trăgeau de aproape

în mijlocul unui fum opac, luptau pas cu pas în tranşeele săpate de artileriştii de marină francezi în jurul bateriei devastate.

Mitraliile căzură peste asaltatori. Atunci, apărură tancurile franceze.

Erau bătrîne şi obosite, tremurînd şi bălăngănind, de un model deja perimat în 1939, păreau destinate, cum spune colonelul Petit „numai să rumege vechea lor glorie din 1914—18". Dar totuşi înaintau, mişcîndu-se în aerul înnegrit, ca nişte apariţii dintr-o altă eră. Hipnotizaţi, şefii de secţie ai colonelului Rohan le priviră înaintînd, apoi primul car deschise focul, urmat de al doilea şi al treilea. În vacarm şi confuzie, mitraliorii americani ai batalionului 2 refulară în dezordine, părăsind răniţii şi morţii.

În acel moment, la o sută de metri spre dreapta, locotenentul Faury din regimentul 1 de tiraliori, se strecura în tăcere cu cîţiva marocani, în mijloçul liniilor americane. În zori, Faury se găsea încă în permisie la Casablanca, de unde sărise într-un avion şi aterizase la Port-Lyautey în mijlocul bombardamentului şi, fără să piardă un moment, mersese pe front, „în pas alergător", tocmai în momentul cînd batalionul lui pornea la atac. Tîrîndu-se prin mărăcini, locotenentul dădu oamenilor semnalul de atac.

Şaptezeci de infanterişti americani, înlemniţi de uimire, văzură pe ofiţer şi pe marocanii lui cu figuri întunecate, ridicîndu-se din tranşee „ca nişte draci", repezindu-se, urlînd şi atacînd la baionetă. Cu casca pe ceafă, cu ochii strălucitori, cu figura înnegrită de sudoare şi praf, Faury golea încărcătoarele asupra primilor americani pe care îi vedea în cursul acestei zile.

Bătălia fu ciudat de scurtă, sălbatică şi sîngeroasă. Oamenii din regimentul 60 care n-au fost omoriţi au fost făcuţi prizonieri împreună cu răniţii. Strigînd, francezii se repeziră pe creasta recucerită, răvăşită şi haotică, cu frunzişul rupt şi calcinat, în jurul tunurilor de 138 distruse şi printre craterele de obuze şi de bombe în care se mai adăposteau încă ultimii apărători.

Colonelul Petit auzi în depărtare notele ascuţite ale unei goarne şi puţin mai tîrziu află noutăţile. Pierderile lui erau grele. Două dintre cele mai bune batalioane ale lui fuseseră decimate, şi din cei 32 de ofiţeri cîţi număra regimentul, opt pieriseră ; printre ei se găsea şi maiorul Emile Segond, pe care sosirea aliaţilor îl umpluse de entuziasm. Segond dădea ordine carelor de luptă înaintea por-

nirii la atac, cînd o schijă de bombă, care explodase pe șosea, îl lovi în rinichi. Maiorul mai înaintase cîțiva metri, apoi întorcîndu-se ca un om trăsnit, se prăbușise.

*

În aerul cald al după-amiezii, lungi șiruri de oameni și de vehicule înaintau în cîmpie. Căldura ar fi fost aproape grea și sufocantă, dacă n-ar fi adiat briza rece dinspre mare. Luptele erau sporadice. Grupe de mortiere trăgeau cîteva lovituri și un scurt foc de infanterie urma; unul sau două care ripostau și trupele își continuau marșul.

La patruzeci de kilometri de Alger, pe cîmp, la umbra lămîilor bătrîni, păstori arabi pășteau liniștiți turmele privind cum se scurge în depărtare fluviul neîntrerupt de camioane, de camionete și tancuri. Un obuz șuieră pornit de undeva, mergînd să explodeze pe o colină printre pădurile de pini; apoi huruitul grelelor coloane motorizate americane reîncepea și șirurile de vehicule blindate își urmau drumul zgilțiindu-se pe vechile șosele pietroase, trasate cu o sută de ani înainte de primii coloni francezi instalați în Algeria. În localitățile, cătunele și satele pașnice și însorite din spatele litoralului, francezi, arabi și europeni, se adunau la marginea trotuarelor și pe locurile vechilor piețe prăfuite și-i aclamau pe soldați.

Cu toate că nu fuseseră lupte propriu-zise, trupele diviziei a 34-a a generalului Charles Ryder, înaintau încet în interiorul țării, aproape cu timiditate. Principalele două aerodromuri strategice de la Alger, cel de la Blida la sud și cel al Casei albe la est, fuseseră cucerite; dar mulți din ofițerii lui Ryder și încă mai mulți soldați, ca mitraliorul a.a. Tom Ryland, din regimentul 168 infanterie, debarcat în cursul nopții pe plaja de la Sidi-Ferruch, se minunau — cu necaz și nerăbdare — de „marșul nostru de broască țestoasă tîrîtoare, pas cu pas, sub îndrăcitul soare african".

Mărșăluind în șir indian peste cîmpuri, grupe izolate din diferite batalioane efectuau joncțiunea și se grăbeau de-a lungul drumurilor de pămînt sau pe șoselele principale, depășite de jeepuri, de mașini de recunoaștere și de comandament, presărate cu antene și chiar de buldozere, de care Ryland se întreba „ce naiba aveau de făcut așa urgent pe acolo".

Dar, cu cît trupele înaintau apropiindu-se de Alger, cu atît lungul și încetul marș părea că se încetinește, în mod neînțeles. Din cînd în cînd, cartiere întregi ale orașului apăreau în depărtare și soldații vedeau terase, cuburi de

clădiri albe pe fondul albastru al cerului între boschete și arbori. În alte momente, ele dispăreau în spatele colinelor înalte, ca niște spinări de oi, încărcate de vegetație ; în altele încă se vedea golful acoperit de o ceață ușoară. Și pe mare, pînă la orizontul nedefinit se ridicau catargele și siluetele flotei din larg. În acel moment, generalul Charles „Doc" Ryder privea și el Algerul, obiectivul său final ; după ocuparea lui avea să cedeze comanda generalului britanic Kenneth Anderson și armatei 1 a acestuia, care trebuia să se repeadă cît mai repede spre Tunisia. Ryder găsise că Algerul semăna cu „o mare pată de sare brută ieșită din mare și uscîndu-se la soare". Lîngă el stătea maiorul Randolph Churchill, fiul primului ministru, și generalul Charles Mast, șeful militar al Rezistenței franceze. Dacă planurile Aliaților ar fi reușit, Ryder ar fi trebuit să se găsească la Alger de mai mult de 14 ore. Dar pentru Ryder acele planuri eșuaseră complet.

Ryder ezita. Mai puțin de jumătate din trupele lui debarcaseră, și ordinele prescriau să angajeze bătălia într-un moment bun, repede și sigur. Și „Doc" Ryder nu era încă sigur de nimic. Dacă trupele înaintau prematur, risca să alerge la un masacru ; dacă întîrziau prea mult, Statul-major francez avea timpul să aducă întăriri, în special de la frontiera tunisiană.

Situația lui Ryder era complexă și dramatică. În timp ce examina încă o dată situația, cu statul său major, un „Buick" mare străpunse perdeaua de praf și se opri în fața jeepului său de comandament. Un american voinic țîșni din mașină și Mast își reținu cu greu un strigăt, recunoscîndu-l pe viceconsulul Kenneth Pendar.

Imediat, Mast înțelese că veștile erau bune. Erau, într-adevăr.

— Nu trebuie pierdut nici un moment, anunță Ken Pendar lui Ryder. Francezii sînt gata să înceteze chiar acum lupta. Nu trebuie așteptat mai mult !

Ryder simți „o imensă ușurare", dar temerile și nesiguranța puseră din nou stăpînire pe el. Forțele lui încă reduse, încetineala aducerii la uscat a întăririlor, lipsa de care și artilerie, de obuziere și de vehicule de luptă, nu-i permiteau nici cel mai mic pas greșit. Era obsedat de această idee.

După o lungă discuție, Ryder dădu ordine și divizia 34 porni, repezindu-se spre oraș, pe șoseaua prăfuită.

aceeași pe care cu 112 ani și cinci luni mai înainte o parcursese armata generalului Louis de Bourmont, pentru a cuceri Algerul.

La cartierul său general de la Fort-l'Empereur, care domina orașul, generalul Alphonse Juin știa că momentul sosise. De multe ore îl aștepta și nu mai avea acum decît o singură idee : să termine, să oprească luptele cît mai curînd, să facă să tacă tunurile. Orele treceau, și timpul care se scurgea mărea riscul de a transforma în tragedie drama începută cu 17 ore înainte, cînd Robert Murphy venise la mijlocul nopții în salonul „Vilei Măslinilor" pentru a-i anunța debarcările.

După rapoartele care soseau pe biroul său în fiecare oră, bătălia era în toi în Maroc și continua încă la Oran. Juin studia rapoartele alarmante care se îngrămădeau pe masă. Generalul era convins că dacă reușea să smulgă amiralului Darlan, șeful tuturor forțelor franceze, ordinul de a opri lupta în Alger, luptele vor înceta repede în tot restul Africii de Nord. Dar, asupra acestui punct, Juin se înșela grav.

În tăcere, trăgînd din pipă, Darlan ascultă pe subalternul său expunînd situația. Pretutindeni, în zona Oranului și în tot lungul coastei marocane, la Casablanca, la Port-Lyautey, oamenii mureau din datorie și executînd ordinele, chiar dacă în sufletul lor nu le aprobau. Pe mare și pe uscat șanțul însîngerat se lărgea în mod dramatic, între cei care atacau și oamenii care se apărau, ripostînd deseori fără nici o speranță. Era aproape ora 5 după-amiază. În mai puțin de două ore întunericul va cădea peste lunga zi de duminică 8 noiembrie.

După un lung moment de reflexie, Darlan se decise. Dacă germanii aveau să apară în Africa, ei nu vor putea fi acolo, în mod sigur, înainte de a doua zi dimineața sau după-amiază cel mai curînd. Și amiralul își dădu acordul :

— Porniți ! spuse el lui Juin. Amice, puneți mîna pe acel general american și aranjați toată această chestiune înainte de venirea nopții. Nu mai e de pierdut nici o oră.

Amiralul Flotei pretinse totuși o condiție. Armistițiul cu Aliații nu va privi decît forțele care se apărau la Alger. Dar Juin nu cerea mai mult.

Tînărul căpitan medic Louis Dupuy din Statul-major al comandantului șef își amintește „atmosfera încordată, plină de febră, apăsătoare și încărcată de electricitate, care domnea în tot orașul". Radio-Vichy dezmințise că gene-

ralul Giraud se găsea în Africa ; după informaţiile poliţiei, declara postul guvernamental, „generalul continua să se afle în mijlocul familiei sale din Aix-en-Provence".

Ziua se stingea repede şi scurtul amurg cădea peste Alger, marele oraş alb la porţile căruia se găsea avangarda armatei aliate. Soarele apunea în spatele unui subţire voal de nori, în timp ce o maşină americană, condusă de colonelul din armata Statelor Unite John C. Knox, alerga în direcţia cartierului general francez, urcînd înălţimile El-Biar.

Asupra maşinii se trăseseră cîteva rafale izolate, dar după cîteva devieri ea îşi reluă drumul. Trageri de mortiere americane bubuiau surd, ici şi colo, apoi explozii seci se apropiară, spărgîndu-se în vecinătatea vechilor cazemate franceze. Tocmai în acest moment, un grup de ofiţeri din forţele aeriene executau o retragere către Cartierul general de la Fort-l'Empereur ; un obuz căzu în mijlocul grupului, ucigîndu-l pe colonelul Bore din Statul-major al aerului şi rănind cîţiva adjuncţi ai săi. Foarte probabil, Bore a fost ultimul ucis al debarcării de la Alger.

Knox băgă maşina în curte şi ocupanţii săi coborîră. Luminî găureau obscuritatea ceţoasă, invadînd treptat, vechea citadelă unde cu patru secole mai înainte împăratul Carol Quintul îşi aşezase cortul. Şi deodată Juin şi Ryder se găsiră faţă în faţă.

Avînd braţul drept inert, francezul salută milităreşte cu mîna stîngă şi o întinse apoi generalului american. Juin găsi că adversarul său, acum surîzînd şi destins, „era simpatic". Lîngă comandantul-şef francez stătea un ofiţer în uniformă de gală, care, conform protocolului, urma să joace un rol important în momentele următoare.

Printr-o coincidenţă ciudată, acest ofiţer era maiorul André Dorange, care în cursul nopţii precedente îl eliberase din prizonierat pe Juin şi ameninţase cu revolverul pe Murphy. Diplomatul uitase de peripeţiile sale şi era acolo împreună cu Pendar.

„Capitularea — spune acesta din urmă, fu uimitor de franceză, petrecîndu-se ca în frescele istorice ale muzeelor din Europa".

Dorange stătea rigid în poziţie de salut. Ofiţerul francez, cu pieptul bombat, ţinea o sabie goală, în mijlocul a şase soldaţi care prezentau armele. Cu un gest în acelaşi timp „simplu şi solemn", îşi aminteşte Kenneth Pendar, el întinse sabia lui Ryder, „mai emoţionat decît se căznea să

pară"; prezentînd americanului garda, ceea ce înseamnă că „prin această sabie se preda șefului aliat Fort-l'Empereur și întregul oraș Alger".

Mai jos de locul unde se găseau ofițerii americani și francezi, orașul luminat se umplea din moment în moment, de o rumoare veselă, de strigătele mulțimii, sunete de claxon și îndepărtate tropăieli de trupe.

În acel moment răsună în noaptea care cădea glasul trompetelor, anunțînd încetarea focului. Era ora 18,40 precis. În cartierul El-Biar, tînărul Pierre Rigal auzi „lunga și ciudata chemare a trompetelor, în întunericul incipient al serii" și se întrebă nedumerit ce putea însemna [70].

*

De la începutul zilei, între Vichy și Alger se mai schimbaseră două telegrame, care se adăugau celor precedente. Ele purtau numerele 58 534 pentru Vichy și 50 753 pentru Alger.

Era vorba numai de a ști dacă bombardierele și vînătorii Axei vor zbura în ajutorul Africii de Nord invadate.

Mult înainte de apariția zorilor, imediat ce știrea despre invazie fusese aflată la Wiesbaden, la sediul comisiei de armistițiu franco-germane, Statul-major francez fusese asaltat cu cereri, presante și insistente, din partea colonelului Herman Boehme, reprezentantul OKW. În numele Înaltului comandament german, Boehme oferea în termeni „anormal de curtenitori", după cum spune colonelul Vignol, asistența Reichului pentru respingerea invaziei, respectiv concursul escadrilelor germane și italiene cu bazele în Sicilia și Sardinia. Era exact ceea ce Înaltul comandament de la Alger nu voia cu nici un preț.

---

[70] În acel moment, o mașină pătrundea în curtea închisorii marocane de la Meknès. În interiorul ei se găsea generalul Emile Béthouart, păzit de aproape, după eșecul din noaptea de la Rabat. Béthouart trebuia să fie judecat fără întîrziere și, dacă culpele reținute contra lui și celorlalți șefi rezistenți din Maroc aveau să fie confirmate de curtea marțială din Meknès, urma să fie executat. Această amenințare atîrnă asupra capului lui Béthouart, timp de trei zile, pînă în dimineața de miercuri 11 noiembrie, cînd Patton obținu personal de la Noguès ca generalul să nu fie executat. Nu a fost. Dar Béthouart nu-și va recîștiga libertatea decît zece zile mai tîrziu, în ziua de 17. A doua zi un avion american îl ducea spre Alger. După aceea, Béthouart a primit de la Giraud diverse misiuni militare, la Gibraltar și în Statele Unite, avînd ca obiect reînarmarea și reechiparea noii armate din Africa.

Oferta lui Boehme, transmisă imediat la Vichy, sub controlul serviciilor de transmisiuni germane, nu putea fi eludată şi punea o problemă teribilă. În acest context a fost primită de Darlan telegrama 58 534 : în ce formă şi în ce moment considera amiralul de dorit concursul propus ? În alte circumstanţe, întrebarea i-ar fi părut lui Darlan deosebit de caraghioasă.

Erau două zile de cînd avioanele de recunoaştere ale lui Göring zburau pe deasupra armadei aliate, mai exact din momentul în care convoaiele lui Troubridge şi Burrough intraseră în Mediterană. În ziua de 8, ca şi în zilele de 6 şi 7 noiembrie, Luftwaffe nu avea nevoie de „permisiune" sau de „sugestii" din partea autorităţilor franceze din Africa pentru a scufunda bastimente americane şi engleze, ţinte pe care piloţii avioanelor germane „Heinkel" şi „Ju 88" le cunoşteau perfect, mult mai bine decît Statul-major din Alger. Înainte cu mai puţin de 24 de ore, transportul de trupe american „Thomas Stone" al căpitanului Olten R. Bennehoff şi nouă oameni din echipaj plătiseră tribut submarinelor lui Doenitz care patrulau între Spania şi Africa.

Ajutorul propus de Marele Cartier German nu era decît o cursă grosolană, în care nici Darlan, nici viceamiralul Moreau nu se lăsară prinşi.

Mai bine ca oricine, François Darlan ştia, fără nici o ambiguitate, ce vroiau naziştii : să pună piciorul în Africa franceză înainte de a fi prea tîrziu.

În zorii zilei de 8 noiembrie, convoaiele de război aliate se pregăteau să pătrundă în cîmpul de acţiune temut al bombardierelor şi vînătorilor Axei, zona mortală care apăsase atît de greu la elaborarea planurilor de asalt şi asupra alegerii definitive a plajelor de invazie. Pînă atunci aerodromurile din Italia se găsiseră prea depărtate pentru a permite escadrilelor germane şi italiene să se poată arunca în mod eficace asupra navelor aliate şi să lovească în largul plajelor Algeriei. Pentru aviatorii Axei era deci important să reducă la minimum această distanţă, decolînd — dacă era posibil de pe terenurile de aviaţie din Tunisia.

Darlan nu ignora că era imposibil să refuze oferta lui Hitler. Ştia de asemenea că răspunsul său, transmis prin aceleaşi mijloace de transmisiuni oficiale utilizate pentru a-l întreba, va fi interceptat şi nici un cuvînt, nici o silabă nu va scăpa serviciilor de control germane. (În iunie

1940, Amiralitatea franceză trebuise să predea germanilor toate codurile și toate „cheile", folosite pentru comunicări secrete.)

Cîntărindu-și bine cuvintele, Darlan apelă din nou la șiretenie. Ridică receptorul și dictă amiralului Moreau, la Postul de comandă de la hotelul „Saint-George", un răspuns foarte laconic, în care se indicau formal ca obiective pentru bombardierele Axei convoaiele aliate staționate în larg, care în mod vizibil nu aveau nevoie să le fie semnalate. După care așteptă.

După cum observă unul dintre ofițerii amiralului Moreau, Darlan acorda germanilor „ceva ce nimeni pe lume nu putea să-i împiedice a lua, afară de Aliați". Toată problema era de a ști cît timp va mai consimți Marele Cartier German să se lase astfel păcălit.

Riposta sosi mai tîrziu decît se așteptase Darlan. La rîndul său, Statul-major de la Vichy încercase și făcuse totul pentru ca lucrurile să meargă încet. Fideli tacticii lor, germanii propuneau să trimită în Africa „doi ofițeri din Luftwaffe pentru a aranja ultimele detalii practice". Dar Darlan reușise ceea ce dorise : să cîștige timp.

Era ora 7 seara, și multe lucruri se schimbaseră de cînd se făcuse ziuă. De multe ore, avioane „Spitfire" și bombardiere aliate aterizau pe aerodromurile cucerite, la Blida și la Casa albă, ca și în jurul Oranului. Și generalul Juin semnase cu generalul Ryder, armistițiul de la Alger. Pentru Reich, cel puțin în Algeria, ora norocului trecuse.

Cele din urmă lumini ale amurgului coborau peste micul golf Aïn-Taya, deasupra plajelor pe care cu 18 ore mai devreme debarcaseră primele trupe americane, conduse de generalul de brigadă B. F. Caffey. Pe nava de transport americană „Almaack", după o zi foarte plină, cîțiva ofițeri strînși în jurul căpitanului Chester Nichols, aruncau o ultimă privire asupra flotei adunată la o mică distanță de coastă ; nu departe de acolo, pe puntea de comandă a lui „Leedstown", căpitanul de corvetă Duncan Cook făcea la fel. Dintre toți, în liniștea acestui sfîrșit de zi pe mare, căpitanul Cook a fost primul care a auzit avioanele.

Erau zece, însă sus pe cer, sub nori. Și pe moment, Cook nu se emoționă, căci „zgomotul motoarelor venea dinspre uscat".

Cînd căpitanul își dădu seama de eroare, era prea tîrziu. Avioanele „Heinkel 111" și „Junker" veneau dinspre

coastă, şi nu din larg, şi se aruncau drept spre „Leedstown", atacînd flota de debarcare şi aruncîndu-şi bombele în mijlocul navelor de transport „ca asupra unui cuib de furnici". Pe crucişătorul „Tynwald" alarma fu dată imediat. Bateriile antiaeriene ripostau frenetic, şi în acelaşi perimetru, la bordul distrugătoarelor „Cowdray", „Zetland" şi „Speedwall", ca şi pe alte nave de escortă, mitralierele grele şi tunurile a.a. de 120 şi de 40 intrau în acţiune. Salvele şi rafalele ţîşneau fără întrerupere pe cerul deja ceţos la apropierea nopţii. Dar navele de sprijin se ţineau la o distanţă prea mare unele de altele. Ele fuseseră dispersate tocmai pentru a fi gata să respingă eventualele atacuri aeriene ale escadrilelor venind în larg. Dispozitivul navelor aliate nu scăpase aviatorilor germani, care nu pierduseră din înălţime decît cînd s-au desprins de coastă.

Un buchet de bombe ţiuitoare căzu deodată la pupa lui „Leedstown" ; doar una singură îl atinse cu adevărat ; avea să aibă mai puţine şanse a doua zi, cînd va fi scufundat în cursul unui al doilea atac, la începutul după-amiezii.

Aşa cum veniseră, avioanele germane luară înălţime, dispărură în cer, lăsîndu-le pe „Cowdray" în foc şi „Excelsior" avariat. „Samuel Chase", deşi încadrat de jerbe de apă şi diverse proiectile, scăpase de două ori de lovirea cocii sale de torpile. A fost singurul contraatac al Luftwaffei în cursul zilei „Z".

În aceeaşi seară, către miezul nopţii, la Wiesbaden, în biroul de stat-major în care lucra, colonelul Vignol primi ultimatumul pe care îl aştepta din momentul în care Boehme îl trezise cu 24 de ore înainte. Guvernul francez avea o oră pentru a răspunde. El trebuia să-şi dea fără întîrziere acordul la aterizarea forţelor Axei pe aerodromurile Tunisiei.

Şi, de această dată, Vichy-ul a trebuit să se încline.

* * *

La zece mile de coastele Algeriei, spinarea neagră a unui submarin francez se ridică din apă în întuneric. Căpitanul de corvetă Paul Mertz ieşi pe puntea lui „Caïman" şi trase în piept o gură plină de aer nocturn. Mertz aruncă o privire la ceas ; arăta exact 19,33.

Ziua fusese aspră şi lungă. Mai mult de 12 ore Mertz şi echipajul fuseseră sub apă, exact din momentul în care

„Caïman" primise ordinul să iasă din portul Alger și să se repeadă la atacul distrugătoarelor și navelor de transport aliate. Nu departe de acolo un alt submarin, aparținînd aceleiași divizii, a 9-a, ieși și el la suprafață.

„Marsouin" nu avusese mai multe șanse decît „Caïman". Locotenentul de vas Robert Mine încercase să execute ordinele primite. Vitejește, sub ploaia obuzelor engleze, „Marsouin" pusese capul spre largul mării. După eșecul lui „Malcolm" și „Broke" în forțarea intrării în portul Alger, Mine se repezise drept spre distrugătoarele britanice ; „Broke" fugea lăsînd în urmă un fum greu și negru, și Mine plecă în urmărirea lui.

Pe „Broke" căpitanul de corvetă Layard văzuse dîrele submarinelor franceze și avusese timp să ceară ajutor. Distrugătorul „Stork" primi mesajul și alarmă portavionul „Victorious". Aproape imediat, o grămadă de avioane torpiloare engleze își luară zborul și începură vînătoarea celor două submarine și a unei mici nave de patrulă „Chasseur III", ieșită și ea din port. Ghirlande de bombe de 200 de kilograme zburară de pe avioane și căzură pe dîrele submarinelor franceze. „Caïman" fu atins, bara de direcție strîmbată și închiderea panoului din spate grav avariată. El nu mai putea spera să navigheze cu mai mult de șapte-opt noduri și adîncimea de imersiune nu mai putea depăși patruzeci de metri.

Coca lui „Marsouin" tresălta sub explozii. Locotenentul de vas Mine trebuia să execute un „teribil balet infernal", să meargă înainte, apoi înapoi, să facă pe mortul și să efectueze, la mică adîncime, ocoluri și „fente" complicate, pentru a scăpa de grenade și să facă avioanele de patrulare britanice lansate să-i piardă urma. Reuși totuși. Dar caporalul torpilor Daniel, care „puncta exploziile, una după alta, pe un carton" înregistră 150 de grenade pe oră timp de mai mult de patru ore, și fiecare cîntărea cel puțin 200 de kilograme".

Deasupra lui „Marsouin", flota de război aliată patrula neobosită. Cum spune căpitanul Mine, „coborîrea lui Dante în Infern a fost poate mai variată, dar în mod sigur nu mai îngrozitoare". Pentru tînărul matelot mitralior de 21 de ani Frédéric Cayet, restul zilei fu numai „o luptă pentru a supraviețui în bătrîna noastră barcă ce data din 1924, avînd deasupra capetelor zeci și zeci de bastimente moderne, jucîndu-se cu noi ca niște pisici cu un șoricel",

În fine, se lăsă noaptea. Mine și oamenii lui începeau să sufere de lipsă de aer, și respirau greu. Locotenentul de vas Javouhey, ofițer secund pe „Marsouin", insistă pe lîngă comandant să pună în acțiune compresoarele de aer. Dar Mine ezita. Cel mai mic zgomot ar fi echivalat cu un risc mortal.

Mine privi echipajul epuizat și, în fine, dădu ordin. Matelotul Cayet își amintește că a fost „ca și cum, deodată, viața revenea în plămînii noștri striviți". Dar în momentul următor, o explozie formidabilă făcu să se cutremure și să geamă bătrînul submarin „pe toată lungimea lui". Luminile se stinseră. Liniștit, tînărul aspirant Barnouin își spuse că „acum era sfîrșitul" și șeful electrician Goubert privi cu stoicism „trecerea sa într-o lume mai bună". Explozia fusese atît de violentă, încît în întuneric oamenii căzuseră unii peste alții, înspăimîntați, așteptînd o nouă explozie, care de această dată „va fi în mod sigur ultima". Dar nimic nu se mai produse. Liniștea se așternu.

Multe ore mai tîrziu, era noapte complet neagră, cînd locotenentul de vas Robert Mine se ridică la adîncimea periscopică.

Încet, cu precauție, comandantul examină suprafața mării în jurul său. Efectuă un tur complet reținîndu-și respirația și, întorcîndu-se spre Jahouvey, spuse :

— Uită-te și tu. Am impresia că sîntem singuri.

Jos, în camera de radio, caporalul Marcel Davoux branșă casca de ascultare și semnală Amiralității din Alger poziția submarinului. Cîteva momente mai tîrziu, Marsouin primea un mesaj de necrezut, deși Mine nu era chiar atît de surprins. Era ordinul de a pune capul spre Franța, spre Toulon. Pe bordul lui „Caïman" căpitanul de corvetă Paul Mertz descifrase demult un mesaj similar.

*

La Washington, noaptea cădea peste cei 25 000 de spectatori înghesuiți în tribunele marelui stadion „Football Park". Rampe de becuri luminau terenul ca în plină zi, și proiectoare puternice revărsau lumină asupra peluzelor stadionului.

Deodată, în difuzoare o voce domină rumoarea și strigătele mulțimii excitate. De obicei, ea anunța publicului confirmarea scorului de pe tabloul de afișaj sau reluarea jocului, după pauza dintre reprize. De această dată, vocea anonimă se adresă în mod egal și jucătorilor.

— Opriți-vă ! Opriți partida. Urmează o comunicare importantă a Președintelui Statelor Unite !

Uimiți și năuciți, jucătorii se opriră fără ca arbitrul să fi intervenit. Și o tăcere bruscă și completă se întinse peste întreg stadionul.

În difuzor, vocea necunoscută reîncepu :

— Președintele anunță că forțele americane au debarcat cu succes pe coasta franceză a Africii. De acum, avem un Al doilea front.

O uriașă, delirantă aclamație se ridică în noapte. Cei 25 000 de spectatori se ridicară și strigătele mulțimii semănau „cu valurile năvălitoare ale oceanului", spune un martor, acest ocean pe care, la 5 000 de kilometri distanță și cu 24 de ore înainte, oamenii se pregătiseră să-l părăsească cu teamă, pentru a da o luptă, poate decisivă, în cel de al doilea război mondial.

Pe terenul „Football-Park" inundat de lumină artificială jucătorii începuseră să sară și să țopăie îmbrățișîndu-se și dîndu-se peste cap în mijlocul terenului.

Ca și cu 11 luni înainte, la 7 decembrie 1941, era tot o duminică și tot în timpul unui meci de fotbal. Dar de această dată oamenii din America, care încă nu dormeau, au aflat că Pearl Harbor, „the day of shame and infamy" [71] era, într-o anumită măsură, răzbunată. După atîtea luni de umilințe, patria lui Washington, a lui Lincoln și a lui Roosevelt începea, în fine, „să dea lovituri". Așa cum remarcă atunci soția omului care suportase o mare parte a responsabilităților acestei invazii, doamna Katherine T. Marshall, „era vestea de care America neliniștită și deprimată avea nevoie în acea zi".

Aproape la aceeași oră, de cealaltă parte a Atlanticului, în jurul unei mese grele de marmură sumbră, se juca o ultimă partidă, al cărei rezultat era așteptat cu neliniște, cîteva străzi mai departe, de doi reprezentanți ai guvernelor aliate, englezul sir Samuel Hoare și ambasadorul american Carleton J. Hayes. Erau mai mult de 15 ore de cînd, la Madrid, Hayes pătrunsese în plină noapte la contele Gomez Jordana, ministrul spaniol al afacerilor externe.

Franco, întors în fine de la vînătoare dimineața, mersese la palatul guvernamental Prado și convocase imediat o întrunire extraordinară a Consiliului de miniștri.

---

[71] the day of shame and infamy = ziua rușinii și infamiei. — *Nota trad.*

Caudillo trebuia să hotărască. Mai întîi, ascultă pe rînd toate părerile. După cum spun martorii, Franco păstră pînă la urmă o atitudine enigmatică și impenetrabilă. O fracțiune importantă a cabinetului spaniol continua să rămînă favorabilă Germaniei, și opta pentru atacarea fără întîrziere a Gibraltarului și pentru intrarea în război a Spaniei alături de forțele Axei. Mai tîrziu, anumiți observatori arătară că a fost „la mai puțin de un fir de păr" ca oameni decișii ca Arrese, Giron sau Asencio să facă să prevaleze părerea lor.

Franco păstra mereu aceeași expresie tăcută și de nedescifrat. În fine, se hotărî. Contrar părerii consilierilor cei mai presanți, el se alătură în mod ferm taberei adverse. Comunicatul publicat după terminarea întrunirii guvernamentale preciza că fusese decisă mobilizarea mai multor divizii. Dar urmarea comunicatului era un avertisment direct față de intențiile lui Hitler ; mobilizarea acestor divizii avea scopul „de a garanta suveranitatea teritoriului spaniol". Pentru ultima oară în timpul războiului, Spania refuza cu hotărîre trecerea diviziilor germane prin teritoriul spaniol.

La Gibraltar, generalul Giraud sfîrșise prin a ceda în fața lui Eisenhower. Provizoriu, francezul se înclina ; nu mai pretindea comandamentul forțelor aliate, care debarcaseră fără el. Giraud știa acum că trupele franceze din Africa nu ascultaseră mesajul său ; toate planurile sale eșuaseră și bătălia pe care crezuse că o putea evita avusese loc. Sîngele francez și aliat cursese ; la Oran și în Maroc mai curgea încă. La Alger, Darlan ocupa locul pe care ghinionistul Giraud ar fi trebuit să se găsească din ajun. Dar acesta din urmă se hotărî să plece în Africa cu orice preț, cu avionul, în primele ore ale zilei următoare.

În aceeași seară, la München era ceva peste ora 20, cînd Hitler intră la „Löwenbräukeller", în mijlocul devotaților lui și somităților naziste, care alergaseră din diverse părți ale Germaniei, exact la 19 ani după sîngerosul eșec al puciului care ar fi trebuit să marcheze luarea puterii de către Führerul noului Reich german, Reich care — promisese Hitler — va fi construit „pentru a dura 1 000 de ani".

În berărie atmosfera era deja supraîncărcată, zgomotos entuziastă, febrilă și arogantă. Hitler traversă sala între două șiruri din garda personală S.S. și, cum făcuse cu 19 ani înainte, ajunse la estradă, ale cărei trepte le

urcă nervos, în mijlocul flamurilor și steagurilor cu cruci încîrligate. Fața îi era trasă, palidă.

De cînd aflase la miezul nopții precedente de debarcare, Hitler dormise foarte puțin. Trenul special fusese garat în gara München, la ora prevăzută, puțin după ora 15. Începînd de la această oră, conferințele și conversațiile telefonice cu diversele cartiere generale și politice de pe tot întinsul Europei, se succedaseră fără întrerupere.

Hitler se apropie de microfon și începu să vorbească. El se adresă tuturor celor ce se aflau în fața sa, dar în realitate, vorbele lui erau destinate lumii întregi. Și, în Germania ca și în Africa, în Anglia ca și în Statele Unite, era ascultat la radio discursul dictatorului care de acum înainte trebuie să țină seamă de o invazie a Aliaților; prima:

— *Președintele Roosevelt a afirmat că a atacat în Africa pentru a apăra aceste teritorii contra Germaniei și Italiei. Nu am nici un cuvînt de răspuns acestei minciuni neobrăzate...*

Și oratorul proclamă :

— *Dacă altădată Kaiserul a putut fi un om fără caracter, vă spun că eu sînt un om care va ignora mereu acest cuvînt abject și dezgustător : capitulare.*

O ovație frenetică izbucnită din asistență primi aceste ultime cuvinte. Hitler urmă :

— *Lupta noastră este aspră ; dar hotărîrea noastră rămîne fermă și irevocabilă : una din cele două lumi prezente în această luptă trebuie să cadă și să dispară ! Și pot spune domnului Churchill că, spre deosebire de ce gîndește el, nu noi vom fi cei care vor cădea, ci cei de dincolo...*

La mii de kilometri de acolo, un alt german asculta dementa fanfaronadă. Sub cerul întunecat și înstelat al Libiei, într-o mașină de comandament a diviziei a 164-a ușoară, din „Africa Korps", stătea Rommel. Lîngă el se găsea generalul Lungerhausen, comandantul diviziei. Din timp în timp, Rommel mormăia ceva, scuturînd umerii. Dintr-o mașină vecină se auzeau lăudăroșenia și urletele isterice ale lui Hitler.

— *Pretind mult de la soldatul german și de la poporul german,* spunea Führerul, *dar pretind tot atît de mult de la mine însumi. Rezultatul luptei este vital pentru noi, ca și pentru adversarii noștri. Dar,* promise Hitler, *anul viitor*

va aduce fructele imensului efort depus pentru organizarea și punerea în valoare a imenselor teritorii, pe care le-am cucerit...

În acel moment, generalul Lungerhausen îl auzi pe Rommel pronunțînd distinct :

— Doamne, ce idioțenie !

Străpungînd bruiajul, vocea îndepărtată continua :

— *De partea germană,* afirma Hitler, *cifra totală a morților de la începutul acestui război nu se ridică nici măcar la 350 000 oameni...*

De această dată, cu capul în mîini, Erwin Rommel murmură :

— Doamne ! E dement ! Dement !

Rommel știa bine că Hitler mințea fără rușine. Numai pe frontul sovietic, la sfîrșitul ultimei campanii de iarnă, cu opt luni în urmă, Wehrmachtul numărase peste un milion de morți și răniți, fără oamenii bolnavi. După un raport, sosit confidențial la Rommel la finele aceleiași teribile și sîngeroase ierni rusești, numai opt divizii din cele 164 mai erau capabile de luptă, și din totalitatea tancurilor celor 16 divizii blindate numai 140 mai continuau să meargă, adică efectivul normal al unei singure divizii Panzer. Și Wehrmachtul, care pînă atunci luptase singur, chema trupele țărilor aliate sau cucerite, „carnea de tun străină".

Vocea de la München se pierdu. Rommel se întoarse spre Lungerhausen și cei doi oameni coborîră din mașină pentru a se mișca pe nisip. Pentru feldmareșalul de 51 de ani o certitudine era acum „clară și absolută" ; începînd de dimineață, din momentul în care serviciul de interceptie radio al Marelui Cartier General înaintat al Africii captase veștile debarcării :

— Iată de ce a atacat Montgomery, comentă simplu, mareșalul.

Mergînd încet, în noapte, alături de Lungerhausen, Erwin Rommel exclamă cu amărăciune :

— Acum, iată-ne la capătul firului, Lungerhausen ! Nu ne mai rămîne de făcut decît un singur lucru : trebuie să părăsim Africa !

Rommel tăcu, și puțin după aceea cei doi bărbați se întoarseră.

Mașina alerga nebunește în întuneric prin liniile americane și franceze, apropiindu-se de Alger. Șoferul Pérez, un francez din Algeria, născut la Bab-el-Oued, evitase aglomerațiile și conducea fără oprire de peste 400 de kilometri. Omul atletic și energic care stătea alături de el era în același timp surescitat, posomorît și fierbînd de furie.

— Mai repede, Pérez, mai repede, repeta nerăbdător Alphonse Van Hecke.

Scrutînd noaptea din fața lui, își mesteca fără oprire gîndurile, aceleași de la plecarea din Constantine, cu opt ore înainte. Debarcarea avusese loc, și acum Van Hecke, unul dintre șefii Rezistenței, știa că armistițiul fusese semnat. Dar totul era încă departe de a fi aranjat. La Oran și în Maroc luptele continuau. Printre informațiile fragmentare și deseori contradictorii de la radio, Van Hecke înțelesese că planurile puse cu grijă la punct de luni de zile. au eșuat în mare măsură. Înghesuit în scaun, frămînta în minte, fără încetare, problema și se întreba : „ce putuse să se întîmple, să șchiopăteze ?“

Era aproape miezul nopții. Încă o dată Alphonse Van Hecke își consultă ceasul și își îmboldi șoferul. Deasupra cîmpiei sforăiau avioane ce se învîrteau fără oprire, în întuneric. Cînd mașina atinse periferiile Algerului, Van Hecke ciuli urechile. Crezu că aude ici și colo zgomot de explozii și își zise că trupele franceze aruncau în aer rezervele de benzină pentru a nu le lăsa să cadă în mîinile aliaților.

Automobilul intră în oraș și se opri în fața locuinței lui Robert Murphy. Apartamentul diplomatului era luminat strălucitor. Van Hecke urcă scările sărind și cînd ușa se deschise fețe încurcate se întoarseră spre el. Fără îndoială îl credeau încă la Constantine, și imediat furia și mînia curajosului flamand se redeșteptară. Bănuiala pe care încercase să o înlăture se confirmă. Alphonse Van Hecke căpătă „certitudinea că intenționat fusese lăsat să plece la Constantine, exact în momentul crucial“.

Industriașul Jacques Lemaigre-Dubreuil adusese șampanie, și Jean Rigault, Tarbé de Saint-Hardouin și Henri d'Astier de la Vigerie, aproape tot Statul-major clandestin, se pregăteau să sărbătorească, împreună cu Murphy, victoria.

Americanul întinse o cupă lui Van Hecke. Dar acesta palid și strîngînd pumnii, așa cum spune astăzi, exprimînd fără menajamente „ceea ce avea pe suflet", refuză și plecă.

În curtea insuliței fortificate a Amiralității, la extremitatea portului, cadavrele soldaților americani, oamenii nenorocoși ai colonelului Swenson care încercaseră în zori să atace portul Alger, începeau să se descompună. Mirosul ajungea pînă la celula în care tînărul rezistent José Snyers și camarazii lui erau acum prizonieri, după ce făcuseră inutilizabilă centrala telefonică a Cartierului General al Marinei. De o zi, foarte lungă, Snyers și ceilalți rezistenți ignorau totul despre întorsătura evenimentelor. Închisoarea lor era situată puțin sub nivelul mării și din cauza noroiului erau obligați să stea „în picioare sau să se odihnească unii pe picioarele celorlalți".

Dar ei erau încă în viață. Pe alții norocul îi părăsise. Printre morții acestei zile de victorie amară se găseau căpitanul Alfred Pilafort, din Rezistență, și colonelul Yves Jacquin, comandantul Forțelor terestre antiaeriene ; se uciseseră reciproc în cursul după amiezii. Cam în același moment, rezistentul Jean Dreyfus căzuse și el ucis de un glonț tras în spate de un subofițer care îl somase să se predea.

Într-o vilă din cartierul rezidențial din Alger, o mică pendulă bătea ultimele note ale miezului nopții. Amiralul Flotei, François Darlan se pregătea să treacă în camera sa. Soția sa Berthe, dormea deja. Amiralul era treaz, după cum socotea el, de aproape 48 de ore. Într-un colț al camerei, pe un fotoliu, se găseau uniforma de stofă de culoare închisă, cascheta și nu departe sabia de gală, impusă de protocol. Darlan o considera inutilă, dar trebuise să se resemneze să o ia cu el, în vederea înmormîntării fiului său. Din fericire, nu avusese nevoie.

Cu toată ora tîrzie, spitalul militar din Alger fierbea de activitate. Infirmierii, medicii și chirurgii se agitau în sălile de operație și pe culoare. Spitalul era plin de răniți, și din timp în timp cărucioarele duceau corpuri la morgă. Într-o cameră de la etajul doi, o infirmieră stătea la capul lui Alain Darlan. Starea bolnavului era din ce în ce mai satisfăcătoare.

EPILOG

Asasinatul

Oameni mai căzuseră. Soldaţi, marinari şi aviatori, francezi, americani şi britanici, luptaseră pentru a-şi face datoria, pe plaje, în cîmpie şi în oraşele Africii, în Algeria şi în Maroc. Timp de patru nesfîrşite zile, aceşti oameni luptaseră, suferiseră ; unii strînseseră pumnii cu furie, de mînie şi amară dezamăgire ; alţii suferiseră cu răbdare de pe urma rănilor şi alţii, şocaţi şi întîlnind moartea unde nu gîndeau să o găsească, urlară de spaimă şi de disperare, blestemînd războiul ; alţii seceraţi brusc, se prăbuşiseră pentru a nu se mai ridica, sub cerul uşor ceţos de noiembrie şi sub arzătorul şi indiferentul soare african.

Totuşi, pînă la urmă, în după-amiaza de 11 noiembrie, luptele au încetat. Invazia aliată din Africa era încheiată. De acum, începea războiul, lupta pe care flotele lui Hewitt, Troubridge şi Burrough, forţele diviziilor terestre ale lui Patton, Fredenhall şi Ryder, batalioanele aeropurtate ale lui Edson Raff veniseră să o poarte pe acest pămînt în contra hitleriştilor.

Aceştia nu pierduseră timpul. De două zile, începînd din dimineaţa de luni 9, primele trupe germane, aparate ale Luftwaffe, înţesate cu paraşutişti şi cu batalioane de întărire din Wehrmacht, pe care Rommel le aştepta nerăbdător în Libia, sosiră în Tunisia înaintea Aliaţilor. De atunci, forţele Axei nu încetau să aflueze ; batalioane de infanterie ale diviziei italiene Superga, bersaglieri şi tancuri ale diviziei a 10-a blindate debarcau fără întrerupere în porturi şi alergau pe drumurile tunisiene.

În aceeaşi zi, 11 noiembrie, la începutul dimineţii, amiralul Darlan primi o veste pe care, ca să spunem adevărul, o aştepta de mai bine de 48 de ore. Radioul şi o cablogramă de la Vichy îl avertizau. Din zori, coloanele blindate ale Wehrmachtului, violînd armistiţiul, invadaseră sudul Franţei şi se rostogoleau în direcţia Mediteranei. De acum, Franţa era complet ocupată.

De la ora 5 dimineaţa, tancurile înaintau. Mari coloane motorizate, camioane încărcate cu trupe, vehicule de

recunoaștere, motocicletele cu ataș ale ștafetelor vuiau în noaptea neagră de toamnă și sfărîmau pavajul vechilor drumuri vicinale, traversînd localitățile adormite, trecînd podurile, repezindu-se spre obiectiv, tot înainte și mai spre sud. Era operațiunea „Attila", devenită „Anton" : ocuparea completă a teritoriului francez.

Înaltul comandament al Wehrmachtului în Franța nu fusese luat pe nepregătite. În mai puțin de șase luni după semnarea armistițiului cu francezii planurile fuseseră semnate de Hitler ; exact la 10 decembrie 1940.

— Dacă francezii fac dificultăți, chițăise Führerul, vor fi striviți !

Bătrînul feldmareșal Gerd von Rundstedt nu avusese decît să scoată din cartoanele cartierului său general instrucțiunile prevăzînd, în cele mai mici detalii, depășirea de către unitățile Wehrmachtului a posturilor de frontieră ce separau zona liberă a statului de la Vichy de restul țării ocupate. Comandantul-șef din Vest primise aceste ordine în ziua de 7 noiembrie.

Obergruppenführer-ul S.S. Paul Hausser, comandantul Corpului 1 blindat, a fost avertizat în cursul nopții următoare la cartierul general de la Nogent-le-Rotrou. Hausser se pregăti. Divizia a 7-a blindată, o parte din a 10-a și din a 2-a S.S. blindate au fost puse în alarmă înainte de ivirea zorilor. Duminică 8 noiembrie, la ora 6,45, generalul primi ordin prin telefon de la armata 1. A 7-a blindate trebuia să fie gata de marș în orele imediat următoare. Semnalul sosi după 72 de ore.

Înaintînd, în ziua cenușie și înnorată de noiembrie, coloanele Wehrmachtului și tancurile S.S. treceau linia de demarcație, pătrundeau în orașe, ocupau punctele strategice, intrau în cazărmile franceze și dezarmau garnizoanele, la Limoges, Montluçon, Clermont-Ferrand, Saint-Etienne, Agen, Lyon, Valence.

La Moulins, podul peste Allier separa orașul de mica localitate La Madeleine, din teritoriul neocupat, cel puțin pînă în dimineața aceea de miercuri. Pe la 5 dimineața, industriașul Emile Maubert și familia lui se găseau în mijlocul soldaților germani, care făcuseră piramide de arme, ocupați să mănînce „un slab mic dejun, compus dintr-o bucată de pîine neagră și o rondelă subțire de margarină". De 30 de luni Maubert și familia lui cunoșteau ocupația. În noaptea rece, străpunsă ici și colo de o slabă lumină, ordinele răsunară și soldații săriră în sus, luînd

formație de marș. Maubert se grăbi să traverseze Allier-ul. Se găsea lîngă postul de frontieră pe drumul către Saint-Pourçain, cînd apăru coloana germană. Industriașul se opri și văzu jandarmii francezi, fără un cuvînt, ridicînd încet greaua barieră. A doua invazie a Franței începea.

La Châteauroux, tînărul locotenent de rezervă Jean Dalsace aștepta de două zile sosirea germanilor. După debarcarea aliaților în Africa el nu se mai îndoia că „Hitler va invada restul Franței libere". Ultimele lui ore libere le petrecuse prevenindu-i pe rezistenții francezi izolați și pe cîțiva fermieri din regiune care, din 1940, ascundeau în fundul hambarelor lor și în silozuri material militar și de transport scăpat controlului serviciilor de supraveghere nazistă. Dalsace nu se înșelase : 24 de ore mai tîrziu, germanii soseau la Châteauroux ; coloane de camioane ce transportau trupe înarmate pînă în dinți, funcționari de căi ferate din Reichsbahn, elemente din Feldgendarmerie, ușor de recunoscut după plăcile de metal atîrnate de gît „ca o bărbiță", șiruri de mașini încărcate cu civili, avangarda Gestapo-ului.

La Clermond-Ferrand, în acea dimineață, sergentul de 27 de ani Louis Giacomelli din aviația armistițiului, fu trezit nu de sunetul obișnuit al goarnelor, ci de strigăte guturale. Cu pistoalele mitralieră în mînă, germanii sosiseră. Toate ieșirile bazei erau păzite de santinele amenințătoare, și vehicule blindate ale Wehrmachtului „patrulau peste tot". În aceeași seară, germanii „domneau ca stăpîni absoluți" și, așa cum observă cu amărăciune Dalsace, „armata armistițiului, păstrată penibil doi ani, își trăise veacul".

La Lons-le-Saulnier, la 30 de kilometri de linia de demarcație, era exact ora 19 cînd o coloană motorizată germană opri în fața grilajului închis al cazărmii regimentului 151 de infanterie. Subofițerul Marcel Naffrechoux, care era în acel timp șef de post, aștepta și el sosirea trupelor germane ; dar fu șocat văzînd trei sau patru sute de soldați, cu căștile pe cap, echipați și cu armele întinse, invadînd curtea cazărmii și instalînd mitraliere în poziție. Naffrechoux era sergent de numai 15 zile. Cînd sosi colonelul Petitjean, comandantul regimentului 151, tînărul subofițer își amintește că maiorul german „ciocnind călcîiele, întinse mîna dreaptă colonelului". Dar Petitjean, „și mai rigid decît neamțul", se făcu că nu vede acest

gest și încrucișă intenționat mîinile la spate. Naffrechoux se simți „extrem de mîndru de colonelul său".

Dar lucrul cel mai penibil rămînea încă de făcut. Sergentul fu nevoit să predea subofițerului din Wehrmacht, care trebuia să-l înlocuiască, să facă cu el vizita completă a cazărmii și să-i dea „toate cheile localurilor și ușilor" a căror pază o avea. Puțin după aceea, colonelul anunță celor 1 500 de oameni ai lui că aveau să fie demobilizați și își luă rămas bun :

— Această zi este cea mai tristă și mai amară, din 1940. Dar s-o uităm, pentru că acum în Algeria a răsărit soarele. Nu ne rămîne decît un singur lucru pe care naziștii nu pot să ni-l ia : speranța.

La Lyon, Alain Sèbe, un student de 17 ani și jumătate, își amintește de zgomotul înfundat și enervant al tancurilor germane „de culoarea nisipului, supraîncărcate cu material", ce înaintau pe cheiul Claude Bernard în șiruri neîntrerupte. Ore întregi, nesfîrșita defilare continuă fără oprire sau pauză. Cînd se sfîrși, spune Sèbe, „două urme adînci rămăseseră pe pavajul de granit".

La Avignon era 9,30 dimineața, cînd caporalul șef radiotelegrafist Xavier Grafto, de 21 de ani, din grupul 15 Transmisiuni, primi ordin să o ia înaintea trupelor germane, ajungînd la Toulon cu tot echipajul. Dar vechiul camion era cît pe-aci să nu depășească Aix-en-Provence. La o încrucișare, echipajul lui Grafto dădu „nas în nas cu o coloană motorizată germană" provocînd uimirea „tipilor din Feldgendarmerie care reglementau circulația". Germanii fură atît de năuciți, încît lăsară vehiculul să-și continue curajos drumul. Dar în vîrful unei coaste, șoferul Angeli, mergînd cu toată viteza pe un drum departamental, ciocni Mercedesul unui ofițer superior german. Din zăpăceală, acesta uită să pună să se percheziționeze camionul ; ar fi descoperit un bogat material radio, arme și muniții. Abia în cursul după-amiezii Grafto și grupul lui văzură în depărtare înălțimile fortificate ale Toulonului.

La Nîmes plouase toată dimineața, și în ziua de 13 bătrîna cetate devenise un oraș mort, își amintește Jeanne Vincentelli. „Pe stradă nu trecea nici o pisică". Atunci, în fața Palatului de justiție apăru primul tanc german. După amintirile Jeannei, echipajul, bărbați tineri si blonzi, cînta să-ți spargă urechile. Șeful tancului îi făcu un semn amical cu mîna. Atunci, spune tînăra femeie, „ceva s-a rupt în mine, am întors capul și am băgat de seamă că plîngeam ; era tot ce puteam face". Tancul

întoarse pe esplanadă și după cîteva ezitări o luă pe avenue Feuchères. În fața bisericii carmelitelor, Jeanne Vincentelli văzu un domn bătrîn oprindu-se „nemișcat ca o stană cînd trecu tancul. Bătrînul domn avu atunci un gest de desperare". Hohotea.

Nu departe de acolo, la întretăierea drumurilor de la Rochefort-du-Gard și de la Nîmes, Marianne d'Auriol, o mamă de 35 de ani întîlni și ea primii germani. Locul se numea La Bégude. Chiparoșii negri ai drumului țîșneau în ceața matinală și de-a lungul arborilor staționa o lungă coloană de vehicule acoperite. Marianne pedala pe vechea ei bicicletă, dar ceea ce a izbit-o în mod deosebit pe tînăra femeie a fost tăcerea. Deodată, văzu soldați făcînd de santinelă și i se strînse inima.

Un scurt moment, d-na d'Auriol crezu că vede „fantome gata să dispară în ceață". Dar nu erau fantome. Marianne își continuă drumul sub privirile tăcute ale soldaților, în ceața care învăluia cîmpul. Pretutindeni, de-a lungul drumurilor, la răspîntii, prin cătune, staționau coloane gata să pornească în marș. Marianne d'Auriol închise ochii. Ziua apăru încet și ceața se împrăștie ; ploaia încetă, pentru un moment. În depărtare Marianne auzi chemări și ordine scurte, cărora le urmă zgomotul motoarelor uruind și dispărînd, puțin cîte puțin.

*

În dimineața de vineri 27 noiembrie, ziarele au apărut ca de obicei. În cursul lunii precedente, serviciile poliției și jandarmeriei departamentului Aveyron, urmărind acțiunea de represiune a pieței negre, întocmiseră 365 de procese-verbale pentru „cumpărări cu suprapreț, transport și vînzare de alimente raționate". La Lyon o văduvă de 51 de ani, d-na Bachmanw, fusese transportată la spital în stare desperată, după ce fusese rănită, accidental se spunea, cu un foc de revolver de fiica sa. Numărul 005 407 cîștiga miza cea mare, 50 000 de franci, la tragerea tranșei a 21-a a Loteriei Naționale. Nevestele prizonierilor puteau acum să meargă la soții lor în Germania, cu condiția de a semna un contract de muncă cu autoritățile Reichului. Rația de zaharină fusese fixată la o sută de pastile pe semestru și în cursul lunii decembrie rația de ciocolată, ca și grăsimile, vor fi diminuate.

La Toulon, viceamiralul André Marquis invita toate persoanele care nu aveau nimic de făcut în oraș și puteau „să găsească în altă parte mijloace de existență" să-l pă-

răsească. Doctorul Tristani, care locuia în cartierul gării, nu ieşise încă să-şi cumpere ziarul de dimineaţă. Termina de îmbrăcat, cînd violente explozii îl atraseră la fereastra ce dădea în avenue Vauban. Medicul coborî în grabă şi în lumina cenuşie a zorilor văzu „lumini puternice deasupra radei". Doctorul îşi aminteşte că era aproape ora 7. În bazinele Arsenalului naval aproape totalitatea flotei franceze, o sută de vase de război se sabordaseră, pentru a nu cădea în mîna germanilor. Timp de multe şi lungi ore, un fum gros şi negru, amestecîndu-se cu coloanele de ţiţei în flăcări, cu exploziile tunurilor înfundate cu melinită, cu exploziile cazanelor şi incendiilor, se răspîndi pe cer, deasupra oraşului.

În picioare, în faţa unei ferestre ce domina rada, un om plîngea turbînd de necaz. În mijlocul exploziilor care zguduiau portul, matelotul de 21 de ani, Frédéric Gayet, sosit din Alger cu cîteva zile mai înainte pe bordul submarinului „Marsouin", privea nava lui fugind în direcţia mării deschise, scăpînd astfel de înspăimîntătoarea hecatombă. Neputincios, strîngînd pumnii, Gayet lăsa să-i curgă lacrimi amare de regret. Se simţea doborît. Puţin timp mai înainte se găsea pe bordul lui „Marsouin" şi primise ordin să meargă să trezească în grabă patru ofiţeri de marină care aveau o cameră în oraş. Cînd se înapoiase, submarinul desfăcuse deja amarele şi, în mijlocul radei în flăcări, se îndrepta repede spre larg.

„Marsouin" nu era singurul care evada. Alte patru submersibile reuşiseră şi ele să iasă din port şi să se scufunde ; din toate patru numai „Venus" avea să fie distrus. „Casablanca", „Iris" şi „Gloriaux" împreună cu „Marsouin" vor vedea coastele Africii, cum o spune acum Gayet cu amărăciune, „pentru libertate şi pentru glorie".

La Alger, amiralul Darlan află de distrugerea flotei franceze cîteva ore mai tîrziu. Cînd sosi vestea, deveni palid şi rămase „petrificat, ca şi cum l-ar fi lovit trăznetul". Mult timp nu descleştă dinţii. Dezastrul depăşea toate previziunile lui : o sută una nave scufundate, printre care puternicul cuirasat „Strasbourg", care scăpase din masacrul de la Mers-El-Kebir, şi o duzină avariate.

Deja de mai multe zile Darlan nu-şi mai făcea iluzii ; exact de miercuri 11 noiembrie. În acea zi, îl conjurase personal pe viceamiralul Jean de Laborde, comandantul-şef al flotei de la Toulon, pe care toată marina nu-l numea altfel decît contele Jean, de „a se alătura aliaţilor" cu toată

flota de mare deschisă. Preciza chiar locul unde trebuia să conducă flota pentru a o pune în siguranță : Dakar. Dar Laborde se limită să răspundă folosind înjurătura cea mai expresivă din toată limba franceză. Din acel moment Darlan nu mai avu nici o speranță. Nu-și putea uita propriile cuvinte :

— Flota va rămîne franceză, sau va pieri...

Acum, chiar titlul lui, de care era atît de mîndru, nu mai însemna nimic. Flota franceză, mîndria și într-o mare măsură opera lui, încetase să mai existe. Cîteva săptămîni mai înainte, François Darlan era încă succesorul mareșalului Pétain, asistînd la toate consiliile de miniștri ca vicepreședinte al guvernului. De acum, oficial nu mai exista nimic din toate acestea. Șeful lui suprem, Philippe Pétain îl dezavuase, îl renegase, îl declarase decăzut din toate funcțiile și drepturile.

În Africa, François-Xavier Darlan fusese singurul om a cărui autoritate fusese necontestată și recunoscută de toate forțele armate franceze. Dar în Anglia și în Statele Unite era tot „sperietoarea", omul care întinsese mîna lui Hitler și pactizase cu germanii. Impopularitatea „micului om", „the little fellow", cum îl numea Clark, și neputința lui de a cîștiga flota franceză pentru aliați nu micșoraseră indignarea opiniei publice din America și Marea Britanie incapabile să admită ideea că șefii militari americani și britanici, în frunte cu Eisenhower și Cunningham, putuseră, după dramatica noapte de 8 noiembrie, să accepte a trata cu el, fostul colaborator al naziștilor. Tocmai aceasta făcuse Clark, din ordinul lui Dwight Eisenhower, cu toate că acordul ce oprise luptele în toată Africa de Nord fusese calificat la Washington și la Londra de „ignobilă și sordidă înțelegere cu unul dintre inamicii noștri, cei mai răi și mai îndîrjiți". Și Roosevelt însuși, pentru a-i „acoperi" pe Eisenhower și Clark, trebuise să explice că, în anumite cazuri grave, de pericol mortal „este permis să faci un pic de drum chiar cu dracul, pînă cînd treci puntea".

La Berlin, ca și la Roma și la Vichy, François Darlan nu era numai batjocorit, ci chiar pus sub acuzare. În cursul unei ședințe secrete în Camera Comunelor, Winston Churchill se aplecase asupra microfonului și mărturisise :

— Ca și mine, amiralul Darlan este obiectul disprețului și animozității altor două persoane, Hitler și domnul Laval. Dar în afară de aceasta, nu am nimic comun cu el...

Probabil niciodată un individ nu fusese atît de detestat, urît şi dispreţuit de către un aşa mare număr din semenii lui. Şi timp de mai multe săptămîni, cu toate că greu şi cu amărăciune, Darlan trebui să se resemneze. Trebuia, şi acceptă. Îşi spunea că în locul lui „probabil nimeni n-ar fi putut să facă mai bine".

În după-amiaza de marţi 17 noiembrie, în cursul unei declaraţii în faţa ziariştilor, pe care Radio Boston o difuză a doua zi, Franklin Roosevelt îl calificase deschis pe Darlan „expedient temporar şi provizoriu", impus şi justificat numai „de nevoile asprei bătălii pe care o dăm". Serviciile de ascultare din Alger captară emisiunea şi textul dactilografiat fu pus pe biroul Amiralului. Acesta din urmă se simţi jignit şi supărat de declaraţiile preşedintelui american. De-a curmezişul foii scrise cu creionul acest laconic comentariu : *nu sînt decît o lămîie pe care americanii o vor arunca, după ce o vor stoarce bine.*

Era mai mult de o săptămînă de cînd Giraud, sosit de la Gibraltar, aterizase în Algeria, exact la 36 de ore după sfîrşitul debarcărilor aliate. Darlan şi el îşi împărţeau puterea. Dar cei doi oameni nu se înţelegeau, se evitau pe cît le era posibil şi nu-şi dădeau mîna, după Van Hecke, decît „constrînşi şi forţaţi".

De cîtăva vreme, hotărîrea lui Darlan era totuşi luată. Se gîndea la soţia şi la fiul său Alain. Acesta fusese gata să moară, circumstanţă fără de care el nu s-ar fi aflat în Algeria în noaptea de 7 noiembrie. Cu toate că nu era deloc credincios sau era puţin practicant, Darlan nu putea să se împiedice a vedea în aceasta „mîna lui Dumnezeu". Avea să se depărteze de scena politică şi să reintre în viaţa particulară, cu Berthe şi Alain. Nu va cere decît un singur lucru. Franklin Roosevelt propusese să-l primească pe fiul său bolnav în spitalul american specializat de la Warm Spring. Amiralul îl va ruga pe Roosevelt să extindă această ospitalitate la soţia lui şi la el. Îşi va termina viaţa în Statele Unite, într-o retragere familială.

Sîmbătă 5 decembrie, Darlan care scria aproape totdeauna cu creionul notele personale, aruncate în grabă pe hîrtie, recopie aceste vorbe ale lui Churchill, spuse în legătură cu el : *„îmi cere să stau liniştit. Spune că mi-am plătit şi am să-mi mai plătesc biletul şi deci am dreptul la voiaj...* Va reuşi totuşi aceasta ?

Darlan se simţea amărît şi plictisit, din ce în ce mai mult înconjurat de inamici care se agitau în umbră. Le-o

va lua înainte ? În seara de 23 decembrie, în cursul unui dineu oficial, generalul Mark Clark se aplecă spre doamna Darlan și spuse :

— Dacă reușim să facem să plece Alain în Statele Unite, ar fi posibil să se dea dispozițiile necesare ca amiralul să vă însoțească și el...

La sfîrșitul cinei, Darlan i-a spus lui Clark :

— Giraud e fericit că este aici ; eu nu sînt. Dacă trebuie să plecăm, cu cît mai curînd, cu atît mai bine.

Despărțindu-se, Clark observă cît de mult îmbătrînise în ultimele săptămîni amiralul „voinic și îndesat". Grăsimea invadase partea de jos a figurii, remarcă americanul. Dar „acest om trist, cu gesturi rare, poseda o indiscutabilă și ciudată stăpînire de sine". Trăsăturile închise nu reflectau nici o expresie, poate o ultimă neîncredere. Cei doi oameni își strînseră mîna. Nu aveau să se revadă.

*

La sfîrșitul dimineții de joi, 24 decembrie, sub un cer posomorît, doi oameni mergeau alături, pe o stradă secundară de pe înălțimile Algerului. Rare mașini treceau pe lîngă ei. Cel mai tînăr nu avea mai mult de douăzeci de ani, iar celălalt, cu toate că mai în vîrstă, părea doar de treizeci. Părintele Louis-Pierre-Marie Cordier era în civil. La un moment dat, el și tovarășul său se opriră ; preotul murmură o rugăciune în latinește, apoi recitînd cuvintele iertării de păcate, schiță un rapid semn al crucii. Aproape imediat, se separară.

Cu un pas hotărît, tînărul traversă strada, o luă pe alta, apoi pe a treia și ajunse la o mică distanță de Palatul de vară, sediul guvernămîntului Africii franceze și Cartierul general al amiralului Darlan. El porni în grabă în acea direcție.

Purta o mare umbrelă neagră agățată de braț. Avea tenul ars de soare și ochi strălucitori, ușor cuprinși de febră. Se numea Fernard Bonnier de la Chapelle.

În mijlocul marilor arbori stufoși se ridica vastul edificiu deasupra căruia flutura drapelul francez. Cu toată importanța serviciilor și a înaltelor personaje pe care le adăpostea, somptuosul palat plin de statui și de trofee desuete ce emana plictiseala posomorîtă și afectată a administrației coloniale, era relativ puțin păzit. După căpitanul de fregată Jean Hourcade, noul șef de stat-major al amiralului Darlan, „se intra și se ieșea ca la moară".

Nopțile și zilele lui Hourcade erau chinuite de grijile teribile pe care i le cauzau siguranța șefului său.

În momentul cînd Bonnier de la Chapelle trecea liniștit prin poarta Palatului de vară, Darlan ieșea din birou, spunîndu-i lui Hourcade :

— Mă duc la cizmarul meu ; inutil să mă așteptați înainte de dejun.

Amiralul purta nr. 41. De cînd sosise la Alger, cu șapte săptămîni în urmă, singura pereche de pantofi pe care o adusese de la Vichy, cu tot atît de puține rufe, se uzaseră. Ultima chestiune fusese rezolvată. Fiul său Alain nu se va mai servi niciodată de parașuta engleză care îl însoțea în voiajele sale cu avionul. Doamna Darlan spusese soțului său : „Parașuta lui Alain va servi pentru a-ți confecționa cămăși". În ajunul Crăciunului, Darlan se hotărîse să comande două perechi de pantofi.

Mașina amiralului porni ca un uragan, prin marile alei umbrite, depășind grilajul unde santinelele prezentară armele, și se îndreptă spre centrul orașului. Puțin după aceea, Bonnier de la Chapelle ieși și el.

La începutul după-amiezii, un automobil negru „Peugeot 401", frînă brusc și opri lîngă Palatul guvernamental. Din cei patru ocupanți, numai Bonnier coborî. Mario Faivre, care condusese, Gilbert Sabatier și fiul cel mai mare al lui Henri d'Astier de la Vigerie îl văzură pe Bonnier intrînd într-o mică biserică — biserica Sainte-Marie — de unde ieși pentru a merge încă o dată la Palatul de vară, cu umbrela mereu pe braț. Cerul rămînea acoperit și o pîclă rece de iarnă învăluia Algerul.

Cu mersul lui hotărît, Bonnier de la Chapelle pătrunse în imensul parc, urmînd aleile de palmieri și de arbuști tropicali. Evită marele edificiu principal și pătrunse sub bolta de frunze, în direcția unui mic pavilion — vila Arthur — lîngă care gazele se plimbau pe peluze, în libertate.

Din spatele unei ferestre în stil maur a vilei, rezidența particulară pe care amiralul Darlan o ocupa cu soția și cîțiva ofițeri din statul său major personal, subofițerul Trucchi, din garda mobilă îl privea pe Bonnier înaintînd, trecînd pragul cu lunga sa umbrelă cu mîner negru.

După ce completase fișa reglementară de vizită, ceru să fie introdus la căpitanul Weiss, din statul-major al amiralului.

— Căpitanul nu a sosit încă, răspunse Trucchi. Aşteptaţi aici.

Şi subofiţerul arătă vizitatorului o cămăruţă întunecoasă şi cu plafonul jos. Bonnier se aşeză lîngă perete pe o canapea veche plesnită de arcuri, ţinînd umbrela între genunchi. După un moment, scoase o ţigară şi merse să ceară foc secretarei amiralului, d-na Moulin.

Bonnier nu se mai întoarse pe canapea. Se plimba nerăbdător prin hol, şi, dintr-un birou învecinat, căpitanul Geliot, aghiotant, plutonierul adjutant Baracand şi tînărul aspirant Albert Maury, din Casa militară a amiralului, remarcară nervozitatea „acestui vizitator încordat, care, spuse Maury, se învîrtea încoace şi încolo pe culoar".

După vreo douăzeci de minute, către ora 15,15, zgomotul unui motor de automobil îl atrase la fereastră pe Bonnier. Uşa maşinii se deschise şi Darlan coborî, urcînd repede treptele peronului, urmat de căpitanul de fregată Hourcade. Era îmbrăcat civil, în costumul gri-albastru. Bonnier îl recunoscu imediat.

Străbătînd culoarul îngust şi obscur care ducea la biroul său, amiralul puse mîna pe clanţă şi deschise uşa. Atunci, totul se petrecu foarte repede. Hourcade îl văzuse pe Bonnier pe culoar şi gîndise „că era un necunoscut şi că nu exista nici o santinelă, nici portar, ceea ce era, totuşi, surprinzător". Bonnier vîrî mîna în fundul umbrelei şi scoase un revolver, după aparenţă un „Buby" automat de 7,65.

Hourcade ajunsese la biroul său, în dreapta, cînd auzi prima împuşcătură. Se întoarse dintr-o săritură, cînd răsună al doilea foc. Cu un slab geamăt, împleticindu-se, Darlan alunecă încet pe uşa care se deschise şi căzu în prag. Bonnier fu sigur că-l ucisese şi se pregăti să fugă.

În acel moment, Hourcade fu peste el, dar Bonnier îi scăpă. Gărzile alergară şi barară intrarea, iar tînărul, încălecînd corpul victimei, se repezi în biroul amiralului. Un foc pîlpîia în cămin. Urmărit de Hourcade, Bonnier de la Chapelle trase a treia oară şi glonţul şterse obrazul şefului de Stat-major care se năpustise asupra lui. Ucigaşul era prins în cursă.

Lăsînd în jos braţul, trase din nou, ochind pe Hourcade în stomac. În cădere, ofiţerul se lovi de muchia căminului şi curînd îşi pierdu cunoştinţa. Văzînd o fereastră care dădea spre parc, Bonnier o încălecă, dar aspirantul Albert

Maury, mai prompt ca el, i-o luă înainte. Apucîndu-l pe Bonnier de picior, Maury îl imobiliză și îl dezarmă. Tînărul ofițer își amintește vorbele pe care Bonnier nu înceta să le repete, cu figura rătăcită și pupilele dilatate „ca și cum ar fi fost drogat" :

— Nu mă ucideți ! Nu mă ucideți ! Nu sînt un ticălos !

Amiralul Darlan mai respira încă, foarte slab. Cel puțin două gloanțe îl loviseră, dar numai primul, care pătrunsese între omoplați, traversase plămînii și făcuse să explodeze splina, era mortal. Al doilea îi rupsese doi dinți și îi găurise limba. În jurul corpului, balta de sînge, curgînd din abundență, se mărea mereu.

Unul dintre gardieni culese umbrela lui Bonnier, și, neștiind ce să facă cu ea, o rezemă într-un colț al culoarului.

La spitalul militar, medicii avură impresia „că ridică pe masa de operație un mort". Într-o cameră vecină, Berthe Darlan stătea la capul fiului ei. Ea află de moartea soțului ei o oră mai tîrziu.

Ziarele și radioul fură scoase imediat din camera lui Alain Darlan. Giraud și Eisenhower se găseau din ajun pe frontul din Tunisia ; fură necesare mai multe ore înainte de a reuși să fie găsiți, și Cartierul general aliat interzise difuzarea știrii atentatului înainte de a doua zi dimineața.

Pe străzile Algerului, în cafenele și magazine, bărbați și femei, soldați și civili se pregăteau să sărbătorească Crăciunul. O ploaie fină și rece cădea peste oraș.

Sîmbătă 26 decembrie, corpul lui François Darlan traversă străzile Algerului, sub un cer cenușiu și ploios, înainte de a fi coborît într-o cazemată, pe digul Amiralității. Lîngă sicriu, în dimineața de iarnă mohorîtă și tăcută, se găseau Eisenhower, Cunningham și Clark, Giraud, Noguès și Bergeret. Două ore mai înainte, gloanțele unui pluton de execuție puseseră capăt vieții ucigașului lui Darlan, pe cîmpul de tragere de la Hussein-Dey. Cînd căzu noaptea, se împlineau exact șapte săptămîni, bătute pe muche, de cînd aliații debarcaseră în Africa.

Cuprins

Introducere 5
1. Evadarea 13
2. Operaţiunea „Torţa“ 20
3. Comploturile 41
4. Bătălia din deşert 70
5. Bîrlogul lupilor 85
6. Dramă la Gibraltar 119
7. În ajun 125
8. Noaptea 168
9. Ziua 261
Epilog : Asasinatul 306

Tehnoredactor: MARIANA RĂDULESCU

Format 16/34×84. Coli editură 19,58. Coli tipar 20.
Bun de tipar 28 noiembrie 1983. Apărut — decembrie 1983.

Comanda nr. 9990/30 448
Combinatul poligrafic „Casa Scînteii",
Piața Scînteii nr. 1,
București, Republica Socialistă România

Editura politică

Lei 20